

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

AB Müktesebatı ve Yerel Yönetimlerimizin Uyumu: *Bir Analiz Çalışması*

Avrupa Birliği Müktesebatı ve Yerel Yönetimlerimizin Uyumunu: Bir Analiz alışması aşağıdaki internet adreslerinde evrimii olarak bulunmaktadırdır:

Türkçe: <http://www.yereldeab.org.tr/sehireslestirme/Yayınlar.aspx>

İngilizce: <http://www.yereldeab.org.tr/towntwinning/publications.aspx>

Bu yayın, Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Yayının içeriğinden sadece WYG International liderliğindeki proje konsorsiyumu sorumlu olup, Avrupa Birliği'nin ve Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığının görüşlerini yansıtmadı gerekmemektedir.

Belgenin zgn hâli İngilizce olarak hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar dizini	4
Tablolar dizini	8
Şekiller dizini	10
Yönetici özeti	12
1 Giriş	16
2 Proje hakkında genel bilgiler	18
3 Avrupa Birliği'ne katılım süreci hakkında genel bilgiler	19
3.1 Avrupa Birliği'nin genişlemesi	19
3.2 Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım süreci	22
4 Avrupa Birliği müktesebatının yerel düzeydeki etkisi hakkında genel bilgiler	27
5 Analiz yöntemi	31
5.1 Analizin sınırlarının belirlenmesi	31
5.2 Araştırma aşaması	32
5.3 Değerlendirme aşaması	32
5.4 Raporlama aşaması	33
6 14. Fası: Taşımacılık politikası ile ilgili analiz	34
6.1 Taşımacılık politikası alanındaki Avrupa Birliği müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama ..	34
6.2 Taşımacılık politikası alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konulara uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum	36
6.3 Taşımacılık politikası alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konuların yerel düzeydeki uygulamasının analizi	39
6.3.1 Kurumlar ve hedefler	39
6.3.2 Karayolu taşımacılığı	44
6.3.3 Taşımacılık, enerji ve çevre	52
6.3.4 Hareketlilik ve yolcu hakları	56
6.3.5 Akıllı ulaşım ve uyduyla navigasyon	62
6.4 Türkiye'deki yerel yönetimler için taşımacılık alanında öne çıkan konular	66
7 15. Fası: Enerji ile ilgili analiz	71
7.1 Enerji alanındaki Avrupa Birliği müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama	71
7.2 Enerji alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konulara uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum	72
7.3 Enerji alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konuların yerel düzeydeki uygulamasının analizi	75
7.3.1 Avrupa enerji politikası	76
7.3.2 Enerji verimliliği	79
7.3.3 Yenilenebilir enerji	89
7.4 Türkiye'deki yerel yönetimler için enerji alanında öne çıkan konular	96

8	27. Fasıl: Çevre ve iklim değişikliği ile ilgili analiz	100
8.1	Çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki Avrupa Birliği müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama.....	100
8.2	Çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konulara uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum	103
8.3	Çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konuların yerel düzeydeki uygulamasının analizi.....	108
8.3.1	İklim değişikliği ile mücadele.....	108
8.3.2	Genel hükümler	115
8.3.3	Atık yönetimi	121
8.3.4	Hava kirliliği	131
8.3.5	Su kalitesi.....	136
8.3.6	Gürültü kirliliği	140
8.4	Türkiye'deki yerel yönetimler için çevre ve iklim değişikliği alanlarında öne çıkan konular	143
9	Değerlendirme çalışması	148
9.1	Analizin değerlendirilmesinde yer alan pilot belediyeler	148
9.2	Değerlendirme çizelgesi	149
9.3	Değerlendirme sonuçları	151
10	Bulguların özeti.....	155
11	Daha ayrıntılı inceleme gerektiren konular ve yerel yönetimlere ilişkin öneriler	159
12	Sonuç.....	163
13	Kaynakça.....	166
14	Ekler	170

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABB	Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı
ABEK	Avrupa Birliği Eşgüdüm Kurulu
AETR	Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması (<i>European Agreement Concerning the Work of Crews of Vehicles Engaged in International Road Transport</i>)
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
AUS	Akıllı Ulaşım Sistemleri
B	Belediye
BB	Büyükşehir Belediyesi
CEMR	Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (<i>Council of European Municipalities and Regions</i>)
CIVITAS	Şehir-Canlılık-Sürdürülebilirlik: Şehirlerde Daha Temiz ve Daha İyi Ulaşım (<i>City-Vitality-Sustainability: Cleaner and Better Transport in Cities</i>)
CO	Karbonmonoksit
CO₂	Karbondioksit
CoE	Avrupa Konseyi (<i>Council of Europe</i>)
CoR	Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (<i>Committee of the Regions</i>)
COSME	Şirketlerin ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Rekabet Edebilirliği (<i>Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises</i>)
COVID-19	Yeni Koronavirüs Hastalığı
ÇŞB	Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
DG CLIMA	Avrupa Komisyonu İklim Eylemi Genel Müdürlüğü (<i>European Commission Directorate-General for Climate Action</i>)
DG ENER	Avrupa Komisyonu Enerji Genel Müdürlüğü (<i>European Commission Directorate-General for Energy</i>)
DG ENV	Avrupa Komisyonu Çevre Genel Müdürlüğü (<i>European Commission Directorate-General for Environment</i>)
DG MOVE	Avrupa Komisyonu Hareketlilik ve Ulaştırma Genel Müdürlüğü (<i>European Commission Directorate-General for Mobility and Transport</i>)
DG NEAR	Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (<i>European Commission Directorate-General for European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations</i>)
EASI	İstihdam ve Sosyal Yenilik (<i>Employment and Social Innovation</i>)
EEA	Avrupa Çevre Ajansı (<i>European Environment Agency</i>)

EMAS	Avrupa Eko-yönetim ve Denetim Programı (<i>European Eco-management and Audit Scheme</i>)
ESPON	Avrupa Mekânsal Gelişme ve Uyum Gözlem Ağı (<i>European Observation Network for Territorial Development Cohesion</i>)
ETKB	Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
GM	Genel Müdürlük
GSYİH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı (<i>Instrument for Pre-accession Assistance</i>)
ISO	Uluslararası Standartlar Örgütü (<i>International Organization for Standardization</i>)
İB	Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı
İÖİ	İl Özel İdaresi
KAYSİS	Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi
KENTGES	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
MFİB	Merkezî Finans ve İhale Birimi
NO_x	Azot oksitler
ODGP	Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (<i>Common Foreign and Security Policy</i>)
OJ	Avrupa Birliği Resmî Gazetesi (<i>Official Journal of the European Union</i>)
REC	Bölgesel Çevre Merkezi (<i>Regional Environmental Centre</i>)
SÇD	Stratejik Çevresel Değerlendirme
SKİ	Su ve Kanalizasyon İdaresi
SO₂	Kükürtdioksit
SP	Stratejik Plan
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SWD	Personel için Çalışma Belgesi (<i>Staff Working Document</i>)
TAIEX	Teknik Destek ve Bilgi Paylaşımı (<i>Technical Assistance and Information Exchange</i>)
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TDE	Teknik Destek Ekibi
TEP	Ton Eş Değer Petrol
UAB	Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
UEVEP	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı
VB	Vilayetler Birliği

ViBEM	Vilayetler Birliği Sürekli Eğitim Merkezi
VNG International	Hollanda Belediyeler Birliği Uluslararası İş Birliği Ajansı (<i>Vereniging van Nederlandse Gemeenten</i>)
YEKA	Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanı
YiKOB	Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı
YY	Yerel Yönetimler
YYB	Yerel Yönetim Birliği
YYGM	Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

TABLOR DİZİNİ

Tablo 1: Türkiye ile yürütülen AB katılım müzakerelerinin mevcut durumu	23
Tablo 2: IPA II (2014-2020) kapsamındaki AB mali yardımlarının dağılımı	25
Tablo 3: Avrupa Komisyonu tarafından 2009 ile 2019 arasında Türkiye'ye yapılan yardımların dağılımı	25
Tablo 4: AB'de yetkilerin dağılımı	29
Tablo 5: Seçilen üç AB müktesebat başlığına ilişkin analizin sınırları	31
Tablo 6: Taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatından Türkiye'deki yerel yönetimlerle ilgili olarak seçilen konular.....	35
Tablo 7: 14. Fasıl: Taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatının seçilen konuları hakkında Türkiye 2019 Raporu'nda yapılan değerlendirmeler	36
Tablo 8: Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritasının amacı	39
Tablo 9: Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritasının analizi	41
Tablo 10: Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kurallarının amacı	44
Tablo 11: Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimlerinin amacı	45
Tablo 12: Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kurallarının analizi	46
Tablo 13: Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimlerinin analizi	49
Tablo 14: Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarına ilişkin düzenlemelerin amacı	52
Tablo 15: Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarına ilişkin düzenlemelerin analizi	53
Tablo 16: AB'de kentsel hareketliliğin amacı.....	56
Tablo 17: Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının haklarına ilişkin düzenlemelerin amacı	56
Tablo 18: AB'de kentsel hareketliliğin analizi	57
Tablo 19: Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının haklarına ilişkin düzenlemelerin analizi ...	60
Tablo 20: Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınmasının amacı	62
Tablo 21: Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınmasının analizi.....	64
Tablo 22: Türkiye'deki yerel yönetimler için taşımacılık politikası alanında öne çıkan konular.....	66
Tablo 23: 14. Fasıl kapsamında seçilen alt konu başlıkları hakkında Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar.....	68
Tablo 24: Enerji alanındaki AB müktesebatından Türkiye'deki yerel yönetimlerle ilgili olarak seçilen konular	72
Tablo 25: 15. Fasıl: Enerji alanındaki AB müktesebatının seçilen konuları hakkında Türkiye 2019 Raporu'nda yapılan değerlendirmeler	73
Tablo 26: 2050 Enerji Yol Haritası'nın amacı.....	76
Tablo 27: 2050 Enerji Yol Haritası'nın analizi.....	77
Tablo 28: Enerji verimliliğine ilişkin düzenlemelerin amacı.....	79
Tablo 29: Binaların enerji performansına ilişkin düzenlemelerin amacı	80
Tablo 30: Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonlarına ilişkin düzenlemelerin amacı	80
Tablo 31: Enerji verimliliğine ilişkin düzenlemelerin analizi	81
Tablo 32: Binaların enerji performansına ilişkin düzenlemelerin analizi	84
Tablo 33: Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonlarına ilişkin düzenlemelerin analizi	87
Tablo 34: Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin amacı	89
Tablo 35: Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin amacı.....	90

Tablo 36: Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin analizi	91
Tablo 37: Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin analizi.....	94
Tablo 38: Türkiye’deki yerel yönetimler için enerji alanında öne çıkan konular.....	96
Tablo 39: 15. Fasıl kapsamında seçilen alt konu başlıkları hakkında Türkiye’deki mevcut mevzuat ve politikalar.....	97
Tablo 40: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatından Türkiye’deki yerel yönetimlerle ilgili olarak seçilen konular	102
Tablo 41: 27. Fasıl: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatının seçilen konuları hakkında Türkiye 2019 Raporu’nda yapılan değerlendirmeler	104
Tablo 42: 2050’de düşük karbonlu bir ekonomiye doğru ilerlemeye yönelik düzenlemelerin amacı	109
Tablo 43: 2050’de düşük karbonlu bir ekonomiye doğru ilerlemeye yönelik düzenlemelerin analizi	111
Tablo 44: Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesine (SÇD) ilişkin düzenlemelerin amacı.....	115
Tablo 45: Avrupa eko-yönetim ve denetim programının (EMAS) amacı.....	115
Tablo 46: Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesine (SÇD) ilişkin düzenlemelerin analizi.....	117
Tablo 47: Avrupa eko-yönetim ve denetim programının (EMAS) analizi.....	119
Tablo 48: Atık depolamaya ilişkin düzenlemelerin amacı	121
Tablo 49: Ambalaja ve ambalaj atığına ilişkin düzenlemelerin amacı	122
Tablo 50: Atık depolamaya ilişkin düzenlemelerin analizi	123
Tablo 51: Ambalaja ve ambalaj atığına ilişkin düzenlemelerin analizi	126
Tablo 52: Avrupa için daha temiz bir havaya ilişkin düzenlemelerin amacı	131
Tablo 53: Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalara ilişkin düzenlemelerin analizi	132
Tablo 54: Avrupa için daha temiz bir havaya ilişkin düzenlemelerin analizi	133
Tablo 55: Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalara ilişkin düzenlemelerin amacı	134
Tablo 56: İçme suyunun temel nitelik standartlarına ilişkin düzenlemelerin amacı	136
Tablo 57: İçme suyunun temel nitelik standartlarına ilişkin düzenlemelerin analizi	137
Tablo 58: Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonuna ilişkin düzenlemelerin amacı ...	140
Tablo 59: Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonuna ilişkin düzenlemelerin analizi ..	141
Tablo 60: Türkiye’deki yerel yönetimler için çevre ve iklim değişikliği alanlarında öne çıkan konular	143
Tablo 61: 27. Fasıl kapsamında seçilen alt konu başlıkları hakkında Türkiye’deki mevcut mevzuat ve politikalar.....	144
Tablo 62: Analizin değerlendirmesinde yer alan pilot belediyeler.....	148
Tablo 63: Genel değerlendirme soruları	149
Tablo 64: 14. Fasıl kapsamında seçilen konulara ilişkin değerlendirme soruları	149
Tablo 65: 15. Fasıl kapsamında seçilen konulara ilişkin değerlendirme soruları	150
Tablo 66: 27. Fasıl kapsamında seçilen konulara ilişkin değerlendirme soruları.....	150
Tablo 67: 14. Fasıl: Taşımacılık politikası alanındaki analizin bulguları	156
Tablo 68: 15. Fasıl: Enerji alanındaki analizin bulguları	157
Tablo 69: 27. Fasıl: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki analizin bulguları.....	157
Tablo 70: İncelenen başlıklara ilişkin özet değerlendirme tablosu	158

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Analizi yönlendirici sorular	17
Şekil 2: AB'ye katılım süreci	20
Şekil 3: AB'de en yaygın olarak kullanılan yasal düzenleme türleri	21
Şekil 4: AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analizin altı boyutu	32
Şekil 5: Taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatına uyum için değerlendirilebilecek bazı yasal düzenlemeler	66
Şekil 6: Enerji alanındaki AB müktesebatına uyum için değerlendirilebilecek bazı yasal düzenlemeler	96
Şekil 7: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatına uyum için değerlendirilebilecek bazı yasal düzenlemeler	143
Şekil 8: İncelenen Türk mevzuatına ve politikalarına ilişkin özet bulgular	155
Şekil 9: AB bağlantılı mevzuat ile yerel yönetimler arasındaki politika kesişimleri	161
Şekil 10: Analizin sonuçları	163
Şekil 11: AB müktesebatına uyuma ilişkin mevzuat döngüsü	165

YÖNETİCİ ÖZETİ

“Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Şehir Eşleştirme Projesi” Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen bir teknik destek projesidir. Projenin genel hedefi, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım sürecinde yerel düzeydeki idari kapasitenin geliştirilmesidir. AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analiz, kapasite geliştirmeye yönelik proje faaliyetlerinden biri olarak öngörülmüştür. Analizin amaçları, **AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisinin ölçülmesi ve seçilen konulardaki AB müktesebatının uygulanmasında yerel yönetimlerin görevlerinin ve sorumluluklarının belirlenmesidir.** Analiz esas olarak yerel yönetimlerin seçilmiş ve atanmış yetkililerine yöneliktir ancak ilgili yasal ve idari çerçevenin iyileştirilmesi sürecinde yer alan merkezî yönetim düzeyindeki yetkililer için de yararlı olacaktır.

Projenin faydalanıcı kurumu Avrupa Birliği Başkanlığıdır ve projenin kilit paydaşları arasında Türkiye Belediyeler Birliği, Vilayetler Birliği ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü bulunmaktadır. Projenin hedef kitlesi, Avrupa Birliği Başkanlığı ile yukarıda belirtilen kilit paydaşlar ve Türkiye’deki yerel yönetimlerdir. Kapasite geliştirme faaliyetlerinin bir parçası olan bu rapor, Şehir Eşleştirme Projesi’nin başlıca çıktılarından biridir ve **Türkiye’nin AB’ye katılım süreciyle ve bu sürecin yerel yönetim politikalarına ve hizmetlerine etkisiyle ilgili yerel düzeydeki bilgi ve algı düzeyinin artırılmasını** hedeflemektedir. Rapor ayrıca AB müktesebatına uyuma ilişkin olası bilgi alışverişi ve iş birliği alanlarına işaret ederek Türkiye’deki ve AB’deki muhataplar arasında uygulanacak şehir eşleştirme çalışmalarını teşvik etmeyi de hedeflemektedir.

1950’lerin başında sadece altı üyeyle yola çıkmış olan ulusüstü oluşum, kuruluşundan bu yana genişleyerek bugün AB adıyla anılmakta olan 27 üye ülkeye sahip bir yapı hâlini almıştır. AB’nin genişlemesi, Avrupa Birliği Antlaşması ile düzenlenmektedir ve AB’ye üye olmak isteyen ülkelerin, yaygın olarak Kopenhag Kriterleri adıyla anılan bir dizi koşulu karşılamaları beklenmektedir. Bu koşullar, AB’ye katılımın dayanağını oluşturan siyasi, ekonomik ve yasal temelleri belirtmektedir. **Tüm AB üye ülkeleri için bağlayıcı olan ortak hak ve yükümlülükler bütünü olarak tanımlanan AB müktesebatının kabul edilmesi ve uygulanması, AB ile yürütülen katılım müzakerelerinin ayrılmaz bir parçasıdır.** AB üyeliği, AB müktesebatının sürekli olarak üye ülkenin ulusal mevzuatıyla uyumlaştırılmasını gerektirmektedir. AB’ye katılım sürecinin büyük bir kısmı ‘müzakereler’ olarak adlandırılıyor olsa da AB müktesebatı bir bütün olarak müzakere edilebilir değildir. AB ile aday ülke arasında müzakere edilen, AB müktesebatının içeriği değil müktesebatın aday ülke tarafından nasıl ve ne zaman tamamen kabul edileceği ve uygulanacağıdır. AB müktesebatı, AB’yi hukukun üstünlüğüne dayalı ve buna göre işleyen bir oluşum yapan unsurdur ve tüm üyelere inanılır ve eşitlikçi bir ortam sağlanması için üye ülkeler arasında güveni muhafaza eder. AB’de hukukun üstünlüğünün temeli olan AB müktesebatının şu anda yaklaşık 130.000 sayfa olduğu düşünülmektedir ve sürmekte olan katılım müzakereleri için müktesebat 35 fasıl altında gruplandırılmıştır. AB, tüm aday ülkelerin katılım müzakereleri sürecindeki ilerlemesini izleyip değerlendirmektedir ve aday ülkeler gerekli reformları ve uyum çalışmalarını gerçekleştirirken onları desteklemek için çeşitli türlerde mali ve teknik yardımlar sağlamaktadır. **AB’ye katılım sürecinin tamamı, aday ülkenin ulusal yönetiminin konusudur ve AB müktesebatıyla ulusal mevzuatın uyumlu olması beklenmektedir.** Ancak, tüm yönetim düzeylerinde ve sivil toplumda katılım sürecine ilişkin tam farkındalık ve bilinç oluşması gerekmektedir.

Türkiye AB’ye tam üyelik için 1987 yılında resmen başvuru yapmıştır ve 1999 yılında AB tarafından resmî olarak aday ülke ilan edilmiştir. **Katılım müzakereleri 2005 yılında başlamıştır.** 2020 yılına kadar, AB tarafından belirlenen 35 müktesebat başlığının 16’sı müzakerelere açılmış ve yalnızca bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Türkiye’nin üyelik kriterlerini kabul etme ve uygulamadaki ilerlemesi AB tarafından 1998 yılından bu yana hazırlanmakta olan yıllık raporlarla izlenmektedir ve şu ana kadar 21 tane yıllık ilerleme raporu yayımlanmıştır. Söz konusu raporlar 2016 yılına kadar “İlerleme Raporu”, sonrasında ise “Ülke Raporu” olarak adlandırılmıştır. AB, katılıma yönelik ilerlemeyi desteklemek amacıyla 2007 ile 2020 yılları arasında Türkiye’ye 8 milyar avrodan fazla mali yardım sağlamıştır. **Türkiye, tahsis edilen toplam miktar açısından diğer aday ve potansiyel aday ülkelere kıyasla açık farkla en fazla katılım öncesi mali yardım alan ülkedir.** Ancak, 2014-2020 döneminde kişi başına tahsis edilen mali yardım Türkiye’de yaklaşık 58 avro iken Karadağ ve Kosova’da 350 avroyu geçmiştir. Suriye kaynaklı kitlesel göç nedeniyle Türkiye’de 3,6 milyon kişinin geçici koruma altına alınması karşısında AB ayrıca 2016-2019 yılları arasında toplam 6 milyar avro daha tahsis etmiştir. Katılım sürecinin yönetimine bakıldığında, genişleme müzakerelerinden Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü sorumludur ve Türkiye tarafında da AB’ye katılım süreci hâlen Dışişleri Bakanlığına bağlı Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. 2019/22 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyuma yönelik çalışmalarını sürdürme konusundaki kararlılığı yinelenmiştir ve AB müktesebatına uyum çalışmalarını katılımcı bir yaklaşımla yönlendirme, izleme ve değerlendirme amacıyla kamu kurumlarının temsilcilerinden oluşan üst düzey bir Avrupa Birliği Eşgüdüm Kurulu (ABEK) oluşturulmuştur.

AB düzeyinde düzenleme altına alınan hususlar, üye ülkelerin kendi yasama sistemleriyle uygulamaya geçmektedir ve bu süreç, AB müktesebatının ulusal mevzuata kabulü veya aktarımı olarak adlandırılmaktadır. AB müktesebatı üye ülkenin ulusal mevzuatına aktarıldığında, doğal olarak ilgili üye ülkeye ait ulusal mevzuat hâline gelmektedir. Bu nedenle, **ulusal düzeyde uygulanan AB müktesebatı, hangi açıdan bakılırsa bakılsın esas olarak ulusal mevzuattır.** Bu bağlamda, **AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisi, herhangi bir ulusal mevzuatın yerel düzeydeki etkisiyle tamamen aynıdır** ve tüm yasama araçları, her düzeydeki her tür insan etkileşimini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Buradaki başlıca belirleyici etken, üye ülkenin kamu yönetimi yapısı ve mevcut ulusal yönetim sisteminin genel yapı ve işleyişi içinde yerel yönetimlerin görev ve yetkilerinin boyutudur. Dolayısıyla, AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisinin bir üye ülkeden diğer üye ülkeye değişiklik göstereceği ve bu etkinin daha yerelleşmiş yönetim sistemine sahip bir üye ülkede, daha merkezileşmiş yönetim sistemine sahip diğer bir üye ülkeye kıyasla görece daha fazla olacağı varsayılabilir. Yerel düzeydeki etki açısından AB müktesebatının konusu da önemli bir rol oynamaktadır. AB içindeki yetki dağılımında belirleyici etken, yerindenlik ve orantılılık (*subsidiarity and proportionality*) ilkelerine dayalı olarak biçimlenen yetkilendirilme esasıdır. AB'ye devredilen yetkilerin çoğu münhasır ve paylaşımlı yetkiler kapsamına girdiğinden, **AB'nin yerel düzeydeki etkisi ağırlıklı olarak dolaylıdır.** Ancak, AB müktesebatının veya herhangi bir yasama aracının uygulamaya geçmesi, bütün yönetim sistemini etkileyen öyle birbirine bağlı bir süreçtir ki yönetimin farklı düzeylerinin bu süreçteki rolünün veya farklı yönetim düzeyleri üzerindeki etkilerinin ayrıştırılması hemen hemen imkânsızdır. Bu durumda, **AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarılması sürecine yerel yönetimlerin uygun bir şekilde dâhil edilmesinin sağlanması, ilgili yasama araçlarının başarılı bir şekilde uygulanmaya geçmesi için büyük önem taşımaktadır.** Avrupa Birliği Bölgeler Komitesine göre AB mevzuatının yüzde 70'inin bölgeler ve şehirler üzerinde etkisi vardır. AB düzeyinde alınan kararlarda yerel düzeydeki koşulların ve gereksinimlerin gereğince dikkate alınması amacıyla, AB tarafından yürütülen tüm yasama süreçlerinde bu Komiteye danışılmaktadır. **AB'deki farklı idari düzeyler arasında karşılıklı olarak birbirini güçlendiren bir yasama mekanizması bulunmaktadır ve böylece yerel düzey, AB müktesebatının şekillenmesine doğrudan katkı verebilmekte, ardından da müktesebatın etkin biçimde uygulamaya geçmesinde görev almaktadır.** AB üye ülkelerindeki yerel yönetimler için AB müktesebatı nedeniyle gündeme gelen veya değiştirilen ulusal mevzuatın uygulanmasında ilk adım, politika gelişim evrelerinin ve ulaşılmak istenilen hedeflerin tam olarak anlaşılmasıdır. AB müktesebatının tam anlamıyla uygulanması yerel, bölgesel ve ulusal düzeyler ile AB düzeyinin ortak bir sorumluluğudur.

Analizin ilk adımı, ele alınacak üç AB müktesebat faslının belirlenmesi olmuştur. Bu kapsamda çeşitli istişarelerde bulunulmuş ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin başlıca yetkilerini göz önünde bulundurularak 14. Taşımacılık politikası, 15. Enerji ve 27. Çevre ve İklim Değişikliği fasılları seçilmiştir. İkinci adım olarak, araştırma için daha belirgin bir sınır çizilebilmek amacıyla bir kavramsal çerçeve hazırlanmıştır. Bu ayrıntılandırma işleminin sonucunda, seçilen üç müzakere faslının içerdiği toplam 30 ana konu içinden toplam 15 ana konu ve 22 alt konu, incelenecek konular olarak belirlenmiştir. Analizin araştırma aşaması, her bir konunun etkisine ilişkin masa başı araştırması olarak gerçekleştirilmiştir ve şu altı boyuta odaklanmıştır: amaç, AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar, Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri, kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi, başlıca iyileştirme kanalları, tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar. Ayrıca, dört pilot belediyeden alınan katkılarla bir değerlendirme çalışması yapılmıştır.

Seçilen her bir müzakere faslı için **ilgili AB müktesebatına ve analiz için seçilen konulara ilişkin özet bir açıklama** sunulmuş, seçilen **AB müktesebatına uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum** özetlenmiş, her fasıl kapsamında seçilen belirli konular **yukarıda değinilen altı boyuta göre** incelenmiş ve Türkiye'deki yerel yönetimler için **öne çıkan politika alanları** sıralanmıştır.

Değerlendirme çalışması için belirlenen dört pilot belediye Çankaya Belediyesi (Ankara), Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Mersin Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Değerlendirmenin çizelgesi, AB'ye katılım sürecine ilişkin genel soruları ve seçilen üç fasıl altındaki her bir konu için AB müktesebatı ile ilgili mevzuat ve politikaların yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin özel soruları içermiştir. Yapılan değerlendirmeler, yararlı bilgilerin ve uygulama örneklerinin paylaşımına olanak vermiş ve analizin bulgularını doğrulayan ve pekiştiren yapıcı girdiler sağlamıştır. **İncelenen çeşitli alanların tamamında birçok önemli belediye faaliyeti yapılmakta olduğu gözlenmiştir.** Ancak, bu faaliyetlerin gerekçesi sorulduğunda ve AB'ye uyumun ilgili çalışmaların altında yatan bir itici güç olup olmadığı sorgulandığında ortak yanıt, AB müktesebatının kendi başına yerel düzeyde doğrudan bir etkisinin bulunmadığı yönünde olmuştur. Değerlendirmenin sonuçları; yerel yönetimlerin yasama döngüsüne dâhil edilmeleri, yerel yönetimler tarafında oluşan uyum maliyetlerinin dikkate alınması, yerel stratejik yönetim süreçleri içine AB'ye uyum önceliklerinin açık hedeflerle dâhil edilmesi, yatay ve dikey iletişimin ve iş birliğinin güçlendirilmesi ve yerel

yönetimlere yönelik AB kaynaklı mali desteğin yönetiminin iyileştirilmesi konularındaki ana başlıklar altında özetlenmiştir.

Analiz, AB'ye uyum sürecinde yerel yönetimlerce üstlenilmesi gereken ve üstlenilebilecek geniş çaplı görev ve sorumlulukları ortaya çıkarmıştır. Her fasıl için belirlenen **öncelikli odaklanma alanları**, AB müktesebatının yerel düzeyde tam olarak uygulanmasının desteklenmesinde yerel yönetimler için kilit başlangıç noktaları olarak düşünülebilir. İncelenen tüm konular için geçerli olan birinci genel bulgu, Türkiye'nin ilgili politikalarında ve mevzuatında hepsine **genel bir atıf olduğu** yönündedir. Ancak, mevcut politikaların, stratejilerin ve eylem planlarının çoğu yakın zamanda sona ermek üzeredir, bu nedenle kısa, orta ve uzun dönem için güncellenmiş politikaların ve stratejilerin, iyi tanımlanmış izleme ve değerlendirme mekanizmaları ile birlikte geliştirilmesine gereksinim duyulmaktadır. Diğer bir genel bulgu, **mevcut mevzuatın büyük bir kısmının, yerel düzeydeki uygulamayı geliştirmek için yerel yönetimler tarafından güçlendirilebilecek temeli kuruyor** olmasıdır. Ele alınan üç fasıl arasında 27. Çevre ve İklim Değişikliği Faslı, müzakerelere açılmış tek fasıldır. Fasılların **açılış ve kapanış kriterlerinin belli olması, daha açık hedefler ve öncelikler belirlenmesi açısından ulusal uyumlaştırma çalışmalarına katkıda bulunacaktır**. İncelenen üç fasılda ele alınan konulara özel bulgular, AB müktesebatına yönelik genel atıfların, ayrıntılı atıfların ve/veya açıkça yapılan atıfların bulunup bulunmadığına göre sıralanan üç basamaklı genel bir değerlendirmeye göre özetlenmiştir. Sonuç olarak, **her bir ana konu altında incelenen toplam 22 alt konunun 14'ünde uyum düzeyinin iyi olduğu değerlendirilebilir** ve 27. Çevre ve İklim Değişikliği Faslı göreceli olarak en yüksek uyum düzeyine sahip fasıl olarak görülebilir.

Bu raporda sunulan çalışmanın, AB müktesebatının etkisine ve yerel düzeydeki uygulamasına ilişkin yönetsel bir örnek olması amaçlandığı için genel olarak ulusal mevzuatın ve politikaların yerel düzeyde **daha iyi anlaşılmasını, yorumlanmasını, uygulanmasını, izlenmesini ve değerlendirilmesini sağlamaya** ve özel olarak da AB müktesebatına uyum sürecinin daha iyi algılanmasına ve takdir edilmesine katkı vermeye yönelik idari, teknik, yasal ve işleyişe ilişkin boyutları da içeren **bir dizi öneriye** vurgu yapılmıştır. Ayrıca, Türkiye'deki ilgili çalışmalara katkıda bulunacak diğer araştırma ve inceleme alanları olarak, **yerindenlik ve orantılılık ilkelerinin iyileştirilmesi** yoluyla AB içindeki politika yapım ve uygulama süreçlerinin güçlendirilmesine yönelik yakın zamandaki çalışmalar sıralanmıştır. Yerel yönetimler ile Avrupa Birliği bağlantılı mevzuat arasındaki ilişkiye odaklanırken; **deneyim paylaşımı, dış finansman, çok düzeyli yönetim reformu ve ulusal kıyaslama** konularındaki kesişimler uyum çalışmalarının, verimli ve etkili sonuçlar yaratmaya en uygun kamusal politika konularına yönlendirilmesi için göz önünde bulundurulabilir.

Analizden elde edilen sonuçlar, bu çalışmanın yanıt aradığı “neye odaklanılmalı?”, “neden harekete geçmeli?”, “nasıl çalışılmalı?” ve “kiminle çalışılmalı?” soruları doğrultusunda özetlenmiştir. Sonuç olarak, AB müktesebatının etkisine ve yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analizin özü, şu yedi maddeye indirgenerek değerlendirilebilir: 1) gerekçe, 2) hukukun üstünlüğü, 3) hedef belirleme, 4) performans, 5) yerelleşme, 6) yasama döngüsü, 7) kararlılık. **Müzakerelerde kaydedilen ilerlemeden bağımsız olarak, AB müktesebatının uygulanması konusunun yerel yönetimler tarafından ulaşılacak bir sonuç değil iyileşmelere sağlam bir temel sunan bir dayanak olarak algılanması gerekmektedir.**

1 GİRİŞ

“Türkiye ve Avrupa Birliği arasında Şehir Eşleştirme Projesi” Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II) kapsamında Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Avrupa Birliği Başkanlığı (ABB) tarafından yürütülen bir teknik destek projesidir.

Projenin genel hedefi, Türkiye’deki ve AB’ye üye ülkelerdeki yerel yönetimler arasında sürdürülebilir paylaşım köprüleri kurulması yoluyla Türkiye’nin AB’ye katılım sürecinde yerel düzeydeki idari kapasitenin geliştirilmesidir.

Bu hedefe ulaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla proje kapsamında şehir eşleştirme yöntemine dayalı çeşitli faaliyetler tasarlanmıştır. Bu faaliyetlerin bazıları, Türkiye’de ve Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde yürütülen eğitim programları, çalıştaylar, çalışma ziyaretleri ve staj programını da içeren bir dizi etkinlik aracılığıyla bilgi ve deneyim paylaşımına odaklanmıştır. Bunlara ek olarak, şehir eşleştirme alanında uygulamalı deneyim kazanılmasını sağlamak ve sürdürülebilir iş birliği ağları kurmak amacıyla bir hibe programı uygulanmıştır. Ayrıca, kapasite geliştirmeye yönelik tüm bu faaliyetleri destekleyici ve tamamlayıcı olmak üzere birçok analiz ve değerlendirme faaliyeti öngörülmüştür. Şehir eşleştirme ve AB müktesebatıyla ilgili tanıtım ve bilinçlendirme faaliyetleri de proje kapsamında yer almaktadır.

AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analiz, kapasite geliştirmeye yönelik proje faaliyetlerinden biri olarak öngörülmüştür. AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisinin tanımlanması ve seçilen konulardaki AB müktesebatının uygulanmasında yerel yönetimlerin¹ görevlerinin ve sorumluluklarının belirlenmesi amacını taşıyan analizin hem Türkiye’deki konuyla ilgili yetkililer hem de bu alanda çalışma yapmak üzere yurt dışından gelen temsilciler için kaynak bir belge olması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, AB’ye katılıma yönelik olarak tabandan gelecek desteği canlandırmak ve güçlendirmek amacıyla yerel düzeyde AB müktesebatına uyuma odaklanarak ve AB’ye uyum sürecindeki bilgi paylaşımı ve ileri düzey iş birliğine ilişkin politika önceliklerine işaret ederek şehir eşleştirme çalışmalarının teknik kapsamının genişletilmesine katkıda bulunulması beklenmektedir.

AB müktesebatının kabul edilmesine ilişkin sorumluluk doğrudan merkezî yönetimde olsa da bu analizin birincil hedef kitlesi merkezî yönetim düzeyindeki ilgili birimler ve yetkililer değildir. AB’ye katılım sürecinin yerel düzeyde genel olarak daha iyi anlaşılmasının ve takdir edilmesinin sağlanması amacıyla analiz esas olarak yerel yönetimlerin seçilmiş ve atanmış yetkililerine yöneliktir. Ancak yine de, yerel düzeydeki kamu hizmetlerinin işleyişine etki eden yasal ve idari çerçevenin iyileştirilmesi sürecinde yer alan merkezî yönetim düzeyindeki yetkililer için de yararlı olacaktır.

Gerçekleştirilen analizin raporu, projeyle ilgili genel bilgilerin sunulmasıyla başlamaktadır. Devamında, AB’ye katılım sürecine ilişkin genel bilgiler ile birlikte AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisine ilişkin genel bilgiler verilmektedir. Ardından, analiz yöntemi açıklanmaktadır. İzleyen üç bölümde, AB müktesebatından seçilen üç fasıl² olan taşımacılık, enerji ve çevre ve iklim değişikliği konularındaki incelemeler ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Daha sonra, analize ilişkin olarak Türkiye’deki dört pilot belediyede gerçekleştirilen değerlendirme çalışması açıklanmaktadır ve son bölümlerde bulguların özeti sunulmakta ve daha ayrıntılı inceleme gerektiren konulara işaret edilmektedir.

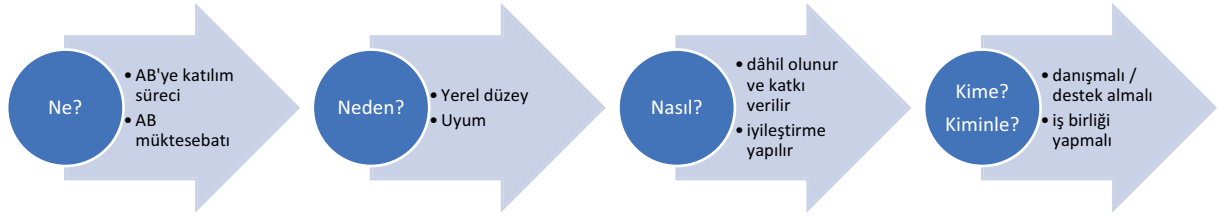
Okuyucular, incelenen konulara ilişkin aşağıdaki sekiz yönlendirici soruyu yanıtlamaya yardımcı olabilecek bilgileri rapor içeriğinde bulabileceklerdir (Şekil 1):

- Türkiye’nin AB’ye katılım sürecindeki mevcut durum nedir?
- AB müktesebatı nedir ve hangi sektörleri ve konuları kapsamaktadır?
- AB müktesebatı yerel yönetimleri neden ve ne ölçüde ilgilendirmektedir?
- Yerel politikaların ve yerel hizmet sunumunun Avrupa standartlarına uyumlu hâle gelmesi neden önemlidir?
- Yerel yönetimler AB müktesebatının uygulanmasına nasıl dâhil olabilir ve katkı verebilir?
- Yerel hizmet sunumu AB müktesebatının desteğiyle nasıl iyileştirilebilir?
- Yerel yönetimler AB müktesebatının uygulanmasına ilişkin olarak kime danışabilir ve kimden destek alabilir?

¹ Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı 21.11.1988 tarihinde imzalamış, 21.5.1991 tarihli ve 20877 sayılı Resmî Gazete’de yayımlandığı üzere 8.5.1991 tarihinde kabul etmiş ve 3.10.1992 tarihli ve 21364 sayılı Resmî Gazete’de yayımlandığı üzere 3.10.1992 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

² Analiz kapsamına alınan üç fasıl, faydalancı kurum tarafından Türkiye’deki yerel yönetimlerin başlıca yetkileriyle doğrudan ilgili olmaları nedeniyle seçilmiştir.

- Yerel yönetimler AB müktesebatının uygulanmasında kiminle iş birliği yapabilir?

Şekil 1: Analizi yönlendirici sorular

Bu analizin kapsamı, AB müktesebatının belirli üç başlığı altından seçilen birtakım örnek konuları içerse de bu çalışma amacıyla geliştirilen yöntem, ileride gerekli görülmesi durumunda diğer konuların ve fasılların eklenmesiyle genişletilmeye olanak veren ölçeklenebilir bir şablon biçiminde tasarlanmıştır.

Sonuç olarak bu analizin, özellikle AB müktesebatının genel kapsamı ve yerel düzeydeki karar alma ve hizmet sunumu ile ilgili konularında bilinçlenmeye katkı yaparak, Türkiye'deki yerel yönetimlere rehberlik sağlanması beklenmektedir. Analiz bulgularının, yerel kamu politikalarının AB standartlarıyla daha da uyumlu hâle gelmesi için girdi sağlaması ve AB ile daha uyumlu biçimde daha nitelikli, daha etkin ve daha verimli yerel hizmet sunumuna ulaşılmasına katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

2 PROJE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Şehir Eşleştirme Projesi, uygulama dönemi 6 Nisan 2018 ile 5 Aralık 2020 tarihleri arasını kapsamak üzere tasarlanmış olan 32 ay süreli bir projedir.³

Projenin faydalanıcı kurumu Avrupa Birliği Başkanlığıdır. Projenin kilit paydaşları arasında Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), Vilayetler Birliği (VB) ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü (YYGM) bulunmaktadır. Merkezî Finans ve İhale Birimi, projenin Sözleşme Makamıdır.

Projenin hedef kitlesi Avrupa Birliği Başkanlığı ve yukarıda belirtilen kilit paydaşlar ile birlikte Türkiye'deki yerel yönetimler ve hibe programından faydalanan kurumlardan (Türkiye'den ve AB ülkelerinden yerel yönetimler) oluşmaktadır.

Proje uygulamasına teknik destek WYG Türkiye tarafından, konsorsiyum ortakları olan Tetra Tech International Development B.V., WEGlobal ve VNG International ile birlikte sağlanmaktadır.

Genel hedefi, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde yerel düzeydeki idari kapasitenin geliştirilmesi olan projenin amacı, AB'ye katılım süreciyle ilgili alanlarda Türkiye'deki ve AB'ye üye ülkelerdeki yerel yönetimler arasında bilgi ve deneyim paylaşımı için sürdürülebilir yapılar oluşturmaktır.

Projenin uygulama süresi boyunca yürütülmesi planlanan çalışmaların aşağıdaki dört alana odaklanması öngörülmüştür:

1. AB ile yapılan şehir eşleştirme çalışmalarında yer alan kilit kurumların (Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Vilayetler Birliği ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü) kapasitelerinin geliştirilmesi ve yapısal iyileştirmelere rehberlik eden bir yol haritası hazırlanması ve yayımlanması.
2. Şehir eşleştirme konusunda AB üyesi ülkelerde ve Türkiye'de faaliyet gösteren kilit paydaşlar arası ilişkilerin, güçlendirilmiş ağ yapılarından da yararlanılarak sürdürülmesi.
3. Türkiye'deki yerel yönetimlerin AB'ye katılım süreci ile ilgili alanlarda kapasitelerinin geliştirilmesi ve başarılı örneklerin yaygınlaştırılması.
4. Türkiye'deki yerel yönetimlerin dâhil olduğu şehir eşleştirme çalışmalarının sayılarının artırılması ve nitelik bakımından güçlendirilmesi, yerel düzeydeki sivil toplum ve vatandaşlar gibi kilit paydaşların eşleştirme çalışmalarına etkin biçimde teşvik ve dâhil edilmesi.

Proje faaliyetleri, biri "hibe programlarının uygulanmasına teknik destek" konusuna odaklanan ve diğeri "kapasite geliştirme" konusuna odaklanan iki bileşen altında yapılandırılmıştır. 1. Bileşen, Türkiye'den ve AB üyesi ülkelere yerel yönetimlerin faydalanıcı ve eş faydalanıcı olarak birlikte yürüttükleri küçük ölçekli 23 şehir eşleştirme projesinin yer aldığı hibe programının uygulanmasına yönelik faaliyetleri içermektedir. 2. Bileşen, ağırlıklı olarak kapasite geliştirme faaliyetlerine yer vermekte, şehir eşleştirme ve AB müktesebatı alanlarında bir dizi inceleme, değerlendirme ve eğitim faaliyetlerini içermektedir.

Proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin ayrıntılı ve güncel bilgiler, yerel düzeydeki AB'ye uyum çalışmalarının internet ortamındaki ana kaynak noktası olan Yerelde AB internet sitesinde (www.yereldeab.org.tr) ve bu internet sitesi içinde bulunan Şehir Eşleştirme Projesi sayfalarında (www.yereldeab.org.tr/sehireslestirme) bulunmaktadır.

Kapasite geliştirme faaliyetlerinin bir parçası olan bu rapor, Şehir Eşleştirme Projesi'nin başlıca çıktılarından biridir ve Türkiye'nin AB'ye katılım süreciyle ve bu sürecin yerel yönetimlerin politikalarına ve hizmetlerine etkisiyle ilgili yerel düzeydeki bilgi ve algı düzeyinin artırılmasını hedeflemektedir. Rapor ayrıca AB müktesebatına uyuma ilişkin olası bilgi alışverişi ve iş birliği alanlarına işaret ederek Türkiye'deki ve AB'deki muhataplar arasında uygulanacak şehir eşleştirme çalışmalarını teşvik etmeyi de hedeflemektedir.

³ Başta 24 ay olarak öngörülmüş olan proje uygulama süresi, Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) nedeniyle oluşan küresel salgınla mücadele kapsamında alınan önlemler doğrultusunda 32 ay olarak güncellenmiştir.

3 AVRUPA BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analizde öngörülen genel çerçevenin oluşturulması amacıyla, AB'nin genişlemesi ve Türkiye'nin AB'ye katılım süreci hakkında özet bilgiler sunulmaktadır.

3.1 Avrupa Birliği'nin genişlemesi

1950'lerin başında Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile kurulan ulus-üstü oluşum, kuruluşundan bu yana genişleyerek bugün AB adıyla anılmakta olan 27 üye ülkeye sahip bir yapı hâlini almıştır. 500 milyondan fazla bir nüfusu kapsayan AB, bir uluslar üstü yapı olarak siyasi ve ekonomik evrimini sürdürmektedir.

AB genişlemeye, kıtanın tamamında demokrasiyi, temel özgürlükleri ve hukukun üstünlüğünü iletmenin bir aracı olarak yaklaşmaktadır. (Avrupa Komisyonu, 2015). Yakın komşuları arasında da demokrasiyi ve Avrupa değerlerini teşvik etmektedir.

Avrupa Birliği her şeyden önce Avrupa içinde ve çevresinde refahın ve zenginliklerin paylaşımını sağlamak için bir arada uyumlu bir şekilde var olabilmek amacıyla ortak değerlerde ve yaşam standartlarında anlaşmaya ve bunları benimsemeye ve zaman içinde de sınırların kaldırılmasına dayalı bir barış projesidir. Norveç Nobel Komitesi, "birliğin ve kurucularının altmış yılı aşkın süredir Avrupa'da barışın ve uzlaşının, demokrasinin ve insan haklarının ilerlemesine katkıda bulunduklarını" belirterek 2012 Nobel Barış Ödülü'nü AB'ye vermiştir.⁴ Bu nedenle, AB'nin bir parçası olmak, bu barış projesinin bir parçası olmak ve demokrasi, temel özgürlükler ve hukukun üstünlüğüne bağlılığı açıkça ifade etmek olarak yorumlanabilir.

AB'nin genişlemesi, Avrupa Birliği Antlaşması'nın⁵ 49'uncu maddesinde şöyle düzenlenmiştir:

Madde 2'de belirtilen değerlere saygı gösteren ve bu değerleri desteklemeyi taahhüt eden her Avrupa devleti, Birlik'e üye olmak için başvuruda bulunabilir. Bu başvuru Avrupa Parlamentosuna ve ulusal parlamentolara bildirilir. Başvuruda bulunan devlet başvurusunu, Komisyona danıştıktan ve üye tam sayısının çoğunluğuyla karar verecek olan Avrupa Parlamentosunun muvafakatini aldıktan sonra oy birliğiyle hareket edecek olan Konseye yapar. Avrupa Birliği Zirvesi tarafından kararlaştırılan yeterlilik kriterleri dikkate alınır.

Katılımın şartları ve bu katılımın Birlik'in üzerine kurulduğu Antlaşmalar'da yapılmasını gerektirdiği uyarlamalar, üye devletlerle başvuran devlet arasında yapılacak bir anlaşma ile belirlenir. Bu anlaşma, kendi anayasal kurallarına uygun olarak onaylanmak üzere bütün âkit devletlere sunulur.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 49'uncu maddesinde atıfta bulunulan değerler, Madde 2'de şöyle belirtilmektedir.

Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hâkim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır.

⁴ Ayrıntılı bilgi: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2012/summary/>.

⁵ Birleştirilmiş metin: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012M/TXT>.

Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

Bu değerler, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi⁶ ile daha da ayrıntılandırılmış ve Avrupa Birliği Antlaşması'na dâhil edilmiştir.

Yukarıda belirtilen hükümler doğrultusunda, AB'ye üye olmak isteyen ülkelerin, yaygın olarak Kopenhag Kriterleri⁷ adıyla anılan aşağıdaki koşulları karşılamaları beklenmektedir:

- 1) demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıklara yönelik saygı ve korumayı güvence altına alan kurumların istikrarı;
- 2) işleyen piyasa ekonomisi ve Birlik içindeki rekabetçi baskı ve piyasa güçleriyle başa çıkabilme gücü;
- 3) AB hukukunu (müktesebat) oluşturan kuralları, standartları ve politikaları etkin biçimde uygulayabilme kapasitesini de içeren üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme gücü ve siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlılık.

Bu üç Kopenhag Kriteri sırasıyla AB'ye katılımın dayanağını oluşturan siyasi, ekonomik ve yasal temelleri belirlemektedir. Tam üyelik için üç kriterin hepsi birlikte değerlendirilirken, bir aday ülkenin katılım müzakerelerine başlayabilmesi için siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşılaması gerekmektedir. Özet olarak AB'ye katılım süreci, Şekil 2'te gösterildiği gibi birbirini izleyen üç ana aşamayı içermektedir:

Şekil 2: AB'ye katılım süreci

AB müktesebatının kabul edilmesi, iç hukuka aktarılması ve uygulanması, yukarıda belirtilen AB'ye katılım sürecindeki müzakere aşamasının ayrılmaz bir parçasıdır. AB, müktesebat⁸ içeriğini şöyle tanımlamaktadır:

AB 'müktesebatı', üye olmaları nedeniyle tüm AB ülkeleri için bağlayıcı olan ortak hak ve yükümlülükler bütünüdür. Müktesebat sürekli evrilmektedir ve şunları içermektedir:

- Antlaşmalar'ın içeriği, ilkeleri ve siyasi hedefleri;
- Antlaşmalar ile Avrupa Birliği Adalet Divanı içtihadının uygulanması için kabul edilen mevzuat;
- AB tarafından kabul edilen bildirgeler ve kararlar;
- ortak dışişleri ve güvenlik politikasına ilişkin tedbirler;
- adalet ve içişlerine ilişkin tedbirler;
- AB tarafından imzalanan uluslararası anlaşmalar ve AB'nin faaliyet alanında AB ülkelerinin kendi aralarında imzaladığı uluslararası anlaşmalar.

Ulusal düzeylerde kullanılan tüm yasama araçları gibi AB müktesebatının da sürekli olarak evrilen bir niteliği olması nedeniyle AB'ye katılan ülkelerin yükümlülüğü, yalnızca AB'ye katıldıkları dönemde yürürlükte olan

⁶ Tam metin: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:en:PDF>.

Türkçe metin: <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708>.

⁷ Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accesion_criteria_copenhagen.html.

⁸ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/acquis.html>.

müktesebatı kabul etmek ve uygulamak değil, AB üyesi olduktan sonra müktesebatta yapılacak her tür değişikliği ve ek düzenlemeleri de uygulamaya geçirmeye devam etmektir. Bu nedenle AB üyeliği, AB müktesebatının sürekli olarak üye ülkenin ulusal mevzuatına aktarılmasını gerektirmektedir.

AB'ye katılım sürecinin önemli özelliklerinden biri, her ne kadar sürecin büyük bir kısmı 'müzakereler' olarak adlandırılıyor olsa da AB müktesebatının bir bütün olarak müzakere edilebilir olmamasıdır (Avrupa Komisyonu, 2015). AB ile aday ülke arasında müzakere edilen, AB müktesebatının içeriği değil müktesebatın aday ülke tarafından nasıl ve ne zaman tamamen kabul edileceği ve uygulanacağıdır.

AB müktesebatının hayati önemi, AB'nin temeli olarak hukukun üstünlüğüne yapılan açık atıf nedeniyle Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2'inci maddesi ile doğrudan bağlantılı olmasında yatmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2019a ve Ballesteros, 2017). AB'nin bu ilkeyi tam olarak karşılamasını ve böylece AB'de demokrasinin ve temel hakların güvence altına alınmasını esas olarak AB müktesebatı sağlamaktadır. Bu anlamda AB müktesebatı, AB'yi hukukun üstünlüğüne dayalı ve buna göre işleyen bir oluşum yapan unsurdur. AB müktesebatı hukukun üstünlüğünü temin ederek tüm üyelere inanılır ve eşitlikçi bir ortam sağlanması için üye ülkeler arasında güveni de muhafaza etmektedir. AB, hukukun üstünlüğünü şöyle tanımlamaktadır:

[...] kamu yetkisi kullanan herkes her zaman kanunla belirlenen sınırlar içinde, demokratik değerlere ve temel haklara uygun biçimde ve bağımsız ve tarafsız mahkemelerin denetimi altında hareket eder. Hukukun üstünlüğü, kanun koyulması için saydam, hesap verebilir, demokratik ve çoğulcu bir süreci belirten meşruiyet; hukuki belirlilik; yürütme yetkisinin keyfi kullanımının yasaklanması; bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından etkili yargı koruması yapılması; temel haklara saygıyı da içeren etkili yargı denetimi; kuvvetler ayrılığı ve yasalar önünde eşitlik gibi ilkeleri ve daha birçoğunu içermektedir. (Avrupa Komisyonu, 2019a)

AB hukukundaki farklı tür düzenlemeler, birçok ulusal hukuk sistemine benzer biçimde birincil ve ikincil olarak ayrılmakta ve yasama tasarrufu ve yasama dışı tasarruf olarak sınıflandırılmaktadır. Birincil AB hukuku, tüm AB sisteminin üzerine kurulu olduğu antlaşmalara işaret etmektedir. Tüzükleri, direktifleri, kararları, tavsiyeleri ve görüşleri de içeren diğer tüm yasama araçları, AB'nin ikincil mevzuatı olarak görülmektedir. Bir yasal düzenleme, AB antlaşmalarında belirtilen yasama süreçleri yoluyla kabul edildiğinde bunlar, yasama tasarrufları olarak anılmaktadır. AB kurumları tarafından belli kurallar uyarınca kabul edilebilecek diğer tüm yasal düzenlemeler, yasama dışı tasarruflar olarak anılmaktadır. AB'nin en yaygın olarak kullandığı yasal düzenleme türlerinin açıklamaları⁹ aşağıdaki Şekil 3'te sunulmuştur.

Antlaşmalar AB'nin hedeflerini, AB kurumlarına ilişkin kuralları, kararların nasıl alındığını ve AB ile üye ülkeler arasındaki ilişkileri belirler.	Tüzükler Ulusal mevzuata aktarma gerektirmez, yürürlüğe girdiği anda tüm AB ülkeleri için kendiliğinden ve tek tip olarak geçerli yasal düzenlemelerdir.
Direktifler AB ülkelerinin belli bir sonuca ulaşmalarını gerektirir ancak bu sonuca nasıl ulaşılacağı seçimini onlara bırakır. AB ülkeleri, direktifin belirlediği hedeflere ulaşmak amacıyla bunları ulusal mevzuata dâhil etmek (aktarmak) için düzenlemeler geçirmelidir.	Kararlar Kararlar, bir veya daha fazla AB ülkesi, şirket ya da birey için geçerli olan bağlayıcı yasal düzenlemelerdir. İlgili tarafa bildirilmelidir ve bildirimle birlikte yürürlüğe girerler. Ulusal mevzuata aktarılmalarına gerek yoktur.
Tavsiyeler İlgili makama herhangi bir yasal yükümlülük getirmeksizin AB kurumlarının kendi görüşlerini bildirmelerini ve bir eylem önerisinde bulunmalarını sağlar. Bağlayıcılığı bulunmamaktadır.	Görüşler Görüşün konusu hakkında herhangi bir yasal yükümlülük getirmeksizin AB kurumlarının bir açıklama yapmalarını sağlayan araçlardır. Bağlayıcılığı bulunmamaktadır.
Yetki devrine dayalı düzenlemeler Komisyonun, AB yasama tasarruflarının esas teşkil etmeyen kısımlarını tamamlamasına veya değiştirmesine olanak veren ve yasal bağlayıcılığı olan düzenlemeler (ör. ayarlı önlemlerin tanımlanması). Komisyon, yetki devrine dayalı düzenlemeyi kabul eder ve diğer Parlamento ve Konseyin itirazı yoksa, düzenleme yürürlüğe girer.	Uygulama tasarrufları AB hukukunun her yerde aynı biçimde uygulanmasını sağlayacak koşulların Komisyon tarafından - AB ülkelerinden temsilcileri oluşturduğu komitelerin gözetiminde - belirlenmesine olanak veren ve yasal bağlayıcılığı olan düzenlemelerdir.

Şekil 3: AB'de en yaygın olarak kullanılan yasal düzenleme türleri

⁹ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_en.

AB'de hukukun üstünlüğünün temeli olan AB müktesebatının şu anda yaklaşık 130.000 sayfa olduğu düşünülmektedir ve sürmekte olan katılım müzakereleri için müktesebat 35 fasıl¹⁰ altında gruplandırılmıştır. AB üyeliğine aday ülkelerin, AB müktesebatının tam olarak uygulanması amacıyla ulusal mevzuatları ile birlikte idari ve kurumsal yapılarını da tamamen uyumlu hâle getirmek için her bir fasıl kapsamında gerekli tüm reformları gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Böylece, AB'ye katıldıkları zaman diğer tüm üye ülkelerle aynı haklardan yararlanabilmeleri ve aynı sorumlulukları paylaşabilmeleri mümkün olacaktır.

AB, tüm aday ülkelerin katılım müzakereleri sürecindeki ilerlemesini izleyip değerlendirmektedir ve aday ülkeler gerekli reformları ve uyum çalışmalarını gerçekleştirirken onları desteklemek için çeşitli türlerde mali ve teknik yardımlar sağlamaktadır. IPA, AB'nin bu amaçla kullandığı başlıca mali yardım aracıdır ve 2007-2020 yılları arasında aday ülkelere 23 milyar avroyu aşan mali yardım ayrılmıştır (IPA ve IPA II'nin toplamı). 'Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi', IPA II kapsamında tamamen bu amaçla sağlanan mali ve teknik desteğin örneklerinden biridir.

AB'ye katılım sürecinin tamamı, aday ülkenin ulusal yönetiminin konusudur. Adaylıktan başlayarak katılım müzakerelerine başlanması, tarama süreci, her bir fasılın müzakereye açılması ve kapatılması ve ardından katılım antlaşmasının hazırlanması ve imzalanmasına kadar olan tüm süreçten aday ülke adına sorumlu olan ve süreci takip eden, merkezî yönetim düzeyindeki ilgili kurumlar ve birimlerdir. Dolayısıyla, ulusal mevzuatın AB müktesebatıyla uyumlu olması beklenmektedir. Ancak, gerekli reform ve uyum çalışmalarının gerçekten benimsenmesini, içselleştirilmesini ve daha kapsamlı biçimde uygulanmasını sağlamak için tüm yönetim düzeylerinde ve sivil toplumda katılım sürecine ilişkin tam farkındalık ve bilinç oluşması gerekmektedir.

2020 itibarıyla, Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Türkiye AB üyeliğine aday ülke konumunda bulunan beş ülkedir. Bosna Hersek ve Kosova ise potansiyel aday ülke durumundadır.

3.2 Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım süreci

Türkiye AB'ye tam üyelik için 1987 yılında resmen başvuru yapmıştır (o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu) ve 1999 yılında AB tarafından resmî olarak AB üyeliğine aday ülke ilan edilmiştir. Katılım müzakereleri 2005 yılında başlamıştır. 1995 yılından bu yana Türkiye ile AB arasında bir Gümrük Birliği Anlaşması yürürlüktedir.

2020 yılına kadar, AB tarafından belirlenen 35 müzakere faslından 16'sı müzakerelere açılmıştır ve yalnızca bir tanesi (25. Fasıl: Bilim ve Araştırma) geçici olarak kapatılmıştır. Katılım sürecinin başlamasının ardından geçen 15 yıl sonrasında müzakerelerin mevcut durumu Tablo 1'de gösterilmektedir:

¹⁰ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en.

Tablo 1: Türkiye ile yürütülen AB katılım müzakerelerinin mevcut durumu

Fasıl No. ve Adı	Müzakerelerin durumu*
1. Malların serbest dolaşımı	Açılmadı
2. İşçilerin serbest dolaşımı	Açılmadı
3. İş kurma hakkı ve hizmet sunum serbestisi	Açılmadı
4. Sermayenin serbest dolaşımı	2008'de açıldı
5. Kamu alımları	Açılmadı
6. Şirketler hukuku	2008'de açıldı
7. Fikrî mülkiyet hukuku	2008'de açıldı
8. Rekabet politikası	Açılmadı
9. Mali hizmetler	Açılmadı
10. Bilgi toplumu ve medya	2008'de açıldı
11. Tarım ve kırsal kalkınma	Açılmadı
12. Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı	2010'da açıldı
13. Balıkçılık	Açılmadı
14. Taşımacılık politikası	Açılmadı
15. Enerji	Açılmadı
16. Vergilendirme	2009'da açıldı
17. Ekonomik ve parasal politika	2015'te açıldı
18. İstatistik	2007'de açıldı
19. Sosyal politika ve istihdam	Açılmadı
20. İşletme ve sanayi politikası	2007'de açıldı
21. Trans-Avrupa ağları	2007'de açıldı
22. Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu	2013'te açıldı
23. Yargı ve temel haklar	Açılmadı
24. Adalet, özgürlük ve güvenlik	Açılmadı
25. Bilim ve araştırma	2006'da geçici olarak kapandı
26. Eğitim ve kültür	Açılmadı
27. Çevre ve iklim değişikliği	2009'da açıldı
28. Tüketicinin ve sağlığın korunması	2007'de açıldı
29. Gümrük birliği	Açılmadı
30. Dış ilişkiler	Açılmadı
31. Dışişleri, güvenlik ve savunma politikası	Açılmadı
32. Mali kontrol	2007'de açıldı
33. Mali ve bütçesel hükümler	2016'da açıldı
* Kırmızı ile gösterilenler siyasi olarak engellenen fasıllardır.	

Yukarıdaki Tablo 1'de sıralanmayan 34. Kurumlar ve 35. Diğer konular fasıllarının her ikisi de diğer tüm fasıllardaki müzakereler başarıyla tamamlandığında müzakere edilmektedir.

Avrupa Birliği Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinin kararı¹¹ doğrultusunda aşağıda sıralanan fasıllara ilişkin müzakereler 2006 itibarıyla askıya alınmıştır:

- 1. Fasıl: Malların serbest dolaşımı
- 3. Fasıl: İş kurma hakkı ve hizmet sunum serbestisi

¹¹ Ayrıntılı bilgi: http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-06-352_en.htm?locale=en.

- 9. Fasıl: Mali hizmetler
- 11. Fasıl: Tarım ve kırsal kalkınma
- 13. Fasıl: Balıkçılık
- 14. Fasıl: Taşımacılık politikası
- 29. Fasıl: Gümrük birliği
- 30. Fasıl: Dış ilişkiler

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), 8 Aralık 2009 tarihli Genel İşler Konseyi toplantısında 6 fasılda ilerleme kaydedilmesini tek taraflı olarak “normalizasyon” şartına bağladığını beyan etmiştir:

- 2. Fasıl: İşçilerin serbest dolaşımı
- 15. Fasıl: Enerji
- 23. Fasıl: Yargı ve temel haklar
- 24. Fasıl: Adalet, özgürlük ve güvenlik
- 26. Fasıl: Eğitim ve kültür
- 31. Fasıl: Dışişleri, güvenlik ve savunma politikası

26 Haziran 2018 AB Genel İşler Konseyi sonuçlarında ise “ülkemizin AB’den uzaklaşmakta olduğu, katılım müzakerelerimizin fiiliyatta durma noktasına geldiği ve Gümrük Birliği’nin güncellemesi müzakerelerinin başlatılmasının öngörülmediği” belirtilmiştir.

Türkiye’nin üyelik kriterlerini kabul etme ve uygulamadaki ilerlemesi AB tarafından 1998 yılından bu yana hazırlanmakta olan yıllık raporlarla izlenmektedir ve şu ana kadar 21 tane yıllık ilerleme raporu¹² yayımlanmıştır. Söz konusu raporlar 2016 yılına kadar “İlerleme Raporu”, sonrasında ise “Ülke Raporu” olarak adlandırılmıştır. 2019 yılında yayımlanan son raporda, doğrudan AB müktesebatının kabul edilmesi ve uygulanmasıyla ilgili olan üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneğine ilişkin şu ifadeler yer almaktadır:

[...] Türkiye, sınırlı bir hızla da olsa, AB müktesebatına uyum sağlamaya devam etmiştir. Sermayenin serbest dolaşımı, kamu alımları, rekabet, bilgi toplumu, ekonomik ve parasal politika ile dış ilişkiler alanlarında bazı kilit hususlarda gerileme yaşandığına ilişkin örnekler artmıştır. Türkiye; şirketler hukuku, trans-Avrupa ağları, bilim ve araştırma alanlarında çok ileri düzeydedir; malların serbest dolaşımı, fikrî mülkiyet hukuku, mali hizmetler, işletme ve sanayi politikası, tüketicinin ve sağlığın korunması, gümrük birliği ve mali kontrol alanlarında iyi düzeyde hazırlıklıdır. Türkiye kamu alımları konusunda, uyuma ilişkin önemli eksiklikler olması nedeniyle, kısmen hazırlıklı durumdadır. Türkiye, daha fazla çaba sarf edilmesi gereken sermayenin serbest dolaşımı, istatistik, enerji, vergilendirme, ekonomik ve parasal birlik, bölgesel politika, eğitim ve kültür, ODP ve taşımacılık politikası alanlarında da kısmen hazırlıklı durumdadır. Türkiye, daha kapsamlı ve iyi koordine edilmiş politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına hâlâ ihtiyaç bulunan rekabet, tarım, gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası, sosyal politika ve istihdam ile çevre ve iklim değişikliği alanlarında belirli düzeyde hazırlıklıdır. AB müktesebatı ile mevzuat uyumunun sağlanması için pek çok alanda kayda değer ilerleme sağlanmasına duyulan ihtiyacın yanı sıra, tüm alanlarda mevzuatın uygulanmasına daha fazla önem verilmesi, düzenleyici makamların bağımsızlığının artırılması ve idari kapasitenin geliştirilmesi gerekmektedir. (Avrupa Komisyonu, 2019d).

AB, katılıma yönelik ilerlemeyi desteklemek amacıyla 2007 ile 2020 yılları arasında Türkiye’ye 8 milyar avrodan fazla mali yardım sağlamıştır (IPA ve IPA II’den Türkiye’ye ayrılan mali yardımın toplamı, IPA ve IPA II’nin toplam bütçesinin yaklaşık yüzde 38’ine karşılık gelmektedir). Bu mali yardımın odaklandığı alanlar, IPA (2007-2013) kapsamında kurumsal gelişim, sınır ötesi iş birliği, bölgesel kalkınma, insan kaynağının geliştirilmesi ve kırsal kalkınma

¹² Tam metinler: <https://www.avrupa.info.tr/tr/ilerleme-raporlari-744>.

olmuşken, IPA II (2014-2020) kapsamında demokrasi ve yönetim, hukukun üstünlüğü ve temel haklar, çevre ve iklim eylemi, taşımacılık, enerji, rekabet edebilirlik ve yenilik, eğitim, istihdam ve sosyal politikalar, tarım ve kırsal kalkınma ve bölgesel ve mekânsal iş birliği olmuştur. IPA II kapsamındaki AB mali yardımlarının dağılımı, aşağıdaki Tablo 2’de sunulmaktadır:

Tablo 2: IPA II (2014-2020) kapsamındaki AB mali yardımlarının dağılımı

Sektörler		AB mali yardımı (milyon avro)
Demokrasi ve hukukun üstünlüğü	Demokrasi ve yönetim	916
	Hukukun üstünlüğü ve temel haklar	515
Rekabet edebilirlik ve büyüme	Çevre, iklim eylemi ve enerji	438
	Taşımacılık	372
	Rekabet edebilirlik, yenilik, tarım ve kırsal kalkınma	975
	Eğitim, istihdam ve sosyal politikalar	318
TOPLAM		3,533

Avrupa Komisyonunun (2018d) değerlendirmesine göre Türkiye, tahsis edilen toplam miktar açısından diğer aday ve olası aday ülkelere kıyasla açık farkla en fazla katılım öncesi mali yardım alan ülke olmasına karşın, 2014-2020 döneminde kişi başına tahsis edilen mali yardım Türkiye’de yaklaşık 58 avro olmuş, Karadağ ve Kosova’da ise kişi başına tahsis edilen mali yardım 350 avroyu geçmiştir.

Merkezî ve yerel düzeydeki kamu kurumları, AB mali yardımlarından beraberce yararlanmış ve merkezî düzeyde uygulanan birçok proje, yapılan girişimlerin erişim alanını genişleten ve kamu paydaşları arasındaki dikey ve yatay iş birliğini güçlendiren yerel pilot çalışmalar içermiştir. AB Yardım Gezgini’ndeki¹³ verilere göre, Avrupa Komisyonunun 2009 ile 2019 yılları arasında Türkiye’ye yaptığı toplam 5,75 milyar avroluk mali yardımın 1,57 milyar avrosu merkezî yönetime yönelik olmuştur. Bu rakam, mali yardımın kabaca yüzde 73’ünün yerel düzeyde kullanıldığına ilişkin bir gösterge olarak alınabilir (Tablo 3). Merkezî yönetim birimlerine sağlanan yardım kanalıyla yerel düzeye dolaylı olarak sunulan AB desteği de göz önünde bulundurulursa bu oranın çok daha yüksek çıkacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 3: Avrupa Komisyonu tarafından 2009 ile 2019 arasında Türkiye’ye yapılan yardımların dağılımı

Avrupa Komisyonunun faaliyet kanalı	Türkiye’ye yapılan yardımlar (milyar avro)
Merkezî yönetim	1,57
Diğer	4,18
TOPLAM	5,75

AB, katılım sürecini desteklemek için Türkiye’ye mali yardım sağlarken Türkiye de aday ülke statüsü sayesinde etkin biçimde katılım gösterdiği ve yararlandığı belli programlar ve kurumlar¹⁴ kapsamında katılım payı ödemektedir. Türkiye ile AB arasındaki bu büyük ölçekli mali iş birliğinin toplam ekonomik ve sosyal etkisi; bilgi aktarımı, istihdam, yenilik ve kültürel dönüşüm açılarından çok daha geniş kapsamlıdır.

Suriye kaynaklı kitlesel göç nedeniyle Türkiye’de 3,6 milyon kişinin geçici koruma altına alınması karşısında AB ayrıca, Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında 2016 ile 2019 yılları arasında Türkiye’ye toplam 6 milyar avro daha tahsis etmiştir. Bu destek, insani yardıma ek olarak eğitim, göç yönetimi, sağlık, belediye altyapısı ve sosyoekonomik

¹³ Ayrıntılı bilgi: <https://euaidexplorer.ec.europa.eu>.

¹⁴ Türkiye’nin katılım gösterdiği bu tür programlar şunlardır: Ufuk 2020, Erasmus+, COSME (Şirketlerin ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Rekabet Edebilirliği), Gümrükler 2020, Fiscalis 2020, EASI (İstihdam ve Sosyal Yenilik).

kalkınmaya da odaklanılmıştır. Bu bağlamda, AB'nin bu özel mali yardımı başta belediye hizmet sunumu olmak üzere merkezî ve yerel düzeydeki kapasitenin geliştirilmesine de katkıda bulunmuştur.¹⁵

Katılım sürecinin yönetimine bakıldığında, Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR) AB'nin komşuluk politikasından ve genişleme müzakerelerinden sorumludur. Türkiye tarafında da AB'ye katılım süreci hâlen Dışişleri Bakanlığına bağlı Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Dışişleri Bakanı, Başmüzakereci unvanıyla katılım müzakerelerini yönetmektedir. Avrupa Birliği Başkanlığı ayrıca AB mali yardımlarına ilişkin genel planlama, programlama ve izlemekten sorumlu Ulusal IPA Koordinatörüdür.

25.9.2014 tarihli ve 29130 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan 2014/16 sayılı Genelge¹⁶ ile Türkiye'nin katılım sürecinde AB ile ilgili tüm çalışmaların eş güdümü için mevzuat taslağı hazırlayan tüm kamu kurumların bir mevzuat uyum tablosu doldurmaları gerektiği ve bu tür tüm taslaklarda ilgili AB müktesebatına gerekli atıfta bulunarak "Avrupa Birliği Mevzuatına Uyum" başlıklı özel bir maddenin taslağa eklenmesi şart koşulmuştur. Bu Genelge doğrultusunda, yürürlüğe girecek mevzuat için AB müktesebatındaki hangi yasal düzenlemenin ilgili mevzuat için temel oluşturduğu belirtilmiştir. Mevzuat Bilgi Sistemi'nde (Türkiye Cumhuriyeti, 2019b) yapılan araştırma sonuçlarına göre,¹⁷ Ağustos 2019 itibarıyla toplam 81 yönetmelikte ve 37 tebliğde ilgili AB müktesebatıyla uyum belirtilmiş bulunmaktadır.

2016-2019 yıllarını kapsayan AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı (Türkiye Cumhuriyeti, 2017a) AB'ye katılım sürecinde ülkemizin başlıca yol haritalarından biri olmuş ve AB sürecinde atılacak adımları, hem mevzuat uyumu, hem kurumsal ve idari yapılanma çerçevesinde somut bir biçimde ortaya koymuştur. Temmuz 2019'da yayımlanan On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) uyarınca AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı, AB müktesebatına uyum süreci dikkate alınarak güncellenecektir.

Bugün itibarı ile katılım öncesi fonların yönetim yapısı ve AB programlarına katılım, 4.10.2019 tarihli ve 30908 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2019/20 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca düzenlenmektedir. Bu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, program otoritelerini, denetim otoritesini ve iç denetim birimini de içeren kurumsal yapıları ayrıntılı bir şekilde tanımlamaktadır. Genelge ile katılım öncesi fonların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlama amacını taşıyan kurul ve komiteler de oluşturulmuştur.

Yakın zamanda, AB ile ilgili çalışmaların eş güdümü konulu yeni bir Cumhurbaşkanlığı Genelgesi (2019/22) de 17.10.2019 tarihli ve 30921 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile AB'ye uyuma yönelik çalışmaları sürdürme konusundaki kararlılık yinelenmiştir. Bu tür çalışmaların, Avrupa Birliği Başkanlığı eş güdümünde hazırlanacak programa uygun olarak yürütüleceği belirtilmektedir. Avrupa Birliği Başkanlığı, AB müktesebatına atıfla mevzuat hazırlanmasına ilişkin esas ve usulleri ortaya koymak için resmî internet sitesinde bir rehber yayımlanmıştır (böylece, yukarıda belirtilen 2014/16 sayılı Genelge yürürlükten kaldırılmıştır). İlgili tüm kurumların, AB'ye ilişkin çalışmaları hakkında Avrupa Birliği Başkanlığına vakitlice bilgi vermeleri de beklenmektedir. Dışişleri Bakan Yardımcısı ve Avrupa Birliği Başkanı başkanlığında, kamu kurumlarının temsilcilerinden oluşan üst düzey bir Avrupa Birliği Eşgüdüm Kurulu (ABEK) oluşturulmuştur. Avrupa Birliği Eşgüdüm Kurulu, AB müktesebatına uyumu katılımcı bir yaklaşımla yönlendirmek, izlemek ve değerlendirmek amacıyla yılda en az bir kere toplanmaktadır.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/migration.

¹⁶ Bu Genelge mülga olmuştur.

¹⁷ İlgili Genelge uyarınca kullanılan "Avrupa Birliği mevzuatına uyum" ifadesi için www.mevzuat.gov.tr üzerinden yapılan anahtar sözcük taraması.

4 AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATININ YEREL DÜZEYDEKİ ETKİSİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

AB müktesebatının “tüm AB ülkeleri için bağlayıcı olan ortak hak ve yükümlülükler bütünü” olarak tanımlanması, düzenleme işinin uluslar üstü düzeyde yapılmakta olduğu anlamına gelse de AB düzeyinde düzenleme altına alınan hususlar, üye ülkelerin kendi yasama sistemleriyle, yani ulusal düzeyde uygulamaya geçmektedir. Bu süreç, AB müktesebatının ulusal mevzuata kabulü veya aktarımı olarak adlandırılabilir.

AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarımı, AB düzenlemesinin türüne (bkz. Bölüm 3.1, Şekil) ve üye ülkede yürürlükte olan yasama sürecine bağlı olarak farklı şekillerde olabilir ve farklı süreçler gerektirebilir. AB'nin bazı düzenlemelerinin aktarımı için üye ülkenin yeni bir mevzuat çıkarması gerekebilir ve birtakım diğer düzenlemeler için ise mevcut mevzuatta değişikliklere gidilebilir. AB müktesebatı kapsamındaki düzenlemeler, ulusal mevzuata gerekli aktarımın gerçekleşmesi için belli süreler belirlemektedir. Üye ülke tarafından ulusal mevzuata aktarım için gerekli yasama süreçlerinin tamamlanmasının ardından uygulama hazırlıklarının bir örneği, ilgili AB düzenlemesindeki hedeflerin üye ülkenin ulusal mevzuatınca karşılandığından emin olmak için incelenmek üzere Avrupa Komisyonuna gönderilir.¹⁸

AB müktesebatı üye ülkenin ulusal mevzuatına aktarıldığında, doğal olarak ilgili üye ülkeye ait ulusal mevzuat hâline gelmektedir. Örneğin, tüketim mallarına ilişkin asgari garanti süresini belirleyen AB direktifi, ilgili AB müktesebatının bir parçasıdır ve bu direktif ulusal mevzuata aktarıldığında, tüketim mallarına yönelik asgari garanti süresi, o üye ülkenin tüketicinin korunmasına ilişkin ulusal mevzuatının bir parçası hâline gelmektedir. Bu nedenle, ulusal düzeyde uygulanan AB müktesebatı, hangi açıdan bakılırsa bakılsın esas olarak ulusal mevzuattır.

Bu bağlamda, AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisi, herhangi bir ulusal mevzuatın yerel düzeydeki etkisiyle tamamen aynıdır. Nasıl ki ulusal mevzuatın bazı kısımları yerel yönetimlerle doğrudan ilgilidir, AB müktesebatının bazı kısımları da yerel yönetimlerle doğrudan ilgilidir. AB müktesebatının diğer bazı kısımları, yerel yönetimlerle dolaylı olarak ilgili olabilir ve bu durum, ulusal mevzuat için de aynıdır ancak sonuçta tüm yasama araçlarının, her düzeydeki her tür insan etkileşimini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemekte olduğunun görülmesi önemlidir.

Buradaki başlıca belirleyici etken, üye ülkenin kamu yönetimi yapısı ve mevcut ulusal yönetim sisteminin genel yapı ve işleyişi içinde yerel yönetimlerin görev ve yetkilerinin boyutudur. AB, üye ülkelerin ulusal yönetim sistemlerinin yapısına ilişkin herhangi bir yetkiye ya da göreve sahip olmadığından ve ayrıca, üye ülkelerin yerel yönetim sistemleri üzerinde de AB'nin herhangi bir yetkisi bulunmadığından, AB içinde birçok farklı yerel yönetim sistemi vardır. Dolayısıyla, AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisinin bir üye ülkeden diğer üye ülkeye değişiklik göstereceği ve bu etkinin daha yerelleşmiş yönetim sistemine sahip bir üye ülkede, daha merkezileşmiş yönetim sistemine sahip diğer bir üye ülkeye kıyasla görece daha fazla olacağı varsayılabilir.

Ayrıca, yerel düzeydeki etki açısından AB müktesebatının konusu da önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, atık yönetimi gibi genel olarak yerel yönetimlerin sorumluluğu altında olan bir konuya ilişkin AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisi, ulusal güvenlik gibi genel olarak merkezî yönetimin sorumluluğu altında olan bir konuya ilişkin AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisinden görece fazla olacaktır.

Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, Avrupa Birliği Antlaşması'nın¹⁹ 5'inci maddesinde tanımlanan yetkilendirilme ilkesine dayalı olarak biçimlenen AB içindeki yetki dağılımı konusudur. İlgili madde aşağıda sunulmuştur:

1. Birlik'in yetkilerinin sınırları, yetkilendirilme ilkesine tabidir. Birlik yetkilerinin kullanılması, yerindenlik ve orantılılık [*subsidiarity and proportionality*] ilkelerine tabidir.
2. Yetkilendirilme ilkesi gereğince Birlik, Antlaşmalar'da belirlenen hedeflere ulaşmak için, ancak üye devletler tarafından Antlaşmalar'da kendisine verilen yetkilerin sınırları dâhilinde hareket eder. Antlaşmalar'da Birlik'e verilmemiş yetkiler üye devletlere aittir.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/transposition.html>.

Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>.

3. Yerindenlik ilkesi gereğince Birlik, münhasır yetkisine girmeyen alanlarda sadece, öngörülen eylemin amaçlarının üye devletler tarafından merkezî düzeyde veya bölgesel ve yerel düzeyde yeterli biçimde gerçekleştirilemeyeceği ve fakat söz konusu eylemin boyutu ya da etkileri itibarıyla Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda harekete geçer.
Birlik kurumları yerindenlik ilkesini, Yerindenlik ve Orantılılık İlkelerinin Uygulanmasına Dair Protokol'e uygun olarak uygularlar. Ulusal parlamentolar, yerindenlik ilkesine uyulmasını bu Protokol'de belirlenen usule uygun olarak sağlarlar.
4. Orantılılık ilkesi gereğince, Birlik eyleminin içeriği ve şekli, Antlaşmalar'ın amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli olanı aşamaz.
Birlik kurumları, orantılılık ilkesini, Yerindenlik ve Orantılılık İlkelerinin Uygulanmasına Dair Protokol'e uygun olarak uygularlar.

AB içindeki yetkiler, yetkilendirilme ilkesi doğrultusunda, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın²⁰ 2'den 6'ya kadar olan maddelerinde belirtildiği üzere dört ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar şöyle tanımlanmıştır:

- Münhasır yetkiler: sadece Birlik yasama faaliyetinde bulunabilir ve hukuken bağlayıcı tasarruflar kabul edebilir; üye devletler, ancak Birlik tarafından yetkilendirilmeleri hâlinde veya Birlik tasarruflarının uygulanması amacıyla yasama faaliyetinde bulunabilirler.
- Paylaşılan yetkiler: Birlik ve üye devletler bu alanda yasama faaliyetinde bulunabilir ve hukuken bağlayıcı tasarruflar kabul edebilirler. Üye devletler, yetkilerini, Birlik kendi yetkisini kullanmadığı ölçüde kullanırlar. Üye devletler, yetkilerini, Birlik'in kendi yetkisini kullanmayı durdurmaya karar verdiği ölçüde yeniden kullanırlar.
- Koordinasyon: Üye devletler, ekonomi ve istihdam politikalarını, Birlik'in belirlemeye yetkili olduğu bu Antlaşma'da öngörülen kurallar çerçevesinde koordine ederler.
- Destek: Birlik, üye devletlerin bu alanlardaki yetkilerini ikame etmeksizin, üye devletlerin eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisine sahiptir.

Bu dört ana gruba ek olarak, AB'nin ortak dış ve güvenlik politikası alanında özel bir yetkisi vardır. Bu ana yetki grupları uyarınca AB içindeki yetki dağılımı, belli politika alanlarına göre aşağıdaki Tablo 4'te sunulmaktadır:

²⁰ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.
Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

Tablo 4: AB'de yetkilerin dağılımı

Münhasır yetkiler	Paylaşılan yetkiler	Koordinasyon	Destek
- Gümrük birliği - Rekabet politikası - Para politikası (avro bölgesi için) - Ortak balıkçılık politikası çerçevesinde biyolojik deniz kaynaklarının koruma altına alınması - Ortak ticaret politikası - Belli koşullar altında uluslararası anlaşmaların akdedilmesi	- İç pazar - Sosyal politikanın belli boyutları - Bölgesel politika: ekonomik, sosyal ve mekânsal uyum - Biyolojik deniz kaynaklarının koruma altına alınması hariç tarım ve balıkçılık - Çevre - Tüketicinin korunması - Taşımacılık - Trans-Avrupa ağları - Enerji - Özgürlük, güvenlik ve adalet - Halk sağlığını ilgilendiren ortak güvenlik meselelerinin belli boyutları - Araştırma, teknolojik gelişme ve uzay - Kalkınma için iş birliği ve insani yardım	- Ekonomi politikaları - İstihdam - Sosyal politikalar	- İnsan sağlığının korunması ve iyileştirilmesi - Sanayi - Kültür - Turizm - Eğitim, mesleki eğitim, gençlik ve spor - Sivil savunma - İdari iş birliği
Özel yetki	Ortak dışişleri ve güvenlik politikası (ODGP)		

AB içindeki yetkilerin yukarıda belirtilen dağılımı doğrultusunda, AB'nin münhasır yetki alanları kapsamındaki politika alanlarından yerel düzeyin doğrudan etkilenmesi düşük bir olasılıktır. Bununla birlikte, AB'nin münhasır yetki alanlarının sınırlı sayıda olduğu ve yukarıda sıralanan politika alanlarının çoğunun AB ile üye ülkeler arasında paylaşılan yetkiler, koordinasyon ve destek kapsamına girdiği de görüldüğünden, AB'nin yerel düzey üzerindeki etkisi ağırlıklı olarak dolaylıdır.

Ancak, AB müktesebatının veya herhangi bir yasama aracının uygulamaya geçmesi, bütün yönetim sistemini etkileyen öyle birbirine bağlı bir süreçtir ki yönetimin farklı düzeylerinin bu süreçteki rolünün veya farklı yönetim düzeyleri üzerindeki etkilerinin ayrıştırılması hemen hemen imkânsızdır.

Bu durumda, AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarılması sürecine yerel yönetimlerin uygun bir şekilde dâhil edilmesinin sağlanması, ilgili yasama araçlarının başarılı bir şekilde uygulamaya geçmesi için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Avrupa Birliği Antlaşması'nın 5'inci maddesinde belirtildiği üzere, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın "Yerindenlik ve orantılılık ilkelerinin uygulanmasına ilişkin 2 numaralı protokolü"²¹ bu iki ilkeye sürekli olarak uyulmasını sağlayacak hükümler içermektedir.

Avrupa Birliği Bölgeler Komitesine (CoR) göre AB mevzuatının yüzde 70'inin²² bölgeler ve şehirler üzerinde etkisi vardır. Bu da AB düzeyinde alınan kararların çoğunun, bölgelerin ve şehirlerin işleyişini etkilediği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, AB düzeyinde alınan kararlarda yerel düzeydeki koşulların ve gereksinimlerin gereğince dikkate alınması amacıyla, AB tarafından yürütülen tüm yasama süreçlerinde AB'nin bölgesel ve yerel temsilciler meclisi olan Avrupa Birliği Bölgeler Komitesine danışılmaktadır.

²¹ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008E%2FPRO%2F02>.

²² Ayrıntılı bilgi: <https://cor.europa.eu/en/about/Pages/default.aspx>.

CoR'nin altı komisyonu, AB müktesebatının tüm fasıllarını kapsamaktadır ve CoR'nin genel kurul toplantılarına görüşler sunmak amacıyla ilgili tüm konularda değerlendirmeler ve analizler yapmaktadır. CoR ayrıca, AB'nin düzenleme önerilerinin yerel düzeydeki olası etkisini analiz etmek amacıyla mekânsal etki analizleri²³ gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla, AB'deki farklı idari düzeyler arasında karşılıklı olarak birbirini güçlendiren bir yasama mekanizması bulunmaktadır ve böylece yerel düzey, AB müktesebatının şekillenmesine doğrudan katkı verebilmekte, ardından da müktesebatın etkin biçimde uygulamaya geçmesinde görev almaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere, genellikle ulusal yönetimlerin tam yetkisi altında olan dışişleri ve savunma politikası gibi birkaç konu hariç, ulusal mevzuata aktarılan AB müktesebatının uygulanması, tüm üye ülkelerdeki yerel yönetimleri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu yüzden, AB üye ülkelerindeki yerel yönetimler için AB müktesebatı nedeniyle gündeme gelen veya değiştirilen ulusal mevzuatın uygulanmasında ilk adım, politika gelişim evrelerinin ve ulaşılacak istenilen hedeflerin tam olarak anlaşılmasıdır. Bu anlayış ancak yerel yönetimlerin AB müktesebatıyla bağlantılı olabilecek görev ve sorumluluklarına ilişkin yeterli bilgi ve deneyim birikimine dayalı olarak geliştirilebilir.

AB'deki tüm yönetim düzeyleri arasında ortaklığın, iş birliğinin, verimliliğin ve en önemlisi yerindenliğin sağlanması amacıyla "kamu politikalarının uygulanmasında yerel ve bölgesel yönetimlerin meşruiyetini ve sorumluluğunu kayıt altına almak" için Avrupa Çok Düzeyli Yönetişim Şartı²⁴ hazırlanmıştır. Bu bakış açısıyla, AB müktesebatının tam anlamıyla uygulanması ve böylece Avrupa'nın barış, demokrasi, temel özgürlükler, hukukun üstünlüğü ve refah hedeflerine ulaşılması yerel, bölgesel, ulusal düzeyler ile AB düzeyinin ortak bir sorumluluğudur.

²³ Ayrıntılı bilgi: https://espon.public.lu/dam-assets/fr/actualites/2013/03/10_ImpactsTerritoriaux/10_TIA-publication.pdf (ESPON, 2013).

²⁴ Tam metin: <https://portal.cor.europa.eu/mlgcharter/Pages/default.aspx>.

5 ANALİZ YÖNTEMİ

AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analiz, dört temel aşamada yürütülmüştür. İlk olarak, analizin sınırları yeterince ayrıntılı bir şekilde belirlenmiştir. Ardından, araştırma aşaması gerçekleştirilmiştir ve bunu, değerlendirme aşaması izlemiştir. Analizin son aşaması raporlama olmuştur. Çalışmanın her bir aşamasına ilişkin ayrıntılar, aşağıda sunulan ilgili alt bölümlerde açıklanmaktadır.

5.1 Analizin sınırlarının belirlenmesi

İlk adım olarak, faaliyetin kapsamını ayrıntılandırmak ve çıktının yapısını oluşturmak üzere, uygulamaya yönelik ayrıntılı bir plan sunulması amacıyla bir kavramsal not hazırlanmıştır. Kavramsal not, AB müktesebatının kabul edilmesi ve uygulanmasına ilişkin Türkiye'deki mevcut durumu özetlemiş ve Türkiye'deki yerel düzeyin temel görevlerini ortaya koymuştur. Buna ek olarak, faaliyet kapsamında ele alınabilecek konular vurgulanmıştır. Kavramsal not ayrıca, faaliyetin uygulanması için önerilen yöntem ile faaliyetin ana çıktısı olan araştırma raporunun taslak çerçevesi hakkında açıklamalar sunmuştur. Bu analiz için ele alınacak üç AB müktesebat faslının seçiminde Türkiye'deki yerel yönetimlerin başlıca yetkilerini göz önünde bulundurulmuş ve bu yetkilerle doğrudan bağlantılı olan konuları içeren fasıllara öncelik verilmiştir. Analiz için seçilen fasıllar aşağıda belirtilmektedir:

- 14. Fasil: Taşımacılık politikası
- 15. Fasil: Enerji
- 27. Fasil: Çevre ve iklim değişikliği

İkinci adım olarak, analize ilişkin bir kavramsal çerçeve hazırlanmıştır. Bu kavramsal çerçevenin amacı, belirlenen üç AB müktesebat faslı için genel bir ön bakış sunmak ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin her bir politika alanına karşılık gelen hizmetleri ile bağlantı kurmak olmuştur. Kavramsal çerçeve, seçilen AB müktesebat fasıllarının yerel düzeydeki etkisini değerlendirecek ve seçilen üç konudaki AB müktesebatının uygulanmasında yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını belirleyecek araştırma için daha belirgin bir sınır çizebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Analize yönelik sistematik bir yaklaşım sunmak amacıyla kavramsal çerçeve ilk olarak, seçilen üç AB müktesebat faslının her birinin genel içeriğini sıralamıştır. Ardından, uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durumun ve AB'nin her bir başlığa yönelik öncelikli önerilerinin altı çizilmiştir. AB'nin 2020 yılına kadar olan stratejik öncelikleri ve Türkiye'nin ilgili alanlardaki mevcut reform politikası da açıklanmıştır. Yerel yönetimlerin seçilen politika alanlarıyla ilgili başlıca sorumlulukları özetlendikten sonra, seçilen AB müktesebat fasılları içinden Türkiye'deki yerel düzeyle doğrudan ve güncel olarak ilgili olduğu değerlendirilen birtakım konular²⁵ belirlenmiştir. Bu eleme sürecinin sonucunda, seçilen AB müktesebat fasıllarının her biri için önerilen analiz konuları sıralanmıştır. Analizin sınırları aşağıdaki Tablo 5'te gösterildiği üzere belirlenmiştir:

Tablo 5: Seçilen üç AB müktesebat başlığına ilişkin analizin sınırları

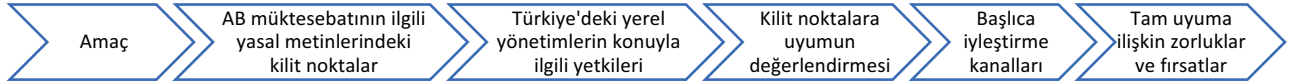
No.	Fasil adı	EUR-Lex kapsamındaki ana konuların toplam sayısı	Analiz kapsamında ele alınması önerilen yerel düzeyle ilgili ana konuların sayısı	Her bir ana konu altında analiz edilecek alt konuların sayısı
14	Taşımacılık politikası	11	5	7
15	Enerji	8	3	6
27	Çevre ve iklim değişikliği	11	7	9
TOPLAM		30	15	22

²⁵ EUR-Lex AB hukukunu, genel olarak AB müzakere fasıllarına karşılık gelen konu başlıkları altında sunmaktadır ancak AB hukukunun büyük bir kısmının yalnızca tek bir konu başlığı altında sınıflandırılmasının mümkün olmadığına altı çizilmelidir. Bu nedenle, AB hukukundaki belli bir düzenlemenin eş zamanlı olarak birden fazla EUR-Lex konu başlığına ait olması mümkündür.

5.2 Araştırma aşaması

Analizin araştırma aşaması, AB müktesebatı içinden seçilen 15 ana konunun her birinin yerel düzeydeki etkisine ilişkin masa başı araştırması olarak gerçekleştirilmiştir. Başlıca araştırma kanalları AB müktesebatı için EUR-Lex (Avrupa Birliği, 2019) ve Türk mevzuatı için Mevzuat Bilgi Sistemi (Türkiye Cumhuriyeti, 2019b) ile Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi (KAYSİS) (Türkiye Cumhuriyeti, 2019d) olmuştur. Mevcut olduğu durumlarda, AB'deki ve Türkiye'deki çeşitli kaynaklardan stratejik belgeler ve veriler de incelenmiştir.

Araştırma kapsamında ele alınan her konu başlığı için aşağıda belirtilen altı ayrı boyut incelenmiştir (Şekil 4):

Şekil 4: AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analizin altı boyutu

Analizin başlıca kaynak belgesi, Türkiye'nin önümüzdeki beş yıla ilişkin amaç ve hedeflerini belirleyen en üst düzey ulusal politika belgesi olarak hazırlanan ve 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı'dır (Türkiye Cumhuriyeti, 2019c). Analize ilişkin genel politika çerçevesini belirleyen diğer ana kaynak belgeler şunlardır:

- AB Genişleme Politikasına ilişkin 2018 Bilgilendirmesi ve Türkiye 2018 Raporu (Avrupa Komisyonu, 2018a)
- AB Genişleme Politikasına ilişkin 2019 Bilgilendirmesi ve Türkiye 2019 Raporu (Avrupa Komisyonu, 2019d)
- Orta Vadeli Program 2019-2021 (Türkiye Cumhuriyeti, 2018b)
- Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2019-2021) (Türkiye Cumhuriyeti, 2019a)
- 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı (Türkiye Cumhuriyeti, 2018d)
- 2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı (Türkiye Cumhuriyeti, 2019g)

5.3 Değerlendirme aşaması

Gerçekleştirilen çalışmayı yerel yönetimlerle paylaşarak görüş alışverişinde bulunmak amacıyla analize ilişkin olarak dört pilot belediye ile genel bir değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme çalışması için aşağıdaki pilot belediyeler belirlenmiştir:

- Çankaya Belediyesi (Ankara)
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
- Antalya Büyükşehir Belediyesi
- Mersin Büyükşehir Belediyesi

Değerlendirme çalışmasına yönelik girdiler bu pilot belediyelerden aşağıdaki yöntemlerle edinilmiştir:

- Çankaya Belediyesi (Ankara): 10 Mart 2020 tarihinde yarım günlük toplantı yapılmıştır.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: 8 Mayıs 2020 tarihinde faydalanıcı kurum aracılığıyla yazılı görüş bildirimi alınmıştır.
- Antalya Büyükşehir Belediyesi: 10 Haziran 2020 tarihinde faydalanıcı kurum aracılığıyla yazılı görüş bildirimi alınmıştır.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi: 5 Mayıs 2020 tarihinde faydalanıcı kurum aracılığıyla yazılı görüş bildirimi alınmıştır.

Daha sonra bu girdiler, pilot belediyelerin temsilcileri tarafından vurgulanan kilit noktaları yansıtan genel konular olarak derlenmiştir.

5.4 Raporlama aşaması

Raporun ana yapısını ortaya koyan ve AB müktesebatına ilişkin masa başı araştırmasının bulgularını sunan birinci kısmi taslak Mayıs 2019'da, ilgili Türk mevzuatına ilişkin masa başı araştırması bulgularını sunan ikinci kısmi taslak da Ağustos 2019'da sunulmuştur. Analizin raporlama aşaması sırasında da faydalanıcı kurumla yapılan danışma toplantıları devam etmiştir.

Analizin sonuçlarını ortaya koyan birinci tam taslak Aralık 2019'da sunulmuştur. Değerlendirme çalışmasının tamamlanmasının ardından analiz raporu, Ağustos 2020'de tamamlanmıştır.

6 14. FASIL: TAŞIMACILIK POLİTİKASI İLE İLGİLİ ANALİZ

Bu bölümde, taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama sunulmakta, AB müktesebatının ilgili konularına uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum özetlenmekte, AB müktesebatından seçilen konuların yerel düzeyde uygulanması analiz edilmekte ve Türkiye'deki yerel yönetimler için taşımacılık politikası alanında öne çıkan konulara işaret edilmektedir.

6.1 Taşımacılık politikası alanındaki Avrupa Birliği müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama

AB müktesebatının 14. Başlığı olan taşımacılık politikasının, Avrupa bütünleşmesi için kilit politikalardan biri olduğu düşünülmektedir çünkü taşımacılık politikası, ortak pazar içinde insanları, mekânları ve üretimi birbirine bağlama konusuna doğrudan odaklanmaktadır. İnsanların, hizmetlerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımı, Roma Antlaşması ile ortak pazarın dört özgürlük alanı olarak belirlenmiştir ve AB bakış açısına göre taşımacılık, pazara erişimin önündeki teknik ve idari engelleri ortadan kaldırarak, altyapıyı düzene sokarak ve insanları ve çevreyi koruyarak bu özgürlüklerin gerçekleşmesini özel olarak hedefleyen hayati bir politika alanıdır (Avrupa Komisyonu, 2014d).

Üye ülkelerle paylaşılan yetkiler kapsamındaki bir politika alanı olan taşımacılığın AB içinde verimli, sürdürülebilir, güvenli ve güvenilir olmasının sağlanması, karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolu taşımacılığı dâhil tüm taşımacılık türleriyle ilgili Avrupa çapında düzenlemeler gerektirmektedir. Bu amaçla AB'nin ortak taşımacılık politikası, yasal olarak Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın²⁶ 90'dan 100'e kadar olan maddelerine dayanmaktadır. AB taşımacılık politikası, son kırk yılda bu yasal zemin üzerinde gelişmiştir ve güncel olarak aşağıda belirtilen ana hedeflere genel anlamıyla odaklanmaktadır:

- Engellerin kaldırılmasıyla hareketliliğin artırılması
- İthal petrole bağımlılığın azaltılması
- Taşımacılıkta karbon emisyonunun azaltılması
- Altyapının düzene sokulması
- Güvenlik ve güvenilirliğin sağlanması
- Daha iyi taşımacılık için bilişim teknolojilerinin kullanılması
- Yolcu haklarının korunması
- Daha iyi standartlar için uluslararası iş birliği yapılması

Avrupa Komisyonu Hareketlilik ve Taşımacılık Genel Müdürlüğü (DG MOVE), Avrupa Birliği'nin hareketlilik ve taşımacılık politikalarından sorumlu genel müdürlüğüdür. Yukarıda sıralanan hedeflere ulaşmak için aşağıdaki konular²⁷ kapsamında çalışmalarını yürütmektedir:

- Avrupa stratejileri
- Yolcu hakları
- Güvenlik ve güvenilirlik
- Temiz ulaşım, kentsel ulaşım
- Sürdürülebilir ulaşım
- Altyapı, trans-Avrupa taşımacılık ağı, Avrupa'yı birbirine bağlama

²⁶ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

²⁷ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/transport/themes_en.

- Akıllı ulaşım sistemleri
- Araştırma ve yenilik
- Uluslararası ilişkiler
- Kamu hizmeti yükümlülükleri
- Lojistik ve çoklu taşımacılık
- Sosyal konular

DG MOVE tarafından yürütülen çalışmalar kapsamındaki konulara ilişkin olarak, taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatı hâlen EUR-Lex veri tabanı²⁸ içinde tanımlanmış olan 11 ana konuyu içermektedir. Bunlar:

- Kurumlar ve hedefler
- Karayolu taşımacılığı
- Demiryolu taşımacılığı
- Denizyolu taşımacılığı
- Havayolu taşımacılığı
- Taşımacılık, enerji ve çevre
- Farklı taşımacılık türleri arası geçişler ve trans-Avrupa ağları
- Hareketlilik ve yolcu hakları
- Akıllı ulaşım ve uydula navigasyon
- Uluslararası boyut ve genişleme
- Avrupa istatistikleri

Bu ana konuların her biri, ele alınan konuyla ilgili olarak belli başlıklar ve alt konular içermektedir. Şu anda, taşımacılık politikasıyla ilgili 38 başlık altında gruplanan 129 alt konu bulunmaktadır (bkz. Ek 1). Mevcut analiz kapsamında, Türkiye'deki yerel yönetimlerle yakından ilgili olan aşağıdaki beş ana konu ve yedi alt konu incelenmiştir (Tablo 6):

Tablo 6: Taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatından Türkiye'deki yerel yönetimlerle ilgili olarak seçilen konular

14. Fasıl'dan seçilen ana konular	14. Fasıl'dan seçilen alt konular	
	Başlık	Kapsam
• Kurumlar ve hedefler	Taşımacılık politikalarının genel hedefleri	Tek Avrupa Taşımacılık Sahası için yol haritası: Rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemine doğru
• Karayolu taşımacılığı	İstihdam ve çalışma koşulları	Karayolu taşımacılığı: Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kuralları
	Karayolu güvenliği	Karayolu güvenliği: Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimleri
• Taşımacılık, enerji ve çevre	Çevrenin korunması	Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları
• Hareketlilik ve yolcu hakları	Sürdürülebilir hareketlilik	AB'de kentsel hareketlilik
	Yolcu hakları	Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının hakları
• Akıllı ulaşım ve uydula navigasyon	Akıllı ulaşım sistemleri	Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınması

²⁸ Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/transport.html?root_default=SUM_1_CODED=32.

6.2 Taşımacılık politikası alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konulara uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum

2005 yılında Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlamasının ardından 14. Fasil olan 'Taşımacılık Politikası' alanındaki tarama süreci 2006 yılında tamamlanmıştır ancak açılış kriterlerini içeren tarama raporu henüz resmî olarak Türkiye'ye iletilmemiştir ve bu fasıl, 2006 yılında AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından alınan karar nedeniyle askıya alınan sekiz fasıl arasındadır. Bu nedenle, taşımacılık politikasına ilişkin katılım müzakereleri şu ana kadar açılmamıştır.

2014-2020 yıllarını kapsayan IPA II çerçevesinde taşımacılığa ilişkin olarak AB tarafından Türkiye'ye sağlanan mali yardımın toplamı 372 milyon avroya ulaşmaktadır. Bu bakımdan taşımacılık bileşeni, IPA II için tasarlanan sektörel yaklaşımdaki rekabet edebilirlik ve büyüme bileşeninin en büyük üçüncü kalemi oluşturmaktadır. (rekabet edebilirlik, yenilik, tarım ve kırsal kalkınma kalemi ile çevre, iklim değişikliği ve enerji kaleminden sonra).

Avrupa Komisyonunun Türkiye'ye ilişkin son raporunda (Türkiye 2019 Raporu: Avrupa Komisyonu, 2019d), Türkiye'nin taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatına uyum konusunda kısmen hazırlıklı olduğu değerlendirilmektedir ve 2016 ile 2019 yılları arasında bazı ilerlemeler kaydedildiği belirtilmektedir.

AB müktesebatından bu analiz için seçilen beş konuyla ilgili olarak ise Avrupa Komisyonunun Türkiye 2019 Raporu'nda aşağıdaki Tablo 7'de sunulan açıklamalar ve öneriler yer almaktadır (s. 86-88):

Tablo 7: 14. Fasil: Taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatının seçilen konuları hakkında Türkiye 2019 Raporu'nda yapılan değerlendirmeler

14. Fasil'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
Kurumlar ve hedefler	- Türkiye taşımacılık sektöründeki uyum seviyesini değerlendirmek ve mevcut boşluklar ile bu boşlukları giderecek eylemleri belirlemek amacıyla kapsamlı yeni bir çalışma hazırlamaktadır. - Kombine taşımacılık konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, Mart 2018'de dört basamaklı çok modlu bir ulusal ulaştırma ana planı ve Haziran 2018'de ulaştırma bilgi yönetim sistemi hazırlamıştır. - Tamamlanan lojistik ana planı, bölgelerdeki lojistik merkezlerinin konumlarını büyük ölçüde belirlemektedir.	-
Karayolu taşımacılığı	- Yasal çerçeve AB müktesebatıyla büyük oranda uyumludur. - Türkiye, yol kenarı denetimlerini dikkatle sürdürmüştür. - Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, karayolu altyapısı güvenlik yönetimi hakkında bir yönetmelik yayımlamıştır.	Türkiye'nin 2021-2030 Karayolu Güvenliği Stratejisi'ni AB güvenli sistem yaklaşımı doğrultusunda tamamlaması gerekmektedir. Karayolu güvenliği, öncü bir kurumun eksikliğinden kaynaklanan sıkıntılara maruz kalmaktadır ve Türkiye'nin güvenli sistem yaklaşımına yönelik somut bir karayolu güvenliği stratejisiyle birlikte ilgili paydaşlar arasında daha iyi bir koordinasyon sağlanması için önemli adımlar atması gerekmektedir.
Taşımacılık, enerji ve çevre	Türkiye henüz Ulaşımın Temiz Enerji Paketi ile uyum sağlamamıştır.	-

14. Fasıl'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
Hareketlilik ve yolcu hakları	-	Türkiye'nin tüm ulaştırma türlerinde AB yolcu hakları alanlarında AB müktesebatıyla uyum sağlanmasına yönelik adımları atması gerekmektedir.
Akıllı ulaşım ve uydula navigasyon	Türkiye, Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve Eylem Planını tamamlamış ve yayımlamıştır.	Türkiye'nin akıllı ulaşım sistemleri alanında AB müktesebatıyla uyum sağlanmasına yönelik adımları atması gerekmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi (2014-2020) (Avrupa Komisyonu, 2018b), taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatından seçilen konulara Türkiye'nin uyumu hakkında aşağıda belirtilen politikalara vurgu yapmaktadır:

- Uygun azaltma önlemleri alınmazsa, [taşımacılık] sektör[ü] önemli miktarlarda sera gazı salmaya devam edecek ve sektörün petrol tüketim oranı, hemen hemen tüm petrolünü ithal eden bir ülke için sürdürülemez düzeylere çıkacaktır. Bu nedenle, [taşımacılık] sektör[ün] kaynak verimliliği ve ulaştırma ağının optimizasyonu ve taşımacılık türleri arası bütünleşmesi, Türkiye ekonomisinin rekabet edebilirliği açısından hayati önemde olacaktır.
- Diğer bir öncelik alanı, ölüm ve ciddi yaralanmaların AB ortalamasının üstünde olduğu karayolu güvenliği alanıdır ve artan gelir düzeyi ve otomobil sahipliği nedeniyle yükselen bir eğilim izleyebilir. Bu bağlamda, 2017 yılında tamamlanan Ulusal Ulaştırma Ana Planı, 2035 yılına kadar alınması gereken tedbirlerin ve altyapı yatırımlarının belirlenmesinde önemli bir değer ve yol gösterici hâline gelmektedir.
- Türkiye'nin iklim değişikliği sorununu ele almak ve düşük karbonlu ve iklim etkilerine dirençli bir ekonomiye doğru ilerlemek için büyük çaplı çabalar sarf etmesi gerekmektedir.
- Artan kentleşmenin, gelir düzeylerinin ve otomobil sahipliğinin artmasının şehir merkezlerinde trafik sıkışıklığını arttırması ve yaşam kalitesini düşürmesi olasıdır. Artan talebi öngörmek ve karşılayabilmek için ulaşım planlamasının dikkatle yapılması gerekmektedir. Türkiye, arazi kullanımında bütünleşik planlamayı, taşımacılığın gelişmesini, erişilebilirliği, karayolu güvenliğini, kaynak verimliliğini ve akıllı altyapıyı ulusal ve kentsel düzeylerde özendirmelidir.

Bu politika alanlarıyla bağlantılı biçimde, Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi (2014-2020), taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatından seçilen konularla ilgili olarak aşağıda belirtilen kısa dönemli hedeflere işaret etmektedir:

- Farklı taşımacılık türleri arasındaki bağlantıların iyileştirilmesi ve taşımacılık türleri arası bağlantı noktalarının geliştirilmesi.
- Seçilen şehirlerde ileri düzey sürdürülebilir kentsel hareketlilik planlamasının geliştirilmesi.
- Yeni akıllı ulaşım uygulama stratejisi ve eylem planının uygulanması.
- Türkiye'nin "karayolu güvenliği vizyon sıfır" stratejisinin, iletişim ve savunuculuk bölümleriyle birlikte tanımlanması ve uygulanması.
- Taşımacılık sektöründe iklim değişikliğiyle ilgili azaltma ve uyum politikalarının belirlenmesi.

Türkiye'nin Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2019-2021), AB'ye katılım sürecinde gündemde olan mevcut yapısal reformları ifade etmektedir. Ulaştırma sektöründeki ilgili yapısal reformlar şöyle belirtilmektedir:

[...] ulaştırma türlerinin bütünleşmiş bir şekilde işletimini kolaylaştırarak verimli ve etkili bir ulaştırma altyapısı oluşturulmasını ön plana çıkaran, insan faktörünü odağa alan ve çevreye zararı en aza indiren politikaların uygulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye'nin mevcut ekonomik reform programına ilişkin yapılan değerlendirmede (Avrupa Komisyonu, 2019b), taşımacılık alanındaki en son gelişmelerin ve gereksinimlerin altı şöyle çizilmiştir:

- [...] karayolu taşımacılığına olan bağımlılık çevre ve trafik güvenliği sorunları yaratmaya devam etmektedir.
- [...] özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde ekonomik verimliliği azaltan birçok kentsel hareketlilik sorunu vardır.
- [...] akıllı ulaşım sistemlerine ilişkin strateji [...] tamamlanmıştır ve taşımacılığa yönelik daha dengeli ve çok modlu bir yaklaşımı hedeflemektedir ancak stratejinin uygulaması henüz başlamamıştır.

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı (Türkiye Cumhuriyeti, 2019c), bu raporda analiz edilen taşımacılık konularıyla ilgili aşağıda belirtilen ulusal amaç ve hedefleri ortaya koymaktadır:

- İstikrarlı ve güçlü ekonomi
 - Taşıt Kanunu, taşıt yönetiminde etkinlik ve verimliliği gözeterek şekilde güncellenecektir.
- Rekabetçi üretim ve verimlilik
 - Türkiye Lojistik Master Planı ile Ulusal Ulaştırma Ana Planı koordineli bir biçimde tamamlanacaktır.
 - Yurt içinde üretilen elektrikli otobüslerin şehir içi ve şehir dışı taşımacılıkta kullanımının yaygınlaştırılmasına dönük destek ve düzenlemeler yapılacaktır.
 - Ulaştırma modları arasındaki entegrasyon güçlendirilecek[tir].
 - Karayolu taşımacılığında [...] dinamik bir taşımacılık veri tabanı oluşturularak [...] dijital platform ve uygulamalar yoluyla paylaşım ekonomisi modellerinin hayata geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
 - Karayolu ağında can ve mal güvenliği ile çevre emniyetine yönelik önlemlerin geliştirilmesini teminen ben alandaki işletme denetimleri artırılacak ve etkinleştirilecektir.
 - Karayolu ağında enerji ve zaman tasarrufunu, trafik güvenliğini, karayolu kapasitesinin etkin kullanımını sağlayan Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) ile ilgili mimari yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde tamamlanarak uygulamaya konulacaktır.
 - Karayolu trafik kazalarından kaynaklı ölüm, yaralanma ve hasarların en aza indirilmesi sağlanacaktır.
 - [...] Güvenli Sistem Yaklaşımı benimsenecek ve bu yönde kurumsal yapı tesis edilecektir.
 - Trafik güvenliği konusunda faaliyet gösteren mevcut kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon ve veri paylaşımı en üst seviyeye çıkarılacaktır.
 - Trafik güvenliğinin en üst seviyede tesis edilebilmesi için [...] denetimler etkinleştirilecek, yol kullanıcıları trafik güvenliği konusunda bilinçlendirilecektir.
 - Elektronik Denetim Sistemlerinde anlık hız denetimi yerine ortalama hız denetimleri esas alınacaktır.
 - Ulusal ölçekteki mekânsal planlar ile ulaşım planlarının bütüncül bir şekilde ele alınması sağlanacak; kentsel lojistik planlar, makro ölçekteki mekânsal strateji planları, çevre düzeni planları ve lojistik master planları eş güdüm içerisinde hazırlanacak ve uygulanacaktır.
 - Kentsel lojistik planların hazırlanması yönünde mevzuat düzenlemesi yapılacak ve rehber dokümanlar hazırlanacaktır.
- Yaşanabilir şehirler, sürdürülebilir çevre
 - Yerel yönetimlerin akıllı şehir stratejilerini ve izleyecekleri yol haritalarını hazırlamaları teşvik edilecek[tir].
 - [...] imar planları ile ulaşım ana planlarının birbiriyle uyumlu bir şekilde hazırlanması ve güncellenmesi sağlanacaktır.
 - İmar planları ile ulaşım ana planlarının uyumlu olmasını sağlayacak bir koordinasyon mekanizması kurulacaktır.

- o Kentlerdeki trafik sıkışıklığının, kazaların ve hava kirliliğinin azaltılması amacıyla kent için ulaşım arz yönlü politikalarla ziyade talep yönlü politikaların uygulanmasıyla özel araç yerine toplu taşıma sistemlerinin kullanımı özendirilecektir.
- o Kent içi toplu taşımada [...] öncelikle otobüs, metrobüs ve benzeri sistemler tercih edilecek[tir].
- o Çevreci ulaşım modları geliştirilecek ve kent içi ulaşım motorsuz ulaşım türleri özendirilecektir.
- o Bisiklet yolu master planı ve uygulama planı hazırlanacak, bu kapsamda yeni bisiklet yolları yapılacaktır.
- o Bisiklet paylaşım sistemleri kurulacaktır.
- o Mevcut altyapının daha verimli kullanılabilmesi, trafik güvenliğinin artırılması [ve] ulaşım talebinin doğru bir şekilde yönetilebilmesi[ni] teminen [...] AUS uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- o Özellikle büyükşehirlerde, kent içi ulaşım ağında dinamik yolcu, sürücü ve yaya bilgilendirme sistemleri kurulacaktır.

6.3 Taşımacılık politikası alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konuların yerel düzeydeki uygulamasının analizi

Bu alt bölümde, taşımacılık politikası alanında AB müktesebatından seçilen beş konunun yerel düzeydeki uygulaması hakkındaki analiz sunulmaktadır. Analiz kapsamına alınan konular, doğrudan yerel yönetimlerle ilgili olmaları dolayısıyla kurumlar ve hedefler; karayolu taşımacılığı; taşımacılık, enerji ve çevre; hareketlilik ve yolcu hakları ve akıllı taşımacılık ve uduyla navigasyon olmuştur.

Analiz yöntemi uyarınca, ele alınan bu beş konunun her birinde incelenen altı boyut şunlardır: amaç, AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar, Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri, kilit noktalara uyumun değerlendirmesi, başlıca iyileştirme kanalları ve tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar.

6.3.1 Kurumlar ve hedefler

Taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatının kurumlar ve hedefler başlıklı konusu, bu politikanın genel orta ve uzun dönemli hedeflerini ortaya koymak üzere şu anda AB'de yürürlükte olan kilit stratejik belgeyi içermektedir. 'Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritası: rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemine doğru'²⁹ başlığını taşıyan bu belge, 2011 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen bir beyaz kitap şeklindedir. Bu yol haritasında, AB içinde güvenli ve verimli bir taşımacılık sisteminin sağlanmasına yönelik 40 eylem ve 131 girişim bulunmaktadır. Yol haritasının amacına ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 8'de sunulmaktadır:

Tablo 8: Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritasının amacı

Taşımacılık politikalarının genel hedefleri			
Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritası: rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemine doğru			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2011	COM (2011) 144 final tarihi 28.3.2011	Bilgilendirme (Beyaz kitap)	- AB'nin ithal petrole bağımlılığının azaltılması, 2030 itibarıyla CO₂ oluşturmeyen kentsel hareketliliğe erişim, 2050 itibarıyla ulaşım kaynaklı karbon emisyonlarının yüzde 60 azaltılması yoluyla bireylerin, malların ve hizmetlerin serbest dolaşımının verimli, güvenli ve sürdürülebilir bir biçimde sağlanması.

²⁹ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52011DC0144>.

AB'nin taşımacılık alanındaki bu temel politika belgesi tekil bir belge olmayıp, belirlenen hedeflere tutarlı bir şekilde ulaşılabilmesi amacıyla, ele alınan konuların farklı yönlerine ortak bir şekilde katkıda bulunan araştırma, altyapı, çevre ve enerji alanlarındaki ilgili tüm girişimlerle yakından bağlantılıdır. Bu girişimler arasında şunlar bulunmaktadır:

- Ufuk 2020: AB'nin Araştırma ve Yenilik Programı (2014-2020) (*Horizon 2020*)³⁰
- Avrupa'yı Birleştirme Mekanizması (*Connecting Europe Facility*)³¹
- 2050 itibarıyla rekabetçi ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçiş için Yol Haritası³²
- Enerji Verimliliğine İlişkin 2020 Hedefleri³³

Avrupa Komisyonunun bu alanda yerel yönetimlerle ilgili başlıca girişimi, 2002 yılında başlatılan CIVITAS³⁴ (Şehir-Canlılık-Sürdürülebilirlik: Şehirlerde Daha Temiz ve Daha İyi Ulaşım) olmuştur. Daha iyi ve daha temiz ulaşımı hedef alan şehirlerin bir ağı olan CIVITAS, Avrupa çapındaki laboratuvar projeler kapsamında yenilikçi ulaşım çözümlerini denemekte ve uygulamaktadır. Bugüne kadar Türkiye'den 5 şehir,³⁵ uygulama örneği sayılmayan şehirler olarak, yani kentsel ulaşımın geliştirilmesine yönelik kendi finanse ettikleri taahhütleri bulunan şehirler olarak CIVITAS ağına dâhil edilmiştir. Buna ek olarak, CIVITAS Sekreteryası, Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi kapsamında Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Vilayetler Birliği ve ÇŞB-YYGM ile çeşitli yerel yönetim kuruluşlarının temsilcileri tarafından 2019 Nisan ayında düzenlenen uluslararası çalışma ziyaretinin bir parçası olarak Brüksel'de ziyaret edilmiştir.

³⁰ Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:2701_3 ve <https://www.h2020.org.tr>.

³¹ Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:3207_2.

³² Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:2001_7.

³³ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:en0002>.

³⁴ Ayrıntılı bilgi: <https://civitas.eu>.

³⁵ Türkiye'den CIVITAS ağına dâhil olan şehirler şunlardır: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi.

Tablo 9: Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritasının analizi

Taşımacılık politikalarının genel hedefleri				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Yerel yönetimlerle ilgili hedefler: 2030 itibarıyla şehirlerde benzinli ve dizel araç kullanımının yarı yarıya azaltılması, 2050 itibarıyla bunların tamamen ortadan kaldırılması ve 2030 itibarıyla CO₂ oluşturmamayan kentsel hareketliliğinin sağlanması. 2050 itibarıyla AB'de gemi yakıtları kaynaklı CO₂ emisyonlarının yüzde 40 azaltılması. 2050 itibarıyla başlıca havalimanlarının demiryollarına ve ana limanların demiryollarına ve içsu yollarına bağlanması. - Demiryolu ve karayolu gibi çeşitli taşımacılık türleri için trafik yönetim sistemleri geliştirilmesi. 2020 itibarıyla çok modlu ulaşım bilgilendirme ve ödeme sistemi geliştirilmesi. 2020 itibarıyla karayolu kazalarının yarına indirilmesi ve 2050 itibarıyla hemen hemen sıfıra düşürülmesi.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - il çapında planlama ve eş güdüm - Karayolu altyapısı ve bakım ve onarımı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Stratejik planlama ve yatırım planlama - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Yol yapımı, bakım ve onarımı - Kentsel ulaşım ve trafik yönetimi - Toplu taşıma - Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması - Otoparklar - Coğrafi bilgi sistemleri 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu:	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023):³⁶ - Taşımacılığın çok modlu sistemlerle sağlanması. - Önemli havalimanlarının bulundukları yerleşimlerle erişilebilirliği arttırmak üzere raylı sistem bağlantıları kurulması ve güçlendirilmesi. Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi - Hedef 2023:³⁷ - Yerel yönetimler dâhil olmak üzere tüm kamu kurumları arasında eş güdüm sağlanması. - Bisiklet yollarının teşvik edilmesi. - Altyapı iyileştirmeleri ve eğitim yoluyla trafik güvenliğinin artırılması. KENTGES:³⁸ - Kentsel ulaşım planlarının çevresel, teknik, ekonomik ve toplumsal değerler gözetilerek hazırlanması ve uygulanması. - Yaya ve bisiklet yollarının yaygınlaşması için rehberler ve tasarım kriterleri ile ilgili yasal düzenleme yapılması. Yaya ve bisiklet	3194 sayılı İmar Kanunu'nun ilgili hükümleri ve Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik'in⁴³ ilgili hükümleri uyarınca, toplu taşımayı iyileştirerek ve bisiklet yolları planlayarak şehirlerde araba bağımlılığının azaltılması. - Türkiye Kombine Taşımacılık Strateji Belgesi'nin ilgili hükümleri uyarınca, arabasız hareketliliğin özendirilmesi ve çok modlu ulaşımın iyileştirilmesi için imar planlarının ve il çevre düzeni planlarının gözden geçirilmesi. - On Birinci Kalkınma Planı uyarınca, ulusal, yerel ve kentsel planlar arasında eş güdüm sağlanması. - İmar planlarının ve il çevre düzeni planlarının uygulamasının güçlendirilmesi. - Bütünleşik trafik yönetim sistemleri oluşturulması ve elektronik ve otomatik trafik denetiminin yaygınlaştırılması. - Karayolu Altyapısı Güvenlik Yönetimi Hakkında Yönetmelik⁴⁴ uyarınca, güvenliğinin artırılması için karayolu	- Ulusal mevzuatın iyileştirmelere elverişli olması 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda sıralanan tedbirler: - Trafik kazası nedeniyle meydana gelen ölümlerin yüzde 50 oranında azaltılması. - Karayolu bakım ve onarımının iyileştirilmesi için altyapı ve üstyapı ile ilgili envanter bilgi sistemi geliştirilmesi. - Yol kullanıcılarının trafik güvenliği konusunda bilinçlendirilmesi. - İmar planı izleme, değerlendirme ve denetim sisteminin kurulması. - Kent içi bisiklet yolları inşa edilmesi. - Ulusal Ulaştırma Ana Planı'nın yayımlanması. - Ulusal düzeyde, il düzeyinde ve belediye düzeyinde bütünleşik ulaşım planlama. - Başlıca sektörel politika belgelerinde ve ilgili bakanlıkların stratejik

³⁶ Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu, 2015.

³⁷ Türkiye Cumhuriyeti, 2011.

³⁸ Yüksek Planlama Kurulu, 2010.

⁴³ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2015a.

⁴⁴ Karayolları Genel Müdürlüğü Yönetmeliği, 2018.

Taşımacılık politikalarının genel hedefleri Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritası: rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemine doğru				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
'Kullanılan öder' ve 'kirlüten öder' ilkelerinin tam anlamıyla uygulanması.	- Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği - Köylere yol altyapısı sağlanması	yollarının yaygınlaşması için plan kararları geliştirilmesi ve etkin bir şekilde uygulanması. - Kent içi ulaşım ve trafik hizmetlerinin etkinleştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılması. - Toplu taşıma sistemlerinin hizmet kalitesinin ve teknolojik düzeyinin artırılması. Toplu taşıma sistemlerinin çevre duyarlı hale getirilmesi. - Kent içi ulaşımında bilgi teknolojilerinin kullanımı. Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı:³⁹ - Emisyonları azaltmak için yaya yolları ve bisikletle ulaşım yöntemlerinin teşvik edilmesi. - Öğrencilere temel trafik güvenliği eğitimleri verilmesi. - Belediyeler tarafından kurulan elektronik trafik denetim sistemlerinin yaygınlaştırılması. UAB 2017-2021 Stratejik Planı:⁴⁰ - Ulaşım kaynaklı sera gazı emisyonlarının hesaplanabilmesi için hesaplama modelinin tanımlanması ve ilgili izleme yazılımının oluşturulması. ÇŞB 2018-2022 Stratejik Planı:⁴¹	altyapısının, ışık, işaret ve işaretlemenin iyileştirilmesi. - Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁴⁶ uyarınca, belediyelerde emisyon envanteri oluşturulması ve şehirlerde ulaşım kaynaklı hava kirliliğiyle mücadele edilmesi. 2872 sayılı Çevre Kanunu ve Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği⁴⁶ uyarınca, ulaşımın neden olduğu hava kirliliğinin izlenmesi ve azaltılması. "Kullanılan öder" ve "kirlüten öder" ilkeleriyle ilgili düzenlemelerin getirilmesi.	planlarında konuyla doğrudan ilgili hedeflerin belirlenmiş olması. - Ulusal politika hedeflerine ilişkin yerel düzeydeki bilinç düzeylerinin değişkenlik göstermesi. - Yerel düzeyde takvim ve eylem planlarını da içeren somut ölçülebilir hedefler belirlenmesi ihtiyacı. - Yerel yönetimler için 2019-2024 dönemine ilişkin yeni stratejik planların hazırlanmış olması. - Aşağıdaki kurumlar arasındaki dikey ve yatay iş birliğinin iyileştirilmesi: - UAB - ÇŞB - İçişleri Bakanlığı (İB) - Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) - Yerel yönetimler - Yerel yönetim birlikleri

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti, 2012a.

⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti, 2016b.

⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti, 2017b.

⁴⁵ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

⁴⁶ [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği, 2008.

Taşımacılık politikalarının genel hedefleri Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritası: rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemine doğru				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		- Genel hedef: önümüzdeki 10-13 yılın emisyon miktarını yüzde 21 seviyesinde artıştan azaltmak. - Büyükşehirlerde emisyon envanteri oluşturulması ve emisyon takip sistemi kurulması. ETKB 2019-2023 Stratejik Planı:⁴² - Sanayi, konut ve ulaşım sektörlerinde verimlilik ile ilgili iş birliği alanlarının tanımlanması.		

⁴² Türkiye Cumhuriyeti, 2017d.

6.3.2 Karayolu taşımacılığı

Taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatının karayolu taşımacılığı başlıklı konusu, Avrupa çapındaki politikaların ve mevzuatın oluşturulduğu dört ulaşım türünden biridir. 14. Fasıl kapsamında yer alan farklı taşımacılık türlerine ilişkin diğer konular demiryolu, denizyolu ve havayolu taşımacılığıdır.

Karayolu taşımacılığına ilişkin AB müktesebatı hükümleri, aşağıda belirtilen dört başlık altında gruplandırılmaktadır ve bu dört başlık toplam 24 alt konu içermektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. Ek 1):

- Mal taşımacılığı (5 alt konu içermektedir)
- Yolcu taşımacılığı (3 alt konu içermektedir)
- İstihdam ve çalışma koşulları (4 alt konu içermektedir)
- Karayolu güvenliği (12 alt konu içermektedir)

Bu analizde, Türkiye'deki yerel yönetimlerin yetkileri göz önünde bulundurularak, AB müktesebatının karayolu taşımacılığı konusunun iki farklı başlığı altındaki iki alt konu ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi, istihdam ve çalışma koşulları başlığı kapsamındaki sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kurallarıdır. Bu alt konuya ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 10'da sunulmaktadır.

Tablo 10: Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kurallarının amacı

İstihdam ve çalışma koşulları Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kuralları			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2002	2002/15/AT tarihi 11.3.2002 Avrupa Birliği Resmî Gazetesi (OJ) L 80 tarihi 23.3.2002 s. 35-39	Direktif	Sürücülerin sürüş süreleri ve dinlenme sürelerine ilişkin ortak kuralları belirleyen Tüzük (AT) 561/2006 hükümlerini tamamlayıcı biçimde, sürücüler için çalışma sürelerinin düzenlenmesine ilişkin asgari kuralların belirlenmesi.
2006	Tüzük (AT) 561/2006 OJ L 102 tarihi 11.4.2006	Tüzük	Kamyon ve otobüs sürücülerini için aşağıdaki kuralların belirlenmesi: • Sürüş süreleri • Molalar • Dinlenme süreleri Uygulandığı yerler: • 3,5 tondan ağır araçlarla karayolu mal taşımacılığı. • Sürücü dâhil 9 kişiden fazla yolcu taşıyan araçlarla karayolu yolcu taşımacılığı.

İkinci alt konu, karayolu güvenliği başlığı altında yer alan yol güvenliğine ilişkin 2011 ile 2020 yılları arası politika yönelimleridir. Avrupa'nın karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika eğilimleri, AB'nin başlıca politika belgesi olarak yol güvenliğiyle ilgili genel çerçeveyi ve ulusal ve yerel düzeylerdeki hedefleri ortaya koymaktadır. Bu alt konuya ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 11'de sunulmaktadır.

Tablo 11: Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimlerinin amacı

Karayolu güvenliği Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimleri			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2010	COM(2010) 389 final tarihi 20.7.2010	Bilgilendirme	Karayolu güvenliğinin iyileştirilmesi için genel çerçevenin çizilmesi. Bu amaçla: - AB'deki iyi uygulamaların paylaşılması. - Karayolu kazalarının sayısının ve etkisinin azaltılması için ilk yardım ve yaralanma sonrası hizmetlere yönelik bir strateji benimsenmesi. - Hassas gruplardaki yol kullanıcılarının güvenliğinin iyileştirilmesi. 2 temel ilke: - AB vatandaşlarını, AB karayollarında kendilerinin ve başkalarının güvenliği konusunda başlıca sorumluluğu almaları için teşvik ederek ve daha hassas gruplardaki yol kullanıcılarının güvenliğinin artırılmasına odaklanarak Avrupa çapında en yüksek yol güvenliği standartlarına ulaşmaya çaba göstermek. - Enerji, çevre, eğitim, yenilik ve teknoloji ve adalet gibi diğer AB politika alanlarıyla iş birliği içinde yol güvenliğine yönelik bütünlük bir yaklaşım getirmek. - AB ülkelerinden ve AB kurumlarından başlayarak bölgesel ve yerel yönetimlere kadar tüm düzeylerde ortak sorumluluk, kararlılık ve uygulamaya dönük eylemler yoluyla yerindenliği, orantılılığı ve sorumlulukta ortaklığı sağlamak. Hedef: 2010 ile 2020 yılları arasında AB'de toplam karayolu ölüm sayısının yarıya indirilmesi. Ek bilgi: "COM(2018) 293 final sayılı belgenin celex numarası 52018DC293 olup, "Europe on the Move - Avrupa Hareket Halinde" tedbir paketlerinin üçüncüsüdür. Avrupa Komisyonu bu belgede karayolu güvenliği için yeni bir yaklaşım ortaya koymakta ve ekinde orta vadeli bir Stratejik Eylem Planı sunmaktadır. Yeni politikaların nasıl eyleme geçirileceği ise "AB Yol Güvenliği Politika Çerçevesi 2021-2030 - Vision Zero için bir sonraki adım" başlıklı ve SWD(2019) 283 final sayılı belgede ayrıntılandırılmaktadır.
2018 ⁴⁷	COM(2018) 293 final tarihi 17.5.2018 Ek	Hazırlık belgesi: Bilgilendirme eki	Avrupa Hareket Hâlinde – Avrupa için Sürdürülebilir Hareketlilik: güvenli, bağlantılı ve temiz Karayolu Güvenliği Stratejik Eylem Planı - Komisyondan odaklanacağı kilit eylemler: - Yönetişim, Mali destek, Yol ve yol kenarı güvenliği, Güvenli araçlar, Güvenli yol kullanımı, Acil müdahale, Güncel zorluklar, AB dışında karayolu güvenliğinin iyileştirilmesi
2019 ⁴⁸	SWD(2019) 283 final tarihi 19.6.2019 [EUR-LEX içinde bulunmuyor]	Hazırlık belgesi: Personel için Çalışma Belgesi	"Vizyon Sıfır"a yönelik sonraki adımların belirlenmesi - Güvenli sistem yaklaşımı - Müdahale alanları - Altyapı, Güvenli araçlar, Güvenli yol kullanımı, Ayık sürüş, Dikkat dağınık biçimde sürüşün önlenmesi, Emniyet kemerleri, çocuk emniyet sistemleri ve koruyucu teçhizat kullanımı, Yeni hareketlilik biçimleri ve demografik değişime, Hızlı ve etkili acil müdahale, AB dışında karayolu güvenliği - izleme ve gözden geçirme

Avrupa karayolu güvenliği politika yönelimleri, ulusal ve yerel düzeylerin AB düzeyindeki bu hedefler doğrultusunda kendi tamamlayıcı stratejilerini hazırlamaları gereksinimine özellikle vurgu yapmaktadır. Buna ek olarak, mevcut durumun değerlendirilebilmesi ve ilerlemenin izlenebilmesi için yol güvenliğine ilişkin gerekli bilgi ve verilerin sistemli biçimde derlenmesi gereksinimi de kilit bir gereklilik olarak belirtilmektedir.

⁴⁷ Sadece bilgi amaçlı verilmiştir ve hazırlık niteliğinde olması nedeniyle analiz kapsamına alınmamıştır.

⁴⁸ Sadece bilgi amaçlı verilmiştir ve hazırlık niteliğinde olması nedeniyle analiz kapsamına alınmamıştır.

Tablo 12: Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kurlarının analizi

İstihdam ve çalışma koşulları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Direktif 2002/15/AT Çalışma süresinin tanımı: - Sürüş - Yükleme ve boşaltma - Yolcuların araca binmesine ve araçtan inmesine yardımcı olma - Temizlik ve teknik bakım - Araç, yolcular veya yükün güvenliği ile ilgili tüm diğer işler ve belli bir taşımacılık faaliyetine ilişkin gerekli yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi - Sürücünün görev başında olduğu diğer tüm süreler - Haftalık azami çalışma saati 48 saattir; 4 aylık süre içinde 48 saatlik ortalama aşılmadıkça bu süre 60 saate çıkarılabilir. - Sürücüler ara vermesinin 6 saatten fazla çalışmamalıdır. - Sürücü, gün içinde 6 ile 9 saat arasında çalıştığında aralar 30 dakikadan az olmamalıdır. - Sürücüler günlük ve haftalık dinlenme sürelerinden yararlanmalıdır. - Gece çalışmasında, 24 saatlik süre içinde en fazla 10 saat çalışılabilir.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Kamu kurumlarına ait araçların alımı, işletilmesi, bakım ve onarımı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Kentsel ulaşım ve trafik - Toplu taşıma - Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması - Trafik düzenlemesi - Otobüs işletmek veya işletmek Belediye Zabıta Yönetmeliği:⁴⁹ - Her türlü toplu taşıma araçlarını ve güzergâhlarını denetlemek Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği:⁵⁰ - Büyükşehir belediyelerinde trafik düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak - Ticari amaçla çalıştırılacak yolcu ve yük taşıtlarına izin ve çalışma ruhsatı vermek	Karayolu taşımacılığında çalışma süresine ilişkin kapsamlı bir tanım bulunmamaktadır. Mevcut hükümler çoğunlukla sürüş süresine odaklanmaktadır. Haftalık azami çalışmaya ilişkin AB kurları, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine (40 saat) ve 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine (45 saat) uygundur. AB kurları gece çalışmasını 10 saatle sınırlarken, 4857 sayılı İş Kanunu gece çalışmasını en fazla 11 saat olarak sınırlamaktadır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu: - Her belediye başkanlığı bünyesinde belediye trafik şube müdürlüğü, şefliği veya memurluğu kurulur. - Yerel yönetimler il veya ilçe trafik komisyonlarında yer alır. - Kanun'un yürütülmesinde belediyelerle ve diğer ilgili kurumlarla iş birliği yapılır.	- Yerel yönetimler tarafından istihdam edilen sürücüler için ayrıntılı bir çalışma süresi tanımı yapılması. - Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kurları doğrultusunda, hem yolcu taşımacılığı hem yük taşımacılığı için yerel yönetimler tarafından istihdam edilen sürücülere uygun genel kurların belirlenmesi. - Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin genel kurların, belediyelerin kendi trafik ve toplu taşıma yönetmeliklerine dâhil edilmesi. 2918 sayılı Kanun'da ve başta Karayolları Trafik Yönetmeliği olmak üzere ilgili yönetmeliklerde belirtilen hükümlerin tüm yerel yönetimlerde uygulanmasını sağlanması. - Yerel yönetimler tarafından istihdam edilen sürücülerin çalışma koşullarına ilişkin mevcut hükümlerin tam uygulanması için düzenli denetimler gerçekleştirilmesi.	- Belediye Zabıta Yönetmeliği ve Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği kapsamında, yerel yönetimler tarafından istihdam edilen sürücülerin çalışma sürelerinin daha açık bir şekilde tanımlanmasına ve sürüş süreleri, molalar ve dinlenme süreleri için genel kurların getirilmesine olanak verecek hükümlerin bulunması. - Tam uygulamanın tüm yerel yönetimlerde iyileştirilmesi için İB ve UAB ile iş birliğinin geliştirilmesi. - Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu ile iş birliği içinde, yerel yönetimler tarafından istihdam edilen sürücülere yönelik kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi.

⁴⁹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2007.

⁵⁰ İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 2006.

İstihdam ve çalışma koşulları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Tüzük (AT) 561/2006 - Sürücüler en az 18 yaşında olmalıdır. - Günlük sürüş süresi en fazla 9 saattir, bu süre haftada iki kereden fazla olmamak kaydıyla 10 saate çıkarılabilir. - Haftalık sürüş süresi en fazla 56 saattir. - Art arda iki hafta boyunca toplam sürüş süresi en fazla 90 saattir. - Sürücü, 4,5 saat araba kullandıktan sonra dinlenmeye geçmezse en az 45 dakikalık kesintisiz bir mola verilmelidir. - Günlük en az dinlenme süresi 11 saattir, bu süre haftada 3 kereden fazla olmamak kaydıyla 9 saate düşürülebilir. - Haftalık normal dinlenme süresi en az 45 saattir ve haftalık azaltılmış dinlenme süresi en az 24 saattir. 3,5 tondan ağır (mal taşımacılığı için) ve sürücü dâhil 9 kişiden fazla yolcu taşıyan (yolcu taşımacılığı için) yeni araçlara dijital takograf takılması zorunludur.	Yukarıdaki gibi.	Karayolları Trafik Yönetmeliği:⁵¹ - M, A1 ve B1 sınıfı sürücü belgesi alacaklar dışında tüm sürücülerin 18 yaşını bitirmiş olmaları zorunludur. - Sürücülerin 24 saatlik herhangi bir süre içinde toplam 9 saatten ve devamlı olarak 4,5 saatten fazla araç sürmeleri yasaktır. - Sürücüler, en fazla 6 günlük araç kullanma süresinden sonra 1 günlük hafta tatilini kullanmak zorundadır [haftalık azami 54 saatlik araç kullanma süresine denk gelmektedir]. 4,5 saatlik araç kullanma süresi sonunda en az 45 dakika mola alınması zorunludur. Bu molar sürekliliği 4,5 saatlik araç kullanma süreleri içerisinde en az 15 dakikalık molar şeklinde de kullanılabilir. - Her 24 saat içerisinde 11 saat kesintisiz dinlenir. Bu süre, biri en az 8 saat kesintisiz olmak üzere iki veya üç ayrı süre hâlinde kullanılabilir ve bu durumda günlük dinlenme süresi 12 saate çıkarılır. - Günlük dinlenme süresi haftada 3 defadan fazla olmamak üzere en az 9 saate indirilebilir. - Mesleki Yeterlilik Belgesi olarak araç sürülmesi zorunludur. - Kontroller, yıllık çalışma günlerinin en az yüzde 1'ini kapsamalıdır ve bu	- Toplu taşımada çalışanlar başta olmak üzere, yerel yönetimler tarafından istihdam edilen farklı sürücü sınıflarına yönelik sürüş süresi, mola ve dinlenme süresi kurallarının belirlenmesi. - Karayolları Trafik Yönetmeliği hükümlerinin yerel düzeyde yapılacak her türlü toplu yolcu ve mal taşıma faaliyeti için tam olarak uygulanmasının sağlanması. - Gerekli yeterlilikler, eğitim, sürüş süreleri, molarlar ve dinlenme sürelerine ilişkin denetimlerin sistemli hâle getirilmesi. - Dijital takografin yerel yönetimlere ait tüm araçlar için zorunlu hâle getirilmesi. - Belediyeler için belirlenen yasal muafiyetlerin gözden geçirilmesi. - İlgili mevzuatta yerel yönetimlerin takdir yetkisine bırakılan alanların ilgili ulusal ve uluslararası standartlar uyarınca ayrıntılı olarak düzenlenmesi.	- Yerel yönetimlerin, il ve ilçe trafik komisyonlarına etkin katılımının iyileştirilmesi. - Büyükşehir belediyelerindeki ulaşım koordinasyon merkezlerinin etkin işleyişinin güçlendirilmesi. - Büyükşehir belediyelerinin ulaşım koordinasyon merkezlerine, yerel yönetimler tarafından yürütülen ulaşım faaliyetlerine ilişkin mevcut yasal hükümlerin tam olarak uygulanmasını izleme yetkisi verilmesi. - Yerel düzeydeki karayolu taşımacılığıyla ilgili olarak, aşağıda belirtilen kurumlar arasındaki bilgi alışverişi ve iş birliğinin artırılması: - UAB - İP - TBB - Millî Eğitim Bakanlığı - Sağlık Bakanlığı - Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu
	Not: Bu yönetmeliğin bazı hükümleri, Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Araçlarda Kullanılan Takograf Cihazları			

⁵¹ İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 1997.

İstihdam ve çalışma koşulları				
Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kuralları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
	Hakkında Yönetmelikle (Resmî Gazete Tarihi: 21.5.2010 Sayı: 27587) dâhil edilmiştir.	kontrollerin en az yüzde 15'i yol kenarında, yüzde 25'i ise ilgili ve yetkililerce işverenin müştemilatında yapılır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu: - Şehir içi ve belediye mücavir alanı içerisinde yolcu ve yük nakliyatı yapan araçlarda takograf bulundurma ve kullanma zorunluluğu aranmaz. 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu: - Belediyelere ait otomobillerle yapılan taşımalar bu Kanun hükümlerine tabi değildir. - Belediye sınırları içerisindeki şehir içi taşımalar belediyelere bu Kanun'a göre düzenlenecek yönetmelik esasları dâhilinde bırakılabilir. Karayolu Taşıma Yönetmeliği:⁵² - Resmî taşıtlarla yapılan ticari olmayan taşımalar bu Yönetmelik'in kapsamı dışındadır. - Karayolu taşımacılığı için yetki belgesi sahipleri, sürücülerin çalışma ve dinlenme sürelerine uygun faaliyetlerde bulunmakla yükümlüdür. - Sürücüler ve bunları çalıştıran yetki belgesi sahipleri, 1999 yılında katılmamız uygun bulunan Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması (AETR) ile 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve		

⁵² Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2018.

İstihdam ve çalışma koşulları				
Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kuralı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		Karayolları Trafik Yönetmeliği hükümlerine uymak zorundadır. Karayolu Taşımacılık Faaliyetleri Mesleki Yeterlilik Eğitimi Yönetmeliği:⁵³ Karayolu taşımacılık faaliyetleri için verilecek mesleki yeterlilik belgelerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi.		

Tablo 13: Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimlerinin analizi

Karayolu güvenliği				
Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimleri: Avrupa karayolu güvenliği sahasına doğru				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Hedefler: - Yol kullanıcılarının eğitim ve öğretiminin iyileştirilmesi. - Yol kurallarının uygulamasının güçlendirilmesi. - Daha güvenli karayolu altyapısı. - Daha güvenli araçlar. - Yol güvenliğinin artırılması için çağdaş teknolojinin kullanımının özendirilmesi. - Acil ve yaralanma sonrası hizmetlerin iyileştirilmesi. - Hassas gruptaki yol kullanıcılarının korunması.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - İl çapında planlama ve eş güdüm - Karayolu altyapısı ve bakım ve onarımı - Acil yardım ve kurtarma - Eğitim 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Stratejik planlama ve yatırım planlama - Ulaşım planlamam ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Yol yapım, bakım ve onarımı	Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı (2012): - Trafik güvenliğini sağlamakla görevli trafik ekiplerinin ve halkın yeterli düzeyde eğitilmesi ve yetiştirilmesi. - Yollarda yapılacak alt ve üst yapı çalışmalarında planlama, tasarım ve yapım aşamalarında ulusal ve uluslararası standartlara titizlikle uyulması. - Trafik yönetiminde akıllı ulaşım sistemlerinden yararlanılması. - Yerel yönetimlerle iş birliği içinde otomatik trafik denetim sistemlerinin yaygınlaştırılması.	TBB ve Vilayetler Birliği ile iş birliği içinde, <u>Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı'nın On Birinci Kalkınma Planı'na ve AB'deki güncel stratejilere ve öncelik alanlarına uygun olarak gözden geçirilmesi.</u> - Yerel yönetimlerin plandaki hedeflere uymalarını sağlayacak standartların ve ölçütlerin belirlenmesi. - Yol altyapısı standartlarının uygulamasının güçlendirilmesi. - Yetişkinler ve çocuklara yönelik özel eğitim tesisleri aracılığıyla yerel düzeyde yol güvenliğine ilişkin genel kamuoyu farkındalığının artırılması. - Yerel yönetimlere ait olan tüm kamu taşıtlarının, AB'nin yola	- Stratejik politika yönelimlerinin tüm yerel yönetimlere bildirilmesi. - Yerel düzeydeki yol güvenliğine ilişkin mevcut durumun değerlendirilmesi. - Yol güvenliği politikalarının uygulamasının izlenmesi ve değerlendirilmesi. - İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Cömürlü Katılım Yönetmeliği'nin uygulanması (trafik konusuna özel atıf yapılmaktadır). - Yol güvenliğine ilişkin kamuoyu farkındalığının artırılması için kent konseylerinden ve mahalle muhtarlıklarından yararlanılması.

53. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2004.

Karayolu güvenliği				
Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimleri: Avrupa karayolu güvenliği sahasına doğru				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Kentsel ulaşım ve trafik yönetimi - Toplu taşıma - Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması - Otoparklar - Coğrafi bilgi sistemleri - Acil yardım ve kurtarma - Eğitim 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği - Köylere yol altyapısı sağlanması Belediye Zabıta Yönetmeliği:⁵⁴ - Karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerleri denetlemek - Her türlü toplu taşıma araçlarını ve güzergâhlarını denetlemek Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği:⁵⁵ - Büyükşehir belediyelerinde trafik düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak - Ticari amaçla çalıştırılacak yolcu ve yük taşıtlarına izin ve çalışma ruhsatı vermek - Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan karayollarının kullanımını düzenlemek ve trafik işaretlerinin	- İÖİ ve belediyeler tarafından çocuklar için trafik eğitim parkları açılması. - Yerel yönetimlerle iş birliği içinde yayaların güvenliğinin sağlanması. - Dezavantajlı grupların trafik güvenliğinin sağlanması. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu: - Belediyeler bünyelerinde trafik birimi kurular ve yapım ve bakımından sorumlu oldukları yolları trafik güvenliğini sağlayacak durumda bulundurulur. - Belediyeler çocuklar için trafik eğitim tesisleri yapılar veya yapılmasını sağlarlar. Karayolları Trafik Yönetmeliği:⁵⁶ - Belediyeler tarafından çocuklar için trafik eğitim parkları yapılır. - Trafik zabıtası ile belediye trafik birimleri arasındaki iş birliği ve koordinasyon esasları bir protokol ile belirlenebilir. - EDS vasıtasıyla düzenlenen trafik idari para cezasının %30'u oranındaki tutar, izleyen ayın sonuna kadar sistem kullanımı hizmet bedeli olarak ilgili belediyelere ödenir.	- uygunluk/elverişlilik standartlarına tamamen uygun olmasının sağlanması. - Bakım ve iyileştirme işlerine öncelik vermek amacıyla yol güvenliğine ilişkin ayrıntılı verilerin toplanması ve analiz edilmesi. - Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının (YİKOB) yol güvenliğine ilişkin acil hizmet kapasitesinin artırılması. - Protokoller aracılığıyla trafik polisi ile yakın iş birliği ve trafik polisine destek sağlanması konularının <u>düzenlenme</u> altına alınması. - Karayolları Genel Müdürlüğü ve mühendis, mimar ve şehir plancıları odaları gibi ilgili tüm paydaşları içeren katılımcı danışma mekanizmaları oluşturularak kentsel ulaşım <u>planlama</u> kapasitesinin iyileştirilmesi.	- İl ve ilçe trafik komisyonlarına etkin katılımın iyileştirilmesi. - KGM ile iş birliğinin güçlendirilmesi. - Yol güvenliği alanında yerel yönetimlerce sunulabilecek ek hizmetler için merkezi yönetimden yerel yönetimlere kaynak aktarım olasılıklarının belirlenmesi. - Karayolu Altyapısı Güvenlik Yönetimi Hakkında Yönetmelik'in⁵⁷ (2008/96/AT ile uyumludur) kapsamının, yerel yönetimlerin yol güvenliği sorumluluklarını içerecek biçimde genişletilmesi.	

⁵⁴ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2007.

⁵⁵ İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 2006.

⁵⁶ İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 1997.

⁵⁷ Karayolları Genel Müdürlüğü Yönetmeliği, 2018.

Karayolu güvenliği					
Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimleri: Avrupa karayolu güvenliği sahasına doğru					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
	yerlerinin belirlenmesine karar vermek				

6.3.3 Taşımacılık, enerji ve çevre

Enerji ve çevre, taşımacılık politikasıyla yakından ilintili iki kilit sektördür. Bütün taşımacılık türlerinin işleyişi üzerinde doğrudan etkileri vardır ve tüm taşımacılık ağlarının ve araçlarının işleyişinden doğrudan etkilenirler. Bu nedenle, 14. Fasıltındaki konularından bir tanesi, taşımacılık ile enerji ve çevre politikaları arasındaki bu önemli kesişimi ele almaktadır.

Bu konu kapsamındaki AB müktesebatının büyük bir kısmı, araçlara ilişkin teknik üretim veya uyum standartlarına ve gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesine odaklanmaktadır. Türkiye'deki yerel yönetimlerin yetkileri açısından bakıldığında, temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarının özendirilmesine ilişkin direktif (2009/33/AT), kamu kurumlarının araçlarıyla doğrudan ilgili başlıca yasal düzenlemedir. Bu alt konuya ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 14'te sunulmaktadır.

Tablo 14: Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarına ilişkin düzenlemelerin amacı

Çevrenin korunması			
Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2009	2009/33/AT tarihi 23.3.2009 OJ L 120 tarihi 15.5.2009 s. 5- 12	Direktif	Temiz ve enerji verimliliği olan araçlar için bir pazar oluşmasını özendirmek ve teşvik etmek amacıyla kamu kurumları ve toplu taşıma hizmeti sunan diğer kuruluşlar tarafından, bu araçların işletim ömrü boyunca etki ettikleri aşağıdaki konuların dikkate alınması gerekmektedir: • enerji tüketimi, • CO₂ emisyonları ve • kirlletici diğer emisyonlar. Kara ulaşım araçlarının alımı için sözleşme yapan aşağıdaki taraflara uygulanır: • sözleşme makamları ve sözleşme tarafları, • bir kamu hizmet sözleşmesi kapsamında kamu hizmet yükümlülüklerini yerine getiren taraflar.

Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarının özendirilmesine ilişkin direktifin uygulanması, çeşitli girişimler ve ayrıntılı çalışmalarla desteklenmektedir. Bunlar:

- Yeşil Kamu Alımlarına İlişkin Rehber İlkeler,
- Avrupa Yeşil Araç Girişimi, ve
- Avrupa Temiz Otobüs Kullanım Girişimi.

Özellikle Avrupa Temiz Otobüs⁵⁸ kullanım girişimi, yerel yönetimler için özel bir önem taşımaktadır çünkü bu girişim, kentsel alanlardaki toplu taşımada düşük karbon emisyonlu otobüslerin kullanımına geçiş için kamusal bir bildirge imzalanmasını ve tamamlayıcı ek tedbirler alınmasını gerektirmektedir.

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/transport/themes/urban/cleanbus_en.

Tablo 15: Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarına ilişkin düzenlemelerin analizi

Çevrenin korunması				
Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarının alımı - İşletim ömrü boyunca enerji ve çevreye yönelik şu etkiler dikkate alınır: - enerji tüketimi, - CO₂ emisyonları ve - NO_x emisyonları, metan dışı hidrokarbonlar ve parçacık madde. - Bu koşulu karşılamak için: - araç alımında hazırlanan belgeler üzerinde enerji ve çevre performansına ilişkin belli teknik özellikler belirtilir veya satın alma kararına enerjiye ve çevreye yönelik etkiler dâhil edilir. İşletim ömrü maliyetlerinin hesaplanmasında kullanılan yöntem: - kilometre başına yakıt tüketimi, kilometre başına enerji tüketimi birimi olarak hesaplanır, - hesaplama, enerji birimi başına tek bir parasal değer kullanılır, - bir aracın enerji tüketiminin işletim ömrü maliyeti, katedilmiş olan mesafe ile enerji tüketimi çarpılarak ve daha	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - İÖİ için ve kamu kurumları adına taşıt alımı, işletilmesi, bakım ve onarımı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyon - Kentsel ulaşım ve trafik - Toplu taşıma - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin korunması - Çevre kirliliğinin önlenmesi - Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması - Toplu taşıma araçlarında aranacak şartları belirlemek 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu: - Hizmetlerin sunumu için araç alınması	KENTGES: - Toplu taşıma sistemlerinin çevreye duyarlı hale getirilmesi. 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu: - Ulaşımda enerji verimliliğinin artırılması. Karayolu Taşıma Yönetmeliği:⁶⁰ - Taşımacılık faaliyetleri, çevreye etkisi en aza indirilecek tarzda gerçekleştirilir. Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik:⁶¹ - UAB ve ilgili bakanlıklar arası iş birliği sağlanarak, yakıt tüketimi açısından ekonomik ömrünü tamamlamış araçların trafikten çekilmesi, araç filosunun enerji verimliliği yüksek ve egzoz gazı emisyon değeri düşük olan yeni teknoloji araçlarla yenilenmesine yönelik gerekli önlemler alınır. - Belediyelerce, kent merkezlerinde özel ve ticari araçların kullanımının azaltılmasına, toplu taşımacılığın ise etkin ve verimli bir şekilde kullanımını artırılmasına yönelik tedbirler alınır.	- Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşımına özel atıf yapılması amacıyla 237 sayılı Taşıt Kanunu'nun <u>gözden geçirilmesi</u>. - Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamındaki rehberler hazırlanmasına ilişkin hüküm uyarınca, yerel yönetimler için belli ulusal ve bölgesel hedefleri içeren uygulama tedbirleri ve eylem planları tasarlanması. - Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda <u>kentsel ulaşım ana planları</u> hazırlanması. - Daha ayrıntılı ve daha kısa dönemli hedefleyen kentsel ulaşım uygulama planları yapılması ve bu planların iyi yönetim ilkeleri uyarınca hazırlanmasının, uygulanmasının ve izlenmesinin sağlanması. - AB'de uygulanan yönetim uygun olarak, <u>işletim ömrü</u> maliyetlerinin hesaplanması için bir yöntem benimsenmesi. - Son on yılda belediyelerde gelişmiş olan stratejik planlama kapasitesinin; bölgesel kalkınma planları, çevre	- Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onayı Yönetmeliği'nin (28.6.2009 tarihli 27272 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır) AB müktesebatıyla uyumlu olması (2007/46/AT). - Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023 kapsamında konuyla doğrudan ilgili hedefler bulunması. - Devlet Malzeme Ofisi'nin tedarik usullerinin, kamu araçlarına ilişkin satın alma ölçütlerine temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarını dâhil etme olanağı sunuyor olması. - TBB, Vilayetler Birliği ve bölgesel yerel yönetim birliklerinin, kentsel ulaşım ana planlarının hazırlanmasına ilişkin rehberler geliştirilmesine katkı vermesi. TBB Ulaşım Planlama Çalışmaları ve Ulaşım Ana Planı Hazırlama Kılavuzu'nun (Türkiye Belediyeler Birliği, 2014) güncellenmesi ve yaygınlaştırılması. - Belediyeleri kentsel ulaşım ana planlarının uygulanması ve izlenmesi sürecinde desteklemek amacıyla TBB ve bölgesel birlikler bünyesinde rehberlik mekanizmaları oluşturulması. - İşletim ömrü gereklerine ilişkin yönetim uyulması için yerel

⁶⁰ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2018.

⁶¹ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

Çevrenin korunması				
Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
sonra da enerji birim maliyeti ile çarpılarak hesaplanır. - Emisyonların maliyeti, katedilmiş olan mesafe ile kilometre başına düşen kilogram cinsinden CO₂ emisyonu çarpılarak ve daha sonra da kilogram başına maliyetle çarpılarak hesaplanır. - Kirletici emisyonların maliyeti, NO_x, metan dışı hidrokarbonlar ve parçacık madde emisyonlarına ilişkin maliyetler eklenerek elde edilir.	Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği:⁵⁹ Büyükşehir belediyelerinde trafik düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak	- UAB ve belediyelerce, yakıt tüketimini artıran ve sürüş güvenliğini tehlikeye atan altyapı eksikliklerinin giderilmesi için gerekli tedbirler alınır. - Yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların toplu taşımacılığı kullanmalarına yönelik teşvik edici önlemler alınır. - Büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyeler, Ulusal Ulaştırma Ana Planı'na uygun olarak 15 yıllık süreler için kentsel ulaşım ana planı hazırlarlar. - Kentsel ulaşım planları, yerel temiz hava eylem planları ile uyumlu olarak hazırlanır. - Bazı kentsel alanlar belediyelerce düşük emisyon alanı ilan edilebilir. - Yük taşımacılığında alternatif yakıtlı araçlara öncelik verilir. - Toplu taşımada öncelikli olarak enerji verimliliği yüksek ve çevre dostu alternatif yakıtlı araçların kullanımına öncelik verilir. - Elektrik motorlu toplu taşıma araçlarının frenleme enerjilerinden elektrik üreten tipte olanları tercih edilir. - Toplu taşıma hizmetleri ile ilgili yolcu-km, araç-km, yakıt tüketimi ve diğer ayrıntılı veriler toplanır.	düzeni planları, mekânsal planlar, stratejik planlar, kentsel ulaşım planları ve temiz hava planları gibi yerel düzeydeki farklı planlar arasında uyumun sağlanması için teknik girdi sağlaması. - Düşük emisyon alanları için ayrıntılı ölçütler geliştirilmesi. - Çevre dostu toplu taşıma araçları (elektrikli otobüsler ve alternatif yakıtlarla çalışan otobüsler) için ayrıntılı ölçütler geliştirilmesi. - Yerel yönetimlerin toplu taşıma hizmetlerine ilişkin veri toplama ve analiz kapasitesinin iyileştirilmesi. - Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşımı ilkelerinin, yerel yönetimler tarafından kurulacak akıllı ulaşım sistemlerine dâhil edilmesi. - Toplu taşıma araçlarına ilişkin güvenilir, güncel ve karşılaştırılabilir verilerin sağlanması için ilgili belediye çalışanlarına yönelik teknik eğitim modülleri geliştirilmesi. - Temiz ve enerji verimliliği olan toplu taşıma konusunda yapılacak ayrıntılı değerlendirmeler için Vilayetler Birliği tarafından teknik kapasite geliştirilmesi.	yönetimlere ekonomik teşvik mekanizmaları gerekli olabilir. - TBB'nin Belediye Akademisi ve VİBEM, yerel toplu taşımaya ilişkin veri toplama ve raporlama alanındaki teknik kapasitenin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. - Vilayetler Birliği, illerdeki toplu taşıma sistemlerinin değerlendirilmesi için UAB ve ETKB ile doğrudan iş birliği yapabilir ve iyileştirmeler için yerel yönetimlere rehberlik sağlayıp, önerilerde bulunabilir.

⁵⁹ İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 2006.

Çevrenin korunması				
Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		- Toplu taşımada kullanılan lastik tekerlekli araçlarda yakıt verimlilik sınıfı yüksek lastikler kullanılır. - Temiz ve enerji verimliliğini sağlayacak AUS uygulamaları teşvik edilir. - Akaryakıt tüketimi ve hava kirliliğinin izlenmesiyle ilgili verilerin toplanmasını sağlayacak AUS sistemlerinin kurulması sağlanır. - Belediyeler, taksi, özel halk otobüsü, belediye otobüsü, dolmuş, metro, hafif raylı sistem, tramvay ve deniz yolu araç sayılarını, taşıyan yolcu sayısını, kullanılan yakıt ve elektrik miktarını her yılın Mart ayında ETKB'ye bildirir. - UAB ve ETKB, belediyelerle iş birliği yapmak suretiyle, illerin toplu taşıma sistemlerinin verimliliğini bir bütün olarak ve ayrı ayrı değerlendirir.		

6.3.4 Hareketlilik ve yolcu hakları

Kentsel alanlarda sürdürülebilir hareketliliğin sağlanması ve Avrupa çapında yolcu haklarının korunması, taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatının hareketlilik ve yolcu hakları konu başlığı kapsamındaki başlıca iki hedeftir.

Kentsel alanlarda sürdürülebilirliğin ilk boyutu, Bölüm 6.3.3'te söz edilen taşımacılık, enerji ve çevre konusuyla yakından ilintilidir. Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçlarının özendirilmesine ilişkin direktif (2009/33/AT), taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatı kapsamında çevre korumanın temellerinden biri olarak, sürdürülebilir kentsel hareketlilik alt konusuna da uygulanmaktadır. Kentsel hareketliliğe ilişkin AB müktesebatı hakkında özet bilgiler aşağıdaki Tablo 16'da sunulmaktadır.

Tablo 16: AB'de kentsel hareketliliğin amacı

Sürdürülebilir hareketlilik AB'de kentsel hareketlilik			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2009	2009/33/AT tarihi 23.3.2009 OJ L 120 tarihi 15.5.2009 s. 5- 12	Direktif	Bkz. Bölüm 6.3.3.
2009	COM(2009) 490 final	Bilgilendirme	Kentsel Hareketlilik Eylem Planı • AB'deki kentsel ulaşımın, çevresel olarak sürdürülebilir ve rekabetçi olmasının ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamasının sağlanması. • Yerel, bölgesel ve ulusal yönetimler tarafından 2009 ile 2012 yılları arasında aşamalı tedbirler alınması.

Yolcu haklarına odaklanan ikinci boyut, sadece karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolu ile seyahat eden yolcular gibi farklı ulaşım türlerine yönelik hükümleri değil aynı zamanda hareketliliği kısıtlı olan yolcuların haklarına yönelik hükümleri de içermektedir. İlke olarak bu haklar, tüm farklı ulaşım türleri açısından tamamlayıcı niteliktedir. Yerel düzeydeki başlıca ulaşım türü karayolu olduğundan, bu analizde şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının hakları dikkate alınmaktadır. İlgili düzenleme kapsamında 250 kilometre veya üstü mesafeler arası yolculuklar ile bundan daha kısa mesafeler arası yolculuklar ayrı tutulduğu için burada, yerel yönetimleri daha çok ilgilendiren kısa mesafeler arası yolculuklara ilişkin hükümler vurgulanmıştır. Bu alt konuya ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 17'de sunulmaktadır.

Tablo 17: Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının haklarına ilişkin düzenlemelerin amacı

Yolcu hakları Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının hakları			
Yıl	Tarih	Düzenlemenin türü	Amaç
2011	Tüzük (AB) sayısı 181/2011 OJ L 55 tarihi 28.2.2011 s. 1- 12	Tüzük	Yolcu haklarına ilişkin olarak, önceden belirlenen binış ve iniş noktaları olan belli güzergâhlara yolcu taşıyan normal şehir içi ve şehirler arası otobüs hizmetleriyle ilgili kuralları belirler. Yolcu hakları aşağıdakileri içerir: • Bilgi edinme hakkı • Gecikme veya iptal durumunda tazminat hakkı • Hareketliliği kısıtlı olan vatandaşların hakları

Tablo 18: AB'de kentsel hareketliliğin analizi

Sürdürülebilir hareketlilik AB'de kentsel hareketlilik				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Bütünleşik politikaların desteklenmesi: kentsel ulaşımın yönetimi, çevre koruma, imar planlama ve konut gibi diğer politikalarla bağlantılı olmalıdır. - Vatandaşlara odaklanma: kamuoyu; güvenirlilik, bilgiye erişim, güvenlik ve her türlü kentsel ulaşım türüne erişimden yararlanmalıdır. - Kentsel ulaşımın yeşil hâle getirilmesi: AB, yeni ve temiz araç teknolojileri ile alternatif yolların geliştirilmesine ve bunlara yönelik pazarın desteklenmesine devam edecektir. - Finansmanın güçlendirilmesi: çoğu yatırım yerel, bölgesel ve ulusal yönetimler tarafından sağlanıyor olsa da Avrupa Komisyonu, AB kaynaklı finansman için fırsatlar aramalarına yardımcı olacaktır. - Deneyim ve bilgi paylaşımı: Komisyon, mevcut deneyimin en iyi şekilde kullanılmasını sağlamak ve bilgi paylaşımını desteklemek amacıyla kentsel ulaşım sektöründe olanların tamamına yardımcı olacaktır. - Kentsel hareketliliğin en elverişli hâle getirilmesi: Komisyon, kentsel lojistikte verimliliklerinin en üst	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - İl çapında planlama ve eş güdüm - Karayolu altyapısı ve bakım ve onarımı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Stratejik planlama ve yatırım planlama - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Trafik yönetimi - Toplu taşıma - Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması - Taksilerin, toplu taşıma araçlarının ve benzeri araçların sayılarının belirlenmesi - Bilet ücret ve tarifelerinin, zaman ve güzergâhlarının, durak ve park yerlerinin belirlenmesi - Engellilere hizmet sunumu ve destek için özel bir birim oluşturulması	Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi – Hedef 2023⁶² - Büyük kentlerde kent içi ulaşım sisteminin tek elden yönetilmesini sağlamak üzere olabildiğince özerk "Ulaşım Otoritesi" Kent İçi Ulaşım İdaresi kurulması. - Kent içi ulaşım araçları, durakları ve yolları için teknik ve tasarıma ilişkin kriterler ve standartlar geliştirilmesi. - Kent içi ulaşım yatırımları için katılımcı anlayışla karar alınması. - Yerel yönetimlerle diğer ilgili kamu kurumları arasında eş güdüm sağlanması. - Ulaşım yatırımları için finansman modelleri yaratılması ve özel sektöre iş birliği yapılması. - Tarihi ve kültürel merkezlerde yaya bölgeleri oluşturulması ve korumasız yolların konforlu ve güvenli olmalarının sağlanması. - Çevre dostu araçlar geliştirilmesi ve kent içi trafikte yeşil ve enerji dostu araçların kullanımının teşvik edilmesi. - Tüm ulaşım sisteminin dijital hâle getirilmesi ve bilgi teknolojilerine entegre edilmesi.	- Çok düzeyli yönetişim⁶⁴ uygulamalarının geliştirilmesi yoluyla yerel düzeyde, üst düzey politikalar ve ilgili mevzuat hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılması. - Belediyelerin stratejik planlarının ve mekânsal planlarının, üst düzey politika belgelerindeki ve ilgili mevzuattaki amaçlar, hedefler ve önceliklerle uyumlu olmasının sağlanması. - Somut politika hedeflerini izlemek amacıyla, gerekli takvimleri de olan nesnel hedefler belirlenmesi. - Kentsel ulaşım politikalarının tasarlanmasında ve uygulanmasında kamuoyundan görüş alınmasına ve vatandaş katılımına ilişkin ayrıntılı çerçeveler belirlenmesi. - Kentsel hareketlilik politikalarının geliştirilmesinde, izlenmesinde ve değerlendirilmesinde kent konseylerinin rolünün güçlendirilmesi. - Kentsel ulaşımın yeşil hâle getirilmesini teşvik etmek için ayrıntılı merkezî ve yerel finansman mekanizmaları tasarlanması. - TBB ve Vilayetler Birliğinin desteğiyle, kentsel hareketlilik alanında yerel	- Kent konseyleri ve yerel yönetim hizmetlerine gönüllü katılımı ilişkin elverişli ikincil mevzuat bulunması. - Valilik AB birimlerinin ve AB daimî temas noktası valî yardımcılarının desteğiyle, merkezî yönetimin taşıra teşkilatı ile yerel yönetimler arasında daha sistemli, açık ve yapıcı yatay iş birliğine yönelik iyileştirme olasılıkları bulunması. - Büyükşehirlerde, büyükşehir belediyesi ile büyükşehir ilçe belediyeleri arasında daha güçlü uyum ve tamamlayıcılık. - TBB ve Vilayetler Birliğinin, hareketlilik konusunda merkezî yönetim düzeyinde yürütülen politika geliştirme süreçlerine doğrudan dâhil olmaları. - Kentsel hareketliliğe ilişkin verilerin ulaşılabilirliğinin ve saydamlığının iyileştirilmesi. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı güncellemesi: - Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planlarının seçilen şehirlerde, Ulaştırma Sektörel Operasyonel

⁶² Türkiye Cumhuriyeti, 2011.

⁶⁴ Çok düzeyli yönetişimin tanımı, hedefleri ve uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi: <https://portal.cor.europa.eu/migcharter/Pages/default.aspx>.

Sürdürülebilir hareketlilik					
AB'de kentsel hareketlilik					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
düzeğe çıkarılması ve akıllı ulaşım sistemlerini geliştirmeleri için yerel yönetimlere yardım edecektir.	5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	KENTGES: - Kentsel ulaşım planlarının kent planları ile uyum ve bütünlüğünün sağlanmasına yönelik mevzuat düzenlenmesi. - Kentsel ulaşım planlarının çevresel, teknik, ekonomik ve toplumsal değerler gözetilerek hazırlanması. - Kent içi ulaşım ve trafik hizmetlerinin etkinleştirilmesi. - Ulaşım sistemleri ve önemli ulaşım tesislerinin afetlere dirençli bir biçimde projelendirilmesi, bakımı ve denetimi için düzenlemeler yapılması. - Kent içi ulaşımında bilgi teknolojilerinin etkin kullanımının sağlanması. Ulaşımın Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁶³ - Kentsel Ulaşım Planı kavramının kapsamlı tanımı. - Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyeleri ve nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyeler, 15 yıllık süreler için kentsel ulaşım ana planı hazırlarlar. - UAB, ulaşım ana planlarının hazırlanmasına ilişkin rehber hazırlar. - Kentsel ulaşım planları, stratejik düzeydeki sürdürülebilir ulaşım	yönetimler arasındaki <u>yatay uzmanlık paylaşımının</u> iyileştirilmesi. Daha kapsamlı ve ulaşılabilir politika hedeflerinin temeli olarak açık, anlamlı ve kullanılabılır yerel yönetim verilerine özel olarak odaklanılması.	Programı kapsamında hazırlanması öngörülmüştür.	

⁶³ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

Sürdürülebilir hareketlilik AB'de kentsel hareketlilik				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		politikaları, şehrin mekânsal plan kararları, temiz hava eylem planları ile uyumlu ve eş güdümlü şekilde hazırlanır. - Yüksek düzeyde kirlenici eski teknoloji araçların yeni teknoloji araçlarla değiştirilmesine yönelik teşvik edici düzenlemeler yapılır. - Belediyelerde, kent merkezlerinde motorlu araçların kullanımının azaltılmasına, toplu taşımacılığın ise etkin ve verimli bir şekilde kullanımının artırılmasına yönelik tedbirler alınır. - UAB ve belediyelerde, yakıt tüketimini arttıran altyapı eksikliklerinin giderilmesi için gerekli tedbirler alınır. - Kamu kurum ve kuruluşları, çalışanlarının toplu taşımacılığı kullanmalarına yönelik teşvik edici önlemler alır. - Trafiği rahatlatmak ve enerji tasarrufu sağlamak amacıyla işe başlama ve bitiş saatleri planlanabilir, esnek ve uzaktan çalışma olanakları değerlendirilir. - Yakıt tüketimi ve emisyonu ölçmek amacıyla veri toplama, hesaplama ve modelleme yapılır.		

Tablo 19: Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının haklarına ilişkin düzenlemelerin analizi

Yolcu hakları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
250 kilometreden kısa mesafeler için: • Ücretler ve yolcu sözleşmelerinin koşulları açısından uyruğa göre ayrımcılık yapılmaması. • Engelli bireylere veya hareketliliği kısıtlı kişilere yönelik davranışın ayrımcı olmaması ve kaza sonucu hareketlilik ekipmanlarının kaybı veya zarar görmesi durumunda maddi tazminat verilmesi. • Tüm yolculara seyahat öncesinde ve seyahat sırasında yolculuk hakkında bilgilendirme yapılmasına ve haklarıyla ilgili genel bilgilendirmenin terminallerde ve çevrim içi olarak sunulmasına ilişkin asgari kurallar. • Taşıyıcı firmalar tarafından bir şikâyet yönetim mekanizması kurulması ve bunun tüm yolculara açık olması.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: • Kamu taşıtlarının işletilmesi ve bakım ve onarımı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: • İş yerlerinin ruhsatlandırılması • Ulaşım planlama ve koordinasyon • Trafik yönetimi • Toplu taşıma • Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması • Taksilerin, toplu taşıma araçlarının ve benzeri araçların sayılarının belirlenmesi • Bilet ücret ve tarifelerinin, zaman ve güzergâhlarının, durak ve park yerlerinin belirlenmesi • Engellilere hizmet sunumu ve destek için özel bir birim oluşturulması • Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanması	Karayolu Taşıma Yönetmeliği⁶⁵ • Yetki belgesi sahipleri hizmetten yararlanarlara kusursuz hizmet vermek zorundadırlar. Kusursuz hizmet, hizmetten yararlanmaların hakkıdır. • Hizmetlerden yararlanmaların 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un hükümlerinden doğan hakları saklıdır. • Yetki belgesi sahipleri yolculara sigorta yaptırmak zorundadır. • Ücret tarifeleri UAB onayı ile tespit edilir ve tespit edilmiş ücret tarifelerinin üzerinde ücret alınmaz. Yüzde 30'dan fazla indirim uygulanamaz ve özel indirim UAB onayına tabidir. • Ücret ve zaman tarifeleri yetki belgesi sahibinin şube ve acentelerinde görülebilecek bir yere asılır veya bu yerlerde elektronik olarak görüntülenir. • Geçerli zaman tarifeleri, UAB tarafından belirlenen resmi internet sitelerinde kamuoyunun bilgisine ve kullanımına sunulabilir. • Bu Yönetmelik'in hükümlerine uymayan yetki belgesi sahiplerine idari para cezası ve yaptırımlar uygulanır, bu da yetki belgelerinin iptal edilmesine neden olabilir.	• Yerel yönetim tarafından sunulan kentsel toplu taşıma hizmetlerine ilişkin belli ulusal düzenlemeler geliştirilmesi. • Kentsel toplu taşımaya ilişkin genel çerçeveyi belirleyen ulusal düzenlemeler doğrultusunda belediyelerin, yolcu haklarına ilişkin nesnel ve ölçülebilir ölçütleri içeren kendi ayrıntılı düzenlemelerini hazırlamaları. • Turistik yerler başta olmak üzere ayrımcılık yapılmaması konusunun uygun biçimde dikkate alınması. • Engelli bireylere hizmet ve destek sağlanması ile ilgili belediye birimlerinin, toplu taşımayı kullanan yolcuların haklarını etkin biçimde izlemesi ve bu haklara ilişkin bilgileri yaygınlaştırması. • Belediyeler tarafından kullanılan şikâyet yönetim mekanizmalarının verimliliğinin ve etkinliğinin değerlendirilmesi ve tüm yolcuların kullanıcı deneyimlerinin artırılması amacıyla iyileştirmeler yapılması. • Toplu taşıma kullanan vatandaşların haklarına ilişkin toplumsal bilincin artırılması. • Belediyeler tarafından kentsel toplu taşıma için geliştirilen çevrim içi	• Türkiye'de havayolu yolcularının haklarına ilişkin mevcut ikincil mevzuat, şehir içi ve şehirler arası yolcu haklarına ilişkin daha ayrıntılı düzenlemeler için bir temel sağlayabilir. • Kent konseyleri, kentsel toplu taşıma bağlamında Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nin uygulanmasını izleyebilir ve destekleyebilir. • Yolcu hakları konusunda, şoförler başta olmak üzere kentsel toplu taşıma hizmetlerine dâhil olan çalışanlara yönelik kapsamlı kapasite geliştirme programları TBB ve Vilayetler Birliği ile iş birliği içinde tasarlanabilir. • Kentsel toplu taşıma yolcularıyla güvenilir bilgilerin paylaşılması için bilişim teknolojileri altyapılarının geliştirilmesi.

65 Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2018.

Yolcu hakları					
Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının hakları					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
			uygulamaların standart hâle getirilmesi ve bütünleştirilmesi.		

6.3.5 Akıllı ulaşım ve uydula navigasyon

AB taşımacılık politikasının ana hedeflerinden biri, Avrupa çapında daha iyi taşımacılık hizmetleri sunulması için yenilikçi bilişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. Bu amaçla AB, özellikle akıllı ulaşım sistemlerine ve uydu navigasyon teknolojilerine odaklanmaktadır. Bu alandaki en önemli programı, ciddi bir kaza hâlinde 112'yi otomatik olarak arayan ve aracın konumunu acil hizmetlere ileten araç içi bir acil çağrı sistemi olan e-Arama'dır. Uyduların uzay çöpünden korunmasını amaçlayan uzay gözetim ve izleme desteğine yönelik AB programı da taşımacılık politikasına ilişkin AB müktesebatının bu konu başlığı kapsamında yer almaktadır.

AB'nin akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınmasına yönelik başlıca yasal düzenlemesi, karayolu taşımacılığında akıllı ulaşım sistemlerinin uygulanmasına ve diğer taşımacılık türleri ile bağlantılı hâle gelmesine ilişkin kuralları ortaya koyan direktiftir (2010/40/AB). Akıllı ulaşım sistemleri, bu direktif kapsamında şöyle tanımlanmaktadır:

[..] karayolu taşımacılığında bilişim ve iletişim teknolojilerinin altyapıyı, taşıtları ve kullanıcıları, trafik yönetimini ve hareketlilik yönetimini de içeren biçimde uygulandığı sistemler.

2010/40/AB sayılı direktifin uygulama tedbirlerinin ayrıntıları, aşağıda sıralanan beş ayrı tasarruf (yetki devrine dayanan Komisyon tüzüğü) ile belirlenmiştir:

- AB çapında birbiriyle uyumlu bir e-Arama sistemi oluşturulması.
- Mümkün olduğu yerlerde, karayolu güvenliğiyle ilgili asgari evrensel trafik bilgilerinin kullanıcılara ücretsiz olarak sunumuna ilişkin veriler ve süreçler.
- Kamyonlar ve ticari araçlar için güvenli ve güvenilir park yerlerine ilişkin bilgi hizmetlerinin sunumu.
- AB çapında gerçek zamanlı trafik bilgilendirme hizmetleri sunumu.
- AB çapında çok modlu seyahat bilgilendirme hizmetleri sunumu.

Bu direktife ek olarak, yetki devrine dayanan son iki tasarruf da Türkiye'deki yerel yönetimlerle doğrudan ilgilidir. Bu alt konu başlığına ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 20'de sunulmaktadır.

Tablo 20: Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınmasının amacı

Akıllı ulaşım sistemleri			
Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınması			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2010	2010/40/AB tarihi 7.7. 2010 OJ L 207 tarihi 6.8.2010 s. 1-13	Direktif	Uygulamalar arası uyum ve verimliliği sağlayan ortak AB standartlarını ve özelliklerini belirleyerek akıllı ulaşım sistemleri oluşturmak için yenilikçi ulaşım teknolojileri gelişiminin teşvik edilmesi. Öncelikli alanlar şunlardır: • Yol kullanıcılarının yolculuklarını planlamalarına olanak vermek için karayolu, trafik ve seyahat verilerinin en elverişli biçimde kullanılması. • Akıllı trafik ve yük yönetim sistemlerinin devamlılığı. • Akıllı yol güvenliği ve güvenilirliği uygulamaları (örneğin, görüş mesafesinde azalma riskine ilişkin uyarılar veya yol üzerindeki insanlara, hayvanlara ve birikintilere ilişkin uyarılar). • Taşıtlar ile ulaşım altyapısı arasında bağlantı kurulması (örneğin, taşıtların veri veya bilgi paylaşım olanağı sağlayacak şekilde donatılması).
2015	2015/962 tarihi 18.12.2014 OJ L 157 tarihi 23.6.2015 s. 21-31	Yetki Devrine Dayanan Komisyon Tüzüğü	<u>AB çapında gerçek zamanlı trafik bilgilendirme hizmetleri sunumu</u> AB çapında gerçek zamanlı trafik bilgilendirme hizmetleri sunulması amacıyla karayolu konusunda yetkili makamlar, karayolunu işletenler ve hizmet sağlayıcılar tarafından yol ve trafik verilerinin erişilebilirliğinin, paylaşımının, tekrar kullanımının ve güncellenmesinin sağlanması için gerekli özelliklerin belirlenmesi.

Akıllı ulaşım sistemleri			
Avrupa’da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınması			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2017	2017/1926 tarihi 31.5.2017 OJL 272 tarihi 21.10.2017 s. 1- 13	Yetki Devrine Dayanan Komisyon Tüzüğü	<u>AB çapında çok modlu seyahat bilgilendirme hizmetleri sunumu</u> Avrupa çapındaki çok modlu seyahat bilgilendirme hizmetlerinin güvenilir olmasının ve akıllı ulaşım sistemi kullanıcıları için sınırlar ötesi erişilebilirliğin sağlanmasının gerektirdiği özelliklerin belirlenmesi.

Tablo 21: Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanımına alınmasının analizi

Akıllı ulaşım sistemleri				
Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanımına alınması				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB çapında gerçek zamanlı trafik bilgilendirme hizmetleri - Karayolu konusunda yetkili makamlar ve karayolunu işletenler, topladıkları ve güncelledikleri durağan yol verilerini standart bir biçimde sunarlar. - Karayolu konusunda yetkili makamlar ve karayolunu işletenler, topladıkları ve güncelledikleri dinamik yol durumu verilerini standart bir biçimde sunarlar. - Karayolu konusunda yetkili makamlar ve karayolunu işletenler, topladıkları ve güncelledikleri trafik verilerini standart bir biçimde sunarlar. AB çapında çok modlu seyahat bilgilendirme hizmetleri - Ulaştırma konusunda yetkili makamlar, ulaşım alanındaki işletmeciler, altyapı müdürleri veya talep üzerine hizmet sunanlar, durağan seyahat ve trafik verileri ile farklı ulaşım türlerinin geçmiş trafik verilerini sunarlar. - Durağan seyahat ve trafik verilerine erişim sağlayan uygulama programı ara yüzleri, kullanıcıların ve son kullanıcıların kayıt olup erişim	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Karayolu altyapısı ve bakım ve onarımı - İl çapında planlama ve eş güdüm 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Stratejik planlama ve yatırım planlama - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Trafik yönetimi - Toplu taşıma - Toplu taşıma araçlarının ruhsatlandırılması - Taksilerin, toplu taşıma araçlarının ve benzeri araçların sayılarının belirlenmesi - Bilet ücret tarifelerinin ve güzergâhların belirlenmesi - Coğrafi ve kent bilgi sistemlerinin kurulması - e-Belediyeçilik sistemlerinin kurulması	Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı:⁶⁶ - Trafik yönetiminde akıllı ulaşım sistemlerinden azami ölçüde yararlanılması. - Akıllı ulaşım sistemlerini destekleyen teknolojilerin ülkemizde üretiminin, üniversiteler ve sanayi kuruluşları ile iş birliği içinde teşvik edilmesi. - Akıllı ulaşım sistemlerinin yaygınlaştırılması kapsamında 18 adet trafik yönetim sistemi merkezi kurulması. Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji (AUS) Belgesi (2014-2023):⁶⁷ - Ulusal düzeyde bir AUS mimarisinin oluşturulması. - AUS kullanımına ilişkin bilinçlendirme ve özendirme faaliyetleri yapılması. - AUS konusunda yetişmiş nitelikli personel sayısının artırılması. - Toplu taşımacılıkta AUS uygulamalarının artırılması. - Yolcu bilgilendirme faaliyetlerinin geliştirilmesi. - Filo yönetimi uygulamalarının yaygınlaştırılması. - Toplu taşımada erişilebilirliğin AUS ile kolaylaştırılması.	- TBB ve Vilayetler Birliğinin, ulusal akıllı ulaşım sistemi mimarisinin geliştirilmesine ve tasarlanmasına doğrudan dâhil edilmesi. - Sistemlerin ve veri biçimlerinin AB çapındaki trafik bilgilendirme sistemleriyle standardizasyonunun sağlanması. - Ulusal akıllı ulaşım sistemi mimarisine standartlaşmış veri ve bilgilerin sağlanması için yerel düzeydeki teknik kapasitenin geliştirilmesi (belediyeler, il özel idareleri ve YİKO'lar aracılığıyla). - Olası iyileştirme alanlarını belirlemek amacıyla yerel düzeydeki mevcut akıllı ulaşım sistemlerine ilişkin değerlendirmeler yapılması. - Yerel yönetimler arasında ve farklı yönetim düzeyleri arasında veri paylaşımının ve saydamlığın iyileştirilmesi. - Akıllı ulaşım sistemlerinin yerel düzeyde daha temiz ulaşım ve trafiğin daha iyi yönetilmesine katkılarını göstermek ve yaygın kullanımını teşvik etmek amacıyla etkili <u>iletişim stratejileri</u> kullanılması.	- Yerel yönetimlerin stratejik planlarına ve programlarına dâhil edilebilecek bütünlüklü bir ulusal stratejinin bulunması. - TBB Belediye Akademisi ile VİBEM'in, akıllı ulaşım sistemlerinin kullanımına alınmasına ilişkin modüller geliştirebilecek olması. - Akıllı ulaşım sistemleri için gerekli teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla üniversiteler, özel sektör, yerel yönetimler, YİKO'lar ve diğer kamu kurumları arasında iş birliği sağlanması (AB düzeyindeki CIVITAS gibi ağlardan alınabilecek olası desteklerle birlikte). - Kullanıcıların (vatandaşlar ve ilgili tüm paydaşlar) akıllı ulaşım sistemlerinin geliştirilmesine ilişkin tüm aşamalara doğrudan dâhil edilmesi. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı güncellemesi: - Ulaştırma Sektörel Operasyonel Programı kapsamında birkaç akıllı ulaşım sistemi projesinin finanse edilmesi planlanmaktadır.

⁶⁶ Türkiye Cumhuriyeti, 2012a.

⁶⁷ Türkiye Cumhuriyeti, 2014b.

Akıllı ulaşım sistemleri					
Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanımına alınması					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
sağlamalarına olanak verecek şekilde kamuya açık olmalıdır.	5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	- Enerji verimliliği, çevre koruma ve emisyon azaltma çabalarının AUS ile desteklenmesi. Ulaşımın Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁶⁸ - Akıllı ulaşım sistemlerinin ve akıllı ulaşım sistem mimarisinin tanımı. - UAB tarafından AUS'a ilişkin politika, strateji, usul ve esaslar belirlenir. - Sürücülerin elverişli yola yönlendirilerek, yolculuk süresinin, yakıt tüketiminin, hava kirliliğinin ve gürültünün azaltılması, insan psikolojisinin desteklenmesini amaçlayan elektronik yol yönlendirme sistemi geliştirilir.			

⁶⁸ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

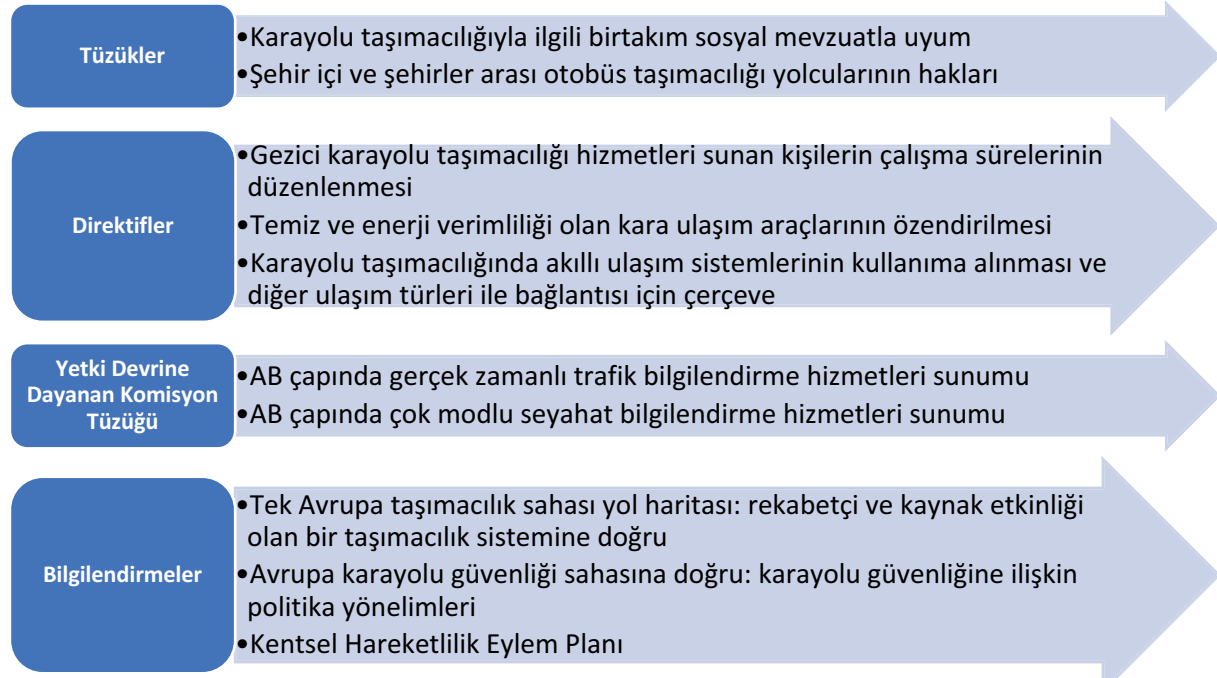
6.4 Türkiye'deki yerel yönetimler için taşımacılık alanında öne çıkan konular

Türkiye'deki yerel yönetimler, AB'ye katılım sürecine destek vermek amacıyla taşımacılık politikalarını aşağıdaki Tablo 22'de sunulan konulara odaklı hâle getirebilirler.

Tablo 22: Türkiye'deki yerel yönetimler için taşımacılık politikası alanında öne çıkan konular

Ana konu	Öne çıkan politika alanları
Sürdürülebilir ulaşım	Sürdürülebilir kentsel hareketliliğe öncelik verilmesi İklim değişikliği – temiz ulaşım İthal petrole bağımlılığın azaltılması
Daha iyi planlamayla artan güvenlik	Taşımacılık türlerinde değişime ya da bütünleşmeye gidilmesi Bütünleşik ulaşım planlama – bağlantıların iyileştirilmesi Karayolu güvenliği: vizyon sıfır
Bilinç	Eğitim, öğretim ve yaptırım Yolcu hakları ve erişilebilirlik Mevcut politika belgelerinin uygulanması
Akıllı altyapı	Akıllı ulaşım sistemleri Taşımacılığa ilişkin veri toplanması ve üretilmesi
Deneyim paylaşımı	Taşımacılık alanında şehir eşleştirme CIVITAS girişimine dâhil olma Taşımacılık alanında araştırma yapan kurumlarla iş birliği ve ortaklık

Türkiye'deki ilgili mevzuatın aşağıda belirtilen AB yasal düzenlemeleriyle (Şekil 5) uyumlu hâle getirilmesi, taşımacılık alanındaki uyumu desteklemek suretiyle yerel yönetimlerin çalışmaları, politikaları ve uygulamaları için ihtiyaç duyulan gerekli iyileştirmeler için kapasitesini güçlendirecektir.

Şekil 5: Taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatına uyum için değerlendirilebilecek bazı yasal düzenlemeler

14. Fasil'dan seçilen alt konu başlıkları ve Türkiye'deki ilgili mevzuat ve politikalar, yerel yönetimlerin yerel düzeydeki politikalara ve hizmetlere ilişkin önceliklerini belirlemelerine dayanak sağlayacak biçimde aşağıdaki Tablo 23'te özetlenmektedir.

Tablo 23: 14. Fasil kapsamında seçilen alt konu başlıkları hakkında Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar

14. Fasil'dan seçilen ana konular	14. Fasil'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
Kurumlar ve hedefler	Taşımacılık politikalarının genel hedefleri	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023) - Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi – Hedef 2023 - KENTGES - Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı - Türkiye Kombine Taşımacılık Strateji Belgesi - UAB Stratejik Planı - ÇŞB Stratejik Planı 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı 3194 sayılı İmar Kanunu 2872 sayılı Çevre Kanunu - Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik - Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (96/62/AT, 99/30/AT, 2000/69/AT, 2002/3/AT ve 2004/107/AT sayılı AB direktifleri ile uyumlu) - Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik - Karayolu Altyapısı Güvenlik Yönetimi Hakkında Yönetmelik (2008/96/AT sayılı AB direktifi ile uyumlu) - Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Araçlarda Kullanılan Takograf Cihazları Hakkında Yönetmelik (AT 561/2006 ile uyumlu)	- İmar planlamada ve toplu taşımada yapılacak iyileştirmeler yoluyla arabaya bağımlılığın azaltılması. - Emisyonların ölçülmesi ve izlenmesi. - Çok modlu taşımaya dayalı bütünleşik ulaşım planlama. - Ulaşım bilgi yönetimi sistemleri kurulması. - Yol güvenliğinin iyileştirilmesi.
Karayolu taşımacılığı	İstihdam ve çalışma koşulları	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu - Karayolları Trafik Yönetmeliği - Karayolu Taşıma Yönetmeliği - Karayolu Taşımacılık Faaliyetleri Mesleki Yeterlilik Eğitimi Yönetmeliği - Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği	- Yerel yönetimler tarafından istihdam edilen şoförlerin çalışma sürelerinin ayrıntılı olarak tanımlanması. - Yerel yönetimler tarafından istihdam edilen şoförlerin sürüş süreleri, molaları ve dinlenme sürelerine ilişkin genel kuralların belirlenmesi. - Denetimleri düzenli hâle getirerek yerel yönetimlere yönelik mevcut hükümlerin tam uygulanmasının sağlanması. - Belediyelere yönelik yasal muafiyetlerin tekrar gözden geçirilmesi. - Yerel yönetimler tarafından istihdam edilen şoförlerin teknik kapasitesinin artırılması.

14. Fasıll'dan seçilen ana konular	14. Fasıll'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
	Karayolu güvenliği	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - KENTGES - Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu - Karayolları Trafik Yönetmeliği - Karayolu Taşıma Yönetmeliği - Karayolu Altyapısı Güvenlik Yönetimi Hakkında Yönetmelik (2008/96/AT sayılı AB direktifi ile uyumlu)	- Karayolu altyapı standartlarının uygulamasının güçlendirilmesi. - Yetişkinlerin ve çocukların yol güvenliğine ilişkin genel toplumsal bilincinin artırılması. - Kentsel ulaşım planlamanın iyileştirilmesi.
Taşımacılık, enerji ve çevre	Çevrenin korunması	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - KENTGES 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu - Karayolu Taşıma Yönetmeliği - Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik - Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onayı Yönetmeliği (2007/46/AT ile uyumlu)	- Yerel yönetimler tarafından işletilen araç filosunun enerji verimliliği durumunun gözden geçirilmesi. - Kentsel ulaşım ana planları hazırlanması. - Düşük emisyon alanları için ayrıntılı ölçütler geliştirilmesi. - Çevre dostu toplu taşıma araçları için ayrıntılı ölçütler geliştirilmesi. - Toplu taşıma hizmetlerine ilişkin ayrıntılı veriler toplanması ve bu verilerin analiz edilmesi.
Hareketlilik ve yolcu hakları	Sürdürülebilir hareketlilik	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi – Hedef 2023 - KENTGES - Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	- Politikaların farklı yönetim düzeyleri arasında yayılmasının sağlanması. - Yerel yönetimlerin stratejik planlarının ve mekânsal planlarının, merkezî yönetimin ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki politikalarıyla uyumunun ve bunları tamamlayıcılığının artırılması. - İlgili politikalar için nesnel ölçütlerin gerekli takvimlerle birlikte belirlenmesi. - Kent konseylerinin güçlendirilmesi yoluyla, kentsel hareketlilik politikaları için yapılandırılmış kamusal danışma yöntemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması. - Kentsel ulaşımın yeşil hâle gelmesi için mali teşvik mekanizmalarının tasarlanması. - Yerel yönetimler arasında yatay deneyim paylaşımının iyileştirilmesi. - Kentsel hareketliliğe ilişkin veri saydamlığının iyileştirilmesi.

14. Fasıll'dan seçilen ana konular	14. Fasıll'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
	Yolcu hakları	Karayolu Taşıma Yönetmeliği	- Kentsel toplu taşıma sistemleri başta olmak üzere, şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının haklarının ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi. - Turistik yerler başta olmak üzere, ayrımcılığın önlenmesine odaklanılması. - Engelli yolcuların haklarına ilişkin düzenli izleme ve bilgi paylaşımı yapılması. - Belediyelerin şikâyet yönetim mekanizmalarının verimliliğinin ve etkinliğinin değerlendirilmesi. - Toplu taşımada yolcu haklarına ilişkin toplumsal bilincin artırılması. - Belediyelerin çevrim içi toplu taşıma uygulamalarının bütünleştirilmesi.
Akıllı ulaşım ve uyduyla navigasyon	Akıllı ulaşım sistemleri	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı - Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi (2014-2023) - Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	- TBB ve Vilayetler Birliğinin, akıllı ulaşım sistemleri mimarisinin geliştirilmesine dâhil edilmesi. - AB çapındaki sistemlerle uyumlu biçimde standartlaştırma. - Yerel yönetim düzeyinde akıllı ulaşım sistemlerine ilişkin teknik kapasitenin geliştirilmesi. - Türkiye'deki mevcut akıllı ulaşım sistemlerinin işleyişinin değerlendirilmesi. - Ulaşım sistemlerine ilişkin bilgi paylaşımının ve saydamlığın iyileştirilmesi. - Akıllı ulaşım sistemlerinin yararlarını etkili bir şekilde duyurulması.

7 15. FASIL: ENERJİ İLE İLGİLİ ANALİZ

Bu bölümde, enerji alanına ilişkin AB müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama sunulmakta, AB müktesebatının ilgili konularına uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum özetlenmekte, AB müktesebatından seçilen konuların yerel düzeyde uygulanması analiz edilmekte ve Türkiye'deki yerel yönetimler için enerji alanında öne çıkan konulara işaret edilmektedir.

7.1 Enerji alanındaki Avrupa Birliği müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama

AB müktesebatının enerji konusundaki 15. faslı o kadar hayati ve karmaşık bir politika alanıdır ki bugün AB olarak bilinen yapının var oluşunun altında yatan asıl nedendir. 9 Mayıs 1950'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun kurulmasına yönelik öneri, Avrupa bütünleşmesini başlatmıştır ve bu tarih hâlen AB'nin kuruluş tarihini belirleyen Avrupa Günü olarak kutlanmaktadır. Bu nedenle enerji, Avrupa'da uluslar üstü düzeyde uyumun temel taşıdır.

Üye ülkelerle paylaşılan yetkiler kapsamındaki kilit bir sektör olan enerji; yaşam, üretim, iletişim ve hizmet sunumu için gerekli tüm günlük temel faaliyetlerin hemen hemen tamamını olanaklı kılan unsurdur. Ancak, doğru bir şekilde planlanmadığında ve yönetilmediğinde kirlilik ve diğer çevre sorunlarının da başlıca kaynağı olabilmektedir. Bu bağlamda, raporda analiz edilen diğer iki AB müktesebat başlığı olan taşımacılık ve çevre ve iklim değişikliği konularıyla doğal olarak bağlantılıdır.

Enerji konusunun AB için hayati önemi, sadece kilit bir sektör olmasından kaynaklı değildir. AB'nin, oldukça yüksek maliyetleri bulunan (yıllık 350 milyar avro) ve her yıl da artmakta olan enerji ithalatına bağımlılığından da kaynaklanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2014b). Bu nedenle, enerji alanındaki AB müktesebatının özü, ithal edilen enerji miktarının azaltılmasına ve çevrenin korunması için düşük karbonlu enerji kaynaklarını yaygınlaştıracak kaynak çeşitliliği sağlanmasına odaklanan enerji verimliliğidir. Her iki hedef de hem AB üye ülkeleri arasında hem de kıta çapında eş güdümlü eylemler gerçekleştirilmesini ve büyük ölçekli ve birbiriyle bağlantılı enerji altyapıları oluşturulmasını gerektirmektedir.

Enerji alanındaki AB müktesebatı, yasal olarak Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın⁶⁹ 194'üncü maddesine dayanmaktadır. Bu maddede şu ifadeler yer almaktadır:

Birlik'in enerji politikası, iç pazarın kurulması ve işleyişi çerçevesinde ve çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ihtiyacını göz önünde tutarak, üye devletler arasında dayanışma ruhu içinde, aşağıdakileri hedefler:

- enerji pazarının işleyişinin sağlanması,
- Birlik'te enerji arz güvenliğinin sağlanması,
- enerji verimliliğinin, enerji tasarrufunun ve yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin desteklenmesi ve
- enerji ağlarının birbiriyle bağlantısının desteklenmesi.

Avrupa Komisyonu Enerji Genel Müdürlüğü (DG ENER), AB'nin enerji politikalarından sorumlu genel müdürlüğüdür. Yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmak için aşağıda belirtilen konular⁷⁰ kapsamında çalışmalarını yürütmektedir:

- Enerji stratejisi ve enerji birliği
- Piyasalar ve tüketiciler
- Enerji güvenliği
- Yenilenebilir enerji
- Enerji verimliliği

⁶⁹ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics>.

- Petrol, gaz ve kömür
- Nükleer enerji
- Altyapı
- Uluslararası iş birliği
- Araştırma, teknoloji ve yenilik

Enerji alanındaki AB müktesebatı, DG ENER'in kapsama aldığı enerji konularıyla bağlantılı olarak EUR-Lex veri tabanında⁷¹ sıralanmakta olan şu 8 ana konuyu içermektedir:

- Avrupa enerji politikası
- İç enerji piyasası
- Enerji verimliliği
- Yenilenebilir enerji
- Nükleer enerji
- Arz güvenliği, dış boyut ve genişleme
- İç enerji piyasası (elektrik)
- Avrupa istatistikleri

Bu ana konuların her biri, ele alınan konuyla ilgili olarak belli başlıklar ve alt konular içermektedir. Şu anda, enerji alanıyla ilgili 22 başlık altında gruplanan 55 alt konu bulunmaktadır (bkz. Ek 2). Mevcut analiz kapsamında, Türkiye'deki yerel yönetimlerle yakından ilgili olan aşağıdaki üç ana konu ve altı alt konu incelenmiştir (Tablo 24):

Tablo 24: Enerji alanındaki AB müktesebatından Türkiye'deki yerel yönetimlerle ilgili olarak seçilen konular

15. Fasıll'dan seçilen ana konular	15. Fasıll'dan seçilen alt konular	
	Başlık	Kapsam
• Avrupa enerji politikası	Enerjiye yönelik politika	2050 Enerji Yol Haritası: Avrupa için rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerjiye doğru ilerleme
• Enerji verimliliği	Politika yönelimleri	Enerji verimliliği
	Enerji verimliliğinin sağlanması	Binaların enerji performansı
		Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonları
• Yenilenebilir enerji	Politika yönelimleri	Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi
	Isıtma ve soğutma	Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesi

7.2 Enerji alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konulara uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum

2005 yılında Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlamasının ardından 15. Fasıll olan 'Enerji' alanındaki tarama süreci 2006 yılında tamamlanmıştır ancak açılış kriterlerini içeren tarama raporu henüz resmî olarak Türkiye'ye iletilmemiştir. Bu fasıl, 2009 yılında Güney Kıbrıs Rum Kesimi tarafından tek taraflı bir ön koşul getirilen altı fasıl arasında bulunmaktadır. Bu nedenle, enerji alanındaki katılım müzakereleri şu ana kadar açılmamıştır.

Türkiye için Revize Endikatif Strateji Belgesi (2014-2020) kapsamında Türkiye'ye "Çevre, iklim eylemi ve enerji" alanında tahsis edilmesi öngörülmüş (*indicative allocation*) mali yardım toplamı 438 milyon avro tutarındadır.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/energy.html?root_default=SUM_1_CODED=18.

Avrupa Komisyonunun Türkiye'ye ilişkin son raporunda (Türkiye 2019 Raporu: Avrupa Komisyonu, 2019d), Türkiye'nin enerji alanındaki AB müktesebatına uyum konusunda kısmen hazırlıklı olduğu değerlendirilmektedir ve 2016 ile 2019 yılları arasında iyi düzeyde ilerleme kaydedildiği belirtilmektedir.

AB müktesebatından bu analiz için seçilen üç konuyla ilgili olarak ise Avrupa Komisyonunun Türkiye 2019 Raporu'nda aşağıdaki Tablo 25'te sunulan açıklamalar ve öneriler yer almaktadır (s.88-91):

Tablo 25: 15. Fasıll: Enerji alanındaki AB müktesebatının seçilen konuları hakkında Türkiye 2019 Raporu'nda yapılan değerlendirmeler

15. Fasıll'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
Avrupa enerji politikası	- Arz güvenliği konusunda oldukça iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. - İç enerji piyasasıyla ilgili olarak, elektrik ve doğal gaz tarifelerinde şeffaf, maliyet tabanlı ve ayrımcı olmayan fiyatlandırma mekanizmaları oluşturulması konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.	-
Enerji verimliliği	- Enerji verimliliği konusunda kabul edilen mevzuat bakımından iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir ve bu mevzuatın uygulanmasında kaydedilen ilerleme de nispeten ileri düzeydedir. - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı 2018'de kabul edilmiştir.	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı altında planlanan ulusal enerji verimliliği finansman mekanizmasının geliştirilmesine öncelik verilmesi gerekmektedir. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı, 2012/27/AB sayılı Enerji Verimliliği Direktifi'yle büyük ölçüde uyumlu olmakla birlikte, örtüşmelerin önüne geçilmesi ve kurumsal değişikliklerin belirlenmesi için 2007 Enerji Verimliliği Kanunu gözden geçirilmelidir. Türkiye'nin 2010 tarihli Binaların Enerji Performansı Direktifi'ne uyum sağlaması gerekmektedir. Enerji verimliliği politikalarının düzenlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesinde ilgili paydaşların sürece dâhil edilmesi ve paydaşlarla düzenli olarak istişarelerde bulunulması suretiyle daha iyi bir koordinasyonun kurulması, bu politikaların uygulanabilirliğinin sağlanmasına ve uyum oranının artmasına yardımcı olacaktır⁷².

⁷² Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na sağlanan ilave bilgilere göre, 7 Aralık 2019 tarihli ve 30971 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Genelgesi kapsamında, Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı İzleme ve Yönlendirme Kurulu oluşturulmuştur. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın koordinasyonunda toplanan Kurul, bakanlıkların ve diğer ilgili kuruluşların, kendi kurumları adına karar vermeye yetkili üst düzey temsilcilerinin katılımıyla oluşur. Yılda en az bir defa toplanan Kurul; 9 Bakanlık, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Politikaları Kurulu temsilcilerinden oluşur. Kurul; enerji verimliliği çalışmalarını ülke genelinde tüm sorumlu kurum ve kuruluşlar nezdinde yürütülmesinden, koordinasyon sağlanmasından, ulusal düzeyde enerji verimliliği stratejilerinin belirlenmesinden, eylem planı ve programlarının hazırlanmasından, bunların sonuçlarının izlenmesinden, gerektiğinde değiştirilmesinden ve güncellenmesinden sorumludur. Kurul çalışmalarında ihtiyaç duyulması halinde alt kurul, danışma ve çalışma grupları oluşturulabilir ve gerektiğinde üniversiteler, kamu kurumları, özel sektör kuruluşları ve meslek birliklerinin temsilcileri davet edilebilir.

15. Fasıll'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
Yenilenebilir enerji	- Türkiye, yenilenebilir enerji sektöründe iyi düzeyde ilerleme kaydetmiştir. - Fotoelektrik, kıyı ve açık deniz rüzgâr enerjisi üretiminde, yurt içi üretime yapılan yatırımları ve Ar-Ge çalışmalarını belirli bir süre boyunca güvence altına alacak şekilde ve sabit tarife garantisi esas alınarak tasarlanmış olan üç büyük ihaleye çıkmıştır.	-

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi (2014-2020) (Avrupa Komisyonu, 2018b), enerji alanındaki AB müktesebatından seçilen konulara Türkiye'nin uyumu hakkında aşağıda belirtilen politikalara vurgu yapmaktadır:

- Türkiye, Avrupa'da enerji talebinin en hızlı arttığı ülkelerden biridir. Genç ve hızlı kentsel hâle gelmekte olan nüfusunun enerji tüketimi hâlâ görece düşüktür. Bu nedenle, enerji politikasının ana yaklaşımı, Türkiye'nin enerji ithalatına olan bağımlılığını azaltmak ve büyümekte olan ekonominin gereksinimlerini karşılamak için yurt içindeki enerji kaynaklarının geliştirilmesi olmaya devam etmektedir.
- Türkiye'nin enerji hedefleri ve politikaları, AB'nin 2020 stratejisinin kaynak verimliliği için belirlediği hedeflerle tutarlıdır. AB'nin 2020 stratejisi hedefleri sonrasında da enerjinin ve yenilenebilir kaynakların daha verimli kullanımının desteklenmesi beklenmektedir.

Bu politika alanlarıyla bağlantılı biçimde, Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi (2014-2020), enerji alanındaki AB müktesebatından seçilen konularla ilgili olarak aşağıda belirtilen kısa dönemli hedeflere işaret etmektedir:

- Pazar bütünlüşmesi ve altyapıların geliştirilmesi.
- Yenilenebilir enerjinin ve enerji verimliliğinin desteklenmesi.

Türkiye'nin Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2019-2021), AB'ye katılım sürecinde gündemde olan mevcut yapısal reformları ifade etmektedir. Enerji sektöründeki ilgili yapısal reformlar şöyle belirtilmektedir:

[...] Türkiye'de, enerji üretiminde yerli ve yenilenebilir enerjinin toplam üretimdeki payının artırılması hedeflenmektedir. Bu amaçla büyük ölçekli Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) oluşturulmaktadır. YEKA sayesinde; yenilenebilir enerji kaynakları kamu ve özel mülklerde daha etkin ve verimli kullanılacak, yenilenebilir enerji ekipmanlarının yerli üretimi sağlanacak, teknoloji transferi gerçekleştirilecektir.

[...] Yeni finansal modeller ile enerji verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir. Böylece, birim enerji girdi maliyetlerinin azaltılması ve nihai ürünlere ilişkin fiyat bazlı rekabet ortamında iyileşme sağlanması beklenmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye'nin mevcut ekonomik reform programına ilişkin yapılan değerlendirmede (Avrupa Komisyonu, 2019b), enerji alanındaki en son gelişmelerin ve gereksinimlerin altı şöyle çizilmiştir:

- Türkiye'nin enerji sektörü fosil yakıt ithalatına büyük ölçüde bağımlıdır⁷³.

⁷³ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca sağlanan ilave bilgilere göre Türkiye, başta doğalgaz ve petrol olmak üzere, önemli ölçüde enerji ithalatına ihtiyaç duymaktadır. Toplam enerji ihtiyacı içerisinde bu ithalatın oranı 2018 yılı itibarıyla %72'dir. Enerji ithalatının, ülkemizdeki bütçe açığında önemli bir payı vardır. Bu nedenle, Ulusal Enerji ve Maden Politikasının en önemli hedeflerinden biri, mümkün olduğu ölçüde ulusal kaynakları (yenilenebilir kaynakları ve yerli kömürü) kullanarak ve hidrokarbonların çıkarılması faaliyetlerini yürüterek, enerji ithalatının azaltılmasıdır. Öte yandan, ithalata bağımlılık konusu yalnızca bütçe açısından değil, arzın güvenliği açısından da önem taşımaktadır. Hedef, Türkiye'nin kendi enerji

- Enerji maliyetlerindeki büyük artış [...] Türk üreticilerin rekabet edebilirliğini azaltmıştır ve yerli katkı zorunlulukları, satın almada eşit koşullar içinde rekabeti engellemektedir⁷⁴.
- Enerji ithalatına bağımlı bir ülke olarak, enerji verimliliği öncelikli bir konudur. Ulusal enerji verimliliği eylem planı kabul edilmiştir ve uygulanmaktadır.

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı (Türkiye Cumhuriyeti, 2019c), bu raporda analiz edilen enerji konularıyla ilgili aşağıda belirtilen ulusal amaç ve hedefleri ortaya koymaktadır:

- Rekabetçi üretim ve verimlilik
 - Örnek enerji verimliliği uygulamalarının tanıtımı ve yaygınlaştırılması amacıyla, enerji verimliliği projeleri yarışmalarla desteklenecek, uygulamaya yönelik mevzuat ve teknik altyapının oluşturulması sağlanacaktır.
 - Enerji verimli bölgesel ısıtma ve soğutma sistemlerinin ülke genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik ısı piyasası mevzuatı oluşturulacaktır.
 - Tasarruf potansiyeli yüksek olan projeler desteklenecektir.
 - Yenilenebilir enerji alanında; yerli ekipman kullanımı, Ar-Ge, teknoloji transferi, kamu alımları gibi hususları içerecek mekanizmalar ile yeni yatırım modelleri hayata geçirilecektir.
 - Belediyelerinin açık alan aydınlatması için yeni nesil aydınlatma cihazlarının yerli üretimi desteklenecektir.
 - Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi arttırılacak (toplam elektrik üretiminde yenilenebilir kaynakların payının 2018'de yüzde 32,5'ten 2023'te yüzde 38,8'e yükseltilmesi), yenilenebilir enerji üretiminin şebekeye güvenli bir şekilde entegrasyonunun sağlanması amacıyla gerekli yatırımlar gerçekleştirilecektir.
 - YEKA benzeri modeller sayesinde yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi üretiminde daha yoğun bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.
 - Daha verimli ve kendi enerjisini üreten binalar yaygınlaştırılacaktır.
 - Mevcut binalarda enerji verimliliğini teşvik edici desteklemeler yapılacaktır.
 - Ulusal Yeşil Bina Sertifika Sistemi kurulacaktır.
 - Kendi elektrik ihtiyacını karşılamak amaçlı lisanssız güneş enerjisi santrali ile rüzgâr enerjisi santrali uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
 - Kamu Binalarında Enerji Verimliliği Projesi uygulanacaktır.
- Yaşanabilir şehirler, sürdürülebilir çevre
 - Konut üretiminde enerji verimliliği standartları geliştirilecektir.

7.3 Enerji alanındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konuların yerel düzeydeki uygulamasının analizi

Bu alt bölümde, enerji alanında AB müktesebatından seçilen üç konunun yerel düzeydeki uygulaması hakkındaki analiz sunulmaktadır. Analiz kapsamına alınan konular, doğrudan yerel yönetimlerle ilgili olmaları dolayısıyla Avrupa enerji politikası; enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji olmuştur.

Analiz yöntemi uyarınca, ele alınan bu üç konunun her birinde incelenen altı boyut şunlardır: amaç, AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar, Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri, kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi, başlıca iyileştirme kanalları ve tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar.

kaynaklarından faydalanarak ithalata olan bağımlılığın azaltılması ve ithal edilen kaynakların, ülkenin enerji ihtiyaçları dikkate alınarak kullanılmasıdır.

⁷⁴ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına sağlanan ilave bilgilere göre, yerel katkı zorunluluğu, Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması (YEKDEM) için bir teşvik niteliğindedir. Yerel katkı teşviki, Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanı (YEKA) dışında kalan lisanslı enerji üretim tesisleri için zorunlu değildir. Buna ilaveten, yerel katkı teşviki, lisanssız enerji üretim tesislerine uygulanmamaktadır.

7.3.1 Avrupa enerji politikası

AB'nin başlıca enerji stratejilerinden biri, 2010 yılında çıkarılan Enerji 2020: Rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerji için strateji (COM(2010) 639 final⁷⁵) belgesidir. Bu stratejinin hedefleri şunlardır:

- Sera gazı emisyonlarının en az yüzde 20 oranında azaltılması.
- Yenilenebilir enerjinin tüketimdeki payının en az yüzde 20'ye yükseltilmesi.
- Yüzde 20 veya daha fazla enerji tasarrufu sağlanması.
- Tüm AB üyelerinin taşımacılık sektöründeki yenilenebilir enerji payının yüzde 10'a yükseltilmesi.

Bu hedeflere ulaşabilmek için aşağıda belirtilen beş öncelikli alan belirlenmiştir:

- Enerji verimliliği olan binalara, ürünlere ve ulaşımaya yatırım yapılması. Enerji etiketleme gereklerinin, kamu binalarında yenilemelerin ve eko-tasarım gereklerinin özendirilmesi.
- Gerekli enerji iletim hatlarının inşa edilmesi.
- Enerjide tüketici haklarının korunması ve yüksek güvenlik standartlarının sağlanması.
- Güneş enerjisini, akıllı şebekeleri ve karbon yakalama ve depolama sistemlerini de içeren düşük karbonlu teknolojilere odaklı Stratejik Enerji Teknolojisi Planı'nın uygulanması.
- AB'nin dış enerji tedarikçileri ve geçiş ülkeleriyle iyi ilişkilerin sürdürülmesi.

2050 Enerji Yol Haritası, bu kilit stratejinin devamıdır ve AB'nin sera gazı emisyonlarını 2050 itibarıyla 1990'daki düzeylerin yüzde 85 ile 90'ına çekilmesine yönelik ek taahhüt getirmektedir. Yol haritasının hedefine ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 26'da sunulmaktadır.

Tablo 26: 2050 Enerji Yol Haritası'nın amacı

Enerjiye yönelik politika			
2050 Enerji Yol Haritası: Avrupa için rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerjiye doğru ilerleme			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2011	COM(2011) 885 final tarihi 15.12.2011	Bilgilendirme	• Bir yandan enerji arzı güvenliğini sağlarken diğer yandan 2050 itibarıyla rekabetçi bir düşük karbonlu ekonomiye ulaşmak amacıyla çeşitli senaryoları incelemektedir. • Hangi senaryo seçilirse seçilsin karbonsuzlaştırma hedeflerinin uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

AB enerji politikasını yerel düzeyde destekleyen önemli bir Avrupa girişimi, Enerji Kentleri: Enerji dönüşümündeki Avrupa yerel yönetimler birliğidir.⁷⁶ Enerji Kentleri, 30 ülkeden 1000'i aşkın yerel yönetimi temsil etmektedir. Hâlen Türkiye'den 6 belediye,⁷⁷ Enerji Kentleri üyesidir ve yerel düzeyde enerji dönüşümünü amaçlayan birçok kaynağa ve diğer üyelerdeki iyi uygulamalara erişimleri vardır.

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:en0024>.

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi: http://www.energy-cities.eu/spip.php?page=index_en.

⁷⁷ Türkiye'den Enerji Kentleri'ne hâlen Bornova Belediyesi, Büyükçekmece Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Karşıyaka Belediyesi, Nilüfer Belediyesi ve Seferihisar Belediyesi üyesidir.

Tablo 27: 2050 Enerji Yol Haritası'nın analizi

Enerjiye yönelik politika				
2050 Enerji Yol Haritası: Avrupa için rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerjiye doğru ilerleme				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Enerji politikasının başlıca odaklanma alanı, özellikle yeni ve eski binalarda, taşımacılıkta, ürünlerde ve cihazlarda enerji verimliliği olmalıdır. - Yenilenebilir kaynakların, 2030 itibarıyla AB'deki toplam enerji tüketiminin yaklaşık yüzde 30'unu sağlama potansiyeli vardır. - Kömür ve petrol yerine doğal gaz kullanımı, mevcut teknolojilerle en azından 2030'a veya hatta 2035'e kadar emisyonları azatılabilir. - AB'de ve komşu ülkelerde yeni enerji atayalarına (örneğin, elektrikli araçlar için) ve depolama tesislerine gereksinim vardır. - AB, 2030 politika çerçevesini tanımlayarak bir sonraki adımı atarken, ulaşılabilir hedefler belirlemek ve yatırımcılara yönlendirme yapmak için somut kilometre taşları belirlenmelidir.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Sanayi ve ticaret hizmetleri sunumu - il çapında planlama ve eş güdüm - Merkezi yönetim adına altyapı yatırımları yapılması - Kamu binalarının yapımı - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Yapıların ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Stratejik planlama ve yatırım planlama - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Yapı ruhsatları ve yapı kullanma izinleri verilmesi - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Merkezî ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletmek 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu:	Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023):⁷⁸ - Türkiye'nin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) başına tüketilen enerji miktarının 2011 yılı değerine göre en az yüzde 20 azaltılması. - Binaların enerji taleplerinin ve karbon emisyonlarının azaltılması; yenilenebilir enerji kaynakları kullanan sürdürülebilir çevre dostu binaların yaygınlaştırılması. - Şehir içinde toplu taşımanın payının artırılması ve şehir içi ulaşımında gereksiz yakıt sarfiyatının önlenmesi. - Kamu kuruluşlarında enerjinin etkin ve verimli kullanılması. - Enerji verimliliğinin artırılmasını sağlayıcı yatırımların özendirilmesi. - Kömürlü termik santrallerin dönüştürülmesi. - Verimlilik konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi. ETKB 2019-2023 Stratejik Planı:⁷⁹ - Enerji verimliliğinin artırılması için kamu kurum/kuruluşları ile sivil	- Enerji verimliliği strateji belgesinin daha uzun dönemli hedeflerle güncellenmesi. - ETKB, UAB, ÇSB, TBB ve Vilayetler Birliği ile iş birliği içinde enerjiye yönelik çok düzeyli bir yol haritası hazırlanması. - Katılımcı, saydam ve hesap verebilir bir yönetim sürecinin sağlanması için enerji alanındaki politika geliştirme, uygulama ve izleme süreçleri için kapsamlı danışma mekanizmaları kurulması. - Ülke çapında sahiplenmenin artırılması için yerel yönetimlerin politika bilgi düzeylerinin ve teknik kapasitelerinin iyileştirilmesi. - Sürdürülebilir ve güvenli enerjiye ilişkin somut yerel kilometre taşlarının geliştirilmesi için ETKB il müdürlikleri aracılığıyla yerel yönetimlere rehberlik ve gözetim sağlanması. - Yerel yönetimlerin stratejik planlarının ve mekânsal planlarının, enerji alanında belirlenen ulusal hedefleri yansıtmamasının, izlemesinin ve değerlendirilmesinin sağlanması.	- Enerji hedeflerinin ve bu hedeflerin arkasında yatan gerekçelerin, kamu yönetiminin tüm düzeylerine ve birimlerine bildirilmesi. - Yerel yönetimlerle ETKB ve ÇSB il müdürlikleri arasında iş birliği ve eş güdüm sağlanması⁸⁰. - Yerel düzeydeki mevcut durum ve koşullara uygun gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler tanımlanması için belediyelere gerekli teknik kapasitenin belirlenmesi.⁸¹ - Yerel düzeyde politika geliştirmeye ve hedef belirlemeye yönelik teknik uzmanlığın yaygınlaştırılması süreçlerine bölgesel yerel yönetim birliklerinin dâhil edilmesi (Enerji Kentleri gibi AB düzeyindeki ağlardan olası desteklerle).

⁷⁸ Yüksek Planlama Kurulu, 2012.

⁷⁹ Türkiye Cumhuriyeti, 2017d.

⁸⁰ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına sağlanan ilave bilgilere göre, bu çerçevede halen yürütülmekte olan IPA projeleri mevcuttur.

⁸¹ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına sağlanan ilave bilgilere göre, IPA projelerinin kapsamında; altı belediye için su pompaları tedariki, bir belediye için elektrikli otobüs alımı, 40 belediye için enerji verimliliği denetimi yapılması ve seçilmiş belediye personeli için eğitimler düzenlenmesi yer almaktadır.

Enerjiye yönelik politika 2050 Enerji Yol Haritası: Avrupa için rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerjiye doğru ilerleme				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
	Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	- toplum kuruluşları ile koordineli bir şekilde çalışılması. - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nda ETBK'nin sorumluluğunda olan 26 eyleme ilişkin çalışmalar yürütülmesi. - Enerji verimliliği hususunda AB ve diğer uluslararası kuruluşların model ve finansman bakımından sağlayacakları imkânların değerlendirilmesi.		

7.3.2 Enerji verimliliği

AB, enerji verimliliğini “kullanılan enerji miktarı başına üretilen iş, hizmet, mal veya enerji oranı”⁸² olarak tanımlanmaktadır. Bölüm 7.1’de belirtildiği üzere AB, aşağıda sıralanan üç temel sebepten dolayı tüm yönetim düzeylerinde enerji verimliliğini desteklemektedir:

- Vatandaşlar için enerji faturalarının azaltılması.
- Dış tedarikçilere bağımlılığın azaltılması.
- Çevrenin korunması.

Enerji verimliliğinin artırılması için AB tarafından sürekli olarak bir dizi politika ve program gündeme getirilmekte ve bunların uygulamaları, önceden belirlenmiş göstergelere göre düzenli biçimde izlenmektedir. Şu anda, aşamalı olarak artan hedefler için koyulan zaman aralıkları 2020, 2030 ve 2050’dir. Bu hedeflerden bazıları şunlardır:⁸³

- Ulusal enerji satışlarında yıllık yüzde 1,5 azalma.
- Merkezî yönetime ait olan ve merkezî yönetim tarafından işletilen binaların her yıl en az yüzde 3’ünde enerji verimliliği yenilemeleri yapılması.
- Binaların satışında ve kiralanmasında enerji verimliliği sertifikaları zorunluluğu.
- Kazanlar, ev aletleri, aydınlatma ve televizyon gibi birçok ürün için asgari enerji verimliliği standartları ve etiketleri getirilmesi.
- AB ülkelerinin her üç yılda bir Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planları hazırlamaları.
- 2020 itibarıyla 200 milyon akıllı elektrik sayacının hizmete girmesinin planlanması.
- Büyük şirketlerin en az dört yılda bir enerji denetimi yapmaları.
- Gerçek zamanlı ve geçmiş enerji tüketimlerine ilişkin verilere kolay ve ücretsiz erişim sağlamaları için tüketicilerin haklarının korunması.

Enerji verimliliği, 2012/27/AB ve 2018/2002 sayılı iki özel AB direktifi ile düzenlenmektedir. Bu AB politikasının amacına ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28: Enerji verimliliğine ilişkin düzenlemelerin amacı

Politika yönelimleri			
Enerji verimliliği			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2012	2012/27/AB tarihi 25.10.2012 OJ L 315 tarihi 14.11.2012 s. 1-56	Direktif	AB enerji hukukunun, 2030 enerji verimliliği ve iklim hedeflerine uygun hâle getirilmesi ve aşağıdaki konularda Enerji Birliği stratejisine katkı verilmesi: • AB’nin ithal enerjiye bağımlılığının azaltılması, • emisyonların azaltılması, • istihdam ve büyümenin artırılması, • tüketici haklarının güçlendirilmesi, • enerji yoksulluğunun giderilmesi.

Enerji verimliliğine ilişkin genel politika tedbirlerine ek olarak, AB ayrıca bu konu kapsamında daha ayrıntılı tedbirlerin uygulanmasıyla daha iyi sonuçlara ulaşılmasını sağlayacak birtakım özel alanları da hedefler kapsamına almaktadır. Binalarda enerji verimliliği, ayrıntılı tedbirlerin tasarlandığı bu özel alanlardan biridir. AB tarafından yapılan değerlendirmelere göre AB’deki binaların üçte birinden çoğu 50 yaşından büyüktür ve yapı stokunun yaklaşık

⁸² Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:4372644>.

⁸³ Ayrıntılı bilgi: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-efficiency>.

dörtte üçü enerji verimli değildir. Bu binalar, AB'deki CO₂ emisyonlarının üçte birinden fazlasına neden olmaktadır.⁸⁴ Yıllık yapı stoku yenilenme oranı, yüzde 0,4 ile 1,2 arasındadır.

Binalarda enerji verimliliğinin artırılması ile sadece AB'nin genel enerji verimliliği politikalarına katkıda bulunulması beklenmemekte, bu aynı zamanda refahın artması, konutların daha uygun fiyatlı hâle getirilmesi, istihdam yaratılması ve çevrenin korunması gibi alanlarda da olumlu dış etkiler sağlanmasının bir yöntemi olarak görülmektedir. İlgili AB direktifine ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 29'da sunulmaktadır.

Tablo 29: Binaların enerji performansına ilişkin düzenlemelerin amacı

Enerji verimliliğinin sağlanması			
Binaların enerji performansı			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2010	2010/31/AB tarihi 19.5.2010 OJ L 153 tarihi 18.6.2010 s. 13-35	Direktif	- Çeşitli iklim koşullarını ve yerel koşulları dikkate alarak AB'deki binaların enerji performansının iyileştirilmesi. - Enerji performansının hesaplanması için asgari koşulların ve ortak çerçevenin belirlenmesi. - Mevcut binaların uygun maliyetli biçimde yenilenmelerinin hızlandırılması ve binalardaki akıllı teknolojilerin desteklenmesi.

Enerji verimliliği hedeflerine katkıda bulunmak için AB tarafından düzenlenen diğer bir özel alan, elektrikli ve gazla çalışan araçlar için gerekli altyapının kullanıma alınmasıyla ilgilidir. Bu tür altyapılar olmadan ve tam faaliyet göstermeden farklı tür yakıtlara geçişte başarı sağlanmasının mümkün olmayacağı açıktır. İlgili AB direktifine ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 30'da sunulmaktadır.

Tablo 30: Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonlarına ilişkin düzenlemelerin amacı

Enerji verimliliğinin sağlanması			
Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonları			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2014	2014/94/AB tarihi 22.10.2014 OJ L 307 tarihi 28.10.2014 s. 1-20	Direktif	- Farklı AB ülkelerinde, AB'nin farklı tür yakıt altyapılarının kullanıma alınmasına ilişkin standart kurallar oluşturulması (örneğin, elektrikli araba şarj istasyonları veya doğalgaz dolum noktaları). - Her AB ülkesinin ulusal politika çerçevesinin bir parçası olarak uygulanacak bu altyapının oluşturulması için asgari koşulların belirlenmesi.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgi: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-efficiency/energy-performance-of-buildings>.

Tablo 31: Enerji verimliliğine ilişkin düzenlemelerin analizi

Politika yönelimleri Enerji verimliliği				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Tüm AB ülkelerinde enerjinin zincirinin aşağıdaki tüm aşamaları için ulusal enerji verimliliği hedefleri belirlenmesi yoluyla 2020'deki enerji verimliliğinin 1990'lardaki düzeylere oranla yüzde 20 iyileştirilmesi: • Üretim • Dağıtım • Tüketim Ana hedefler şunlardır: • Yüzde 32,5'lik bir enerji verimliliği hedefine ulaşılması. • Hizmet sağlayıcı şirketlerin her yıl yüzde 0,8 daha az enerji kullanmaları için tüketicilerine yardımcı olmalarının istenmesi. • Isıtma, soğutma ve sıcak su hizmetlerinin paylaşımlı olduğu çok daireli ve çok amaçlı binaların bu hizmet giderlerinin dağılımına ilişkin saydam ve kamuya açık ulusal kurallar belirlenmesi. • Enerji verimliliği programları ve çeşitli tedbirler tasarlanırken enerji yoksulluğunu dikkate alarak enerji verimliliğinin sosyal yönlerinin güçlendirilmesi.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: • İl çapında planlama ve eş güdüm • Çevre hizmetleri • İş yerlerinin ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: • Stratejik planlama ve yatırım planlama • İş yerlerinin ruhsatlandırılması • Ulaşım planlama ve koordinasyon • Altyapı koordinasyon • Merkezî ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletirmek 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: • Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	KENTGES: • Yerleşmelerin planlanmasında enerji verimliliğinin ve çevresel sürdürülebilirliğin dikkate alınması. • Enerji etkin ve iklim duyarlı yerleşme stratejileri hazırlanması. Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023):⁸⁵ • Türkiye'nin GSYİH başına tüketilen enerji miktarının 2011 yılı değerine göre en az yüzde 20 azaltılması. • Enerji verimliliğinin artırılmasını sağlayıcı yatırımların özendirilmesi. • "Enerji verimliliği bilinç endeksi" geliştirilmesi. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023):⁸⁶ • 2017-2023 döneminde Türkiye'nin birinci enerji tüketiminde kümülatif olarak 23,9 mTEP azalma sağlanması. • Enerji yönetim sistemlerinin kurulması. • Enerji verimliliği finansman mekanizmasının geliştirilmesi. • Enerji verimliliği projeleri için düzenleme ve usul standartları geliştirilmesi. • Enerji verimliliği veri tabanı oluşturulması.	• 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu doğrultusunda yerel yönetim çalışanları için hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi. • Yerel halka yönelik enerji verimliliği eğitimi ve farkındalık programları geliştirilmesi. • Belediye binalarının ve yerel düzeydeki kamu binalarının politika hedeflerine ve amaçlarına uyum sağlanması. • Yerel düzeydeki enerji verimliliğine ilişkin mevcut durum hakkında ayrıntılı yerel çalışmalar hazırlanması için üniversiteler, kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplumla ortaklıklar kurulması. • Bilinç düzeyinin ve teknik kapasitenin artırılması için TBB Belediye Akademisi ve VİBEM kapsamındaki eğitim modüllerinden yararlanılması. • Merkezî yönetimden belediyelere yapılan aktarımların enerji verimliliğini özendirmesine yönelik mevzuat değişiklikleri yapılması. • YİKOB'lar tarafından yürütülen veya yönetilen projelerde enerji verimliliğinin özendirilmesi. • Yerel düzeyde enerji verimliliğinin izlenebilmesi için saydam ve kamusal olarak erişilebilir bir sistem kurulması.	• 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu doğrultusunda yerel yönetim çalışanları için hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi. • Yerel halka yönelik enerji verimliliği eğitimi ve farkındalık programları geliştirilmesi. • Belediye binalarının ve yerel düzeydeki kamu binalarının politika hedeflerine ve amaçlarına uyum sağlanması. • Yerel düzeydeki enerji verimliliğine ilişkin mevcut durum hakkında ayrıntılı yerel çalışmalar hazırlanması için üniversiteler, kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplumla ortaklıklar kurulması. • Bilinç düzeyinin ve teknik kapasitenin artırılması için TBB Belediye Akademisi ve VİBEM kapsamındaki eğitim modüllerinden yararlanılması. • Merkezî yönetimden belediyelere yapılan aktarımların enerji verimliliğini özendirmesine yönelik mevzuat değişiklikleri yapılması. • YİKOB'lar tarafından yürütülen veya yönetilen projelerde enerji verimliliğinin özendirilmesi. • Yerel düzeyde enerji verimliliğinin izlenebilmesi için saydam ve kamusal olarak erişilebilir bir sistem kurulması.

⁸⁵ Yüksek Planlama Kurulu, 2012.

⁸⁶ Türkiye Cumhuriyeti, 2017c.

Politika yönelimleri Enerji verimliliği				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		- Enerji verimliliği alanında farkındalığın artırılması ve teknik kapasitenin geliştirilmesi. - Enerji verimliliği değerlendirmeleri yapılması. - Kamuda sürdürülebilir işletme ve satın alma yaklaşımının benimsenmesi. - Binalar için enerji verimliliği veri tabanı oluşturulması. - Kamu binaları için enerji tasarrufu hedefi tanımlanması. - Belediye hizmetlerinde enerji verimliliğinin artırılması. - Genel aydınlatmada enerji verimliliğinin artırılması. - Ulaşımda enerji verimli araçların özendirilmesi. - Kentsel alanlarda bisikletli ve yaya ulaşımının özendirilmesi. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı Gelişimi Özet Raporu.⁸⁷ - A ve B sınıfı Enerji Kimlik Belgesi'ne sahip binalara teşvikler getirildi. - İller Bankası, belediyelerde enerji verimliliğine odaklanmak üzere yetkilendirilmiş Enerji Verimliliği Danışmanlık Şirketi oldu. - Hibrit ve elektrikli araçlara yönelik teşvikler getirildi. - Kamu kurumlarının enerji performans sözleşmeleri yapabilmelerine imkân sağlayan mevzuat düzenlemesi yapılmıştır.	enerji verimliliği öncelikli mali teşvik sistemleri tasarlanması. - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nın aşağıda belirtilen konulara ilişkin hükümlerinin yerine getirilmesi: - Belediyelere ISO 50001 sertifikası verilmesi - Belediyelerde enerji verimliliği birimleri oluşturulması - Kentsel alanlarda sokak aydınlatmalarının enerji verimliliğinin artırılması. - Toplu taşıma hizmetlerinin enerji verimliliğinin artırılması.	

⁸⁷ Türkiye Cumhuriyeti, 2019e.

Politika yönelimleri Enerji verimliliği				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu: - Enerji verimliliğine ilişkin eğitim ve bilinçlendirme konuları, kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet içi eğitimlerine dâhil edilir. Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Arttırılmasına Dair Yönetmelik:⁸⁸ - Kamu kurumları enerji tüketimlerine ilişkin ayrıntıları yıllık olarak Mart sonuna kadar ETKB'ye bildirirler. - Kamu Binalarında Tasarruf Hedefi ve Uygulama Rehberi, 2023 yılı sonuna kadar asgari yüzde 15 enerji tasarrufu sağlanabilmesi amacıyla kamu yönetimi tarafından alınacak tedbirleri tanımlamaktadır. - Belediyeler, yol aydınlatmaları için Yönetmelik'te belirtilen ayrıntılı hükümleri uygularlar. - Büyükşehir belediyeleri, ETKB ile eş güdüm içinde bilinçlendirme etkinlikleri düzenler. - Belediyeler, yeni alanlar yerleşime açılırken termik santral atık ısıları ile merkezi veya bölgesel ısıtma ve soğutma yapabilecek bölgelere öncelik verir. - Kamu çalışanlarının bilinçlendirilmesi ve kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla hizmet içi eğitim programları düzenlenir.		

⁸⁸ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yönetmeliği, 2011.

Politika yönelimleri Enerji verimliliği				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		Ulaşım Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik:⁸⁹ - Belediyeler, kentlerde enerji verimliliği hakkındaki farkındalığın artırılması konusunda etkinlikler düzenler. - Belediyelerde toplu taşıma araçlarını kullanan sürücülere, çevre ve ekonomik sürüş teknikleri ile ilgili eğitim verilmesi sağlanır ve sürücüler sertifikalandırılır.		

Tablo 32: Binaların enerji performansına ilişkin düzenlemelerin analizi

Enerji verimliliğinin sağlanması Binaların enerji performansı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB ülkeleri, asgari ideal enerji performansı koşullarını belirlemeli ve bu koşullar her 5 yılda bir aşağıdaki boyutlara göre gözden geçirilmelidir: - Ortam ısıtma - Ortam soğutma - Evlerde kullanılan sıcak su - Havalandırma - Yerleşik aydınlatma	5302 sayılı il Özel İdaresi Kanunu: - il çapında planlama ve eş güdümlük - Okulların, kamu binalarının ve kamu konutlarının yapımı - Yapıların ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu:	Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023):⁹⁰ - Binaların enerji taleplerinin ve karbon emisyonlarının azaltılması; yenilenebilir enerji kaynakları kullanan sürdürülebilir çevre dostu binaların yaygınlaştırılması. 2010 yılındaki yapı stokunun en az dörtte birinin 2023 yılına kadar	- Ulusal stratejilerde 2023 için belirlenen hedeflerin izlenmesi. Yerel yönetimlerin stratejik planlarının bir parçası olarak 2030, 2040 ve 2050 için enerji verimli yapı stoklarına ilişkin kilometre taşları belirlenmesi. - Binaların enerji kimlik belgelerinin durumuna ilişkin yerel düzeyde düzenli veri ve bilgi yayımlanması.	- Binaların enerji performansına ilişkin ilgili düzenlemelere akıllı otomasyonun dâhil edilmesi. - Enerji verimlilik süreçlerine uyum sağlanması için mevcut binaların kapasitesini değerlendirebilmek amacıyla ilgili düzenlemelere akıllı hazır olma göstergesinin dâhil edilmesi.

⁸⁹ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

⁹⁰ Yüksek Planlama Kurulu, 2012.

Enerji verimliliğinin sağlanması Binaların enerji performansı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Diger teknik yapı sistemleri (bina veya bina bölümü için), yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanan sistemler de dâhil ortam ısıtma, ortam soğutma, havalandırma, evlerde kullanılan sıcak su, yerleşik aydınlatma, bina otomasyonu ve kontrolü, yerinde elektrik üretimi için teknik ekipman veya bunların birleşimi) - Yeni binalar asgari standartları karşılamak zorundadır. - Kamuya ait ve kamu tarafından kullanılan binalar 31 Aralık 2018'e kadar, diğer yeni binalar 31 Aralık 2020'ye kadar hemen hemen sıfır enerji konumuna erişmelidir. - Mevcut yapılar büyük bir yenileme sürecinden geçerken, geçerli koşulları karşılamak için enerji performanslarını güncellemek zorundadır. - AB ülkeleri, enerji performansı için bir sertifika sistemi işletmek zorundadır. Bu sertifikalar: - olasi alıcılara veya kiracılara binanın enerji sınıfına ilişkin bilgi sağlar. - uygun maliyetli iyileştirmeler için öneriler içerir.	- Altyapı koordinasyonu - Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletmek - Yapıların ruhsatlandırılması	sürdürülebilir yapı hâline getirilmesi. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023):⁹¹ - Mevcut binaların enerji kimlik belgesi sahiplik oranının artırılması. - Yeşil binaların ve yerleşimlerin özendirilmesi. - Yeni yapılacak kamu binalarının sıfır enerjili olmalarına ilişkin hedefler belirlenmesi. - Yeni binalarda enerji verimliliğinin özendirilmesi. - Mevcut kamu binalarında enerji performansının iyileştirilmesi. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı Gelişimi Özet Raporu:⁹² - Enerji Kimlik Belgesi olmayan binalara yapı kullanma izin belgesi oluşturulması engellenmiştir. 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu: - Toplam inşaat alanı en az 10 bin metrekare veya yıllık enerji tüketimi 250 TEP ve üzeri olan kamu kesimi binalarının yönetimleri, enerji yöneticisi görevlendirir veya enerji yöneticilerinden hizmet alır.⁹³	- Sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik etmek için bina ruhsatlandırma sürecine yönelik ayrıntılı teşvikler tasarlanması. - Tüm yerel yönetim binalarının hemen sıfır enerji statüsüne gelmesi için tedbirler tasarlanması. - Yerel yönetimlere ait kamu binalarının enerji yöneticileri için kapasite geliştirme programları düzenlenmesi. - Yeşil sertifika uzmanı olmaları için yerel yönetim çalışanlarına kapasite geliştirme programları düzenlenmesi. (Bu konuda eğitimler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü Enerji Verimliliği ve Tesisat Daire Başkanlığı tarafından çıkarılan Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği kapsamında hazırlanmıştır.) - Binaların mevcut enerji kimlik belgeleri için bir izleme sistemi oluşturulması. (BEP-TR de EKB alan, mevcut ya da yeni, binalar için izleme BEP-TR aracılığı ile yapılmaktadır. Belediyelerin BEP-TR giriş yetki bulunmakta olup, talep edildiği takdirde gerekli istatistikler ÇŞB tarafından paylaşılacaktır.)	- ÇŞB bünyesinde oluşturulan Yeşil Sertifika Komisyonuna TBB ve Vilayetler Birliğinin dâhil edilmesi. - Enerji verimli binalara ilişkin farkındalığın artırılması ve kapasitenin geliştirilmesi için özel sektörle (emlak danışmanları ve ilgili diğer paydaşlarla) iş birliği yapılması. - Mevcut yapı stokunun enerji verimlilik düzeyinin yükseltilmesi için mali teşvik mekanizmaları getirilmesi. - Avrupa Komisyonunun ilgili direktifine 2018 yılında yapılan değişiklikleri yansıtmak için mevcut düzenleyici çerçevenin gözden geçirilmesi. - Sürdürülebilir mekânsal gelişmenin desteklenmesi için imar planlamaya ilişkin düzenleyici çerçevenin güncellenmesi.

⁹¹ Türkiye Cumhuriyeti, 2017c.

⁹² Türkiye Cumhuriyeti, 2019e.

⁹³ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca sağlanan ilave açıklamada, Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmeliğin 9. Maddesine atfı yapılmaktadır. Buna göre; "Toplam inşaat alanı en az yirmi bin metrekare veya yıllık toplam enerji tüketimi beş yüz TEP ve üzeri olan ticari binaları ve hizmet binaları ile toplam inşaat alanı en az on bin metrekare veya yıllık toplam enerji tüketimi iki yüz elli TEP ve üzeri olan kamu kesimi binalarının yönetimleri, bina ve tesislerinde, 8 inci maddede belirtilen enerji yönetimi faaliyetlerinin yürütülmesini temin etmek üzere, binalarındaki çalışanları arasından enerji yöneticisi sertifikasına sahip birisini enerji yöneticisi olarak görevlendirir."

Enerji verimliliğinin sağlanması Binaların enerji performansı					Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları		
- binalar satışa veya kiraya sunulduğunda ticari reklamların tamamında bu sertifikalara atıfta bulunulmalıdır. - AB ülkelerinin ulusal makamları, ısıtma ve iklimleme sistemlerini denetlemek için programlar uygulamaya koymalıdır. 2018 değişiklikleri: - AB ülkeleri, 2050 itibarıyla konut ve konut dışı binaların yüksek düzeyde enerji verimli ve karbonsuz yapı stokuna dönüştürülmesi amacıyla yenilenmelerini desteklemek için uzun dönemli yenileme stratejileri belirlemelidir (2030, 2040 ve 2050 için tahmini kilometre taşlarıyla birlikte). - Isıtma ve iklimleme sistemlerinin denetim programının kapsamı, birleşik sistemleri (havalandırmayla birlikte) kapsayacak ve sistemlerin performansını normal işletme koşulları kapsamında dikkate alacak biçimde genişletilir. - Binalarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve akıllı otomasyon ve kontrol sistemlerinin kullanımı teşvik edilir. - Binaların otoparklarında elektrikli araç şarj altyapısının oluşturulması desteklenir. - Binaların, sakinlerinin gereksinimlerine uyum sağlama,		Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği:⁹⁴ - Yönetmelik'te öngörülen şartlara uygun olmayan binalara ruhsat verilmez. - Binalara, düzenleme tarihinden itibaren 10 yıl süre ile geçerli Enerji Kimlik Belgesi verilir. - Kamu kurum ve kuruluşları; enerji kimlik belgesi düzenleme eğitiminde başarılı olan bünyelerindeki personeli ile binalarına enerji kimlik belgesi düzenleyebilir. (Personelin eğitime katılması için Binalarda Enerji Performansı (BEP) Yönetmeliğinde belirtilen Enerji Kimlik Belgesi (EKB) uzmanı özelliklerine haiz olması gerekir.) Binalar ile Yerleşmeler için Yeşil Sertifikasyon Yönetmeliği:⁹⁵ - Yeşil sertifika alınması için isteğe bağlı mekanizma. - Ölçütlere ve süreçlere ilişkin ayrıntılar, ilgili kılavuz ile tayin edilir. - Binalar ve yerleşmeleri değerlendirilecek ve belgelendirecek yeşil sertifika uzmanlarına eğitim verilir. - Yeşil sertifikalara ilişkin verilerin ve bilgilerin derlenmesi için bilgi sistemi oluşturulur.	- Enerji kimlik belgelerinin düzenlenmesi için belediye çalışanlarına eğitim verilmesi. - Binalar ve yerleşmeler için yeşil sertifikanın özendirilmesi.		

⁹⁴ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2008.

⁹⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2017c.

Enerji verimliliğinin sağlanması Binaların enerji performansı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
işletimi en uygun hâle getirme ve şebeke ile uyum sağlama kapasitesinin değerlendirilmesi için "akıllı hazırlık göstergesi" kullanılır.				

Tablo 33: Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonlarına ilişkin düzenlemelerin analizi

Enerji verimliliğinin sağlanması Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB ülkeleri, farklı tür ulaşım yollarına yönelik piyasaların ve bunları destekleyecek altyapının geliştirilmesini hedefleyen ulusal politikalar kabul etmek zorundadır. AB ülkeleri, bu politikaları belirlerken:	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - il çapında planlama ve eş güdümlü - Çevre yatırımları - İş yerlerinin ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümlü - Altyapı koordinasyonu - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Toplu taşıma	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023):⁹⁶ - Elektrikli araçlar için şarj istasyonlarının kurulumu ile ilgili standartlar düzenlenmesi. - Alternatif yakıt kullanılan araçların yaygınlaştırılması. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği:⁹⁷ - İlgili elektrik kurumunun olumlu görüşü ile otoparklar, akaryakıt istasyonları veya diğer uygun yerlerde elektrikli araç şarj yerleri yapılabilir. Ulaşım Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik:⁹⁸	- Farklı tür yakıtlar kullanan ulaşım araçlarına yönelik piyasanın geliştirilmesi amacıyla daha ayrıntılı stratejiler ve hedefler belirlenmesi. - Farklı tür yakıtlar kullanan araçlara gereken altyapının geliştirilmesi için mevzuat değişiklikleri yapılması (mekânsal planlar dâhil). - Elektrikli araçların kullanımının özendirilmesine yönelik yerel çalışmalar yapılması ve elektrikli otomobil kullanımını özendirme için gerekli şarj istasyonları ağının ve teşviklerin belirlenmesi.	- Elektrikli otomobil şarj istasyonları için standartların belirlenmesi amacıyla ÇSB, ETKB, TBB ve Elektrik Mühendisleri Odası ile iş birliği yapılması. - Farklı tür yakıtlı araçların satın alınmasına yönelik mali teşvikler getirilmesi. - Elektrikli otomobiller kullanan araç paylaşım sistemlerinin özendirilmesi. - Farklı tür yakıtlı araç piyasasının geliştirilmesi için özel sektörle iş birliği yapılması.

⁹⁶ Türkiye Cumhuriyeti, 2017c.⁹⁷ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2017d.⁹⁸ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

Enerji verimliliğinin sağlanması				
Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Ülkeler, aşağıda belirtilen hususları, aşağıda belirtilen tarihlerde yerine getirmektedir: 2020: elektrikli otomobillerin ülkenin ulaşım ağı içinde nüfus yoğunluğu yüksek alanlarda dolaşımına olanak vermek için yeterli sayıda şarj istasyonu belirlenmiştir. 2025: yeterli sayıda hidrojen istasyonu vardır (bunu ulusal politikalarına dâhil eden ülkeler için). 2025: sivilaştırılmış doğalgazla çalışan gemiler için limanlarda yeterli sayıda sivilaştırılmış doğalgaz istasyonu vardır. 2019'dan başlayarak her 3 yılda bir Avrupa Komisyonuna ilerlemeye ilişkin raporlama yapılması gerekmektedir.	- Akaryakıt istasyonlarının ruhsatlandırılması 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	- Belediyeler, elektrikli araçların otopark, cadde ve sokaklar üzerinde şarj edilebilmesini sağlayacak altyapıyı temin eder. - Otoparklarda, elektrikli araç şarj istasyonları kurulur. Otopark Yönetmeliği⁹⁹ - Bölge ve genel otoparklar ile alışveriş merkezlerine ait otoparklarda, her 50 park yerinden en az biri elektrikli araçlara uygun olarak (şarj ünitesi dâhil) düzenlenir. - İhtiyaca göre elektrikli araç otopark yeri sayısının artırılması hususunda idarelerce karar alınabilir.	- Yerel yönetimlerin araç filosunun farklı tür yakıtlı araçlara dönüştürülmesi için <u>yapılabilirlik çalışmaları</u> yürütülmesi. - Farklı tür yakıtlı araçlara ilişkin yerel verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve enerji tasarrufunun ve çevresel yararların raporlanması.	

⁹⁹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2018.

7.3.3 Yenilenebilir enerji

Teknolojik gelişmeler, yenilenebilir enerji kaynaklarını geleneksel fosil yakıtlar karşısında daha çeşitli ve daha erişilebilir hâle getirmektedir. AB, hem ithal fosil yakıtlara bağımlılığı azaltmak hem de enerji üretiminin ve tüketiminin sürdürülebilirliğini artırmak için yenilenebilir enerjiye kilit bir politika alanı olarak yaklaşmaktadır. Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının artmasının aşağıdaki konulara katkı yapacağı vurgulanmaktadır:

- İklim değişikliği ile mücadeleye yardım
- Çevre koruma
- Teknoloji ve sanayi gelişimi
- İstihdam ve büyüme

Rüzgâr, güneş (termik ve fotoelektrik), hidroelektrik, hidrotermik, aerotermik, jeotermik, biyokütle, ortam ısı, çöp gazı, atık su arıtma tesisi gazı (örneğin, metan), biyogazlar, gelgit enerjisi, dalga enerjisi ve diğer okyanus enerjisi gibi birçok fosil olmayan yakıt kaynağı türü yenilenebilir seçenekler sunarak AB'de enerji çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır.

Enerji verimliliği politikasına benzer olarak, AB'nin yenilenebilir enerji politikası da düşük karbonlu ekonomiye geçiş amacıyla oluşturulan hedeflere ulaşmak için aşamalı hedefler içermektedir. Bu aşamalı hedefler dizisinin ilki 2009 yılında, 2020 yılı için belirlenmiştir ve daha sonra 2030 yılı hedeflerini belirlemek için 2018 yılında güncellenmiştir. Yenilenebilir enerjiye ilişkin başlıca iki AB direktifi hakkında özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 34'te sunulmaktadır.

Tablo 34: Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin amacı

Politika yönelimleri			
Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2009	2009/28/AT tarihi 23.4.2009 OJ L 140 tarihi 5.6.2009 s. 16-62	Direktif	• Sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması ve daha temiz ulaşımın desteklenmesi amacıyla AB'de yenilenebilir enerjinin kullanılması için ortak bir kurallar bütünü oluşturulması. • 2020 itibarıyla yenilenebilir enerji kaynakları oranının AB enerjisinin yüzde 20'sini ve özellikle taşımacılık sektöründe tüketilen enerjinin yüzde 10'unu oluşturması amacıyla tüm AB ülkeleri için bağlayıcı ulusal hedefler belirlenmesi (her ikisi de gayrisafi nihai enerji tüketimi olarak ölçülür yani yenilenebilir enerji kaynakları dâhil tüm kaynaklardan tüketilen toplam enerji açısından).
2018	2018/2001 tarihi 11.12.2018 OJ L 328 tarihi 21.12.2018 s. 82-209	Direktif	Farklı sektörlerde yenilenebilir kaynaklardan sağlanan enerjinin özendirilmesi için ortak bir sistem oluşturulması. Bunun için: • Yenilenebilir enerjinin enerji tüketimindeki payı için bağlayıcı bir AB hedefi belirlenmesi. • İlk defa olmak üzere iç tüketimin düzenlenmesi. • AB'de elektrik, ısıtma ve soğutma ve taşımacılık sektörlerinin yenilenebilir kaynakları kullanmaları için ortak kurallar koyulması.

AB'nin yenilenebilir enerjinin desteklenmesinde özel olarak odaklandığı bir alan biyokütledir. AB tarafından yasal olarak kabul edilmiş sürdürülebilirlik ölçütlerini ve sera gazı emisyonu azaltma ölçütlerini karşılayacak nitelikleri taşıyan biyokütle (ilgili ölçütler 2018/2001 sayılı AB direktifiyle güçlendirilmiştir), sera gazı emisyonlarını azaltarak iklim değişikliğiyle mücadeleye katkıda bulunmaktadır. Biyokütle kullanılabilecek olası alanlar ısıtma, elektrik üretimi ve taşımacılık olarak görülmektedir.

Avrupa Komisyonu, biyokütlenin yenilenebilir bir enerji kaynağı olarak sürdürülebilir biçimde üretilmesi ve kullanımı için 2005 yılında bir Biyokütle Eylem Planı hazırlamıştır. Bu eylem planına ilişkin özet bilgiler aşağıdaki Tablo 35'te sunulmaktadır.

Tablo 35: Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin amacı

Isıtma ve soğutma Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesi			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin Türü	Amaç
2005	COM(2005) 628 final tarihi 7.12.2005	Bilgilendirme	- Biyokütle enerjisinin kullanımı için teşvikler oluşturarak ve üretiminin önündeki engelleri kaldırarak biyokütle enerjisinin geliştirilmesini arttırmaya yönelik yöntemler belirlenmesi. - Isıtma, elektrik ve taşımacılıkta biyokütlenin özendirilmesine yönelik tedbirler belirlenmesi. - Arz, finansman ve araştırma gibi konuların ele alınması.

Tablo 36: Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin analizi

Politika yönelimleri				
Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
<u>2020 hedefleri</u> 2020 yılı için tüm AB ülkeleri, gayrisafi nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerji için koyulan ulusal hedefe ve taşımacılıkta yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin yüzde 10'luk hedefe nasıl ulaşacağını gösteren bir ulusal eylem planı hazırlayacaktır.¹⁰⁰ - Her AB ülkesi, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik ile ısıtma ve soğutmanın kaynağını güvence altına alabilmek zorundadır. - AB ülkeleri, yenilenebilir enerji kaynaklarının taşımacılık sektöründe kullanılması için gerekli altyapıyı inşa etmelidir. - Geleneksel biyoyakıtlardan gelişmiş biyoyakıtlara geçiş başlatmak için geleneksel biyoyakıtlara yüzde 7'lik bir sınırlandırma getirilmektedir. Geleneksel biyoyakıtlar: şeker, nişasta ve bitkisel yağ gibi besin ürünlerinden elde edilmektedir. Cıda ve yem olarak da	5302-sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Çevre yatırımları - Çevre hizmetleri - Mekânsal planlama 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Stratejik planlama ve yatırım planlama - Altyapı koordinasyonu - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Mekânsal planlama - Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletirmek 5355-sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023): - Yenilenebilir enerjinin toplam elektrik üretimindeki payının 2023 yılına kadar %38,8'e çıkarılması sağlanacaktır. - YEKA benzeri modeller sayesinde yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi üretiminde daha yoğun bir şekilde kullanılması sağlanacaktır. - Kendi elektrik ihtiyacını karşılamak amaçlı lisanssız güneş enerjisi santrali ile rüzgâr enerjisi santrali uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Stratejik Planı 2019-2023: - Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik kurulu gücünün toplam kurulu güce oranının %59'dan %65 seviyesine yükseltilmesi sağlanacaktır. - Rüzgâr enerjisine dayalı elektrik kurulu gücü 11.883 MW'a ulaşacaktır. - Güneş enerjisine dayalı elektrik kurulu gücü 10.000 MW'a ulaşacaktır.	- Belediye çalışanlarının yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji kullanımına ilişkin teknik bilgi ve kapasitelerinin artırılması.¹⁰⁵ - Yerel düzeyde yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin desteklenmesi için gerekli mevzuat değişikliklerinin gerçekleştirilmesi. - Geleneksel biyoyakıtlardan gelişmiş biyoyakıtlara geçişe ilişkin ayrıntılı stratejiler geliştirilmesi. - Yerel yönetimlerin stratejik planlarının ve mekânsal planlarının, ulusal stratejilerde belirtilen hedefleri ve amaçları yansıtmalarının sağlanması. - Yerel düzeyde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına ilişkin verilerin toplanması ve analiz edilmesi. - Başta taşımacılık ve ısıtma ve soğutma alanları olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji kullanımına ilişkin olarak kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla yerel düzeyde toplumsal bilinçlendirme programları uygulanması. - Yenilenebilir enerji topluluklarına ilişkin potansiyellerin tespit edilmesi ve	- İller Bankasında mevcut uzmanlıktan yararlanılması (örneğin, İller Bankası Jeotermal Enerji Tesisi Projelerinin Hazırlanmasına Ait Yönetmelik kanallıyla).¹⁰⁷ - TBB, Vilayetler Birliği ve YİKOBI'larla iş birliği içinde, yerel düzeyde yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji kullanımına yönelik ulusal kıyaslama sistemleri oluşturulması (iş yeri ruhsatları, su ve kanalizasyon, atık yönetimi, emlak vergisi vb. alanlardaki belediye kıyaslama örneklerine uygun olarak). - Politika hedeflerine ilişkin bilgilerin yaygınlaştırılması ve toplumdaki sahiplenmenin artırılması için STK'larla doğrudan iş birliği yapılması.

¹⁰⁰ EU 2018/1999 sayılı Tüzük uyarınca, önce 31 Aralık 2019'a kadar ve ardından 1 Ocak 2029'da ve devamındaki her on yılda bir olmak üzere her üye ülke ulusal bir bütünlük enerji ve iklim planını Komisyonla bildirir.

¹⁰⁵ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına sağlanan ilave bilgilere göre, "Belediyeler ve Üniversiteler İçin Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği için Teknik Destek Projesi" başlıklı IPA Projesi kapsamında, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği konusunda belediye personelinin bilgi düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. IPA 2015 Programı kapsamında 5 belediyede 5 belediye birer güneş enerjisi santrali kurulacaktır. Buna ilaveten, Trabzon Büyükşehir Belediyesi için 2.3 MW kapasiteli bir hidroelektrik santrali inşa edilecektir. Ayrıca, IPA 2018 Programı kapsamında, 3 belediyede 3 MV kapasiteli birer güneş enerjisi santrali kurulacaktır.

¹⁰⁷ İller Bankası Yönetmeliği, 2001.

Politika yönelimleri				
Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
değerlendirilebilecek ham madde kullanılarak topraktan üretilmektedir. Gelişmiş biyoyakıtlar: doğrudan grda ve yem ürünleriyle rekabet etmeyen atık ve tarım artıkları gibi kaynaklardan elde edilmektedir.		• Jeotermal enerji ve biyokütle enerjisine dayalı elektrik kurulu gücü 2.884 MV'a ulaşacaktır. Ulusal Enerji ve Maden Politikası kapsamında, 2017-2027 döneminde yenilenebilir ve yerli enerji kaynaklarının teşvik edilmesine devam edilmesi ve 10.000 MV gücünde güneş ve rüzgâr enerjisi kapasitesi yaratılması hedeflenmektedir.	bu toplulukların özendirilmesi için bölgeleme çalışmaları geliştirilmesi. • Lisanssız yenilenebilir enerji kaynakları için izin verilen güç kapasitesini 5 MW'a çıkaran Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik'in¹⁰⁶ uygulanmasının desteklenmesi.	
<u>2030 hedefleri</u> • 2030 yılında enerjinin en az yüzde 32'sinin yenilenebilir kaynaklardan elde edilmesine yönelik genel ve bağlayıcı bir AB hedefi. • Yenilenebilir enerji projelerine ilişkin idari süreçlerin sadeleştirilmesi (tek noktadan işlem, zaman sınırlamaları ve dijitalleşme dâhil). • Tüketicilerin bireysel olarak veya yenilenebilir enerji topluluklarının bir parçası olarak, fazla kısıtlama olmaksızın kendi elektrikliğini üretmelerine olanak veren kurallar belirlenmesi. • Isıtma ve soğutma sektöründe: • Sektördeki yenilenebilir enerji payında yıllık 1,3 yüzde puanlık artış. • Tüketicilerin, verimsiz merkezi ısıtma ve soğutma sistemlerinden ayrılma hakkı.	Yukarıdaki gibi.	Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023)¹⁰¹ • Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla gerekli yasal ve idari kapasitenin oluşturulması. • Yenilenebilir enerji alanında, yurt içinde gerçekleştirilen Ar-Ge sonuçlarına dayanarak üretime aktarılmış özgün tasarım veya ürün sayısı en az 50 olması. KENTGES: • Kentsel enerji taleplerinin yenilenebilir enerji kaynakları ile karşılanmasına yönelik araştırma, envanter ve projeksiyon çalışmaları yapılması. • Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması için mevzuat düzenlemesi yapılması	Yukarıdaki gibi.	

¹⁰¹ Yüksek Planlama Kurulu, 2012.

¹⁰⁶ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Yönetmeliği, 2019.

Politika yönelimleri				
Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Yenilenebilir enerji ve atıkla ısıtma ve soğutma tedarikçileri için merkezi ısıtma ve soğutma ağlarına üçüncü taraf olarak erişim sağlama olanağı. - Taşımacılık sektöründe: - Yüzde 14'lük bağlayıcı bir hedef. - Gelişmiş biyoyakıtlar için yüzde 3,5'lik özel bir alt hedef. - Geleneksel biyoyakıtlara ve arazi kullanımı üzerinde dolaylı değişim yaratma riski yüksek olan biyoyakıtlara ilişkin sınırlamalar.		(güneş, rüzgâr, biyokütle, biyogaz, su ve jeotermal). Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023):¹⁰² - Yenilenebilir enerji kaynaklarının ve kojenasyon sistemlerinin binalarda kullanımının artırılması. 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun: - Kamu ve hazine taşınmazları için yenilenebilir enerji kaynak alanlarının (YEKA) kullanımını ve verimliliğini etkileyici imar planları düzenlenemez. Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Yönetmeliği:¹⁰³ - Kamu ve hazine taşınmazları ile özel mülkiyete konu taşınmazlarda ETKB tarafından büyük ölçekli yenilenebilir enerji kaynak alanları (YEKA) oluşturularak yenilenebilir enerji kaynaklarının yurt içine üretilen teknolojiler ile etkin ve verimli kullanılması. - YEKA kararları, mekânsal planlara işlenmek üzere ilgili mercilere bildirilir. - YEKA'lara ilişkin kamulaştırma, hâlihazır haritaların hazırlanması,		

¹⁰² Türkiye Cumhuriyeti, 2017c.

¹⁰³ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yönetmeliği, 2016.

Politika yönelimleri				
Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		parseasyon ve imar çalışmaları yapılır ve/veya yaptırılır. Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik¹⁰⁴ (1044 sayılı ve 9.5.2019 tarihli Cumhurbaşkanî Kararı uyarınca): - Kurulu gücü 5 MW'a kadar olan yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri lisanssız elektrik üretebilir. - Yenilenebilir enerji uygulamaları binaların çatı, cephe veya arazileri üzerine kurulabilir.		

Tablo 37: Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesine ilişkin düzenlemelerin analizi

Isıtma ve soğutma				
Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesi				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Biyoyakıt kullanımının, karbon tasarrufunu gerçek anlamda güvence altına almasını ve biyolojik çeşitliliği korumasını sağlamak için sürdürülebilirlik ölçütleri. Bunun için biyoyakıtlar: - Fosil yakıtlara kıyasla en az yüzde 35 sera gazı	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Enerji yatırımları - Çevre hizmetleri - İş yerlerinin ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu:	KENTGES: - Kentsel enerji taleplerinin yenilenebilir enerji kaynakları ile karşılanmasına yönelik araştırma, envanter ve projeksiyon çalışmaları yapılması. - Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması için	- Yerel düzeyde biyokütle üretilesine ilişkin potansiyeli belirlemek için ayrıntılı teknik çalışmalar başlatılması. - Isıtma ve soğutma sistemleri ile taşımacılıkla biyokütle kullanımıyla yerel düzeyde elde edilebilecek enerji	- İller Bankasıyla iş birliği içinde, farklı tür bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının teşvik edilmesi için farklı ölçeklerdeki belediyelere yönelik mali teşvik programları tasarlanması. - Biyokütle kullanımına ve biyokütle tesisleri kurulmasına ilişkin uygulama

¹⁰⁴ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Yönetmeliği, 2019.

Isıtma ve soğutma				
Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesi				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
tasarrufu sağlamalıdır (2017'de yüzde 50'ye ve 2018'de yüzde 60'a yükselmiştir).¹⁰⁸ o Sulak arazi ve orman gibi daha önceden yüksek karbon stoku bulunan alanlarda yetiştirilemez. o Biyolojik çeşitliliği yüksek arazide hasat edilen ham maddelerden üretilmez. • Üreticilerin sürdürülebilirlik ölçütlerine uyup uymadığını doğrulamak için gönüllü programlar. Uymaları durumunda mali destek almaya hak kazanırlar veya ürünleri ulusal yenilenebilir enerji hedeflerine sayılır. • İzin süreçlerinde, biyokütle tesisleri kurmaya yönelik talepler değerlendirilirken yapılan uygulamaya düşük öneriler üreticileri, STK'ları ve kamu kurumlarını korumak amacıyla yardım ve yönlendirme sağlar.	- İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Altyapı koordinasyonu - Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettiirmek - Tarımın desteklenmesi 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	mevzuat düzenlemesi yapılması (güneş, rüzgâr, biyokütle, biyogaz, su ve jeotermal). Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023).¹⁰⁹ - Biyokütle kaynaklarından elde edilen biyoyakıtların ulaşımında kullanımının yaygınlaştırılması. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023).¹¹⁰ - Merkezi ve bölgesel ısıtma ve soğutma sistemlerinin kullanımının özendirilmesi. - Biyokütle enerjisi elde etmek amacıyla tarım yan ürünleri ile atıklarının ve evsel organik atıkların ilgili potansiyel belirleme çalışmaları yapılması. - Biyokütle kullanımı ile ilgili bilinçlendirme yapılması.	tasarruflarına ilişkin yapılabirliklik çalışmaları yürütülmesi. - Bu çalışmaların sonuçları doğrultusunda, nesnel ölçütler ve orta ve uzun dönemli hedefler içeren ayrıntılı bir yerel yenilenebilir enerji stratejisi geliştirilmesi. - Belediyelerin kırsal alan planlarının ve atık yönetimi planlarının biyokütle üretimi ve kullanımı stratejilerindeki koşullara uyumunun sağlanması. - Yerel halkta biyokütle kullanımına ilişkin bilincin artırılması için <u>iletişim stratejileri</u> geliştirilmesi.	yönetmelikleri ve rehberler çıkarılması. Biyokütle kullanımının desteklenmesi ve geliştirilmesi için yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum arasında iş birliği ağları kurulması.

¹⁰⁸ EU 2018/2001 sayılı Direktif uyarınca bu ölçütler, biyoyakıtlar, taşımacılık sektöründe tüketilen biyogaz ve 1 Ocak 2021'den itibaren işletime geçecek tesislerde üretilen biyosıvılar için en az yüzde 65, 1 Ocak 2021'den 31 Aralık 2025'e kadar işletime geçecek tesislerde kullanılan biyokütle yakıtlardan elektrik, ısıtma ve soğutma üretimi için en az yüzde 70 ve 1 Ocak 2026'dan itibaren işletime geçecek tesisler için yüzde 80 olarak belirlenmiştir.

¹⁰⁹ Yüksek Planlama Kurulu, 2012.

¹¹⁰ Türkiye Cumhuriyeti, 2017c.

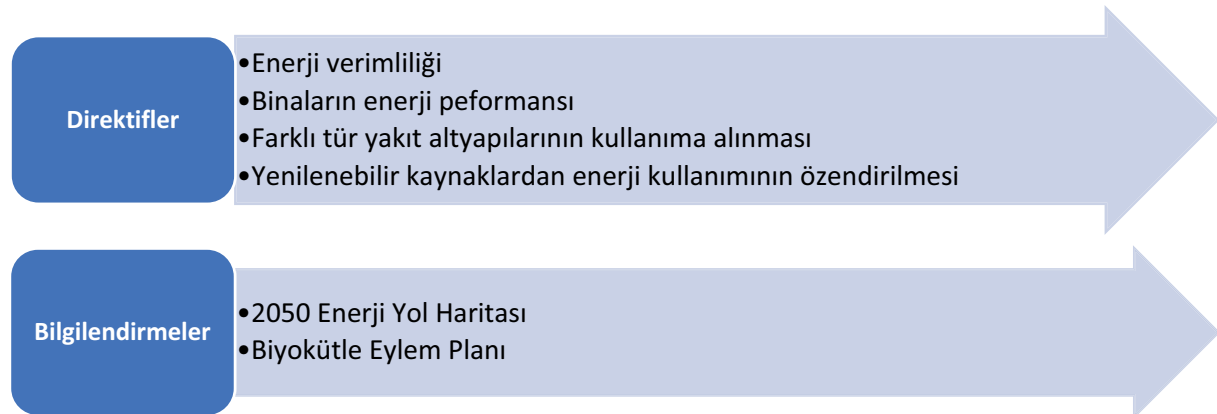
7.4 Türkiye’deki yerel yönetimler için enerji alanında öne çıkan konular

Türkiye’de yerel yönetimler, AB’ye katılım sürecine destek vermek amacıyla enerji politikalarını aşağıdaki Tablo 38’de sunulan konulara odaklı hâle getirebilirler.

Tablo 38: Türkiye’deki yerel yönetimler için enerji alanında öne çıkan konular

Ana konu	Öne çıkan politika alanları
Enerji verimliliğini teşvik etme	Enerji verimliliği için kısa ve orta dönemli hedefler belirlenmesi Yerel düzeydeki kamu kurumlarında enerjinin ve yenilenebilir kaynakların daha verimli kullanımının özendirilmesi Kamuoyunun enerji konusundaki bilinç düzeyinin artırılması
Yenilenebilir enerji	Enerji kaynaklarında çeşitliliğe gidilmesi Isıtma ve soğutmada yenilenebilir kaynakların kullanımının özendirilmesi Taşımacılıkta yenilenebilir kaynakların kullanımının özendirilmesi
Kapasite geliştirme	Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji alanlarında eş güdüm için kurumsal bir yapı oluşturulması Kurumsal kapasitenin ve düzenleme kapasitesinin güçlendirilmesi Raporlama ve izleme mekanizmalarının oluşturulması
Altyapı	Enerji tasarrufunun ve sera gazı emisyonlarının ölçülmesi, izlenmesi ve raporlanması için altyapılar geliştirilmesi Kamu binalarında, kamu tesislerinde ve belediye hizmetlerinde, yeşil ulaşım da dâhil olmak üzere yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği uygulamalarının özendirilmesi Akıllı şebekelerin desteklenmesi
Deneyim paylaşımı	Enerji alanında şehir eşleştirme Enerji Kentleri’ne katılım Enerji alanında araştırma yapan kurumlarla iş birliği ve ortaklık

Türkiye’deki ilgili mevzuatın aşağıda belirtilen AB yasal düzenlemeleriyle (Şekil 6) uyumlu hâle getirilmesi, enerji alanındaki uyumu desteklemek suretiyle yerel yönetimlerin çalışmaları, politikaları ve uygulamaları için ihtiyaç duyulan gerekli iyileştirmeler için kapasitesini güçlendirecektir.

Şekil 6: Enerji alanındaki AB müktesebatına uyum için değerlendirilebilecek bazı yasal düzenlemeler

15. Fasıllardan seçilen alt konu başlıkları ve Türkiye'deki ilgili mevzuat ve politikalar, yerel yönetimlerin yerel düzeydeki politikalara ve hizmetlere ilişkin önceliklerini belirlemelerine dayanak sağlayacak biçimde aşağıdaki Tablo 39'da özetlenmektedir.

Tablo 39: 15. Fasıllarda seçilen alt konu başlıkları hakkında Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar

15. Fasıllardan seçilen ana konular	15. Fasıllardan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
Avrupa enerji politikası	Enerjiye yönelik politika	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023 - ETKB 2019-2023 Stratejik Planı	- Enerjiye yönelik çok düzeyli bir yol haritası hazırlanması. - Enerji alanında kapsamlı kamusal danışma mekanizmaları kurulması. - Yerel yönetim çalışanlarının politika bilgi düzeyinin ve teknik kapasitelerinin artırılması. - Sürdürülebilir ve güvenli enerjiye ilişkin somut yerel kilometre taşlarının belirlenmesi. - Enerjiye yönelik ulusal hedeflere ulaşmak için yerel düzeydeki ilerlemenin izlenmesi ve değerlendirilmesi.
Enerji verimliliği	Politika yönelimleri	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - KENTGES - Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023 - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023) - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı Gelişimi Özet Raporu 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu - Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik - Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	- Yerel yönetim çalışanları için enerji verimliliği konusunda hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi. - Yerel halka yönelik olarak enerji verimliliği konusunda eğitim ve bilinçlendirme programları geliştirilmesi. - Enerji verimliliğine ilişkin yerel düzeydeki mevcut durumun değerlendirilmesi. - Belediyelerde enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik fırsatların ve tedbirlerin belirlenmesi. - Enerji verimliliği için mali teşvik sistemleri tasarlanması. - ISO 50001 sertifikası alınması. - Enerji verimliliği birimleri kurulması. - Sokak aydınlatmalarının ve toplu taşıma hizmetlerinin enerji verimliliğinin artırılması.

15. Fasıll'dan seçilen ana konular	15. Fasıll'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
	Enerji verimliliğinin sağlanması	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023 - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023) - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı Gelişimi Özet Raporu 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu - Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği - Binalar ile Yerleşmeler için Yeşil Sertifika Yönetmeliği - Merkezi Isıtma ve Sıhhi Sıcak Su Sistemlerinde Isınma ve Sıhhi Sıcak Su Giderlerinin Paylaşılmasına İlişkin Yönetmelik	2030, 2040 ve 2050 için enerji verimli yapı stokuna ilişkin kilometre taşları belirlenmesi. - Binaların enerji kimlik belgelerine ilişkin yerel veri yayımlanması. - Sürdürülebilir kentsel gelişme için binaların ruhsatlandırma sürecine yönelik teşvikler tasarlanması. - Yerel yönetim binalarında hemen hemen sıfır enerji konumuna ulaşılması. - Yerel yönetimlere ait kamu binalarının enerji yöneticilerinin kapasitesinin geliştirilmesi. - Yeşil sertifika uzmanları ve enerji kimliği uzmanları yetiştirilmesi. - Binaların enerji kimlik belgeleri için bir izleme sistemi oluşturulması. (Binaların enerji kimlik belgeleri ÇSB'na bağlı BEP-TR sisteminde, yetkili firmalar tarafından EKB uzmanları aracılığı ile oluşturulmaktadır. EKB izlenmesi aynı sistem tarafından yapılmaktadır.) - Yeşil sertifikanın özendirilmesi.
		- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023) - Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği - Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik - Otopark Yönetmeliği	- Farklı tür yakıtlar kullanan taşımacılık için ayrıntılı stratejiler geliştirilmesi. - Farklı tür yakıtlar kullanan araçlar için gerekli altyapının geliştirilmesi amacıyla mevzuat değişiklikleri yapılması. - Elektrikli otomobillerin kullanılmasına ilişkin yerel çalışmalar yürütülmesi. - Yerel yönetimlerin araç filosunun alternatif yakıtlı araçlara dönüştürülmesi için yapılabirlik çalışmaları yürütülmesi. - Farklı tür yakıtlar kullanan araçlara ilişkin yerel verilerin toplanması ve analiz edilmesi.
Yenilenebilir enerji	Politika yönelimleri	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023) - KENTGES - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023) 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun - Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Yönetmeliği - Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik	- Belediye çalışanlarının yenilenebilir enerji kullanımına ilişkin teknik bilgi ve kapasitelerinin artırılması. - Yerel düzeyde yenilenebilir enerjinin desteklenmesi için gerekli mevzuat değişikliklerinin gerçekleştirilmesi. - Geleneksel biyoyakıtlardan gelişmiş biyoyakıtlara geçişe ilişkin stratejiler geliştirilmesi. - Yerel yönetimlerin stratejik planlarının ve mekânsal planlarının ulusal stratejiler doğrultusunda gözden geçirilmesi. - Yenilenebilir enerjiye ilişkin yerel düzeyde veri toplanması ve analiz edilmesi. - Yenilenebilir enerjiye ilişkin toplumsal farkındalığın artırılması. - Yenilenebilir enerjinin özendirilmesi için bölgeleme çalışmaları yapılması. - Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik'in uygulanmasının desteklenmesi.

15. Fasıf'dan seçilen ana konular	15. Fasıf'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
	Isıtma ve soğutma	- KENTGES - Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023) - Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023)	- Biyokütle kullanımı ve üretimine ilişkin ayrıntılı teknik çalışmalar başlatılması. - Yenilenebilir enerji stratejisi geliştirilmesi. - Kırsal alan planlarının ve atık yönetimi planlarının yenilenebilir enerji stratejilerine uyumunun sağlanması. - Biyokütle kullanımının özendirilmesi için iletişim stratejileri geliştirilmesi.

8 27. FASIL: ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE İLGİLİ ANALİZ

Bu bölümde, çevre ve iklim değişikliği alanlarına ilişkin AB müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama sunulmakta, AB müktesebatının ilgili konularına uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum özetlenmekte, AB müktesebatından seçilen konuların yerel düzeyde uygulanması analiz edilmekte ve Türkiye'deki yerel yönetimler için çevre ve iklim değişikliği alanlarında öne çıkan konulara işaret edilmektedir.

8.1 Çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki Avrupa Birliği müktesebatı ve analiz için seçilen konular hakkında özet açıklama

AB müktesebatının çevre ve iklim değişikliğine ilişkin 27. faslı, çok düzeyli ve çok sektörlü etkileri bulunan politika alanıdır. Çevreyi küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde etkileyen eylemler birbirlerini sadece çok karmaşık bir biçimde etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda bu etkileri sınırlamak da oldukça zor olmaktadır. Bir ülkenin, bölgenin veya yerel yönetimin çevre konusunda kapsamlı ve uzun erimli bir ilerlemeyi tek başına kaydetmesi mümkün değildir. Ayrıca, bir yerin başka bir yerde ortaya çıkan çevresel zarardan kendisini tamamen kurtarabilmesi de mümkün değildir.

Çevre ve iklim değişikliği; tarım, hava, kimyasallar, kentler, enerji, sanayi, arazi ve toprak, deniz ve kıyı çevresi, doğa ve biyolojik çeşitlilik, gürültü, ulaşım, atık, su ve daha birçok farklı alanı ve sektörü yatay kesen özelliğinden dolayı AB müktesebatının en kapsamlı fasıllarından biridir ve hem üye ülkeler arasında hem de üye ülkelerin yerel yönetimleri arasında uzun dönemli eş güdüm ve iş birliği gerektirmektedir. Çevrenin korunmasının ve iklim değişikliğiyle mücadelenin ancak kıtasal ve küresel olarak güçlü bir kararlılık ve etkili bir eş güdüm sağlandığında başarılı sonuçlar verebilecek politika alanları olduğu, AB tarafından sürekli olarak vurgulanmaktadır.

AB'nin çevreye ilişkin 2050 vizyonu şöyle belirtilmiştir:

2050 yılında, gezegenin ekolojik sınırları içinde iyi yaşıyor olacağız. Refahımız ve sağlıklı çevremiz, hiçbir şeyin israf edilmediği ve doğal kaynakların sürdürülebilir biçimde yönetildiği yenilikçi döngüsel ekonomiden ileri gelecektir ve biyolojik çeşitlilik, toplumumuzun direncini arttıracak biçimde korunuyor, değer görüyor ve canlandırılıyor olacaktır. Düşük karbonlu büyümemiz çoktandır kaynak kullanımından bağımsız hâle gelmiş olup, güvenli ve sürdürülebilir bir küresel toplum için örnek teşkil edecektir (Avrupa Komisyonu, 2014c).

Bu 2050 vizyonuna ulaşmak için mevzuat, bilgi paylaşımı, yatırım ve politika bütünleşmesi alanlarındaki öncelikler, AB'nin 7. Çevre Eylem Programı'nda¹¹¹ şöyle tanımlanmaktadır:

- Doğal sermaye: verimli toprakların, denizlerin, tatlı suların, temiz havanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması, saklanması ve geliştirilmesi.
- Kaynak verimliliği olan ekonomi: Yeşil ve düşük karbonlu bir ekonomi için AB'nin iklim eyleminin ve enerji paketlerinin tam olarak uygulanması, ürünlerin çevre performansının iyileştirilmesi ve tüketimin çevreye etkisinin azaltılması.
- AB vatandaşlarının güvenceye alınması: sağlıklı bireyler için sağlıklı bir çevre oluşturmak amacıyla vatandaşların, çevre kaynaklı sorunlardan ve sağlığa ve refaha yönelik risklerden korunması.

Şehirlerin daha sürdürülebilir bir hâle getirilmesi ise AB'nin 2020 yılına karar yürürlükte kalacak Yedinci Çevre Eylem Programı'nın yatay hedeflerinden biridir.

Taşımacılık politikası ve enerjiye benzer olarak (14. Fasıll ve 15. Fasıll), çevre ve iklim değişikliği de üye ülkelerle paylaşılan yetkiler kapsamındaki bir politika alanıdır. Yasal olarak Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın¹¹² 191'den 193'e kadar olan maddelerine dayanmaktadır. AB'nin çevre politikasına ilişkin hedefler, bu maddelerde şöyle tanımlanmaktadır:

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi: <http://ec.europa.eu/environment/action-programme/>.

¹¹² Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

- çevre kalitesinin muhafaza edilmesi, korunması ve iyileştirilmesi,
- insan sağlığının korunması,
- doğal kaynakların basiretli ve rasyonel biçimde kullanılması,
- bölgesel veya dünya çapındaki çevre sorunlarının ele alınmasına yönelik uluslararası düzeydeki tedbirlerin teşvik edilmesi ve özellikle iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi.

191'inci maddeye göre, bu hedeflere ulaşılması için yapılması gereken eylemler aşağıda belirtilen ilkelere dayanır:

- İhtiyatlılık ilkesi
- Önleyici eylem
- Çevreye verilen zararın öncelikli olarak kaynağında giderilmesi
- Kirleten öder

Avrupa Komisyonu Çevre Genel Müdürlüğü (DG ENV), AB'nin çevre politikalarından sorumlu genel müdürlüğüdür. Yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmak için aşağıda belirtilen konular¹¹³ kapsamında çalışmalarını yürütmektedir:

- Eylem Programı
- Hava
- Kimyasallar
- Döngüsel ekonomi
- Çevresel değerlendirme
- Çevre uygulamalarının değerlendirilmesi
- Yeşil büyüme
- Yeşil kamu alımları
- Uluslararası konular
- Arazi
- Deniz ve kıyılar
- Doğa ve biyolojik çeşitlilik
- Gürültü
- Toprak
- Sürdürülebilir kalkınma
- Kentsel çevre
- Atık
- Atık su

Avrupa Komisyonu İklim Eylemi Genel Müdürlüğü (DG CLIMA), AB'nin iklim değişikliği politikalarından sorumlu genel müdürlüğüdür. Aşağıda belirtilen konular¹¹⁴ kapsamında çalışmalarını yürütmektedir:

- İklim stratejileri ve hedefleri
- AB Emisyon Ticareti Sistemi
- Ortak çaba: üye ülkelerin emisyon hedefleri
- Arazi kaynaklı emisyonlar
- Taşımacılık emisyonları
- Yenilik Fonu
- Ozon tabakasının korunması
- Florlu sera gazları

¹¹³ Ayrıntılı bilgi: http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm.

¹¹⁴ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/clima/index_en.

- İklim değişikliğine uyum
- İklim değişikliğine ilişkin uluslararası eylem
- İklim eylemi için finansman

Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatı, DG ENV'in ve DG CLIMA'nın kapsama aldığı çevre ve iklim değişikliği konularıyla bağlantılı olarak EUR-Lex veri tabanında¹¹⁵ sıralanmakta olan şu 11 ana konuyu içermektedir:

- İklim değişikliğiyle mücadele
- Genel hükümler
- Atık yönetimi
- Hava kirliliği
- Suların korunması ve yönetimi
- Doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması
- Toprağın korunması
- Sivil savunma
- Gürültü kirliliği
- Çevre: üçüncü ülkelerle iş birliği
- Avrupa istatistikleri

Bu ana konuların her biri, ele alınan konuyla ilgili olarak belli başlıklar ve alt konular içermektedir. Şu anda, çevre ve iklim değişikliği alanıyla ilgili 44 başlık altında gruplanan 172 alt konu bulunmaktadır (bkz. Ek 3). Mevcut analiz kapsamında, Türkiye'deki yerel yönetimlerle yakından ilgili olan aşağıdaki yedi ana konu ve dokuz alt konu incelenmiştir (Tablo 40):

Tablo 40: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatından Türkiye'deki yerel yönetimlerle ilgili olarak seçilen konular

27. Fası'l'dan seçilen ana konular	27. Fası'l'dan seçilen alt konular	
	Başlık	Kapsam
• İklim değişikliğiyle mücadele	AB iklim değişikliği politikası	2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme
• Genel hükümler	Çevre yönetimi	• Genel yükümlülükler - o Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesi (SÇD) • Yönetim araçları - o Daha iyi çevresel performans: Avrupa eko-yönetim ve denetim programı (EMAS)
• Atık yönetimi	Genel çerçeve	Atık depolama
	Tüketim malları kaynaklı atıklar	Ambalaj ve ambalaj atığı
• Hava kirliliği	Hava kalitesi	Avrupa için daha temiz bir hava
	Sanayi	Orta ölçekli yanma tesisleri kaynaklı hava kirliliği
• Suların korunması ve yönetimi	Suyun belirli kullanım alanları	İçme suyunun temel nitelik standartları
• Sivil savunma	Çevresel kazalar	Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalar
• Gürültü kirliliği	Gürültü kirliliğinin kaynağı	Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonu

¹¹⁵ Ayrıntılı bilgi: https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/environment.html?root_default=SUM_1_CODED=20.

8.2 Çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konulara uyuma ilişkin Türkiye'deki mevcut durum

Türkiye 2000 yılından bu yana Avrupa Çevre Ajansı (EEA) üye olduğundan, Türkiye'nin AB ile çevre alanındaki iş birliği katılım müzakereleri öncesine dayanmaktadır. 2005 yılında Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlamasının ardından 27. Fasil olan 'Çevre ve iklim değişikliği' alanındaki tarama süreci 2006 yılında tamamlanmıştır. AB müktesebatıyla uyuma yönelik hazırlıkların bir parçası olarak, önceki Çevre ve Orman Bakanlığı 'AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (2007-2023)' (Türkiye Cumhuriyeti, 2006) başlığını taşıyan kapsamlı bir politika belgesi hazırlamıştır. Bu belge, çevre alanına ilişkin mevcut duruma, Türkiye'nin çevresel vizyonuna ve temel amacına, sektörel önceliklere ve politikalara, çevre yatırımları ihtiyacına ve karşılanmasına ve stratejinin uygulanmasına ilişkin çerçeveyi çizmiştir.

2007 yılında AB, 27. Fasil kapsamındaki katılım müzakerelerine ilişkin olarak Türkiye için aşağıdaki iki açılış kriterini kararlaştırmıştır:

- 1) Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde gerekli idari kapasitenin oluşturulmasına yönelik planlar ve ihtiyaç duyulan finansman kaynakları dâhil olmak üzere, bu başlıktaki müktesebatın iyi koordine edilmiş şekilde kademeli uyumlaştırılmasına, uygulamasına ve yürürlüğe konmasına yönelik kapsamlı bir stratejinin, aşamalar ve takvimle birlikte sunulması.
- 2) Türkiye'nin, ilgili AT-Türkiye Ortaklık Konseyi kararlarına göre tabi olunan çevre müktesebatının uygulanmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmesi.

Yukarıda belirtilen açılış kriterlerinin Türkiye tarafından karşılanması sonrasında 27. Fasil olan çevre ve iklim değişikliği alanındaki katılım müzakereleri AB tarafından 2009 yılında açılmış ve aşağıda belirtilen altı kapanış kriteri belirlenmiştir:

- 1) Türkiye, Türkiye-AB Ortaklık Anlaşması Ek Protokolü'nden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirir.
- 2) Türkiye, sınır-ötesi unsurları da dâhil olmak üzere AB'nin yatay ve çerçeve çevre mevzuatını uyumlaştırmaya yönelik mevzuatı benimser.
- 3) Türkiye su kalitesi ile ilgili müktesebatı uyumlaştırmaya yönelik mevzuatı özellikle de Su Koruma Çerçeve Kanunu'nu benimser; Nehir Havzaları Koruma Eylem Planları oluşturur ve bu sektörde uygulama mevzuatını benimsemek suretiyle yasal uyum alanında önemli gelişmeler kaydeder.
- 4) Türkiye endüstriyel kirlilik kontrolü ve risk yönetimi alanlarındaki müktesebatı uyumlaştırmaya yönelik mevzuatı benimser.
- 5) Türkiye, bu fasıldaki diğer sektörler için doğa koruma ve atık yönetimi dâhil olmak üzere, 'Ulusal, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Gerekli İdari Kapasitenin ve Çevre Müktesebatının Uygulanması İçin Gerekli Mali Kaynakların Oluşturulması Planı' uyarınca mevzuat uyumunu sürdürür ve katılım tarihinde AB gereklerinin yürürlüğe konması ve uygulanması konusunda hazır olduğunu gösterir.
- 6) Türkiye denetim hizmetleri de dâhil olmak üzere, her düzeyde idari birimin kapasitesini geliştirmeye 'Ulusal, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Gerekli İdari Kapasitenin ve Çevre Müktesebatının Uygulanması İçin Gerekli Mali Kaynakların Oluşturulması Planı' çerçevesinde devam eder; çalışmaların koordinasyonunu iyileştirmeyi sürdürür ve bu başlığın her sektöründeki müktesebatın yürürlüğe konulması ve uygulanmasını teminen katılımdan uygun bir zaman önce gerekli tüm idari yapıları oluşturduğunu gösterir.

2014-2020 yıllarını kapsayan IPA II çerçevesinde AB tarafından çevre, iklim değişikliği ve enerji alanlarında Türkiye'ye sağlanan mali yardım toplamı 438 milyon avro tutarındadır. Böylece, rekabet edebilirlik ve büyüme sektöründeki rekabet edebilirlik, yenilik, tarım ve kırsal kalkınma kaleminden sonra gelen en büyük ikinci kalem olmuştur. Türkiye'ye ayrılan tüm IPA II bütçesi içinde ise rekabet edebilirlik, yenilik, tarım ve kırsal kalkınma kalemi, demokrasi ve yönetim kalemi ve hukukun üstünlüğü ve temel haklar kaleminden sonra gelen en büyük dördüncü kalem olmaktadır.

Avrupa Komisyonunun Türkiye'ye ilişkin son raporunda (Türkiye 2019 Raporu: Avrupa Komisyonu, 2019d), Türkiye'nin çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatına uyum konusunda belirli düzeyde hazırlıklı olduğu

değerlendirilmektedir ve 2016 ile 2019 yılları arasında atık yönetiminde ve atık su arıtımında kapasitenin artırılması ve mevzuat uyumu ile ilgili olarak bazı ilerlemeler kaydedildiği ancak uygulamanın hâlâ zayıf olduğu belirtilmektedir.

AB müktesebatından bu analiz için seçilen yedi konuyla ilgili olarak ise Avrupa Komisyonunun Türkiye 2019 Raporu'nda aşağıdaki Tablo 41'de sunulan açıklamalar ve öneriler yer almaktadır (s. 104-106):

Tablo 41: 27. Fasil: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatının seçilen konuları hakkında Türkiye 2019 Raporu'nda yapılan değerlendirmeler

27. Fasil'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki Değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
İklim değişikliğiyle mücadele	- Bu alanda ilerleme kaydedilmemiştir. - Avrupa Birliği'nin '2030 İklim ve Enerji Politikaları Çerçevesi' ile uyumlu bir ulusal strateji henüz oluşturulmamıştır. - İklim eylemi konusunun diğer sektör politikalarına entegrasyonu hâlâ zayıftır. - Mevcut ulusal iklim değişikliği stratejisi ve ulusal iklim değişikliği eylem planı, iklim değişikliği ile mücadeleyi yalnızca kısmi olarak ve kısa vadeli şekilde ele almaktadır. - Türkiye, sera gazları hakkında üçüncü iki yıllık raporunu Ocak 2018'de sunmuştur. Ulusal envanter son olarak Nisan 2018'de sunulmuştur. - Türkiye, Emisyon Ticareti Direktifi ile henüz uyum sağlamamıştır.	Daha kapsamlı ve iyi koordine edilmiş çevre ve iklim politikalarının oluşturulmasına ve uygulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'nin iklim değişikliği ile ilgili Paris Anlaşması'nın onaylaması ve Anlaşma'ya yönelik katkısını uygulamaya başlaması ve iklim değişikliğine ilişkin AB müktesebatına uyumunu tamamlaması gerekmektedir. AB'nin ekonomi genelinde sera gazı emisyonu izleme mekanizması ile uyuma yönelik mevzuatın kabul edilmesi gerekmektedir. Yakıt Kalitesi Direktifi ile uyumlaştırılmış mevzuatı tam olarak uygulamak ve yeni binek otomobiller için emisyon standartlarına uyum sağlamak için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin ayrıca Karbon Yakalama ve Depolama Direktifi ile uyuma yönelik bir uyumlaştırma planı oluşturması gerekmektedir.
Genel hükümler (çevre yönetimi)	- Mekânsal Veri Altyapısının Kurulması Direktifi'nin uygulanması hâlâ başlangıç aşamasındadır. - Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifi'nin nasıl uygulandığıyla ilgili endişeler bulunmaktadır. - Stratejik Çevresel Değerlendirme Direktifi hâlihazırda bazı sektörlerde uyumludur. - Çevresel sorumluluk konusundaki uyum hâlâ sınırlıdır.	Stratejik planlamaya, büyük yatırımlara ve daha güçlü bir idari kapasiteye ihtiyaç duyulmaktadır. Su ve endüstriyel kirlilikle ilgili direktiflere ilişkin uyumun tamamlanması ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifi'nin doğru olarak uygulanmasının sağlanması gerekmektedir. Halkın katılımı ve çevresel bilgiye erişim hakkı ile ilgili müktesebata uyum sağlanması gerekmektedir.

27. Fasıll'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki Değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
Atık yönetimi	- Yasal çerçeve büyük oranda uyumlaştırılmıştır. - Türkiye, atık yönetiminde sıfır atık yaklaşımını, doğal kaynakların verimli kullanımını, düzenli depolamayı azaltmayı ve geri dönüşümü ve yeniden kullanımı arttırmayı teşvik eden bir strateji benimsemiştir. - Hafif plastik poşetlerin ücretsiz dağıtımını yasaklayan mevzuat Ocak 2019'da yürürlüğe girmiş ve kayda değer bir kamuoyu ilgisi ile karşılanmıştır. - Atık arıtma tesislerinin AB müktesebatı standartlarına getirilmesine yönelik çalışmalar devam etmiştir. - Atıkların ayrıştırılması, geri dönüştürülmesi ve tıbbi atıkların arıtılmasına yönelik uyum ve kapasite artmıştır. - Atıkların geri dönüştürülmesini teşvik edici ve oluşumunu önleyici ekonomik araçlar gelişme göstermektedir, ancak sınırlı kalmıştır.	Yerel ve bölgesel düzeyde atık yönetimi planlarının uygulanması için önemli çaba sarf edilmesi gerekmektedir.
Hava kirliliği	- VOC Solvent Emisyonları Direktifi ile uyuma yönelik ulusal mevzuata aktarılması ve uyumlaştırılmasına ilişkin sektörel geçiş takvimi belirlenmesine ilişkin çalışmalar yapılacaktır. - Yıllık bazda bazı şehirlerde ciddi hava kirliliği olduğu bildirilmektedir. 64 il için yerel temiz hava eylem planları hazırlanmaktadır. - Hava kalitesinin izlenmesine ilişkin ulusal strateji yürürlükte ve planlanan sekiz bölgesel izleme ağından yedisi işler durumdadır. - Hava kalitesinin izlenmesine ilişkin veriler çevrim içi olarak yayımlanmaktadır.	Ulusal mevzuatın, dış ortam hava kalitesi ve ulusal emisyon tavanları konularındaki mevcut AB direktifleri ile uyumlu bir şekilde kabul edilmesi gerekmektedir.

27. Fasıll'dan seçilen ana konular	Türkiye 2019 Raporu'ndaki Değerlendirmeler	
	Açıklamalar	Öneriler
Suların korunması ve yönetimi	- Uyum ileri düzeydedir. - Su kütlelerinin yüzde 30'undan fazlası hassas alanlar olarak belirlenmiştir. 25 nehir havzasından dördüne ilişkin yönetim planlarının hazırlanması tamamlanmıştır. - Su konularıyla ilgili sınır ötesi istişareler hâlâ erken bir aşamadır. - Devam eden yatırımların neticesi olarak, atık su arıtma kapasitesi artmıştır. - Deniz Stratejisi ile hâlâ uyum sağlanmamıştır.¹¹⁶ - Türkiye'nin iç mevzuatını "Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi" ile uyumlaştırmasına ilişkin bir planlama takvimi bulunmamaktadır. Diğer yandan, anılan direktifi anlamak ve bu konuda gerekli kurumsal ve teknik kapasiteyi geliştirmek için çalışmalar devam etmektedir.	Deniz Stratejisi ile hâlâ uyum sağlanmamıştır. ¹¹⁷
Sivil savunma	- Türkiye, 2016'da Birlik Sivil Koruma Mekanizması'na katıldığından bu yana Ortak Acil Durum İletişim ve Bilgi Sistemi'ni hâlâ oluşturmamıştır. - Türkiye, Birlik Sivil Koruma Mekanizması tarafından talep edilmesine rağmen ulusal değerlendirmesinin bir özetini henüz sunmamıştır.	Halkın katılımı ve çevresel bilgiye erişim hakkı ile ilgili müktesebata uyum sağlanması gerekmektedir.
Gürültü kirliliği	- Gürültü konusundaki mevzuat uyumu çok ileri düzeydedir. - Gürültü haritaları ve yerel gürültü eylem planlarının hazırlanması ileri bir aşamadır.	-

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi (2014-2020) (Avrupa Komisyonu, 2018b), çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatından seçilen konulara Türkiye'nin uyumu hakkında aşağıda belirtilen politikalara vurgu yapmaktadır:

- Avrupa Birliği'nin iklim ve enerji politikalarına ilişkin 2030 çerçevesiyle uyumlu bir ulusal strateji henüz hazırlanmamıştır.
- Paris Anlaşması'nın onaylanması, Türkiye'nin emisyon eğilimlerinin (1990'dan bu yana yüzde 120'den fazla artmıştır) ve ekonomisinin karbon yoğunluğunun azaltılmasına yardımcı olacaktır.¹¹⁸
- Türkiye'nin direnç oluşturmaya, afet riski yönetimini ve acil müdahale kapasitelerini güçlendirmesi ve sürdürülebilir kentsel yapıları geliştirmesi gerekmektedir.

Bu politika alanlarıyla bağlantılı biçimde, Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi (2014-2020), çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatından seçilen konularla ilgili olarak aşağıda belirtilen kısa dönemli hedeflere işaret etmektedir:

¹¹⁶ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yakın zamanda aktarılan güncellemeye göre, Yüzme Suyu Direktifi'ne (2006/7/AT) uyum 25.9.2019 tarihli ve 3089 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yüzme Suyu Kalitesinin Yönetimine Dair Yönetmelik ile sağlanmıştır.

¹¹⁷ Bu öneri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından aktarılan yukarıdaki güncellemeye dayalı olarak geçerliliğini kaybetmiştir.

¹¹⁸ Türkiye Paris Anlaşması'nı 2016 yılında imzalamıştır ancak özel koşullar nedeniyle onay süreci devam etmektedir.

- Fiziksel altyapının güçlendirilmesi ve geri dönüşüm oranlarının artırılması dâhil olmak üzere, içme suyu temini, atık su arıtma ve atık yönetimi için gerekli altyapının AB standartlarına uygun olarak iyileştirilmesi.
- İklim eylemi, hava kalitesi, endüstriyel kirlilik, atık, sivil savunma, afet riski yönetimi ve acil müdahale, su ve deniz çevresi, ilgili mevzuat ve doğanın korunması alanlarındaki mevzuat reformu ve kapasite geliştirme konularında ilerleme kaydedilmesi.
- Risk azaltma politikalarının tasarlanmasına, uygulanmasına ve izlenmesine yönelik kapasitenin artırılması ve hassas ekonomik sektörlerde ve altyapılarda iklim değişikliği direncinin iyileştirilmesi.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2016 yılında Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi'ni 2016-2023 yılları için güncelleştir (Türkiye Cumhuriyeti, 2016a). Güncellenen strateji, çevre alanına ilişkin AB müktesebatındaki son gelişmeleri ve Türkiye'nin idari sistemindeki değişiklikleri dikkate almaktadır. Aşağıdaki ilgili tabloda (Tablo 43) belirtildiği gibi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının koordinatörlüğünde uygulanan "Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023" ile "Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023" da bu kapsamda öne çıkan yönlendirici belgeler arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2019-2021), AB'ye katılım sürecinde gündemde olan mevcut yapısal reformları ifade etmektedir. Çevre ve iklim değişikliği sektörüne özel herhangi bir yapısal reform öngörülmemiş olmamakla birlikte, enerji ve ulaştırma piyasalarına ilişkin reform öncelikleri çevrenin korunmasına yönelik gerekli atıfları içermektedir.

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı (Türkiye Cumhuriyeti, 2019c), bu raporda analiz edilen çevre ve iklim değişikliği konularıyla ilgili aşağıda belirtilen ulusal amaç ve hedefleri ortaya koymaktadır:

- Yaşanabilir şehirler, sürdürülebilir çevre
 - Ulusal su bilgi sisteminin yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliği sağlanacaktır.
 - İçme suyu ve atık su hizmetlerinin verimli, yeterli ve standartlara uygun şekilde sunulması sağlanacak, sorumlu kurumların işletme performansı ve yatırım verimliliği iyileştirilecektir.
 - Büyükşehir belediyesi haricindeki yerlerde il bazında su kanalizasyon idarelerinin kurulması için mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
 - Atık yönetimi, kaynakta ayırma, ayrı toplama, taşıma, geri kazanım ve bertaraf yönünden bir bütün olarak etkinleştirilecektir.
 - Atıkların geri dönüşümünde halkın bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.
 - Sıfır Atık Projesi uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
 - Geri kazanılmış ikincil ürüne ait teknik standartlar geliştirilecek, teşvik ve yönlendirme mevzuatı iyileştirilecektir.
 - Atıkların ayrı toplama sistemi yaygınlaştırılacaktır.
 - Mali gücü yetersiz yerel yönetimlerin evsel nitelikli atıkların geri kazanım ve bertaraf tesisi projelerinin desteklenmesi sağlanacaktır.
 - Atık Programının uygulanmasının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
 - Çevre konusunda kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları netleştirilerek kamu, özel sektör, mahallî idareler ve STK'lar arasında koordinasyon ve iş birliği geliştirilecek, etkin çevre yönetimi sağlanacaktır.
 - Kamu kurum ve kuruluşlarının birbirleri ve mahallî idareler ile uyumunun geliştirilmesine yönelik mevzuat çalışmaları gerçekleştirilecektir.
 - Çevresel etki değerlendirmesi, stratejik çevresel değerlendirme, izin, lisans, izleme ve denetim mekanizmaları ve kapasiteleri geliştirilecek ve gerekli yazılım, makine ve teçhizat ihtiyacı giderilecektir.
 - Toplumun çevre koruma bilinci arttırılacaktır.
 - Çevre etiket sistemi yaygınlaştırılacaktır.

- o Sera gazı emisyonuna neden olan sektörlerde iklim değişikliğiyle mücadele edilerek iklim risklerine dayanıklılık arttırılacaktır.
- o Sera gazı emisyonuna sebep olan binalar ile enerji, sanayi, ulaştırma, atık, tarım ve ormancılık sektörlerinde emisyon kontrolüne yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- o İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlamaya yönelik ulusal ve bölgesel planlama ve kapasite geliştirme çalışmaları yürütülecektir.
- o İklim değişikliğine uyum sağlanması ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bölge ve şehir ölçeğinde ihtiyaçlar tespit edilerek, 7 bölgemiz için İklim Değişikliği Eylem Planları hazırlanacaktır.
- o Hava kalitesi yönetim uygulamaları etkinleştirilecektir.
- o Yerel düzeyde hava kalitesi eylem planları oluşturulacak, kirlilik ve emisyon kontrolüne yönelik mevzuat güncellenecektir.
- o Hava kalitesinin modellenmesi ve izlenmesine yönelik araştırmalar yapılacak ve altyapı geliştirilecektir.
- o Çevresel gürültünün değerlendirilmesi ve yönetimi geliştirilecektir.
- o Türkiye genelinde yerleşim alanlarının stratejik gürültü haritaları hazırlanacaktır.
- o Büyük endüstriyel kazaların önlenmesine yönelik risk yönetimi uygulamaları geliştirilecek ve kimyasalların insan sağlığı ve çevreye olan etkilerini en aza indirecek şekilde etkin yönetimi sağlanacaktır.
- o Büyük endüstriyel kazalara karşı risk yönetimi ve acil müdahale kabiliyetleri geliştirilecektir.
- o Afet tehlike derecesi yüksek olan yerlerde afet türlerine göre risk haritaları hazırlanacaktır.
- o Afet ve acil durumlara karşı ülke genelinde bilinçlendirme çalışmaları yapılacak, eğitim ve farkındalık merkezleri aracılığı ile toplumsal farkındalığın artırılması sağlanacaktır.
- o Yerelde afet yönetiminden sorumlu birimlerin teknik ve idari kapasitelerinin güçlendirilmesi çalışmaları yapılacaktır.

8.3 Çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki Avrupa Birliği müktesebatından seçilen konuların yerel düzeydeki uygulamasının analizi

Bu alt bölümde, çevre ve iklim değişikliği alanında AB müktesebatından seçilen yedi konunun yerel düzeydeki uygulaması hakkındaki analiz sunulmaktadır. Analiz kapsamına alınan konular, doğrudan yerel yönetimlerle ilgili olmaları dolayısıyla iklim değişikliğiyle mücadele; genel hükümler; atık yönetimi; hava kirliliği; suların korunması ve yönetimi; sivil savunma ve gürültü kirliliği olmuştur.

Analiz yöntemi uyarınca, ele alınan bu beş konunun her birinde incelenen altı boyut şunlardır: amaç, AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar, Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri, kilit noktalara uyumun değerlendirmesi, başlıca iyileştirme kanalları ve tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar.

8.3.1 İklim değişikliği ile mücadele

İklim değişikliği, 1990'ların başından bu yana uluslararası gündemde üst sıralarda yerini almış olan bir politika konusudur. Bu alandaki eylemlerin tamamının genel amacı, küresel ısınmanın 2 °C'nin altında tutulmasıdır. AB, bu genel amaca katkıda bulunmak amacıyla önemli girişimlerde bulunmaktadır. AB'nin iklim değişikliğiyle mücadeledeki en önemli girişimi, sanayi emisyonlarını uygun maliyetli bir şekilde düşürmekte olan emisyon ticareti sistemi olmuştur.

AB, 2050 yılı itibarıyla iklime zararsız hâle gelmeyi hedeflemektedir. İklimde zararsız olmak, net sıfır sera gazı emisyonuna ulaşılması olarak tanımlanmaktadır. Yerel yönetimlerin ve vatandaşların bu hedefe katkıda bulunmaya ilişkin rolleri, AB tarafından aşağıdaki konularla bağlantılı biçimde vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2019c):

- Konut seçimleri
- Ulaşım seçimleri
- Tüketim alışkanlıkları
- Şehirlerin yenilenmesi
- Mekânsal planlama (daha kısa gidiş-geliş bağlantıları ile daha kısa yolculuk süreleri)
- Kamusal altyapı
- Yaşam kalitesi (sağlık ve refah)

AB'nin iklim değişikliği politikası, konunun özü gereği iklim alanındaki uluslararası müzakerelerle bağlantılıdır ve sera gazı izleme ve raporlama, karbon yakalama ve depolama, florlu gazlar ve ozon tabakasının korunmasıyla ilgili olanları da içeren birçok yasal düzenleme, bu alandaki AB müktesebatını şekillendirmektedir.

AB'nin 2050'ye yönelik uzun dönemli stratejisine ilişkin başlıca iki belge, ilgili politikaları açıklamaktadır. Bunlardan ilki, düşük karbonlu bir Avrupa için 2011 yol haritası ve ikincisi ise sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ilişkin 2018 vizyonudur. Temel politika hedeflerini belirleyen ana belge olması nedeniyle, yol haritasının amacına ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 42'de sunulmaktadır.

Tablo 42: 2050'de düşük karbonlu bir ekonomiye doğru ilerlemeye yönelik düzenlemelerin amacı

AB iklim değişikliği politikası 2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2011	COM(2011) 112 final tarihi 8.3.2011	Bilgilendirme	• AB'nin sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ilişkin hedefine ulaşılabilmesi için çeşitli yöntemler içeren 2050'ye yönelik yol haritasının ortaya koyulması. • AB'nin düşük karbonlu bir ekonomi oluşturma yolunda yapılacakların kapsamını göstermek için hedef kilometre taşlarının belirlenmesi. • Politikalara ilişkin zorlukların, yatırım ihtiyaçlarının ve farklı sektörlerin üstlenmesi gereken rollerin belirlenmesi.
2018 ¹¹⁹	COM(2018)773 final tarihi 28.11.2018	Hazırlık belgesi: Bilgilendirme	Herkes için Temiz Bir Gezegen: Müreffeh, çağdaş, rekabetçi ve iklime zararsız bir ekonomi için stratejik uzun dönemli bir Avrupa vizyonu • Avrupa'nın küresel iklim eylemine öncülük etmesine ilişkin kararlılığın pekiştirilmesi. • Uygun maliyetli bir yöntemle toplumsal olarak adil bir geçiş sağlanması yoluyla 2050 yılında net sıfır sera gazı emisyonuna ulaşmayı sağlayacak vizyonun ortaya koyulması. • Yeni politikalar gündeme getirmeyi ya da Avrupa Komisyonunun 2030 hedeflerini güncellemeyi amaçlamamaktadır.

AB'nin iklim değişikliği hedeflerine ulaşılmasında yerel yönetimlere yardımcı olan önemli bir uluslararası girişim, Avrupa Komisyonu tarafından başlatılan ve Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) tarafından desteklenen Belediye Başkanları Küresel İklim ve Enerji Sözleşmesi'dir.¹²⁰ 2008 yılında Avrupa'da başladıktan sonra 2015 yılında daha ileriye götürülen bu girişimi imzalamış olan 59 ülke bulunmaktadır. Türkiye'den 22 belediye,¹²¹ çeşitli düzeylerde taahhütlerle bu sözleşmeye taraf olmuştur. Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi'nin bir faaliyeti olarak

¹¹⁹ Sadece bilgi amaçlı verilmiştir ve hazırlık niteliğinde olması nedeniyle analiz kapsamına alınmamıştır.

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi: <https://www.covenantofmayors.eu/en/>.

¹²¹ Belediye Başkanları Küresel İklim ve Enerji Sözleşmesi'ne Türkiye'den taraf olan belediyeler şunlardır: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Bağcılar Belediyesi, Bayındır Belediyesi, Bolu Belediyesi, Bornova Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Çankaya Belediyesi, Çorlu Belediyesi, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Karşıyaka Belediyesi (Balıkesir), Karşıyaka Belediyesi (İzmir), Maltepe Belediyesi, Nilüfer Belediyesi, Pendik Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Seferihisar Belediyesi, Şişli Belediyesi, Tepebaşı Belediyesi ve Yenimahalle Belediyesi. Ayrıntılı bilgi: <https://www.covenantofmayors.eu/about/covenant-community/signatories.html>.

düzenlenen uluslararası çalışma ziyareti kapsamında ABB, TBB, Vilayetler Birliği ve ÇŞB-YYGM temsilcileri 2019'un Nisan ayında Belediye Başkanları Küresel İklim ve Enerji Sözleşmesi'nin Brüksel'deki ofisinde incelemelerde bulunmuştur. Bu uluslararası çalışma ziyareti sonucunda Bolu Belediyesi ve Yenimahalle Belediyesi (Ankara), sözleşmeye taraf olmak üzere 2019 yılında başvuru yapmışlardır.

Tablo 43: 2050'de düşük karbonlu bir ekonomiye doğru ilerlemeye yönelik düzenlemelerin analizi

AB iklim değişikliği politikası 2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
2030 ve 2040 yıllarında dâhilî emisyonların sırasıyla yüzde 40 ve yüzde 60 azaltılmasına (1990'daki düzeylere kıyasla) katkıda bulunulması: - Enerji sektörü: özellikle mevcut ve daha ileri teknolojileri kullanan yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretmek 2050 itibarıyla CO₂ emisyonlarının neredeyse tamamen ortadan kaldırılması. - Taşınacılık sektörü: araçların daha verimli olması, elektrikli araçların kullanımı ve daha temiz enerji yoluyla daha sürdürülebilir bir hâle gelecek emisyonların yüzde 60'ı aşacak oranda azaltılması. - Binalar: enerji verimliliği iyileştirmeleri yoluyla mevcut emisyonların yaklaşık yüzde 90 azaltılması. - Sanayi: daha verimli süreçler, enerji verimliliği, geri dönüşüm ve yeni teknolojiler yoluyla sera gazı emisyonlarının yüzde 80'den fazla azaltılması. - Tarım: daha az et tüketimiyle daha sağlıklı beslenme biçimleri benimsenmesi de dâhil olmak üzere bir dizi yeni teknik kullanılarak	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - İl çapında planlama ve eş güdüm - Çevre yatırımları - Çevre hizmetleri 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Trafik yönetimi - Toplu taşıma - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması - Su ve kanalizasyon hizmetleri - Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletirmek 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	Türkiye'nin iklim değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023:¹²² - Emisyonların azaltılması. - Çevre korumaya yönelik kentsel altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde belediyelere mali ve teknik danışmanlık hizmetleri verilmesi. - Yerel strateji ve eylem planlarına iklim değişikliği eylemlerinin entegrasyonu için yerel yönetim birliklerinin kapasitelerinin geliştirilmesi. - İklim değişikliğine bağlı afet riskleriyle mücadele için yerel kapasitenin geliştirilmesi. - İklim değişikliğinin etkileri hakkında yerel düzeydeki toplumsal bilincin artırılması. Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023:¹²³ - Enerji sektörü: Kömürle çalışan mevcut termik santrallerin ortalama çevrim verimlerinin artırılması; elektrik dağıtım kayıplarının yüzde 8'e indirilmesi; yenilenebilir enerji kaynaklarından üretim yapmak üzere teknolojik gelişim sağlanması.	2023 için belirlenen hedeflere yerel düzeydeki ulaşma düzeyinin değerlendirilmesi. - Değerlendirme sonuçları doğrultusunda 2030, 2040 ve 2050 için belirlenecek hedeflerle <u>güncel yerel stratejiler</u> geliştirilmesi. - Başta binalar, ulaştırma ve enerji için belirlenenler olmak üzere, ilgili stratejilerde belirlenen amaç ve hedeflere belediye faaliyetlerinin bir bütün olarak uyum sağlanması. - Belediye çalışanlarının iklim eylemlerine ilişkin teknik kapasitesinin geliştirilmesi. - İklim eylemlerine ilişkin toplumsal farkındalığın STK'larla iş birliği içinde artırılması. - TBB, Vilayetler Birliği ve bölgesel yerel yönetim birlikleriyle iş birliği içinde sera gazı emisyonlarının izlenmesi için yerel mekanizmalar ve envanterler oluşturulması.¹²⁶	- Yerel düzeydeki iklim eyleminin gerektirdiği maliyetlere ilişkin ayrıntılı analizler yapılması gereksinimi. - İklim değişikliği etkilerini azaltma ve iklim değişikliğine uyum stratejilerinde belirlenen gereklerin yerine getirilmesi için yerel yönetimlere yönelik bütünsel bir finansman mekanizması (gerekli teşvikleri de içerecek biçimde) geliştirilmesi. - İklim değişikliğiyle ilgili eylemler konusunda kapsamlı bir sahiplenme ve benimsenme sağlanması için ulusal birlikler, yerel yönetimler, meslek odaları, üniversiteler ve sivil toplum ile yakın iş birliği yapılması (Belediye Başkanları Küresel İklim ve Enerji Sözleşmesi gibi AB düzeyindeki ağların olası destekleriyle).

¹²² Türkiye Cumhuriyeti, 2012b.

¹²³ Türkiye Cumhuriyeti, 2012c.

¹²⁶ ilgili yerel mekanizmalar ve envanterlere ilişkin ayrıntılı bilgiler: Toplum Ölçekli Sera Gazı Emisyonu Envanterleri Küresel Protokolü (<https://ghgprotocol.org/greenhouse-gas-protocol-accounting-reporting-standard-cities>) ve Belediye Başkanları Sözleşmesi Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı Başlangıç Emisyonları Envanteri (https://www.covenantofmayors.eu/IMG/pdf/SEAP_guidebook_Part_II.pdf).

AB İklim değişikliği politikası 2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
emisyollarının yüzde 42 ile 49 arasında azaltılması. Genel hedefler: - Enerji maliyetlerinin yıllık ortalamasının azaltılması. - Fosil yakıtlara bağımlılığın azaltılması. - Ekonomide yapısal değişimin teşvik edilmesi ve istihdam yaratılması. - Vatandaşların sağlığı için hava kalitesinin iyileştirilmesi.		- Binalar: en az bir milyon konut ile toplam kullanım alanı 10 bin metrekarenin üzerindeki ticari ve kamu binalarında standartları sağlayan ısı yalıtımı ve enerji verimli sistemlerin oluşturulması; kamu kuruluşlarının bina ve tesislerinde yıllık enerji tüketiminin yüzde 20 azaltılması; 2017 yılından itibaren yeni binaların yıllık enerji ihtiyacının en az yüzde 20'sinin yenilenebilir enerji kaynaklarından temin edilmesi. İlgili konu, Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023) kapsamındaki SA-02/SH-02/E-01 kodlu eylemde "Kullanım alanı onbin metrekare (10.000 m2) üzerindeki ticari binaların ve müstakil lüks konutların ve entegre konutların (Residence) ruhsatlandırılmasında belgenin yayım tarihini takip eden onsekizinci (18) aydan itibaren sürdürülebilir nitelik aranması, 2017 yılından itibaren bu uygulamanın SA-02/SH-01'de belirtilen binaları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması" biçiminde ifade edilmiştir. - Sanayi: Sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması; sera gazı emisyonlarının sınırlandırılmasına yönelik mali ve teknik altyapının geliştirilmesi; yeni teknolojilerin geliştirilmesi. - Ulaştırma: Demiryollarının yük taşımacılığındaki payının 2009'daki oran olan yüzde 5'ten 2023'te yüzde 15'e, yolcu taşımacılığında ise yüzde 2'den yüzde 10'a çıkarılması;		

AB İklim değişikliği politikası 2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		denizyollarının kabotaj yük taşımacılığındaki payının yüzde 2,6'dan yüzde 10'a, yolcu taşımacılığındaki payının da yüzde 0,4'ten yüzde 4'e çıkarılması; karayollarının yük taşımacılığındaki payının yüzde 80,6'dan yüzde 60'ın altına, yolcu taşımacılığındaki payının yüzde 90'dan yüzde 72'ye düşürülmesi; kent için ulaşım da bireysel araç kullanımından kaynaklı emisyonların sınırlandırılması; kentlerde sürdürülebilir ulaşım planlama yaklaşımlarının uygulanması; alternatif yakıt ve temiz araç kullanımının artırılması; ulaşımda kullanılan enerji tüketiminin sınırlandırılması. - Atık: 2005 yılı baz alınarak düzenli depolama tesislerine kabul edilecek biyobozunur atık miktarının, 2025 yılına kadar yüzde 35'ine indirilmesi; belediye atıklarının yüzde 100'ünün entegre atık bertaraf tesislerinde bertaraf edilmesi; vahşi depolama sahalarının yüzde tamamının kapatılması. - Tarım: Toprak üstü ve toprak altı biyokütleyle belirlemek; tarım sektöründen kaynaklanan sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması; bitkisel ve hayvansal üretimden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının artış hızının azaltılması. - Arazi kullanımı ve ormancılık: Orman alanlarında tutulan karbon miktarının 2020 yılına kadar 2007 yılı değerlerine göre yüzde 15 artırılması;		

AB İklim değişikliği politikası 2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		aynı dönemde ormansızlaşmanın yüzde 20 azaltılması. KENTGES: - Enerji etkin ve iklim duyarlı yerleşme stratejileri hazırlanacaktır. - İklim değişikliğine yönelik uyum ve iklim etkilerini azaltmak için planlama ve yapılaşmaya yönelik usul ve esaslar belirlenecektir. Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023):¹²⁴ - İklim değişikliğiyle mücadele için ulusal kapasiteyi arttırmak. - Azaltım ve uyum faaliyetlerini yürütmek için ihtiyaç duyulan mali kaynaklara erişimi arttırmak. - İklim değişikliği ile mücadele ve uyum kapsamındaki faaliyetlerde iş birliği ve eş güdüm. - Tüketim kalıplarının iklim dostu olacak şekilde değiştirilmesi. Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik:¹²⁵ - Sera gazı emisyonlarının izlenmesine dair usul ve esasları düzenlemektedir. - Yönetmelik kapsamındaki tüm işletmeler, sera gazı emisyonlarını yıllık olarak ÇŞB'ye göndermek zorundadır.		

¹²⁴ Türkiye Cumhuriyeti, 2016a.

¹²⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2014b.

8.3.2 Genel hükümler

Sürdürülebilir kalkınma ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi, Avrupa Birliği Antlaşması'nın¹²⁷ 3'üncü maddesinde yer alan ortak bir AB hükmüdür ve şöyle ifade edilmiştir:

Birlik bir iç pazar kurar. Birlik, dengeli ekonomik büyümeye ve fiyat istikrarına, tam istihdamı ve sosyal gelişmeyi hedefleyen rekabet edebilirliği yüksek bir sosyal pazar ekonomisine ve çevre kalitesinin yüksek düzeyde korunmasına ve iyileştirilmesine dayalı olarak, Avrupa'nın sürdürülebilir kalkınması için çalışır.

AB'ye göre çevresel değerlendirme, kararların çevre üzerindeki etkilerinin daha karar alınmadan önce hesaba katılmasını sağlamak için önemli bir süreçtir. Bazı kamusal ve özel projelerin çevre üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi hakkındaki 2011/92/AB sayılı Direktif (çevresel etki değerlendirmesi direktifi olarak bilinmektedir), projelerin hazırlık ve onay süreçlerine çevresel konuların dâhil edilmesini amaçlamaktadır. 2014 yılında yapılan değişiklikler (2014/52/AB sayılı Direktif) uyarınca çevresel etki değerlendirme raporlarının kamuoyu için daha anlaşılabilir bir hâle getirilmesi, raporların kalitesinin artırılması, çıkar çatışmalarını önlemek için tarafsızlığın güvence altına alınması ve onay kararlarının alınmasına yönelik gerekçelerin kamuoyu için açık ve daha saydam olmaları sağlanmıştır. Ulusal makamların, onay ve ret kararlarını kamuoyunun geneline ve ayrıca çevre kurumlarına ve bölgesel ve yerel kurumlara erişilebilir kılama sorumluluğu vardır.

Kamu plan ve programlarının çevresel değerlendirmesine ilişkin başlıca AB düzenlemesi, Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) direktifidir. SÇD'nin amacına ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 44'te sunulmaktadır.

Tablo 44: Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesine (SÇD) ilişkin düzenlemelerin amacı

Çevre yönetimi			
Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesi (SÇD)			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2001	2001/42/AT tarihi 27.6.2001 OJ L 197 tarihi 21.7.2001 s. 30-37	Direktif	- Yüksek düzeyde çevre korunma sağlanması ve plan ve programlar hazırlanırken, kabul edilirken ve uygulanırken çevresel konuların göz önünde bulundurulmasının sağlanması. - Çevre üzerinde önemli etkileri olabilecek bazı plan ve programlara çevresel değerlendirme yapılmasını sağlayarak sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi.

Avrupa Komisyonu, çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin ortak hüküm uyarınca, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmalarında şirketleri destekleyecek bir çevre yönetim aracı olarak Avrupa eko-yönetim ve denetim programını (EMAS) oluşturmuştur. 2001 itibarıyla, yerel yönetimler de uluslararası çevre yönetim sistemi standardı EN ISO 14001 ile doğrudan bağlantılı olan EMAS kapsamına dâhil edilmiştir.

EMAS, her tür kuruluş için çevresel etkilerinin azaltılmasını taahhüt ederek ve değerlendirerek performans iyileştirmelerini desteklemekte, dış ve bağımsız doğrulama ile sürecin güvenilirliğini sağlamakta ve ilgili kuruluşun çevre performansını kamuoyunun erişimine açarak saydamlığı artırmaktadır. EMAS'ın amacına ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 45'te sunulmaktadır.

Tablo 45: Avrupa eko-yönetim ve denetim programının (EMAS) amacı

Çevre yönetimi	
Daha iyi çevresel performans: Avrupa eko-yönetim ve denetim programı (EMAS)	

¹²⁷ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>.
Türkçe metin: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2009	1221/2009 tarihi 25.11.2009 OJ L 342 tarihi 22.12.2009 s. 1-45	Tüzük	Çevre performansının değerlendirilmesi ve raporlanması için bir çevre yönetim aracı olarak: • Şirketlerin ve diğer kuruluşların çevre performanslarını sürekli arttırmaları konusunda teşvik edilmesi. • AB içinde veya dışında her türlü kuruluşa açık biçimde tüm ekonomi sektörünü ve hizmet sektörünü kapsamaktadır ve dünya çapında uygulanabilir.

Tablo 46: Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesine (SÇD) ilişkin düzenlemelerin analizi

Çevre yönetimi				
Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesi (SÇD)				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Taşınacılık, atık yönetimi, şehir ve bölge planlama ve arazi kullanımı alanlarında (ve diğer alanlarda) yapılan kamusal plan ve programlara uygulanır. Değerlendirme adımları: - Kapsam belirleme - Çevre raporu hazırlanması - Kamusal danışma ve katılım - Karar alma - İzleme Daha küçük ölçekli plan ve programlar için tarama süreci. Çevre raporu şunları içermelidir: - plan ve programın içeriği, başlıca hedefleri ve ilgili diğer plan ve programlarla bağlantısı; - çevrenin mevcut durumu ve eğer plan veya program uygulanmazsa olası gelişime durumu; - plan veya program için ilgili olabilecek mevcut çevre sorunları (eğer varsa); - çevre üzerinde yaratılabilecek önemli ters etkilerin önlenmesi, azaltılması ve telafi edilmesi için öngörülen tedbirler;	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - il çapında stratejik planlama ve eş güdüm - Kanalizasyon - Atık - Çevre yatırımları - Çevre hizmetleri - Mekânsal planlama 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Altyapı planlama - Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü - Atık yönetimi - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması	2872 sayılı Çevre Kanunu: - Stratejik Çevresel Değerlendirmeye tabi plan ve programlar yönetmeliklerle belirlenir. Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği (SÇD):¹²⁸ - Atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan plan ve programları kapsar. Yerel yönetimlerle ilgili aşağıdaki planlar SÇD kapsamındadır: - Bölge planları - Bütünleşik kıyı alanları planları - Çevre düzeni planları - Havza bazında atık yönetim planları - Havza bazında atık su arıtımı eylem planları - Havza koruma eylem planları - Kırsal kalkınma programları - Kültür ve turizmi koruma ve gelişme bölgeleri ve turizm merkezlerinde yer alan planlar - Mekânsal strateji planları - Nehir havza yönetim planları - Yönetmelik'in Ek-4 ü, SÇD raporunda yer alması gereken bilgilere ilişkin	Yerel yönetimlerin mekânsal planlarının SÇD Yönetmeliği kapsamına alınması. SÇD Yönetmeliği ile tam uyumun sağlanması için yerel yönetim çalışanlarının teknik kapasitesinin geliştirilmesi. SÇD sürecinin iyi yönetim ilkeleri doğrultusunda katılımcı, saydam ve hesap verebilir bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla ayrıntılı bir kamusal danışma çerçevesi geliştirilmesi. SÇD konusunda kapasite geliştirmeleri için kent konseylerinin desteklenmesi ve SÇD sürecine doğrudan dâhil edilmeleri. Yerel düzeydeki SÇD raporunun; danışmanlık, kamusal danışma ve izleme süreçlerini de içerecek biçimde hazırlanması için gerekli maliyetlerin bütçeye dâhil edilmesi. SÇD sürecinin ve sonuçlarının kamuoyuna ve yerel düzeydeki ilgili paydaşlara etkili bir şekilde duyurulması.	- ÇŞB tarafından hazırlanan SÇD rehberleri: - Su yönetimi - Yenilenebilir enerji - Tarım - Bölgesel kalkınma - ÇŞB, TBB ve Vilayetler Birliğiyle iş birliği içinde yerel yönetimlerin yetki alanındaki konularla ilgili ek rehberler hazırlanması. - SÇD uygulamalarına ilişkin yerel düzeydeki iyi örneklerin, yerel yönetimlerin ilgili birimleri arasında yaygınlaştırılması. - Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan ve AB tarafından finanse edilen proje, Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin uygulanmasının desteklenmesine özel olarak odaklanmaktadır.

128 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2017a.

Çevre yönetimi				
Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesi (ŞÇD)				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- değerlendirmenin nasıl yapıldığının açıklaması; - öngörülen izleme tedbirleri; - yukarıda sıralanan bilgilerin teknik olmayan bir özeti. Taslak plan veya program ve çevre raporu, çevre konularından sorumlu yetkili makamlara ve kamuoyuna sunulmalıdır. Yetkili makamlar ve kamuoyu, taslak plan veya programla ilgili görüşlerini erken bir aşamada ve yeterli süre verilerek, plan veya program kabul edilmeden veya yasama sürecine iletilmeden önce sunma olanağına sahip olmalıdır. Çevre raporu, ilgili yetkili makamların ve kamuoyunun sunduğu görüşler ve sınır ötesi danışma süreçlerinin sonuçları, plan veya program hazırlanırken ve kabul edilmeden önce yetkili makam tarafından dikkate alınmalıdır. Bir plan veya program kabul edildiğinde, sorumlu olan AB ülkesi, danışılan ilgili tüm tarafları bilgilendirmeli ve bu taraflara şunları sunmalıdır: - plan veya programın kabul edilen hâli; - çevresel konuların nasıl dikkate alındığına ilişkin özet bir açıklama ve çevresel etki raporu; - danışma sürecinden edinilen görüşler ve sonuçlar; - plan veya programın kabul edilen hâlinin seçilmesine ilişkin nedenler;		ayrıntıları, AB direktifine uygun biçimde ortaya koymaktadır. - Yönetmelik'in Ek-5'i, ŞÇD'nin zorunlu olduğu duyarlı yöreleri sıralamaktadır. - Taslak ŞÇD raporu, ilgili kurum ve kuruluşların ve halkın görüşlerini almak üzere yetkili kurumun internet sitesinde otuz takvim günü yayımlanır. - Yetkili kurum, taslak ŞÇD raporu hazırlandıktan sonra rapora dair görüş almak üzere istişare toplantısı yapar. Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: - Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik, 8 Nisan 2020 tarihli ve 31093 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilerek Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Memur Kadro Kütüğü'ne İklim Değişikliği Dairesi Başkanı (büyükşehir belediyeleri için), İklim Değişikliği Müdürü (büyükşehir dışındaki belediyeler ve ülke düzeyinde kurulan birliklerle üye sayısı 100'den fazla olan birlikler için), Sıfır Atık Dairesi Başkanı (büyükşehir belediyeleri için) ve Sıfır Atık Dairesi Müdürü (büyükşehir dışındaki belediyeler ve ülke düzeyinde kurulan birliklerle üye		

Çevre yönetimi				
Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesi (ŞÇD)				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
alınan izleme tedbirleri.		sayısı 100'den fazla olan birlikler için) unvanları eklenmiştir.		

Tablo 47: Avrupa eko-yönetim ve denetim programının (EMAS) analizi

Çevre yönetimi				
Daha iyi çevresel performans: Avrupa eko-yönetim ve denetim programı (EMAS)				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
EMAS tescili alabilmek için bir kuruluşun şunları yapması gerekmektedir: - Faaliyetlerinin, ürünlerinin ve hizmetlerinin çevreye ilgili yönlerinin tamamına ilişkin bir inceleme gerçekleştirmesi. - İlgili mevzuata uyum ve sürekli iyileştirme yapılmasına yönelik taahhüdü içeren bir çevre politikası benimsemesi. - Çevreye özel amaçlarına ve hedeflerine ilişkin bilgileri içeren bir program geliştirmesi. - Çevre politikasının gerçekleşmesi ve sürekli iyileştirme yapılması için etkili bir yönetim sistemi kurması. - Mevcut yönetim sistemini ve belirlediği politika ve programla genel uyumunu değerlendiren bir çevre denetimi gerçekleştirmesi.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Çevre hizmetleri - Çevre yatırımları - İl çapında planlama ve eş güdümlü - Yapıların ve iş yerlerinin ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Altyapı koordinasyonu - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması - Su ve kanalizasyon hizmetleri	2872 sayılı Çevre Kanunu: - Bu Kanun hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleme yetkisi gerektiğinde, çevre denetim birimlerini kuran belediye başkanlıklarına devredilir. Yüksek Çevre Kurulu ve Mahallî Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik¹²⁹ - Mahallî Çevre Kurulu, belediyelerin ve ilgili diğer tüm kamusal ve özel paydaşların ve sivil toplumun katılımıyla il düzeyinde kurulur. - Mahallî çevre kurulları, çevre yönetimi için il düzeyinde programlar hazırlar. - Mahallî Çevre Kurulunun sekretarya hizmetleri ÇŞB il müdürlükleri tarafından yürütülür.	Yerel yönetimlerde EMAS tescilinin yaygınlaştırılması. Çevresel incelemeler yapılması için gerekli ayrıntılı düzenleyici çerçevenin hazırlanması. Eko-yönetim ilişkin inceleme, denetleme ve iyileştirme yapabilmeleri için belediyelerdeki çevre yönetim birimlerinin teknik kapasitelerinin geliştirilmesi. Yerel düzeyde eko-yönetimin iyileştirilmesi için yerel yönetimlere yönelik teşvik mekanizmaları tasarlanması. EMAS'a ilişkin bilgilerin yerel düzeydeki kamu kurumlarıyla paylaşılması.	- EMAS tescilinin yerel yönetimlere yönelik olarak uygulanması için Türk Akreditasyon Kurumu, TBB ve Vilayetler Birliği arasında iş birliği sağlanması. - Daha iyi eko-yönetim için yerel yönetimlere rehberlik sağlamaları amacıyla bölgesel yerel yönetim birliklerinin kapasitelerinin geliştirilmesi. - EMAS'ın ilçe ve il düzeyindeki kamu kurumları arasında, mahallî çevre kurulları aracılığıyla yaygınlaştırılması.

¹²⁹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2013.

Çevre yönetimi					
Daha iyi çevresel performans: Avrupa eko-yönetim ve denetim programı (EMAS)					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
Çevre performansının, belirlenmiş hedeflere ve ileride atılacak adımlara göre ölçümünü içeren bir çevre bildirimi hazırlaması. Çevresel inceleme, yönetim sistemi, denetim süreci ve bildirim, akredite bir çevre kurumu tarafından onaylanmalıdır. Onaylanan bildirim, kayıt altına alınır ve kamuoyuna sunulur. Bu aşamaları başarılı olarak tamamlayan bir kuruluş, antetli kağıtlarında, ürünlerinde, faaliyetlerinde ve hizmetlerinde çevresel performansın iyileştirilmesine yönelik kararlılığını göstermek için EMAS logosunu kullanabilir.		Sıfır Atık Yönetmeliği:¹³⁰ 250.000 nüfus ve üzeri büyükşehir ilçe belediyelerinde çevre yönetim birimi kurulur. 250.000 nüfus altı büyükşehir ilçe belediyelerinde, büyükşehir dışındaki il, ilçe ve belde belediyelerinde ve belediye birliklerinde çevre görevlisi bulundurulur. - Diğer yerel yönetimlerde çevre görevlisi bulundurulur ve/veya çevre danışmanlık hizmeti alınır. - Sıfır atık belgesi; temel, gümüş, altın ve platin olmak üzere dört seviyede düzenlenir.			

¹³⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

8.3.3 Atık yönetimi

Atık, çevre kirliliğinin ana kaynaklarından biridir. AB'nin atık yönetimi politikasına rehberlik etmesi amacıyla, 2008 yılında aşağıdaki atık hiyerarşisi tanımlanmıştır.¹³¹ Buna göre 1 numaralı seçenek, atık oluşturmamaya odaklanmaktadır:

- 1) Önleme
- 2) Yeniden kullanıma hazırlama
- 3) Geri dönüşüm
- 4) Geri kazanım
- 5) Bertaraf

Yukarıdaki atık hiyerarşisinde görüldüğü üzere bertaraf, en az tercih edilen seçenektir ve AB, atık depolamayı ve atıkların yakılmasını içeren bertaraf aşamasını olabilecek en az oranda tutmak için önlemler almaktadır. Atık depolamanın azaltılmasına ve kesinlikle kaçınılmaz olduğu durumlarda atık depolama sahalarının uygun bir şekilde yönetilmesine yönelik hükümler, ilgili konsey direktifinde belirtilmektedir. Bu konsey direktifine ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 48'de sunulmaktadır.

Tablo 48: Atık depolamaya ilişkin düzenlemelerin amacı

Genel çerçeve			
Atık depolama			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
1999	1999/31/AT tarihi 26.4.1999 OJ L 182 tarihi 16.7.1999 s. 1-19	Konsey direktifi	Atık depolama yüzünden yüzey suları, yer altı suları, toprak, hava veya insan sağlığı üzerinde oluşan olumsuz etkilerin olabildiğince önlenmesi veya azaltılması.
2008 ¹³²	2008/98/AT tarihi 19.11.2008 OJ L 312 tarihi 22.11.2008 s. 3-30.	Direktif	AB'de atıkların işlenmesine ilişkin yasal çerçeveyi belirler. Kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması ve kaynak kullanımının iyileştirilmesi amacıyla uygun atık yönetimi, geri kazanım ve geri dönüşüm tekniklerinin önemini vurgulayarak çevrenin ve insan sağlığının korunması için tasarlanmıştır.

Avrupa Komisyonu 2015 yılında, Avrupa'nın döngüsel ekonomiye geçişine hız kazandırmak amacıyla Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nı kabul etmiştir. Bu eylem planının amaçları, 2018 yılındaki ek bir girişimle daha da ileri taşınmıştır. 2019 yılı itibarıyla bu eylem planının bütünüyle tamamlandığı bildirilmektedir ancak bazı eylemlere ilişkin çalışmalar, 2019 sonrasında da devam etmektedir.¹³³ Avrupa Birliği'nin kaynak verimliliğine ilişkin uzun vadeli planlarından birini oluşturan ve 2015 yılında kabul edilen Döngüsel Ekonomi Paketi çerçevesinde, ilk Eylem Planı başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Birliğin yeni büyüme stratejisi olan Avrupa için Yeşil Anlaşma kapsamında, Avrupa Komisyonu 11 Mart 2020 tarihinde yeni Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nı kabul etmiştir.

AB'nin döngüsel ekonomiye ulaşmaya yönelik çalışmalarında, tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi kilit bir rol oynamaktadır. Ambalaj atıkları, tüketim mallarının neden olduğu önemli bir atık kaynağıdır ve AB, bu atık türünün çevre üzerindeki etkilerini sınırlamayı amaçlayan bir dizi direktifle bu konuyu düzenlemektedir. Ambalaj ve ambalaj atıklarına ilişkin ana direktifle ilgili özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 49'da sunulmaktadır.

¹³¹ Ayrıntılı bilgi: <http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>.

¹³² Sadece bilgi amaçlı verilmiştir ve merkezî düzeyin sorumluluğu altında olan genel yasal çerçeveyi kuruyor olması nedeniyle analiz kapsamına alınmamıştır.

¹³³ Avrupa Komisyonunun döngüsel ekonomi yaklaşımına ilişkin ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm.

Tablo 49: Ambalaja ve ambalaj atığına ilişkin düzenlemelerin amacı

Tüketim malları kaynaklı atıklar Ambalaj ve ambalaj atığı			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
1994	94/62/AT tarihi 20.12.1994 OJ L 365 tarihi 31.12.1994 s. 10-23	Direktif	• Çevre kalitesinin iyileştirilmesi, • İnsan sağlığının korunması, • Kaynakların korunması, • İç piyasanın işleyişinin sağlanması, • Ambalaj atığı üretiminin önlenmesi, • Ambalaj atığının bertaraf edilmesi yerine tekrar kullanımının, geri dönüşümünün ve diğer geri kazanım biçimlerinin özendirilmesi, böylece döngüsel bir ekonomiye geçişe katkı verilmesi için ambalaj ve ambalaj atığının yönetilmesine ilişkin AB kurallarının belirlenmesi. Sanayi, ticaret, büro, mağaza, hizmet veya hane düzeyinde ya da başka düzeylerde kullanılmış veya ortaya çıkmış olsun, kullanılan malzemeye bakılmaksızın Avrupa pazarına sunulan tüm ambalajları ve tüm ambalaj atıklarını kapsamaktadır.
2015	2015/720 tarihi 29.4.2015 OJ L 115 tarihi 6.5.2015 s. 11- 15		
2018	2018/852 tarihi 30.5.2018 OJ L 150 tarihi 14.6.2018 s. 141-154		

Tablo 50: Atık depolamaya ilişkin düzenlemelerin analizi

Genel çerçeve				
Atıkların Depolanması				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
Üç çeşit atık depolama sahası vardır: • Tehlikeli atık depolama sahaları • Tehlikeli olmayan atık depolama sahaları • Bozulmayan atık sahaları (çakıl, kum ve taş gibi çürümeyen veya yanmayan atıklar)	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: • Atık • Toprağın korunması • Çevre yatırımları • Çevre hizmetleri • İl çapında planlama ve eş güdüm 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: • Altyapı koordinasyonu • Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması • Atık yönetim planı yapılması 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: • Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı 2023¹³⁴: • Atık yönetimine ilişkin ulusal hedef: - o yüzde 35'inin geri kazanımı - o yüzde 65'inin düzenli depolamaya gönderimi • 2014 yılında yüzde 88,7 olan belediye atıklarının depolama yöntemi ile bertaraf oranının 2023 yılında yüzde 65'e düşürülmesi. • Vahşi döküm sahalarının rehabilite edilmesi. • İnşaat yıkıntı atıkları ve hafriyat toprağı yönetiminin ülke genelinde yaygınlaştırılması. • Tehlikeli atıkların gezi kazanımı ve bertaraf edilmesi için tesis yatırımlarının yapılması. • Belediye atığı dâhil tüm atıklar için atık türüne göre bölgesel hedefler ve yatırım ihtiyaçları. Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023)¹³⁵: • Atık üretimi azaltılacaktır. • Atık yönetimi konusunda halkın bilinçlendirilmesi sağlanacaktır. • Biyobozunur atık miktarını azaltmak için gerekli tedbirler alınacaktır. • Atık yönetim planları hazırlanacaktır.	• Geniş çaplı uygulama sağlanması için atıkların düzenli depolanmasına ilişkin mevcut düzenleyici çerçeve hakkında yerel düzeydeki bilginin ve teknik kapasitenin iyileştirilmesi. • TBB ve Vilayetler Birliği ile iş birliği içinde yerel yönetimler için ayrıntılı uygulama rehberleri hazırlanması. • Mekânsal planların atık depolama sahalarıyla ilgili politika larla uyumunun sağlanması. • Ulusal politikalarda belirtilen hedeflere ulaşmadaki Başarı düzeyinin izlenmesi ve 2030, 2040 ve 2050'ye yönelik güncel hedefler belirlenmesi. • Yerel yönetimlerin kendi koşullarına bağlı olarak, ulusal politikalarda belirtilen hedeflere uygun yerel düzeye uyarlanmış hedefler belirlenmesi. • Kaydedilen ilerlemenin ölçülmesi ve kamuoyunun bilgilendirilmesi için atığın düzenli depolanmasına ilişkin verilerin toplanması ve analiz edilmesi. • İşletmeciler tarafından hazırlanan raporların kamuoyuna sunulması.	• Atık üretiminin azaltılması için tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi. • Ulusal politika ve mevzuat hükümleriyle tam uyum sağlanması için dikey ve yatay iş birliği ve eş güdüm sağlanması. • Atık yönetimi alanında bölgesel yerel yönetim birliklerindeki uzmanlıklardan yararlanılması ve bu uzmanlıkların geliştirilmesi. • Atık yönetiminde hizmet performansının iyileştirilmesi için TBB, Vilayetler Birliği ve bölgesel yerel yönetim birlikleriyle iş birliği yapılarak, ulusal ve bölgesel düzeylerde kıyaslama mekanizmaları oluşturulması.

134 Türkiye Cumhuriyeti, 2016c,
135 Türkiye Cumhuriyeti, 2016a.

Genel çerçeve				
Atıkların Depolanması				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
○ Depolanacak atık türünün ve miktarının açıklaması ○ Sahanın kapasitesi ve tarifi ile işletim, izleme ve denetim planları. ○ Kapatma ve kapatma sonrası bakım süreçlerinin ayrıntıları.		• Atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri lisanslandırılacaktır. • "Kirlen öder" ilkesini de dikkate alarak atık yönetimi için finansman sistemi oluşturulacaktır. 2872 sayılı Çevre Kanunu: • Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler evsel atık bertaraf tesislerini kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletirmekle yükümlüdürler. • Sıfır atık yönetim sistemini kuran ve uygulayan yerel yönetimlere ÇŞB tarafından teşvik uygulaması yapılır. Atık Yönetimi Yönetmeliği:¹³⁶ • Belediyeler, atık işleme tesisleri kurmakla/kurdurmakla ve ilgili tesislere çevre lisansı almakla/aldırmakla yükümlüdür. • Belediyeler, atıkların yönetimi kapsamında bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri yapmakla yükümlüdür. • Belediyeler, atık yönetimi ile görevli personelin eğitimini sağlamakla yükümlüdür. • Büyükşehir belediyeleri, atık yönetim planlarının ilçe belediyeleri ile hazırlanmasını ve ÇŞB'ye sunulmasını sağlamakla yükümlüdür. • İl, ilçe ve belde belediyeleri, atık yönetim planlarını hazırlamak ve ÇŞB il müdürlüklerine sunmakla yükümlüdür.		

¹³⁶ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2015b.

Genel çerçeve				
Atıkların Depolanması				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik¹³⁷ - Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmeliğin 9, 10 ve Geçici 1'inci maddesinde, depolanan biyobozunur atık miktarının azaltılması, atıkların ön işleme tabi tutulma zorunluluğu ve buna ilişkin hedeflere yer verilmiştir. - Düzenli depolama tesisleri Yönetmelik'te üç sınıf olarak sınıflandırılmıştır. - Aşağıdaki atıklar düzenli depolama tesislerine kabul edilmez: - o Sıvı atıklar - o Patlayıcı, aşındırıcı, tutuşma ve yanma özelliği gösteren atıklar vb. - o Herhangi bir ön işleme tabi tutulmamış tıbbi atıklar - o Tanımlanmamış kimyasal maddeler - o Kullanılmış lastikler - Düzenli depolama tesisleri için tesisin bulunduğu belediyeden usulüne göre alınmış izin veya ruhsat üzerine ÇŞB'den lisans alınması zorunludur. - İşletmeciler, tesisin bulunduğu belediyeye bir yılı aşmayacak şekilde düzenli raporlama yapmakla yükümlüdür.		

¹³⁷ [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği, 2010a.

Tablo 51: Ambalaja ve ambalaj atığına ilişkin düzenlemelerin analizi

Tüketim malları kaynaklı atıklar Ambalaj ve ambalaj atığı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB ülkeleri, ambalaj atığı oluşumunu önlemek ve ambalajın çevreye etkisini en aza düşürmek amacıyla ulusal programlar, genişletilmiş üretici sorumluluğu programları aracılığıyla sağlanacak teşvikler ve diğer ekonomik araçlar gibi yöntemlerle tedbirler almaktadır.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Atık - Çevre yatırımları - Çevre hizmetleri 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Altyapı koordinasyonu - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması - Atık yönetim planı yapılması 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı 2023 ¹³⁸ 2014 yılında yüzde 5,3 olan kaynağında ayrı toplanan ambalaj atığı oranını 2023 yılında yüzde 12'ye yükseltmek 2014 yılında yüzde 0,2 olan belediye atıklarının biyolojik yöntemler ile geri kazanım oranını 2023 yılında yüzde 4'e yükseltmek 2014 yılında yüzde 5,4 olan belediye atıklarının mekanik biyolojik prosesler ile geri kazanım oranını 2023 yılında yüzde 11'e yükseltmek 2014 yılında yüzde 0,3 olan belediye atıklarının termal yöntemler ile geri kazanım oranını 2023 yılında yüzde 8'e yükseltmek Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) ¹³⁹ - Ambalaj malzemelerinde tehlikeli madde kullanımı en aza indirilecektir. - Ambalajların tekrar kullanılacak, geri dönüştürülecek ve geri kazanılacak biçimde üretilmesi sağlanacaktır. - Ambalaj atıklarının ayrı toplanması sağlanacaktır.	- AB'nin 2030 hedeflerine uyum için ambalaj ve ambalaj atıklarına ilişkin ulusal stratejilerin ve düzenleyici çerçevenin güncellenmesi. - Ulusal belgelerde yer alan politika ve hedeflerin, yerel yönetimlerin stratejik planlarına yansıtılması. - Belediye düzeyinde ambalaj atıkları yönetim planları hazırlanması. - TBB ile iş birliği içinde, sıfır atık konusundaki iyi uygulama örneklerinin yerel yönetimler arasında yaygınlaştırılması. - Atık oluşumunun önlenmesi ve atığın kaynağında ayrıştırılması için bilinçlendirme programları tasarlanması ve düzenlenmesi. - Ambalaj atıklarının ayrı toplanmasının kolaylaştırılması için tedbirler tasarlanması. - Yerel ve ulusal hedeflere yönelik olarak kaydedilen ilerlemeyi izlemek için ambalaj atığına ilişkin yerel düzeyde ayrıntılı veriler toplanması ve analiz edilmesi. - Sıfır atık bilgi sisteminin kullanımının yaygınlaştırılması.	- Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği Belediye Uygulama Rehberi.¹⁴² - Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri ile yerel yönetimler arasında yakın iş birliği kurulması. - Yerel yönetimlerin Ambalaj Komisyonuna etkin katılımının sağlanması. - Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir ambalaj üretiminin yaygınlaştırılması için özel sektörle iş birliği yapılması. - Bireylerin yeniden kullanım ve geri dönüşüm alışkanlıklarının değiştirilmesi. - Ambalaj atığının azaltılmasını desteklemek için yerel yönetimlere yönelik satın alma standartları belirlenmesi.
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar				
AB ülkeleri, aşağıdaki yöntemler yoluyla yeniden kullanılabilir ambalaj payında artış teşvik etmelidir: - Depozito iadesi programları - Hedef koyma - Ekonomik teşvikler - Her ambalaj türü için piyasaya sürülecek yeniden kullanılabilir ambalaja ilişkin asgari oranlar Ceri dönüşüm hedefleri: 2025 itibarıyla, tüm ambalajların ağırlık bakımından en az yüzde 65'i geri dönüştürülmelidir: - Plastiğin yüzde 50'si - Ağşabın yüzde 25'i - Demirli metallerin yüzde 70'i - Alüminyumun yüzde 50'si - Camin yüzde 70'i - Kağıt ve kartonun yüzde 75'i				

¹³⁸ Türkiye Cumhuriyeti, 2016c,

¹³⁹ Türkiye Cumhuriyeti, 2016a.

¹⁴² REC Türkiye, 2016.

Tüketim malları kaynaklı atıklar Ambalaj ve ambalaj atığı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
2030 itibarıyla, tüm ambalajların ağırlık bakımından en az yüzde 70'i geri dönüştürülmelidir: • Plastiğin yüzde 55'i, • Ahşabın yüzde 30'u • Demirli metallerin yüzde 80'i • Alüminyumun yüzde 60'ı • Camın yüzde 75'i • Kağıt ve kartonun yüzde 85'i AB ülkeleri, kullanılmış ambalaj ve/veya ambalaj atığının iade edilmesini ve/veya toplamasını ve ayrıca toplanan ambalaj ve/veya ambalaj atığının yeniden kullanımı veya geri dönüşüm dâhil geri kazanımını sağlayacak sistemler oluşturulmasını sağlamalıdır.		Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği¹⁴⁰ • Temel ilke olarak ambalaj atıklarının oluşumunun önlenmesi, üretimin kaçınılmaz olduğu durumlarda ise öncelikle yeniden kullanılması, geri dönüştürülmesi, geri kazanılması ve enerji kaynağı olarak kullanılması esastır. • Ambalaj atıklarının düzenli depolama sahalarında depolanarak bertaraf edilmesi yasaktır. • Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı biriktirilerek, ayrı toplanması esastır. • Plastik torba kullanımının yıllık kişi başına adedinin aşağıdaki hedefleri aşmayacak şekilde azaltılması esastır: - o 2019'a kadar 90 - o 2025'e kadar 40 • ÇŞB, depozito/iade sisteminin uygulanmasına ve izlenmesine ilişkin esasları bu Yönetmelik hükümlerine göre belirler. • ÇŞB, ambalaj atıkları yönetim planının hazırlanmasına ilişkin esasları belirler ve ulusal ambalaj atığı önleme planının hazırlanmasına yönelik gerekli çalışmaları yürütür. • ÇŞB, geri dönüşüm hedeflerine ilişkin göstergeleri izler. • ÇŞB il müdürlükleri: - o Belediyeler, ekonomik işletmeler, yetkilendirilmiş kuruluşlar, çevre lisanslı ambalaj atığı işleme tesisleri ve	• Ambalaj atığının azaltılmasına ilişkin kaydedilen ilerlemenin ve bunun çevre üzerindeki etkisinin halka duyurulması.	

¹⁴⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2017b.

Tüketim malları kaynaklı atıklar Ambalaj ve ambalaj atığı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		ambalaj atığı üreticileri arasında koordinasyonu sağlar. - o Belediyelerin ambalaj atıkları yönetim planlarını inceleyerek değerlendirir. • Belediyeler: - o Ambalaj atıklarının ayrı toplanmasından sorumludur. - o Çalışmalarını ve verileri ambalaj bilgi sistemi üzerinden bildirmekle yükümlüdür. - o Yönetmelik'in uygulanması için eğitim faaliyetleri yapmak ve bu faaliyetlere katkıda bulunmakla yükümlüdür. - o Geri dönüşüm tesislerine alan ve altyapı sağlamakla yükümlüdür. • Belediye birlikleri, ilgili çalışanları üyeleri adına yerine getirebilir. • 2020 sonrasında, geri dönüştürülmüş malzemeden sağlanacak ambalaj oranları şöyledir: - o Plastikte yüzde 8 - o Kağıt ve kartonda yüzde 35 - o Camda yüzde 20 - o Metalde yüzde 20 • Malzeme cinsine bakılmaksızın 2020 sonrası geri kazanım ve geri dönüşüm hedefleri: - o Yüzde 60 geri kazanım - o Yüzde 55 geri dönüşüm • Belediyelerin ambalaj atığı toplama sistemleri ile: - o 400.000 ve üzeri nüfusa sahip belediyelerde her 100 konutta en az bir adet biriktirme ekipmanı veya her 400 metrede		

Tüketim malları kaynaklı atıklar Ambalaj ve ambalaj atığı				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		en az bir adet biriktirme ekipmanı, 0 100.000 ile 400.000 arası nüfusa sahip belediyelerde her 150 konuta en az bir adet biriktirme ekipmanı veya her 500 metrede en az bir adet biriktirme ekipmanı, 0 100.000 ve altında nüfusa sahip belediyelerde ise her 200 konuta en az bir adet biriktirme ekipmanı veya her 600 metrede en az bir adet biriktirme ekipmanı, 0 Kamu kurum ve kuruluşları, otel, restoran, eğitim kurumları, park, bahçe, spor kompleksi, terminal gibi yerlere ambalaj atığı biriktirme ekipmanları yerleştirilmesi sağlanır. • Belediyeler tarafından ambalaj atığı aktarma merkezleri kurulabilir. • Belediyeler ve belediye birlikleri, Ambalaj Komisyonunda yer alır. Sıfır Atık Yönetmeliği¹⁴¹ • Yerel yönetimlerde sıfır atık yönetim sistemine geçişlerin tamamlanması için üç aşama belirlenmiştir: 0 250.000 nüfus ve üzeri büyükşehir ilçe belediyelerinde 2020 sonuna kadar. 0 250.000 nüfus altı büyükşehir ilçe belediyeleri, il, ilçe ve belde belediyeleri ve belediye birliklerinde 2021 sonuna kadar		

¹⁴¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

Tüketim malları kaynaklı atıklar Ambalaj ve ambalaj atığı					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
		• Diğer belediyeler ve il özel idareleri 2022 sonuna kadar, Mahallin en büyük mülki idare amiri, il sıfır atık yönetim sistemi planının hazırlanmasını sağlar. • Belediyeler, atık yönetim planlarını il sıfır atık yönetim sistemi planına uyumlu hâle getirmekle yükümlüdür. • Belediyeler halkı, atıklarını ayırmaya ve ayrı biriktirmeye ve atık oluşumunu önlemeye teşvik etmekle yükümlüdür. • İlgili süreçlere kent konseylerinin katılımı sağlanır. • Veriler, yılda iki kez sıfır atık bilgi sistemi üzerinden bildirilir.			

8.3.4 Hava kirliliği

AB, 1970'lerin başından bu yana hava kirliliğinin önlenmesine odaklanmaktadır. Hava kirliliği, Avrupa'daki erken ölümlerin çevre kaynaklı birinci sebebidir.¹⁴³ Hava kirliliğiyle mücadele edilmesini amaçlayan AB müktesebatı; hava kalitesi, atmosfer kirliliği, taşıtlardan kaynaklı kirlilik ve sanayiden kaynaklı kirliliğe yoğunlaşmaktadır.

Avrupa Komisyonu 2013 yılında, AB'nin yasal düzenlemelerini daha kapsamlı hâle getirmeyi amaçlayan üç önemli öneri içeren yeni bir temiz hava politika paketi hazırlamıştır. Bu üç öneri şunlardır:

- Avrupa için yeni bir Temiz Hava Programı (mevcut hedeflere ulaşılmasını sağlamaya, araştırma ve yeniliği desteklemeye ve uluslararası iş birliğini teşvik etmeye yönelik tedbirlerle)
- Atmosferi kirlüten bazı maddelerin ulusal emisyonlarının azaltılması
- Orta ölçekli yanma tesislerinden havaya salınan bazı kirleticilerin emisyonlarının sınırlandırılması

2030'a kadar gerekli önlemler alındığında AB, aşağıdaki hedeflere ulaşmayı planlanmaktadır:¹⁴⁴

- 58.000 erken ölümün önlenmesi
- 123.000 km² ekosistemin azot kirliliğinden kurtarılması
- 56.000 km² korunmuş alanın azot kirliliğinden kurtarılması
- 19.000 km² orman ekosisteminin asitlenmeden kurtarılması
- Toplumun dışsal sağlık maliyetlerinden 40 ile 140 milyar avro tasarruf edilmesi
- İş gücünün daha yüksek verimliliğe ulaşması sonucunda 3 milyar avro tutarında yarar sağlanması
- Kaybedilen iş günü sayısındaki azalmadan kaynaklı verimlilik artışı sayesinde 100.000 ek istihdam yaratılması

AB'deki hava kalitesine ilişkin mevcut hükümler, 2008 tarihli ortam hava kalitesi direktifinde belirtilmektedir. Bu direktife ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 52'de sunulmaktadır.

Tablo 52: Avrupa için daha temiz bir havaya ilişkin düzenlemelerin amacı

Hava kalitesi			
Avrupa için daha temiz bir hava			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2008	2008/50/AT tarihi 21.5.2008 OJ L 152 tarihi 11.6.2008 s. 1- 44	Direktif	• Soluduğumuz havanın olabildiğince temiz olmasını sağlamak için insan sağlığının ve çevrenin korunması. • Ortamdaki havanın temizliğini izlemek ve kirleticileri ortadan kaldırmak için etkin önlemler alınması. Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda direktif: • Hava kalitesi hedeflerini ortaya koyar • Değerlendirme tedbirlerini belirler • Standartların karşılanmaması durumunda düzeltici önlemleri tanımlar • Halkın bilgilendirilmesini sağlar

AB, hava kirliliğinin ana kaynaklarını şöyle tanımlamaktadır:

- Karayolu taşıtları

¹⁴³ Ayrıntılı bilgi: http://ec.europa.eu/environment/air/index_en.htm.

¹⁴⁴ Ayrıntılı bilgi: http://ec.europa.eu/environment/air/clean_air/index.htm.

- Karayolu dışında kullanılan hareketli makineler
- Denizyolu taşımacılığı
- Tarım
- Enerji ve endüstriyel kaynaklar
- Boyalar

Tablo 53: Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalara ilişkin düzenlemelerin analizi

Çevresel kazalar			
Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalar			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2012	2012/18/AB tarihi 4.7.2012 OJ L 197 tarihi 24.7.2012 s. 1-37	Direktif	Kimyasallar başta olmak üzere, tehlikeli maddeler içeren büyük kaza risklerinin kontrol altına alınması.

Tablo 54: Avrupa için daha temiz bir havaya ilişkin düzenlemelerin analizi

Hava kalitesi				
Avrupa için daha temiz bir hava				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Direktif kapsamına giren aşağıdaki her bir kirleniciyi değerlendirmek için eşik değerler, sınır değerleri ve hedef değerler belirlenmektedir: - o Kükürt dioksit - o Azot dioksit - o Parçacık madde - o Kulfün - o Benzen - o Karbon monoksit - Ulusal makamlar bu görevlerini, seçilen örneklem noktalarında toplanan verileri kullanarak yerine getirmek üzere belli kurumlar görevlendirmektedir. - Belli bir alandaki kirlilik düzeylerinin, eşik değerlerden yüksek olduğu yerlerde, durumun düzeltilmesi için hava kalitesi planları hazırlanmalıdır. Bu planlarda, çocuklar gibi hassas grupların korunması için özel tedbirler yer alabilir. - Kirlilik düzeylerinin eşik değerleri aşma riski varsa; örnek olarak karayolu trafiğinin, inşaat işlerinin veya bazı endüstriyel faaliyetlerin azaltılmasına yönelik kısa dönemli eylem planları uygulanmalıdır. - Ulusal makamlar, sadece kamuoyunun değil sağlık kurumları ve sanayi federasyonları dâhil çevre kuruluşlarının, tüketici kuruluşlarının	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Çevre hizmetleri - Yapıların ve iş yerlerinin ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - İş yerlerinin ruhsatlandırılması - Ulaşım planlama ve koordinasyon - Altyapı koordinasyonu - Trafik yönetimi - Toplu taşıma - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: - Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği	Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023):¹⁴⁵ - Ulusal emisyon envanteri hazırlanacaktır. - İl düzeyinde yerel emisyon envanteri hazırlanacaktır. - Bölgesel hava kalitesi haritaları hazırlanacaktır. - Hava kalitesi tahmin altyapısı oluşturulacaktır - Sanayiden kaynaklı hava kirliliği azaltılacaktır. 2872 sayılı Çevre Kanunu: - ÇŞB tarafından belirlenen temiz hava politikalarının il ve ilçe merkezlerinde uygulanması ve hava kalitesinin izlenmesi esastır. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği:¹⁴⁶ - Aşağıdakiler için limit değerler, hedef değerler ve uyarı eşikleri belirlenmiştir: - o Kükürt dioksit - o Nitrojen dioksit - o Partikül madde - o Kulfün - o Benzen - o Karbon monoksit - Veri toplama için bölge ve alt bölgeler belirlenmiştir ve Bakanlığın	- Hava kalitesi ölçümü ve izlenmesine ilişkin politikalar hakkında yerel düzeydeki bilginin ve teknik kapasitenin iyileştirilmesi. - Ulusal mevzuatta yer alan hükümlerin tam olarak uygulanmasının sağlanması. - Hava kalitesi alanında etkili yatay ve dikey iş birliği için mekanizmalar tasarlanması. - İlgili tüm paydaşları ve kamuoyunu yerel hava kalitesi hakkında bilgilendirmek için iletişim kanalları tasarlanması ve bunların etkili bir şekilde kullanılması. - Daha temiz bir hava için farkındalığın artırılması amacıyla kent konseyleriyle iş birliği yapılması.	- Temiz hava planlarının ve eylem planlarının hazırlanması ve izlenmesi süreçlerinde ÇŞB il müdürlükleri ile belediyeler arasında yakın ve düzenli iş birliği oluşturulması. - Yerel düzeyde hava kalitesi yönetimine ilişkin deneyim ve uzmanlık paylaşımı için TBB ve Vilayetler Birliğiyle iş birliği yapılması.

¹⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti, 2016a.

¹⁴⁶ [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği 2008.

Hava kalitesi				
Avrupa için daha temiz bir hava				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
ve ilgili diğer kuruluşların da kendi bölgelerindeki ortam hava kalitesi hakkında bilgilendirilmesini sağlamalıdır. AB ülkelerinin yönetimleri, mevzuat kapsamına giren tüm kirleticilere ilişkin yıllık raporlar yayınlamalıdır.		il müdürlükleri hava kalitesi değerlendirmesini yapar veya yaptırır. - Bakanlığın il müdürlükleri, belirtilen bir limit değer aşıldığında ilgili kurum ve kuruluşlarla temiz hava planları hazırlar. - Bakanlığın il müdürlükleri, emisyon envanteri oluşturabilir. - Bakanlık ve il müdürlükleri, hava kalitesi göstergelerini düzenli olarak kamuoyuna sunar. - Belediyeler, eylem planları ve temiz hava planlarının hazırlanmasında, bilgi ve raporların iletiminde iş birliği ve katkı sağlar. - Bakanlık ve il müdürlükleri, ozon için hazırlanan yıllık raporları kamuoyuna sunar.		

Tablo 55: Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalara ilişkin düzenlemelerin amacı

Çevresel kazalar				
Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalar				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
- Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalarla mücadele için halka daha güçlü haklar verilmesi. - Yakınlardaki sanayi tesislerinde ortaya çıkabilecek risklere ve bir kaza anında	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - il çapında planlama ve eş güdüm - Çevre yatırımları - İş yerlerinin ve yapıların ruhsatlandırılması	Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik¹⁴⁷ Acil hizmet birimleri arasında belediyelerin itfaiye teşkilatları da sıralanmaktadır.	- Yerel düzeyde ayrıntılı kamusal danışma mekanizmaları geliştirilmesi. - Vatandaşlara büyük endüstriyel kazalar hakkında ayrıntılı bilgiler sunulması ve acil duruma hazırlık ve	- il Afet ve Acil Durum Müdürlükleri, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri ve İl Sağlık Müdürlükleri arasında il düzeyinde eş güdüm. - TBB ve Vilayetler Birliği ile iş birliği içinde, büyük endüstriyel kazaların

¹⁴⁷ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

Çevresel kazalar					
Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalar					
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar	
ne yapılacağına ilişkin bilgilere daha iyi erişim sağlanması. • Bilgiler, çevrim içi olarak erişilebilir olmalı. • Kimyasalların veya petrokimyasalların kullanıldığı veya depolandığı ya da metal artımanın yapıldığı sanayi alanlarını kapsamaktadır. • Mevzuat kapsamındaki tesislere ilişkin projeler, planlar ve programlar hakkında kamuoyuna danışılmasına yönelik daha sıkı süreçler. • İmar planlama kanunlarında yapılan değişikliklerle, yeni tesislerin mevcut tesislerden güvenli bir uzaklıkta konumlandırılması. • Uygun bir şekilde bilgilendirilmediklerini veya sürece dâhil edilmediklerini düşünen kişilere mahkemeye gitme olanağı tanınması. • Güvenlik kurallarının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için çeşitli tesislere yönelik daha katı standartlar getirilmesi.	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: • Stratejik planlama ve yatırım planlama • Mekânsal planlama ve kentsel gelişimin planlanması ve eş güdümü • Yapıların ruhsatlandırılması • Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması • Altyapı koordinasyonu	• İşletmeciler, tehlikeli maddeye müdahale bilgilerinin ayrıntılarını içeren kartı belediyenin itfaiye teşkilatına gönderir. • İşletmeciler, kuruluştaki büyük endüstriyel kaza meydana geldiği takdirde belediyenin itfaiye teşkilatına bilgi verir.	müdahale hakkında eğitim programları düzenlenmesi. • Büyük endüstriyel kazalara ilişkin riskleri değerlendirmek için mevcut mekânsal planların gözden geçirilmesi. • Büyük endüstriyel kazalara ilişkin riskleri değerlendirmek için mevcut iş yeri ruhsatlarının gözden geçirilmesi.	önlenmesi ve etkilerinin azaltılması hakkında yerel yönetimlere yönelik rehberler hazırlanması.	

8.3.5 Su kalitesi

Hava gibi su da yaşamın temel kaynağı olarak 30 yılı aşkın bir süredir AB tarafından düzenlenmektedir. AB'nin içme suyu politikasının başlıca bileşenleri şöyle tanımlanmaktadır:¹⁴⁸

- İçme suyu kalitesinin, en güncel bilimsel kanıtlara dayalı standartlara göre kontrol edilmesinin sağlanması.
- İçme suyu kalitesinin verimli ve etkili bir şekilde izlenmesinin, değerlendirilmesinin ve uygulanmasının güvence altına alınması.
- Tüketicilere yeterli ve uygun bilgilerin zamanında sunulması.
- Daha kapsamlı bir AB su ve sağlık politikasına katkı verilmesi.

Avrupa Komisyonu içme suyu kalitesinin iyileştirilmesi ve vatandaşların daha kapsamlı bilgiye erişebilmeleri için içme suyu direktifine yönelik olarak 2018 yılında bir güncelleme önerisini kabul etmiş fakat kalite esasları 1998 yılındaki direktif ile ortaya koyulmuştur. 1998 tarihli bu direktife ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 56'da sunulmaktadır.

Tablo 56: İçme suyunun temel nitelik standartlarına ilişkin düzenlemelerin amacı

Suyun belirli kullanım alanları İçme suyunun temel nitelik standartları			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
1998	98/83/AT tarihi 3.11.1998 OJ L 330 tarihi 5.12.1998 s. 32-54	Direktif	• içme suyuna yönelik standartlar belirlenmesi. • insan tüketimine yönelik suyun sağlıklı ve temiz olmasını sağlayarak, halk sağlığının her tür kirlenmeden kaynaklı olumsuz etkilerden korunması. İnsan tüketimine yönelik su, özgün hâliyle veya görmüş olduğu işlem sonrasında içme, pişirme, yemek hazırlama veya diğer evsel kullanım amaçlı sudur. Çeşmeden, tankerden, şişeden veya konteynerden sağlanabilir.

¹⁴⁸ Ayrıntılı bilgi: http://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/index_en.html.

Tablo 57: İçme suyunun temel nitelik standartlarına ilişkin düzenlemelerin analizi

Suyun belirli kullanım alanları İçme suyunun temel nitelik standartları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB ülkeleri: • suyun içinde insan sağlığı için tehlike oluşturabilecek mikroorganizma, parazit veya zararlı madde konsantrasyonlarının bulunmamasını sağlamak için gerekli tedbirleri almalıdır ve asgari mikrobiyolojik ve kimyasal standartları karşılamalıdır; • çeşmeden veya tankerden gelen suyun standartları karşılamasını sağlamalıdır; • mikrobiyolojik ve kimyasal değerlerin ve parametrik göstergelerinin karşılandığını denetlemek amacıyla, kararlaştırılan örneklem alma noktalarında düzenli olarak suyu kontrol etmelidir; • standartlar karşılanmadığında hemen araştırma yapmalı ve gereken düzeltici eylemleri yerine getirmelidir; • bir su kaynağının halk sağlığına olası bir tehdit oluşturduğu düşünülürse, su arzını yasaklamalı veya kısıtlamalıdır; • düzeltici önlem alındığında halkı bilgilendirmelidir; • içme suyu kalitesine ilişkin olarak her 3 yılda bir rapor yayımlamalıdır.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: • Su • İçme suyu yatırımları • Çevre hizmetleri 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: • Sürdürülebilir kalkınma ilkesinin uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması • Su ve kanalizasyon hizmetleri • Altyapı koordinasyonu 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu: • Altyapı hizmetleri ve çevre koruma alanlarında yerel yönetimler arası iş birliği 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun: • İçme suyu temini • Su kaynaklarının korunması • Su kirliliğinin önlenmesi	Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023):¹⁴⁹ • Su kalitesi hakkında halk bilgilendirilecektir. • Su kirliliği önlenecektir. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği:¹⁵⁰ • İçme suyuyla ilişkin hükümler 2018 yılında iptal edilmiştir. • Sınıflarına göre kıta içi su kaynaklarının kalite ölçütleri belirlenmiştir. • İçme suyu temin edilen kaynakları denetim faaliyetlerinden büyükşehir belediyeleri sorumludur. İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik:¹⁵¹ • İçme suyu kalitesine ilişkin parametreleri asgari standart olarak belirlemektedir. • Su kalitesinin iyileştirilmesi için ilave parametreler belirlenebilir. • Parametreler, dağıtım ağı, tanker, şişe veya ambalaj ile tüketime sunulan sular ve imalatla kullanılan sular için geçerlidir. • Mahallî idareler, içme suyunun parametrik değerlere uygun olmasını sağlamak için mülkiyet sahiplerine	• Yerel yönetim personelinin politika bilgisinin ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi. • Genel kamuoyuna su kalitesine ilişkin ayrıntılı ve güncel bilgi sunmak amacıyla belediyelerin bilgi sistemlerinin Ulusal Su Bilgi Sistemi ile bütünleşmesinin sağlanması. • Mevcut düzenleyici çerçevenin yerel düzeyde katılımcı, saydam ve hesap verebilir şekilde geniş çaplı uygulanması için mekanizmalar oluşturulması. • Ulusal su kalitesi standartlarına uyum sağlanması için yerel yönetimlerin izleme kapasitesinin geliştirilmesi. • Binaların içindeki içme suyu tesisatının kalite standartlarına uyumunun sağlanması amacıyla mülk sahiplerine ve yöneticilere yönelik yerel yol gösterici mekanizmalar oluşturulması.	• Su kalitesine ilişkin temel standartların ülke çapında uygulanması için ÇŞB, Tarım ve Orman Bakanlığı, TBB, Vilayetler Birliği, YİKOB'lar, bölgesel birlikler ve yerel yönetimler arasında çok düzeyli iş birliği yapılması. • Su kalitesi standartlarının izlemesi ve uyum düzeyinin iyileştirilmesi için kent konseylerinden ve ilgili STK'lardan destek alınması.

¹⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti, 2016a.

¹⁵⁰ [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği, 2004.

¹⁵¹ Sağlık Bakanlığı Yönetmeliği, 2005.

Suyun belirli kullanım alanları				
İçme suyunun temel nitelik standartları	AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları
	Halka yönelik bu bilgiler, Avrupa Komisyonuna gönderilmelidir. Direktif, doğal kaynak suları veya şifalı sular için geçerli değildir. AB ülkeleri, 50'den az kişiye hizmet veren özel, ticari olmayan su teminini mevzuatlarından ayrı tutabilir.		- tavsiyelerde bulunur ve her tür önlem alır. - Şebeke sistemini ve yaşayan nüfusu temsil edecek şekilde belirlenen numune alma noktalarına mahallî idarelerce numune alma yoluyla bağlanır. - Su kalitesinin düzenli biçimde izlenmesi, halk sağlığı müdürlüklerince mahallî idarelerle iş birliği içinde hazırlanan yıllık programlarla sağlanır. - Kirlilik tespit edilirse, izleme programı dışında ilave denetleme izlemesi talep edilebilir. - Tüketiciler, halk sağlığı müdürlüklerince alınan önlemler hakkında yazılı ve görsel medya veya internet aracılığıyla bilgilendirilir. - Mahallî idare tarafından içme-kullanma sularına ilişkin olarak tüketicilere yeterli ve güncel bilgiler sağlanır. - Suların kalitesi hakkında üç yılda bir rapor yayımlanır ve Avrupa Komisyonuna gönderilir. İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Arıtılması Hakkında Yönetmelik¹⁵² - İçme sularının kalite ölçütleri belirlenmektedir ve belediyeler, bu ölçütlere uyulmasını sağlamak için gerekli önlemleri alırlar. - Büyükşehir belediyeleri tarafından içme sularının kalitesinin izlenmesi için izleme programları hazırlanır.	

¹⁵² Tarım ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği, 2019.

Suyun belirli kullanım alanları içme suyunun temel nitelik standartları				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		- İzleme sonuçları, Ulusal Su Bilgi Sistemi'ne kaydedilir. içme ve Kullanma Suyu Temini ve Dağıtım Sistemleri Hakkında Yönetmelik.¹⁵³ - içme suyu dağıtım sisteminde suyla temas hâlinde bulunan bütün elemanlar ve malzemelerin, su kalitesine zarar vermeyecek şekilde tasarlanması ve üretilmesi gerekmektedir. - içme suyu sistemlerinin planlanması, tasarımı ve projelendirilmesi, yapımı ve işletilmesi, su kalitesine zarar vermeyecek şekilde olması esastır. içme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik.¹⁵⁴ - Büyükşehir belediyelerine içme-kullanma suyu temin edilen su kaynakları için koruma planları, büyükşehir belediyelerince hazırlanır. - Büyükşehir belediye sınırları içindeki su kaynaklarının denetiminden büyükşehir belediyeleri sorumludur.		

¹⁵³ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği, 2017e.

¹⁵⁴ Tarım ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği, 2017.

8.3.6 Gürültü kirliliği

Açık alanda kullanılan teçhizattan yayılan gürültü, kentsel alanlardaki gürültü kirliliğinin önemli bir kaynağıdır. Gürültü kirliliğinin nedeni, kullanılan teçhizatın teknik özellikleriyle doğrudan ilgili olsa da gerekli denetimlerin yapılması ve ilgili politikaların etkilerini değerlendirmek için veri toplanması yoluyla gürültü emisyon sınırlarına uygun olarak etiketlenmiş teçhizatın kullanımının teşvik edilmesi, AB'nin bu alandaki çalışmalarının hedefleri arasındadır. AB'nin açık alan gürültüsü ile ilgili direktifine ilişkin özet bilgiler, aşağıdaki Tablo 58'de sunulmaktadır.

Tablo 58: Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonuna ilişkin düzenlemelerin amacı

Gürültü kirliliğinin kaynağı			
Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonu			
Yıl	Sayı	Düzenlemenin türü	Amaç
2000	2000/14/AT tarihi 8.5.2000 OJ L 162 tarihi 3.7.2000 s. 1- 78	Direktif	Açık alanda kullanılan 57 tür teçhizatın gürültü emisyonlarının kontrolünün iyileştirilmesi. Örneğin: • Kompresörler • Ekskavatörler-kepçeler • Farklı türlerde testereler • Beton karıştırıcılar Böylelikle, vatandaşların sağlığının ve refahının iyileştirilmesi için: • Gürültü emisyon standartlarının uyumlu hâle getirilmesi • Uygunluk değerlendirmesi süreçlerinin uyumlu hâle getirilmesi • Gürültü düzeyi işaretlerinin uyumlu hâle getirilmesi • Gürültü emisyonlarına ilişkin veri toplanması
2002 ¹⁵⁵	2002/49/AT tarihi 25.6.2002 OJ L 189 tarihi 18.7.2002 s. 12-25	Direktif	Çevresel gürültüye maruz kalmanın zararlı etkilerinden kaçınılması, bu etkilerin önlenmesi veya öncelikli bir şekilde azaltılmasına yönelik ortak bir yaklaşım belirlenmesi. Bu yaklaşım, gürültü haritalarının hazırlanması, kamuoyuna bilgi verilmesi ve yerel düzeyde eylem planları uygulanması amacıyla ortak yöntemler kullanılmasına dayanmaktadır. Direktif ayrıca, gürültü kaynaklarına ilişkin AB tedbirleri belirlenmesi için de temel oluşturmaktadır.

¹⁵⁵ Sadece bilgi amaçlı verilmiştir ve merkezî düzeyin sorumluluğu altında olan genel yasal çerçeveyi kuruyor olması nedeniyle analiz kapsamına alınmamıştır.

Tablo 59: Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonuna ilişkin düzenlemelerin analizi

Gürültü kirliliğinin kaynağı				
Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonu				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
AB ülkeleri, teçhizat için geçerli gürültü emisyon sınırlarını izlemekle sorumlu onaylanmış kurumlar oluşturabilir. Bu izleme kontrolleri hem teçhizatın tasarım aşaması hem de teçhizatın üretim aşaması için geçerlidir. Ancak, yalnızca zorunlu işaretlemeye tabi olan teçhizatın tasarımının izlenmesinin gerekli olmadığı altı çizilmelidir.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: - Çevre yatırımları - İş yerlerinin ve yapıların ruhsatlandırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu: - Yapıların ruhsatlandırılması - Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması - Altyapı koordinasyonu	Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023): ¹⁵⁶ - Stratejik gürültü haritaları ve eylem planları hazırlanacaktır. - Çevresel gürültü ve etkileri hakkında kamuoyu bilgilendirilecektir. - Görevli kamu kuruluşlarının kurumsal yapıları güçlendirilecektir. 2872 sayılı Çevre Kanunu: - Kişilerin huzur ve sükununu, beden ve ruh sağlığını bozacak şekilde gürültü ve titreşim oluşturulması yasaktır. - Ulaşım araçları, şantiye, fabrika, atölye, iş yeri, eğlence yeri, hizmet binaları ve konutlardan kaynaklanan gürültü ve titreşimin yönetmeliklerle belirlenen standartlara indirilmesi için gerekli tedbirler alınır. Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği: ¹⁵⁷ - Yerel yönetimler, çevresel gürültüyü denetlemek, raporlamak ve ihlal tespiti hâlinde yaptırım uygulamak için gerekli tedbirleri alırlar. - Yerel yönetimler, çevresel gürültüye ilişkin veri toplarlar. - Belediyeler çevresel gürültü haritaları ve eylem planları hazırlar. - Çevresel gürültü eylem planları, nihai hâle gelmeden önce kamuoyu	- Yerel yönetim çalışanları tarafından açık alanda kullanılan teçhizat için ulusal mevzuatın yerel yönetimler tarafından <u>tam olarak uygulanmasının</u> sağlanması. - Mevzuatta belirtilen gürültü emisyonu koşullarına uyum sağlanması için yerel yönetimler tarafından kullanılan teçhizatla ilişkin <u>düzenli denetimler</u> gerçekleştirilmesi. - Yerel yönetim çalışanlarına, açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonlarına ilişkin eğitim ve farkındalık programları tasarlanması ve düzenlenmesi. - Yerel yönetimler tarafından işletilen şantiye alanlarındaki gürültü emisyonlarının <u>izlenmesi ve raporlanması</u>. - Yerel yönetimlerin planlanan faaliyetleri kapsamında açık alanda kullanılacak teçhizatın gürültü emisyonuna ilişkin kamuoyunun <u>bilgilendirilmesi için gelişmiş mekanizmalar</u> kurulması. - Ulusal mevzuat hükümlerinin, yerel yönetimlerin sınırları içindeki şantiye alanlarında <u>uygulanmasının</u> sağlanması.	- Yerel yönetimlerin açık alanda kullanılan teçhizatla ilişkin satın alma süreçlerinin uygunluğunun değerlendirilmesi. - Çağdaş ve daha az gürültü yayan teçhizatın kullanılmasını sağlayan teçhizat paylaşım sistemleri kurulması için TBB, Vilayetler Birliği ve bölgesel birliklerle iş birliği yapılması.

156 Türkiye Cumhuriyeti, 2016a.

157 [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği, 2010b.

Gürültü kirliliğinin kaynağı Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonu				
AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalar	Türkiye'deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili yetkileri	Kilit noktalara uyumun değerlendirilmesi	Başlıca iyileştirme kanalları	Tam uyuma ilişkin zorluklar ve fırsatlar
		gürültüye açık ve nihai hâli hakkında kamuoyuna bilgi verilir. - Şantiye alanlarından çevreye yayılan gürültü seviyesi ve gürültünün önlenmesine ilişkin kriterler Yönetmelik'te belirtilmiştir. - Şantiye faaliyeti sonucu oluşabilecek darbe gürültüsü, 100 dBCyi aşamaz. - Ağır inşaat makinelerinin sebep olacağı çevresel titreşimlerin sınırları Yönetmelik'te belirlenmiştir. - ÇŞB, Yönetmelik'in uygulanmasına yönelik açıklayıcı dokümanlar hazırlar. - Belediyeler ve İÖİ'ler Yönetmelik'in uygulanmasını hem programlı hem de şikâyetlere istinaden denetler. 100.000'den fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları her beş yılda bir stratejik gürültü haritaları hazırlarlar. Açık Alanda Kullanılan Teçhizat Tarafından Oluşturulan Çevredeki Gürültü Emisyonu ile İlgili Yönetmelik:¹⁵⁸ - Açık alanda kullanılan çeşitli teçhizat için müsaade edilen ses güç seviyelerini düzenlemektedir. - Yönetmelik'te belirtilen standartlara uyumun denetimi en az her 3 yılda bir yapılır. - Denetim süreçlerini tanımlar.		

¹⁵⁸ [Önceki] Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yönetmeliği, 2006.

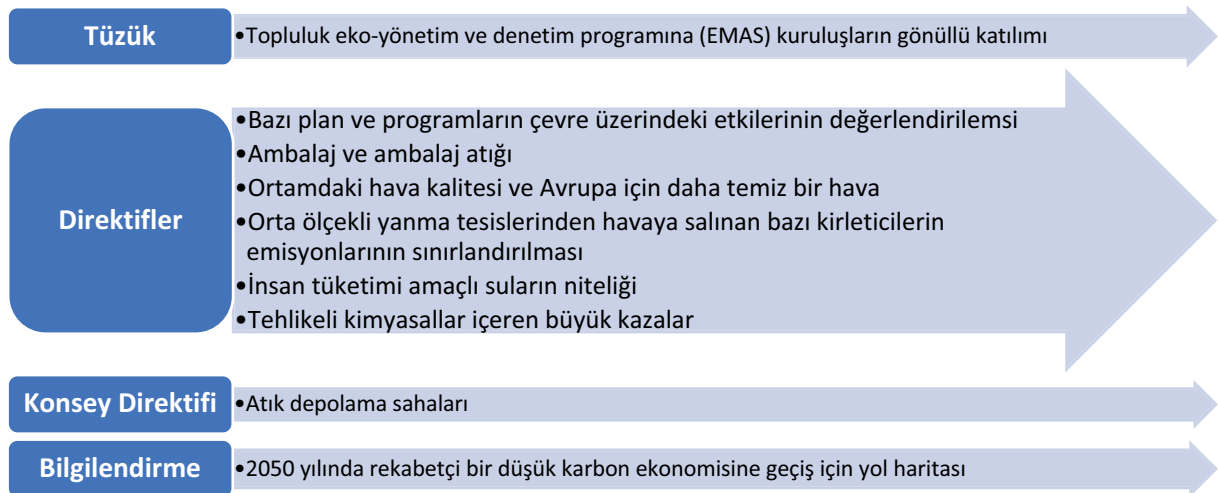
8.4 Türkiye'deki yerel yönetimler için çevre ve iklim değişikliği alanlarında öne çıkan konular

Türkiye'de yerel yönetimler, AB'ye katılım sürecine destek vermek amacıyla çevre ve iklim değişikliği politikalarını aşağıdaki Tablo 60'da sunulan konulara odaklı hâle getirebilirler.

Tablo 60: Türkiye'deki yerel yönetimler için çevre ve iklim değişikliği alanlarında öne çıkan konular

Ana konu	Öne çıkan politika alanları
Çevre ve iklim değişikliğine stratejik yaklaşım	İklim değişikliğine yönelik yerel eylem planları Hava kalitesine yönelik yerel eylem planları Atık yönetimine yönelik yerel eylem planları Gürültü kirliliğinin azaltılmasına yönelik yerel eylem planları Stratejik Çevresel Değerlendirme
Vatandaşların teşvik edilmesi	Farklı tür atıkların ayrıştırılması Geri dönüşüm Hava ve su kalitesine ilişkin bilgi paylaşımı Büyük endüstriyel kazaların önlenmesine ilişkin bilgi paylaşımı
Teknik kapasite	İklim eylemi konusunda uzmanlık EMAS'a katılım İklim eyleminin yaygınlaştırılması Mevcut durum tespiti ve izleme
Sürdürülebilir kentleşme	Altyapı Planlama
Deneyim paylaşımı	Şehir eşleştirme Belediye Başkanları Küresel İklim ve Enerji Sözleşmesi'ne katılım

Türkiye'deki ilgili mevzuatın aşağıda belirtilen AB yasal düzenlemeleriyle (Şekil 7) uyumlu hâle getirilmesi, çevre ve iklim değişikliği alanlarında uyumun ilerlemesine katkıda bulunacak ve çalışmalarını politikalarda ve uygulamalarda ihtiyaç duyulan iyileştirmelere yönlentmeleri için yerel yönetimleri güçlendirecektir.

Şekil 7: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatına uyum için değerlendirilebilecek bazı yasal düzenlemeler

27. Fası'ndan seçilen alt konu başlıkları ve Türkiye'deki ilgili mevzuat ve politikalar, yerel yönetimlerin yerel düzeydeki politikalara ve hizmetlere ilişkin önceliklerini belirlemelerine dayanak sağlayacak biçimde aşağıdaki Tablo 61'de özetlenmektedir.

Tablo 61: 27. Fası' kapsamında seçilen alt konu başlıkları hakkında Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar

27. Fası'ndan seçilen ana konular	27. Fası'ndan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
iklim değişikliğiyle mücadele	AB iklim değişikliği politikası	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023 - Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023 - KENTGES - Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) - Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik¹⁵⁹	- Ulusal hedeflere ulaşma düzeyinin değerlendirilmesi. - Güncel yerel stratejiler geliştirilmesi. - Belediye çalışanlarının teknik kapasitelerinin geliştirilmesi. - Toplumsal farkındalığın artırılması. - Sera gazı emisyonları için yerel envanterler oluşturulması.
Genel hükümler	Çevre yönetimi	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) 2872 sayılı Çevre Kanunu - Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği (2001/42/AT ile uyumlu) - Yüksek Çevre Kurulu ve Mahallî Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik - Sıfır Atık Yönetmeliği	- Yerel yönetimlerin mekânsal planları için SÇD yapılması.¹⁶⁰ - Yerel yönetim çalışanlarının SÇD konusundaki teknik kapasitelerinin geliştirilmesi. - SÇD için ayrıntılı bir kamusal danışma çerçevesi geliştirilmesi. - SÇD'ye katkıda bulunmaları için kent konseylerinin desteklenmesi. - SÇD maliyetlerinin bütçelere dâhil edilmesi. - SÇD sonuçlarının kamuoyuna duyurulması. - EMAS tescilinin yaygınlaştırılması. - EMAS için düzenleyici çerçeve hazırlanması ve teknik kapasitenin geliştirilmesi. - EMAS tescili için teşvik mekanizmaları tasarlanması.

¹⁵⁹ Türkiye'de iklim değişikliğiyle ilgili mevzuat kapsamında diğer şu düzenlemeler de yer almaktadır: Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Yönetmelik (Resmî Gazete Sayısı: 30031 Tarihi: 7.4.2017), Florlu Sera Gazlarına İlişkin Yönetmelik (Resmî Gazete Sayısı: 30291 Tarihi: 4.1.2018), Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ve Raporlanması Hakkında Tebliğ (Resmî Gazete Sayısı: 29068 Tarihi: 22.7.2014), Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği (Resmî Gazete Sayısı: 30258 Tarihi: 2.12.2017).

¹⁶⁰ Stratejik planlar hem SÇD Yönetmeliği hem de AB SÇD Direktifi kapsamında yer almamaktadır. SÇD Yönetmeliği; atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan ve 25/11/2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer alan projeler için çerçeve oluşturan plan/programlara Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılması, yaptırılması, izlenmesi ve eğitim verilmesine ilişkin idari ve teknik usul ve esasları kapsar.

27. Fasıll'dan seçilen ana konular	27. Fasıll'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
Atıkyönetimi	Genel çerçeve	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı 2023 - Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) 2872 sayılı Çevre Kanunu - Atık Yönetimi Yönetmeliği (2008/98/AT ve 2000/532/AT ile uyumludur) - Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik	- Yerel yönetim çalışanlarının politika bilgilerinin ve teknik kapasitelerinin artırılması. - Ayrıntılı uygulama rehberleri hazırlanması. - Mekânsal planların politikalara uyumunun sağlanması. - Ulusal hedeflere ulaşma düzeyinin izlenmesi. - Ulusal politikalarda belirtilen hedeflerin yerele uyarlanması. - Verilerin toplanması ve analiz edilmesi. - İlgili raporların kamuoyuna sunulması.
	Tüketim malları kaynaklı atıklar	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı 2023 - Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) - Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (94/62/AT ile uyumlu)	- Ulusal stratejilerin ve düzenleyici çerçevenin güncellenmesi. - Ulusal politika ve hedeflerin, yerel yönetimlerin stratejik planlarına yansıtılması. - Atık yönetim planları hazırlanması. - İyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması. - Farkındalık artırma programları tasarlanması ve düzenlenmesi. - Atıklarının ayrı bir şekilde toplanmasının kolaylaştırılması için tedbirler tasarlanması. - Ambalaj atığına ilişkin yerel düzeyde veriler toplanması ve analiz edilmesi. - Sıfır atık bilgi sisteminin kullanımının yaygınlaştırılması. - Atıkların azaltılmasına ilişkin olarak kaydedilen ilerlemenin halka duyurulması.
Hava kirliliği	Hava kalitesi	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - KENTGES - Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) 2872 sayılı Çevre Kanunu - Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (96/62/AT, 99/30/AT, 2000/69/AT, 2002/3/AT ve 2004/107/AT ile uyumlu)	- Hava kalitesi politikalarına ilişkin bilgi düzeyinin ve teknik kapasitenin geliştirilmesi. - Yasal hükümlerin tam olarak uygulanmasının sağlanması. - Etkili yatay ve dikey iş birliği için mekanizmalar tasarlanması. - Hava kalitesine ilişkin bilgilendirme için etkili iletişim kanalları tasarlanması. - Daha temiz bir hava için farkındalığın artırılması amacıyla kent konseyleriyle iş birliği yapılması.

27. Fasıl'dan seçilen ana konular	27. Fasıl'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
	Sanayi	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) 2872 sayılı Çevre Kanunu - Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği - Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği	- AB standartlarına uyum için mevzuat iyileştirmeleri yapılması. - Orta ölçekli yanma tesisleri için yerel düzeyde siciller oluşturulması. - İş yeri ve yapı ruhsat süreçlerine orta ölçekli yanma tesislerinden kaynaklanan hava kirliliğine ilişkin hükümlerin dâhil edilmesi. - Uygunluk için düzenli denetimler ve kontrollerin programlanması. - Orta ölçekli yanma tesislerinin neden olduğu emisyonlara ilişkin yerel düzeyde veri toplanması ve raporlanması. - Lisans süreçlerinin kolaylaştırılması.
Suların korunması ve yönetimi	Suyun belirli kullanım alanları	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) - Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği - İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik (98/83/AT, 2003/40/AT ve 115/2010 ile uyumlu) - İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Arıtılması Hakkında Yönetmelik - İçme ve Kullanma Suyu Temini ve Dağıtım Sistemleri Hakkında Yönetmelik - İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik	- Yerel yönetim çalışanlarının ilgili politikalar konusundaki bilgilerinin ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi. - Belediyelerin bilgi sistemlerinin Ulusal Su Bilgi Sistemi ile bütünleşmesinin sağlanması. - Mevcut düzenleyici çerçevenin yerel düzeyde katılımcı, saydam ve hesap verebilir şekilde uygulanması. - İzleme kapasitesinin geliştirilmesi. - İçme suyu kalitesinin sağlanması amacıyla yol gösterici yerel mekanizmalar oluşturulması.
Sivil savunma	Çevresel kazalar	Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik (2012/18/AB ile uyumlu)	- Yerel düzeyde kamusal danışma mekanizmaları geliştirilmesi. - Vatandaşlara ayrıntılı bilgiler sunulması. - Hazırlıklı olma durumuna ve acil durum müdahalesine ilişkin eğitim programları düzenlenmesi. - Mevcut mekânsal planların gözden geçirilmesi. - Mevcut iş yeri ruhsatlarının gözde geçirilmesi.

27. Fasıll'dan seçilen ana konular	27. Fasıll'dan seçilen alt konular		Yerel yönetimler için öncelikli odaklanma alanları
	Başlık	Türkiye'deki mevcut mevzuat ve politikalar	
Gürültü kirliliği	Gürültü kirliliğinin kaynağı	- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) - Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023) 2872 sayılı Çevre Kanunu - Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği - Açık Alanda Kullanılan Teçhizat Tarafından Oluşturulan Çevredeki Gürültü Emisyonu ile İlgili Yönetmelik (2000/14/AT ve 2005/88/AT ile uyumlu)	- Ulusal mevzuatın, yerel düzeyde tam olarak uygulanmasının sağlanması. - Yerel yönetimler tarafından kullanılan teçhizata ilişkin düzenli denetimler gerçekleştirilmesi. - Yerel yönetim çalışanlarına, açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonlarına ilişkin eğitim düzenlenmesi. - Şantiye alanlarındaki gürültü emisyonlarının izlenmesi ve raporlanması. - Yerel yönetimlerin planlanan faaliyetleri için kamuoyuna yönelik gelişmiş bilgilendirme mekanizmaları oluşturulması.

9 DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI

Bu bölümde öncelikle, analizin değerlendirme çalışmasına dâhil edilen pilot belediyeler hakkında bilgi verilmektedir ve devamında, değerlendirmede kullanılan çizelge açıklanmaktadır. Ardından, değerlendirme sonuçları özetlenmektedir.

9.1 Analizin değerlendirilmesinde yer alan pilot belediyeler

Değerlendirme çalışması için belirlenen dört pilot belediye Antalya Büyükşehir Belediyesi, Çankaya Belediyesi (Ankara), Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Mersin Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Tablo 62’te görüldüğü üzere bu dört pilot belediye; Türkiye’deki 30 büyükşehir, 51 il, 519 büyükşehir ilçe ve 840 ilçe ve belde belediyesini içeren toplam 1389 belediyeyi bir ölçüde temsil eden örnekler olarak görülebilir.

Tablo 62: Analizin değerlendirmesinde yer alan pilot belediyeler

Pilot belediye	Nüfusu	Yerel yönetim türü	Coğrafi konum	Şehir Eşleştirme Projesi kapsamında hibe faydalanıcısı mı?	Belediyenin AB işleri ile ilgili birimi
Çankaya Belediyesi (Ankara)	944.609	Büyükşehir ilçe belediyesi	İç Anadolu	Evet	Dış İlişkiler Müdürlüğü
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	2.069.364	Büyükşehir belediyesi	Güneydoğu Anadolu	Evet	Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı AB ve Fonlar Şube Müdürlüğü
Antalya Büyükşehir Belediyesi	2.511.700	Büyükşehir belediyesi	Akdeniz	Hayır	Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı AB ilişkileri ve Projeler Şube Müdürlüğü
Mersin Büyükşehir Belediyesi	1.840.425	Büyükşehir belediyesi	Akdeniz	Evet	Genel Sekreterlik Dış İlişkiler ve Projeler Şube Müdürlüğü

Değerlendirme çalışması, dört pilot belediyenin her birinde bulunan aşağıdaki daireleri ve müdürlükleri temsil eden yerel yönetim temsilcileri ile gerçekleştirilmiştir:

- Çankaya Belediyesi (Ankara) (10 Mart 2020 tarihinde aşağıdaki birimlerden 10 yetkilinin katılımıyla yarım günlük toplantı yapılmıştır)
 - o Dış İlişkiler Müdürlüğü
 - o Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü
 - o Park ve Bahçeler Müdürlüğü
 - o Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
 - o Muhtarlık İşleri Müdürlüğü
 - o İşletme Müdürlüğü
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (8 Mayıs 2020 tarihinde faydalanıcı kurum aracılığıyla yazılı görüş bildirimi alınmıştır)
- Antalya Büyükşehir Belediyesi (10 Haziran 2020 tarihinde faydalanıcı kurum aracılığıyla yazılı görüş bildirimi alınmıştır)
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (5 Mayıs 2020 tarihinde faydalanıcı kurum aracılığıyla yazılı görüş bildirimi alınmıştır)

9.2 Değerlendirme çizelgesi

Dört pilot belediyede gerçekleştirilen değerlendirmenin çizelgesi, AB'ye katılım sürecine ilişkin olarak aşağıda sunulan genel soruları (soru seti A) ve seçilen üç fasıl altındaki her bir konu için AB müktesebatı ile ilgili mevzuat ve politikaların yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin özel soruları (soru seti B, C ve D) içermiştir.

Tablo 63: Genel değerlendirme soruları

A: AB'ye katılım sürecine ve AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisine ilişkin genel sorular:
1. Sizce AB'ye katılım süreci yerel yönetimler için önemli mi? Hangi boyutlarıyla?
2. Sizce AB müktesebatının yerel yönetimlere etkisi var mı? Ne tür etkileri var?
3. Katılım sürecindeki ilerleme yerel yönetimler tarafından izleniyor mu? Özellikle hangi fasıllar izleniyor?
4. Merkezî düzeyde AB müktesebatına uyuma ilişkin olarak yapılan herhangi bir çalışma için katkılarınız alındı mı?
5. Kurumunuzda AB müktesebatına uyuma ilişkin herhangi bir çalışma yaptınız mı?
6. Plan ve programlarınızda AB müktesebatına uyuma ilişkin herhangi bir atıf var mı?

Tablo 64: 14. Fasıl kapsamında seçilen konulara ilişkin değerlendirme soruları

B: 14. Fasıl: Taşımacılık politikası kapsamında seçilen konu başlıkları	İlgili AB müktesebatına ilişkin mevzuat ve politikaların yerel düzeyde uygulanmasına yönelik sorular
Taşımacılık politikalarının genel hedefleri	1. Rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemi için belirlemiş olduğunuz politikalar neler? a. Araba bağımlılığını azaltma b. Çoklu ulaşım (birden fazla ulaşım yöntemi ile) c. Bütünleşik trafik yönetimi d. Emisyon izleme e. Altyapı iyileştirmeleri 2. Bu politikaların yasal dayanakları nelerdir?
Karayolu taşımacılığında istihdam ve çalışma koşulları	3. Yerel yönetimlerce doğrudan ya da dolaylı olarak istihdam edilen sürücülerin araç sürme, mola ve dinlenme süreleri nasıl düzenlenmekte? 4. Yerel yönetimlerce istihdam edilen sürücülerin çalışma koşulları nasıl izleniyor?
Karayolu taşımacılığında yol güvenliği	5. Yol güvenliğini sağlamak amacıyla uygulanan mevzuat ve belirlemiş olduğunuz politika öncelikleri neler? a. Yola uygunluk/elverişlilik standartları b. Karayolu altyapısı c. Kamuoyunu bilinçlendirme d. Veri toplama ve analiz e. Ulaşım planlama
Çevrenin korunması	6. Temiz ve enerji verimliliği olan karayolu ulaşım araçları kullanılmasına yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleriniz neler? a. Hedefler b. Ölçütler c. Veri toplama d. Teknik kapasite
Sürdürülebilir hareketlilik	7. Kentsel ulaşım politikalarınız çevrenin korunması, imar planlama ve konut gibi diğer politikalarınızla ne derece bağlantılı?
Yolcu hakları	8. Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının haklarının güvence altına alınması amacıyla uygulanan mevzuat ve politika öncelikleriniz neler?
Akıllı ulaşım sistemleri	9. Gerçek zamanlı ve çoklu ulaşım yöntemleri hakkında trafik bilgi hizmeti sunan akıllı ulaşım sistemleriniz bulunuyor mu?

Tablo 65: 15. Fasıll kapsamında seçilen konulara ilişkin değerlendirme soruları

C: 15. Fasıll: Enerji kapsamında seçilen konu başlıkları	İlgili AB müktesebatına ilişkin mevzuat ve politikaların yerel düzeyde uygulanmasına yönelik sorular
Enerji politikası	1. Rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerji için uygulamakta olduğunuz mevzuat ve politika öncelikleri neler? a. Enerji verimliliği b. Yenilenebilir enerji c. Emisyonların azaltılması d. Enerji altyapısının iyileştirilmesi
Enerji verimliliğine yönelik politika öncelikleri	2. Kurumun enerji verimliliğini iyileştirmek amacıyla uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler? 3. Yerel düzeyde enerji verimliliğini iyileştirmek amacıyla uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Binaların enerji performansı	4. Belediye binalarında hemen hemen sıfır-enerji durumuna (kendi enerjisini kendi karşılayan duruma) ulaşmaya yönelik belirlenmiş hedefler bulunuyor mu? 5. Yerel düzeydeki bina stokunun enerji performansını takip etmeyi sağlayan bir izleme sistemi bulunuyor mu?
Elektrik ve gazla çalışan araçlar için şarj/dolum istasyonları	6. Elektrik ve gazla çalışan araçlar için kaç şarj/dolum istasyonu bulunuyor? 7. Yerel yönetimin araç filosunu alternatif enerjili araçlara dönüştürmek için belirlenen politika öncelikleri neler?
Yenilenebilir enerjiye yönelik politika öncelikleri	8. Yerel düzeyde yenilenebilir enerji kullanım yüzdeleri neler? a. Isıtma ve soğutma? b. Elektrik? c. Ulaşım? 9. Enerjinin yenilenebilir kaynaklardan kullanımına yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Yenilenebilir enerji ile ısıtma ve soğutma	10. Isıtma ve soğutmada alternatif enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımını özendirilmeye yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?

Tablo 66: 27. Fasıll kapsamında seçilen konulara ilişkin değerlendirme soruları

D: 27. Fasıll: Çevre ve iklim değişimi kapsamında seçilen konu başlıkları	İlgili AB müktesebatına ilişkin mevzuat ve politikaların yerel düzeyde uygulanmasına yönelik sorular
AB iklim değişikliği politikası	1. Yerel düzeyde düşük karbonlu ekonomiye geçiş için uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Çevre yönetimi	2. Yerel düzeyde Stratejik Çevresel Değerlendirme nasıl uygulanıyor? 3. Avrupa eko-yönetim ve denetim sistemi (EMAS) hakkında yerel düzeydeki bilgi düzeyi nedir?
Atık yönetiminin genel çerçevesi	4. Atık depolamanın azaltılmasına yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Tüketim malları kaynaklı atıklar	5. Yerel düzeydeki geri dönüşüm yüzdeleri nedir? a. Plastik b. Ahşap c. Demirli metaller d. Alüminyum e. Cam f. Kağıt ve karton 6. Ambalaj atıklarının azaltılmasına yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Hava kalitesi	7. Yerel düzeydeki hava kalitesinin değerlendirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Sanayi kaynaklı hava kirliliği	8. Orta ölçekli yanma tesislerinin (1-50 MW) ruhsatlandırma ve denetim koşulları neler?

D: 27. Fasıl: Çevre ve iklim değişimi kapsamında seçilen konu başlıkları	İlgili AB müktesebatına ilişkin mevzuat ve politikaların yerel düzeyde uygulanmasına yönelik sorular
Suyun belirli kullanım alanları	9. İçme suyunun temel kalite standartlarını belirlemek için uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Çevresel kazalar	10. Büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve etkilerinin azaltılması amacıyla uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?
Gürültü kirliliğinin kaynakları	11. Açık alanda kullanılan teçhizat kaynaklı gürültü emisyonunun azaltılmasına yönelik uygulanan mevzuat ve politika öncelikleri neler?

9.3 Değerlendirme sonuçları

Değerlendirme çalışması kapsamında görüşlerine başvurulmuş her dört belediyenin de yetkilileri, genel olarak AB müktesebatına ve özel olarak da AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisine ilişkin danışma süreci sırasında son derece açık ve iş birliğine yakın bir tutum sergilemişlerdir. Yapılan değerlendirmeler, yararlı bilgilerin ve uygulama örneklerinin paylaşımına olanak vermiş ve analizin bulgularını doğrulayan ve pekiştiren yapıcı girdiler sağlamıştır.

Bölüm 9.2’de açıklanan değerlendirme çizelgesi ve bu çalışma için seçilen dört AB müktesebat faslının her biri kapsamında incelenen konulara ilişkin olarak yürürlükte olan belli ulusal yönetmeliklerin tablosu, belediye yetkililerine yazışma yoluyla sunulmuştur. Ulusal yönetmeliklere ilişkin tablo, analizde seçilen her konu ve alt konu için yönetmeliğin adını, yayımlandığı Resmî Gazete’nin tarihini ve sayısını ve yürütmeden sorumlu merkezî yönetim kurumunu göstermiştir. Sunulan toplam 30 yönetmelik arasından, 14. Taşımacılık Politikası alanından bir yönetmelik ve 27. Çevre ve İklim Değişikliği alanından yedi yönetmelik, AB’ye uyum amacıyla yürürlüğe girmiş olduğuna ilişkin açık atıf bulunan yönetmeliklerdir. Böylece, AB müktesebatının ilgili konuları, usulüne uygun olarak Türk ulusal mevzuatının parçaları hâline gelmiştir ve belediyeler de doğal olarak bu mevzuata tabi olmuşlardır.

Değerlendirme çalışmasına katkı veren yetkililerin, her bir yönetmelik kapsamındaki ayrıntılı hükümlerin tümüyle ilgili bilgileri olmasa da sunulan yönetmeliklerin çoğundan genel olarak haberdar oldukları görülmüştür. İncelenen çeşitli alanların tamamında, özellikle de iklim değişikliği ile mücadele, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, karbon ayak izinin azaltılması, sıfır atık durumuna ulaşılması, atık geri dönüşümünün artırılması, akıllı ulaşım sistemlerinin oluşturulması, hava kalitesinin iyileştirilmesi ve gürültü kirliliğinin azaltılması için birçok önemli belediye faaliyeti yapılmakta olduğu gözlenmiştir.¹⁶¹ Katkı veren yetkililerce bu faaliyetlere ilişkin olarak vurgulanan bazı örnekler şunlardır:

- Enerji verimliliğini arttırmak amacıyla belediye binaları için uyum projeleri yapılması, ISO 50001 ve yeşil bina sertifikaları alınması ve çalışanlara bilgilendirme sağlanması.
- Karbon ayak izinin azaltılması için iç ve dış aydınlatmanın LED cihazlarla değiştirilmesi, yalıtım yapılması ve enerji izleme sistemlerinin kurulması.
- Isı yalıtımının, enerji tasarrufunun ve güneş enerjisi kullanımının yaygınlaştırılması.
- Yağmur suyu toplama kapasitesinin geliştirilmesi.
- Gürültü emisyonu gereklerine uygun açık alan teçhizatı kullanılması ve açık alanda kullanılan teçhizatın yayılan gürültü kirliliğinin ölçülmesi.
- Belediyeler tarafından istihdam edilen sürücülerin araç sürme sürelerinin ve çalışma koşullarının izlenmesi amacıyla araç takip sistemleri ve kalite yönetim sistemleri kullanılması.
- Doğalgazla çalışan toplu taşıma araçları ile emisyonların azaltılması.
- Akıllı kavşak sistemlerinin, akıllı trafik ışıklarının ve değişken iletili trafik işaretlerinin kullanıma alınması.
- Binaların enerji performansının izlenmesi.
- Elektrik enerjisi üretimi için güneş enerjisi, biyokütle ve biyogaz kullanımı.

¹⁶¹ Belediyeler tarafından uygulanan çok çeşitli projeler hakkında ayrıntılı bilgi için TBB, Türkiye’deki farklı belediyeler tarafından uygulanan projeler hakkında üç ayrı proje listesi hazırlamıştır. Bunlardan biri, belediye projelerine ilişkin genel bir listedir ve şu anda 582 projeyi belediye, proje adı, süresi, hedef kitlesi, fon sağlayıcı, paydaşlar, bütçe, hedef ve çıktılara göre sıralamaktadır. İkincisi, tasarruf ve verimlilik amaçlı belediye projelerine ilişkin haberlerin sıralandığı listedir ve şu anda 89 projeyi içermektedir. Üçüncüsü, verimlilik üzerine odaklı bir listedir ve şu anda 211 projeyi belediye, proje adı, süre, hedef, proje öncesi hizmet maliyeti, proje sonrası hizmet faaliyeti ve verimlilik oranı bakımından sıralamaktadır.

- Katı ve sıvı yakıtların ısınma amaçlı kullanımının yasaklanması ve farklı ısınma yöntemlerine geçişin teşvik edilmesi.
- Cürültü azaltım eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması.
- Engellilerin özel gereksinimlerine uygun ulaşım düzenlemeleri yapılması.
- Elektrikli araç şarj istasyonları için yer belirleme yapılması.

Ancak, bu faaliyetlerin gerekçesi sorulduğunda ve AB'ye uyumun ilgili çalışmaların altında yatan bir itici güç olup olmadığı sorgulandığında, katkı veren yetkililerin ortak yanıtı AB müktesebatının kendi başına yerel düzeyde doğrudan bir etkisinin bulunmadığı yönünde olmuştur. AB ve AB'deki yerel yönetimlerin deneyimleri, birçok konu için esin kaynağı ve iyi uygulama örnekleri olarak algılanırken, AB'nin incelenen konulardaki yasal ilkeleri ve her bir politika alanı için belirlemiş olduğu hedefler, konuyla doğrudan ilgili olarak görülmemektedir. Diğer bir deyişle, AB'de neler yapıldığı, neden ve nasıl yapıldığından daha önemli görülmektedir. Bu durumun, belediyelerin AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarım süreci hakkında, yani önce merkezî düzeyde kabul edilmesi gerektiği hakkında tam anlamıyla bilgi sahibi olabileceği düşünülmektedir.

Değerlendirme çalışmasının sonuçları, ortak olarak işaret edilmiş olan konulara göre aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Yerel yönetimlerin yasama döngüsüne dâhil edilmeleri:

- Yerel yönetimleri, genel olarak yeni mevzuatın kabul edilme sürecine, özel olarak da AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarımı sürecine dâhil etmek için merkezî yönetim düzeyinde sistemli bir danışma mekanizması¹⁶² bulunmamaktadır.
- Yeni mevzuat hazırlanırken merkezî yönetim tarafından zaman zaman sistemli olmayan danışma süreçleri yürütülmektedir ancak AB müktesebatına uyum konusuna özel olarak odaklanan bir danışma süreci bilinmemektedir. AB müktesebatına uyuma odaklı bir konuya ilişkin danışma süreci işletilmiş olsa bile, ya belediyeler konunun AB müktesebatına uyumla ilgili olduğundan genel olarak habersizdir ya da belediyelere yeterince ayrıntılı açıklamalar yapılmamıştır.
- Belediyeler, yeni mevzuat veya mevzuat değişiklikleri hakkında, yasama süreci sonrasında, valilik veya kaymakamlıklar aracılığıyla bilgilendirilmektedir. Bilgilendirme sürecinde farklılıklar bulunabileceğine işaret edilmekte ve bu nedenle belediyeler tarafından daha sistemli bir katılım mekanizması talep edilmektedir.
- Mevzuat, AB'ye uyum çalışmalarının bir parçası olarak kabul edilmiş olsa da olmasa da, belediye yetkililerinin çalışma alanlarına ilişkin mevcut mevzuatın tamamı hakkında, özellikle de yeni kabul edilen mevzuat hakkında kapsamlı bilgi sahibi olduklarını varsaymak mümkün değildir.
- Genel olarak merkezî düzeyde yürütülen yasal düzenlemelerin yakından izlenmesi, özel olarak da AB'ye uyum çalışmalarının izlenmesi, belediye yetkililerinin bireysel takdirlerine kalmıştır.
- Belediyelerin uygulama sorunları hakkında merkezî yönetime danışmalarını ve kendi deneyimlerini ve değerlendirmelerini aktarmalarını desteklemek üzere doğrudan sorumlu icracı bakanlıklarda görevli merkezî yönetim yetkililerine erişimlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu konudaki kilit muhatap TBB olarak görülmektedir.
- Denetim mekanizmaları, mevzuatın tam olarak anlaşılmasını ve uygulanmasını destekleyici değerli süreçler olarak düşünülmektedir ancak, mevcut durumdaki denetim sürecinde AB'ye uyuma ilişkin özel bir odaklanma bulunmamaktadır.
- Belediyelerin hukuk işleri daireleri veya müdürlükleri, belediye çalışanlarına yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinde ve mevzuata ilişkin gelişmeler hakkında düzenli güncel bilgi aktarımında etkin biçimde yer almamaktadır. Aynı şekilde bu birimlerin, AB müktesebatına uyum amacıyla kabul edilen veya değiştirilen ulusal mevzuatın yerel düzeyde uygulanmasındaki önemli rollerinin tam olarak farkında olup olmadıkları belirsizdir.
- Belediyeler, düzenleyici süreçler bakımından kendilerini edilgen görmektedir ve yerel hizmet sunumunun belli boyutlarını düzenlemek için mevzuatın onlara yeterli açık kapı bırakmış olduğu durumlarda bile merkezî yönetimin düzenleme yapmasını beklemektedirler.

¹⁶² Bu konudaki daha ayrıntılı dış değerlendirme, CoE raportörlerince Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na ilişkin Yükümlülüklerin ve Taahhütlerin Yerine Getirilmesini İzleme Komitesine sunulan Taslak İzleme Raporu içindeki Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Madde 4.6'ya ilişkin analiz ve sonuç kapsamında bulunmaktadır (<https://www.coe.int/en/web/congress/-/turkey-monitoring-committee-examines-the-application-of-the-european-charter-of-local-self-government>).

- Yeni düzenlemeler için ayrıntılı uygulama rehberleri bulunmaması, ilgili ilkelerin kavranması ve benimsenmesi süreçlerini geciktirmektedir. Bu tür mevzuat uygulama rehberlerinin geliştirilmesi için TBB, Vilayetler Birliği ve bölgesel birliklerin ilgili merkezî yönetim kurumlarıyla ortak çalışmalarını arttırmalarına ve bu alandaki hizmet içi eğitim ve kapasite geliştirme programlarının kapsamını genişletmelerine gereksinim bulunmaktadır.

Yerel yönetimler tarafından oluşan uyum maliyetlerinin dikkate alınması:

- Kabul edilen yeni düzenlemeler belediyelere belli görevler tanımlarken, bunlara karşılık gelen ödenekler genellikle açıkça belirtilmemekte, her ek görev verilisinde belediyeler, bütçelerini daha fazla işe yetirmek durumunda bırakılmaktadır.
- Mevzuatın getirdiği yükümlülükleri karşılamının maliyetine ilişkin ayrıntılı yapılabirlik çalışmasının bulunmaması, çoğunlukla yinelenen veya yetersiz kullanılan yatırımlara yol açabilmektedir.
- Yeni düzenlemelere uyumun ek maliyetlerinin karşılanması ve yaygın uygulamanın özendirilmesi için yerel yönetimlere yönelik iyi tasarlanmış teşvik mekanizmalarına gereksinim vardır.

AB'ye uyum önceliklerinin, yerel stratejik yönetim süreçleri içine açık hedeflerle dâhil edilmesi:

- Belediyelerin planlarında ve programlarında, AB müktesebatına uyuma ilişkin yerel çalışmalara yönelik özel atıflar bulunmamaktadır.
- Yerel hedefler belediyeler tarafından, AB düzeyinde ya da merkezî yönetim düzeyinde belirlenmiş olan hedefler hakkında bilgi sahibi olunmasına özel bir gerek duyulmadan tanımlanmaktadır.
- Üst düzey politika belgelerinin hedefleri ile yerel plan ve programların hedefleri arasında olması beklenen doğrudan bağlantı gözlemlenmemiştir. Bu durum, üst düzey politika belgelerinde tanımlanan uyum hedeflerinin, yönetimin tüm düzeylerinde yaygın biçimde gözetilmesini ve benimsenmesini engellemektedir.
- Açık hedefler belirlenmesinin temelini oluşturacak ayrıntılı yerel değerlendirme çalışmaları ya da mevcut durum analizleri bulunmamaktadır. Bu da, AB standartlarına ve hedeflerine uyuma yönelik ilerlemenin izlenmesini ve raporlanmasını engellemektedir. (Örneğin, geri dönüşüm yüzdeleri ile bu konudaki AB hedeflerinin basit bir karşılaştırması, gerekli uyuma erişmek için ihtiyaç duyulan çabayı ortaya koymaktadır.)
- Ayrıntılı değerlendirme çalışmalarına girdi oluşturacak veri paylaşımına ve analizlere ilişkin zorluklar bulunmaktadır. Bu da, mevcut durumun AB'ye uyum gereklerine göre değerlendirilmesini engellemektedir. Belli konularda kapsamlı veri tabanları oluşturulması, veri paylaşımının ve analizinin iyileştirilmesini kolaylaştıracaktır.
- İncelenen alanların tamamında belediyeler tarafından önemli girişimler gerçekleştiriliyor olsa da, açık olmayan hedefler karşısında ilerlemenin izlenmesi ve AB'ye uyuma bağlanması sorun olmaya devam etmektedir.
- Çevre, enerji, ulaşım ve sosyal politika alanları, AB müktesebatına uyuma ilişkin olarak yerel yönetimlerin ilgi alanında bulunan başlıca konular arasındadır.
- Şehir eşleştirme çalışmaları, mevcut AB müktesebatının ayrıntıları hakkında yerel yönetimlere bilgi aktarımına katkı yapmaktadır.

Yatay ve dikey iletişimin ve iş birliğinin güçlendirilmesi:

- Belediyeler arası bilgi ve deneyim alışverişi, mevzuat uygulamalarında yenilikçi yaklaşımların yaygınlaştırılması ve iyi uygulamaların paylaşımı için son derece etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Bu tür paylaşımlar hâlen belediyelerin kendi girişimleri ile isteğe bağlı olarak ve ayrıca TBB'nin girişimleri yoluyla gerçekleşmektedir.
- AB müktesebatının getirdiği yükümlülüklerin Belediyeler tarafından yerine getirilmesinin daha sistematik ve işlevsel mekanizmaların varlığı ile mümkün olabileceği düşünülmektedir.
- Belediyeler arası (özellikle de büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyeleri arası) iş birliği ve eş güdüm, mevzuatın yerel düzeyde başarıyla uygulanmasının kilit unsuru olarak görülmektedir. Yerel düzeydeki görev ve yetki dağılımının, hizmet sunumunda daha yüksek verimliliğe ve etkinliğe olanak verecek biçimde tasarlanmasına gereksinim vardır.

- TBB, mevzuata ilişkin gelişmeler ve AB'ye uyum çalışmaları hakkında bilgi paylaşımına ilişkin olarak merkezî yönetimle belediyeler arasında köprü görevi yapacak kilit aktör olarak görülmektedir (örneğin, yukarıda belirtilen mevzuat uygulama rehberlerinin geliştirilmesi konusunda).
- Üst düzey karar alıcıların ve yöneticilerin mevzuat içeriği hakkındaki bilinç ve bilgi düzeylerinin, farklı yönetim düzeyleri arası bilgi paylaşımı yoluyla artırılması, mevzuat uygulamasının önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir.
- Belediyelerin başarılı oldukları alanlarda, diğer belediyelere yol gösterici olacakları uzmanlık çerçeveleri içinde çalışılması, iyi uygulamaların paylaşımını özendirmek ve hizmet sunumunu iyileştirmek için yenilikçi bir yöntem olarak düşünülmektedir.
- Yatay ve dikey iletişim ve iş birliği, denetimlerin ve hukuki yaptırımların uygun biçimde yürütülmesi için özel önem taşımaktadır.

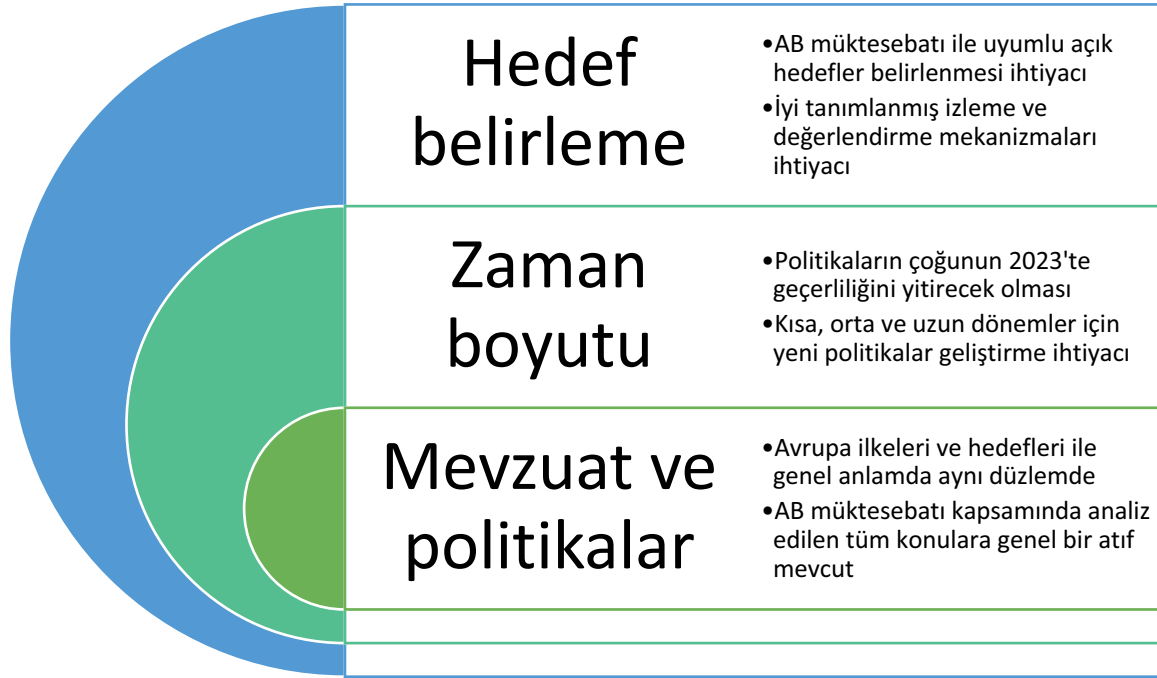
Yerel yönetimlere yönelik AB kaynaklı mali desteğin yönetiminin iyileştirilmesi:

- AB müktesebatına uyuma ilişkin AB fonlarına erişim, çoğunlukla belediyelerin kendi çabalarına bağlıdır.
- AB tarafından finanse edilen hibe programlarının (yani, öncelikli alanların ve seçilebilme koşullarının belirlenmesine) planlanması sürecinde belediyeler ile daha fazla görüş alışverişinde bulunması gerektiği düşünülmektedir.
- Genellikle, AB'ye uyum amacıyla yapılan mevzuat reformunun zaman çerçevesi ile bu mevzuat reformunun uygulanmasını desteklemek üzere sunulan mali yardımın zaman çerçevesi arasında uyumsuzluk olmaktadır. Mali yardımın kullanılması için gereken ve bazı durumlarda üç yılı aşabilen görece uzun süreçler nedeniyle birbirine paralel gitmek yerine, mevzuat reformu çoktan yürürlüğe girmiş olmakta ve gerekli yardımın sağlanmasından çok önce uygulama başlamaktadır. Bu durum, yasama ve uygulama çalışmaları arasında kopukluk yaratmakta ve uyum girişimlerinin sürdürülebilirliğini aksatmaktadır.
- Şehir eşleştirme çalışmalarının birincil hedefi sosyokültürel alışveriş olarak algılanmakta olsa da bu tür çalışmalar, iyi uygulamaların paylaşımı için oldukça etkin bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, belediyelerin mevcut yetkileri ve kaynakları, öğrenilen iyi uygulamaların benimsenmesi için gerekli adımların atılmasına her zaman olanak vermeyebilir.

10 BULGULARIN ÖZETİ

AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analiz, AB'ye uyum sürecinde yerel yönetimlerce üstlenilmesi gereken ve üstlenilebilecek geniş çaplı görev ve sorumlulukları ortaya çıkarmıştır. Bölüm 6, Bölüm 7 ve Bölüm 8'de sunulan ayrıntılı analiz tablolarına bakıldığında, AB müktesebatının ilgili yasal metinlerindeki kilit noktalara uyuma ilişkin değerlendirme, yerel düzeyde daha güçlü bir uygulama için mevcut politikaların ve mevzuatın kapsamının tazelenmesine yardımcı olurken, öne çıkan politika alanları ve öncelikli odaklanma alanları da AB müktesebatının her bir özel konusu için yerel hizmet sunumunda iyileştirmeye gidilebilecek belli alanlara işaret etmektedir. Bu öncelikli odaklanma alanları (Bölüm 6.4, Bölüm 7.4 ve Bölüm 8.4 kapsamında özetlenmiştir), AB müktesebatının yerel düzeyde tam olarak uygulanmasının desteklenmesinde yerel yönetimler için kilit başlangıç noktaları olarak düşünülebilir.

Önceki bölümlerde ayrıntılı biçimde açıklanmış olan birçok bulgu dışında, incelenen tüm konular için geçerli olan birinci genel bulgu, Türkiye'nin ilgili politikalarında ve mevzuatında hepsine genel bir atıf olduğu yönündedir. Bu, **Türk mevzuatının ve politikalarının** özünde, **Avrupa ilkeleri ve hedefleriyle genel anlamıyla şimdiden aynı düzlemde bulunduğunu** pekiştiren önemli bir sonuçtur. Ancak, mevcut politikaların, stratejilerin ve eylem planlarının çoğu yakın zamanda sona ermek üzeredir ve son tarih olarak genellikle 2023 yılı verilmiştir. Mevcut stratejilerin ve politikaların geçerliliğini yitirmesine çok kısa bir süre kaldığından, seçilen üç başlığın tümü ile ilgili olarak kısa, orta ve uzun dönem için güncellenmiş politikaların ve stratejilerin, iyi tanımlanmış izleme ve değerlendirme mekanizmaları ile birlikte geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar yapılırken aynı zamanda AB'deki ilgili mevcut politikalarla ve stratejilerle uyumlu hedeflerin de açık bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Söz konusu güncellenmiş politikalar ve stratejiler, ilerlemenin izlenmesine ve değerlendirilmesine olanak vermek için iyi tanımlanmış izleme ve değerlendirme mekanizmaları da gerektirecektir. Ayrıca, ülke çapında uygulama sağlanması için gerekli yasama süreçlerinin kısa dönemde gündeme gelmesi gerekecektir.

Şekil 8: İncelenen Türk mevzuatına ve politikalarına ilişkin özet bulgular

Diğer bir genel bulgu, **mevcut mevzuatın büyük bir kısmının, yerel düzeydeki uygulamayı geliştirmek için yerel yönetimler tarafından güçlendirilebilecek temeli kuruyor** olmasıdır. Hem mevcut yönetmeliklerin kapsamı hem de yerel yönetimlerin sahip olduğu yetkiler, ilgili AB müktesebatı kapsamında planlanan hedeflere ulaşılması için gerekli hareket alanını sağlamaktadır. Yerel yönetimler arasında ve bunların birlikleriyle ve merkezî yönetimin taşra teşkilatıyla daha yakın iş birliği ve eş güdüm mekanizmaları oluşturulmasının da yerel yönetimler açısından mevcut

mevzuatın yorumlanmasına olumlu bir etkisi olacaktır ve böylece, merkezî düzeyde geliştirilen politikaların ve mevzuatın benimsenmesi ve uygulanması desteklenecektir.

Ele alınan üç fasıl arasında 27. Çevre ve İklim Değişikliği Faslı, katılım müzakerelerinin açık olduğu tek fasıldır. 14. Taşımacılık Politikası ve 15. Enerji için açılış kriterleri henüz AB tarafından bildirilmemiştir ancak bu iki fasıl kapsamındaki mevzuat ve politika uyum çalışmaları, durumdan bağımsız olarak devam etmektedir. Analiz sonucunda, en fazla sayıda konunun AB müktesebatına uyum düzeyinin iyi olduğu fasıl olarak 27. Çevre ve İklim Değişikliği'nin öne çıktığı görülmüştür. Her ne kadar bu bulgu, küresel ölçekte bir önem ve öncelik taşıyan 27. Fasılın özelliğine ve bu fasıl altında görece daha çok konunun incelenmiş olmasına dayandırılabilir olsa da **uyum düzeyinin yükseltilmesi için AB müktesebat fasıllarının müzakerelere açılmasının önemine ilişkin bir gösterge** olarak da görülebilir. **Açılış ve kapanış kriterlerinin belli olması, daha açık hedefler ve öncelikler belirlenmesi yoluyla ulusal uyumlaştırma çalışmalarına katkıda bulunacaktır.**

Bu genel bulgulara ek olarak, incelenen üç fasılda ele alınan konulara özel bulgular, aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Faillara özel bulguların özetlenmesi amacıyla, analiz edilen tüm konular için üç basamaklı genel bir değerlendirme yapılmıştır:

- **Genel atıflar:** Konu, Türk mevzuatında ve politikalarında ele alınıyor mu?
- **Ayrıntılı atıflar:** Eğer konu ilgili Türk mevzuatında ve politikalarında ele alınıyorsa, ilgili AB müktesebatında bulunanlara karşılık gelen ayrıntılı ölçütler, tanımlar, hedefler, takvimler ve/veya benzeri hükümler, Türk mevzuatında ve politikalarında da var mı?
- **AB müktesebatına açık atıf:** Eğer ilgili Türk mevzuatında ve politikalarında ayrıntılı atıflar varsa, Türk mevzuatının hazırlanmasında ya da değiştirilmesinde temel alınan ilgili AB müktesebatına ilişkin açık bir atıf var mı?

Yukarıda gösterilen üç basamaklı genel değerlendirmeye (genel atıflar, ayrıntılı atıflar, AB müktesebatına açık atıf) göre, ilgili AB müktesebatına yönelik olarak en azından ayrıntılı atıfların bulunduğu konular, bu analiz açısından uyum düzeyi iyi olan konular olarak görülebilir. Uyum düzeyi iyi olan bu konular ayrıca, her fasıl kapsamında belirlenen öncelikli alanlara odaklanarak uygulama ve uyum düzeyinin iyileştirilmesinde yerel yönetimlere yönelik daha büyük olanakların bulunduğu konular olarak düşünülebilir.

Analiz edilen her başlığa özel tablolar, her bir konu için merkezî düzeydeki doğrudan ilgili kurumları ve yerel düzeydeki ilgili kurumları da göstermektedir. Yerel yönetimler; politika geliştirme, mevzuat uyumu ve yerel uygulama konularında iyileştirmelere gitmek için bu kurumlarla iş birliğinin ve eş güdümün güçlendirilmesine odaklanabilir.

Tablo 67: 14. Fasıl: Taşımacılık politikası alanındaki analizin bulguları

14. Fasıl: Taşımacılık politikası kapsamında seçilen konular	İlgili AB müktesebatına atıflar			Merkezî düzeydeki doğrudan ilgili kurumlar	Yerel düzeydeki ilgili kurumlar
	Genel atıflar	Ayrıntılı atıflar	AB müktesebatına açık atıf		
Taşımacılık politikalarının genel hedefleri	+	-	-	UAB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Karayolu taşımacılığında istihdam ve çalışma koşulları	+	+	-	UAB, TBB, VB	İÖİ, BB, B
Karayolu taşımacılığında yol güvenliği	+	+	+	KGM, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Çevrenin korunması	+	+	+	UAB, ETKB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Sürdürülebilir hareketlilik	+	-	-	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Yolcu hakları	+	-	-	UAB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB

14. Fası: Taşımacılık politikası kapsamında seçilen konular	İlgili AB müktesebatına atıflar			Merkezî düzeydeki doğrudan ilgili kurumlar	Yerel düzeydeki ilgili kurumlar
	Genel atıflar	Ayrıntılı atıflar	AB müktesebatına açık atıf		
Akıllı ulaşım sistemleri	+	-	-	UAB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB

Tablo 68: 15. Fası: Enerji alanındaki analizin bulguları

15. Fası: Enerji kapsamında seçilen konular	İlgili AB müktesebatına atıflar			Merkezî düzeydeki doğrudan ilgili kurumlar	Yerel düzeydeki ilgili kurumlar
	Genel atıflar	Ayrıntılı atıflar	AB müktesebatına açık atıf		
Enerjiye yönelik politika	+	-	-	ETKB, UAB, ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Enerji verimliliğine ilişkin politika yönelimleri	+	+	-	ETKB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Binaların enerji performansı	+	+	-	ETKB, ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B
Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonları	+	-	-	ETKB, ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Yenilenebilir enerjiye ilişkin politika yönelimleri	+	+	-	ETKB, ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Yenilenebilir enerji ile ısıtma ve soğutma	+	-	-	ETKB, ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB

Tablo 69: 27. Fası: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki analizin bulguları

27. Fası: Çevre ve iklim değişikliği kapsamında seçilen konular	İlgili AB müktesebatına atıflar			Merkezî düzeydeki doğrudan ilgili kurumlar	Yerel düzeydeki ilgili kurumlar
	Genel atıflar	Ayrıntılı atıflar	AB müktesebatına açık atıf		
AB iklim değişikliği politikası	+	+	-	ÇŞB, UAB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Çevre yönetimi	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B
	-	-	-	Türk Akreditasyon Kurumu, TBB, VB	İÖİ, BB, B
Atık yönetiminin genel çerçevesi	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Tüketim malları kaynaklı atıklar	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Hava kalitesi	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Sanayi kaynaklı hava kirliliği	+	-	-	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB

27. Fasıl: Çevre ve iklim değişikliği kapsamında seçilen konular	İlgili AB müktesebatına atıflar			Merkezî düzeydeki doğrudan ilgili kurumlar	Yerel düzeydeki ilgili kurumlar
	Genel atıflar	Ayrıntılı atıflar	AB müktesebatına açık atıf		
Suyun belirli kullanım alanları	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB, SKİ
Çevresel kazalar	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B, YYB
Gürültü kirliliğinin kaynağı	+	+	+	ÇŞB, TBB, VB	İÖİ, BB, B

Tablo 70: İncelenen başlıklara ilişkin özet değerlendirme tablosu

No.	Başlık	Müzakerelerin durumu	2019 değerlendirmesi	Her bir ana konu altında analiz edilen alt konuların sayısı	Uyum düzeyi iyi olarak değerlendirilebilecek alt konuların sayısı
14	Taşımacılık politikası	Açılmadı	Kısmen hazırlıklı – bazı ilerlemeler kaydedildi	7	3
15	Enerji	Açılmadı	Kısmen hazırlıklı – iyi düzeyde ilerleme kaydedildi	6	3
27	Çevre ve iklim değişikliği	Açık	Belirli düzeyde hazırlıklı – bazı ilerlemeler kaydedildi	9	8
TOTAL				22	14

Yukarıda sunulan özet tabloda (Tablo 70) görüldüğü gibi, **her bir ana konu altında incelenen toplam 22 alt konunun 14'ünde uyum düzeyinin iyi olduğu değerlendirilebilir.** İlgili AB müktesebatına yapılan atıflar dikkate alındığında, 14 Taşımacılık Politikası Faslı altında incelenen 7 konudan 2 tanesinde ve 27. Çevre ve İklim Değişikliği Faslı altında incelenen 9 konudan 7 tanesinde ilgili AB müktesebatına açıkça atıf yapan belli düzenlemelerin yürürlükte olduğu görülürken, 15. Enerji Faslı altında incelenen konulardan hiçbirinde ilgili AB müktesebatına açıkça atıf yapan düzenlemeler bulunmadığı görülmüştür. Buna karşın, AB müktesebatına açıkça atıf yapan bir düzenleme bulunmaması, tam uyumun önünde bir engel olarak görülmemelidir çünkü AB müktesebatındaki kilit noktalara ayrıntılı atıflar yapan mevzuat da bulunmaktadır.

11 DAHA AYRINTILI İNCELEME GEREKTİREN KONULAR VE YEREL YÖNETİMLERE İLİŞKİN ÖNERİLER

Bu raporda sunulan çalışmanın, AB müktesebatının etkisine ve yerel düzeydeki uygulamasına ilişkin yöntemsel bir örnek olması amaçlandığı için analiz, daha ayrıntılı incelemelerin yolunu açmakta ve yerel yönetimlere ilişkin bir dizi öneriye vurgu yapmaktadır. Genel olarak ulusal mevzuatın ve politikaların yerel düzeyde daha iyi anlaşılmasını, yorumlanmasını, uygulanmasını, izlenmesini ve değerlendirilmesini sağlamaya ve özel olarak da AB müktesebatına uyum sürecinin daha iyi algılanmasına ve takdir edilmesine katkı vermeye yönelik aşağıdaki birtakım konular ve öneriler, ileride yapılacak çalışmalar kapsamında ele alınabilir:

- Üyelerinin çıkarlarını temsil etme yetkisine sahip ulusal düzeydeki iki yerel yönetim birliği olan **TBB'nin ve Vilayetler Birliğinin**, gerektiğinde bölgesel birlikler veya sektörel birliklerle beraber, merkezî düzeyde yürütülen **AB müktesebatı kabul veya aktarım çalışmalarının tamamına doğrudan dâhil edilmeleri**. (Bu konu, yerel yönetimlerin katılımının güçlendirilmesi için tüm kamu yönetimi birimlerinin yatay, dikey ve işlevsel işleyişlerinde ve özellikle yasama süreçlerine katılımda iyileştirmeler gerektirecektir.)
- Bağımsız olarak veya eğer varsa, yerel yönetimlerin hukuk komisyonları, hukuk birimleri ve AB birimleri ile iş birliği içinde çalışmak üzere **yerel yönetimlerin meclislerinde daimî bir AB'ye uyum komisyonu** kurulması.
- Bağımsız olarak veya yerel yönetimlerin hukuk birimleri ve ilgili komisyonları ve diğer birimleri ile iş birliği içinde çalışmak üzere **TBB ve Vilayetler Birliği bünyesinde AB'ye uyum çalışma grubu veya komisyonu** kurulması.
- İcracı birimlerin kapasitelerine destek olmaları amacıyla belediyelerdeki **hukuk işleri dairelerinin veya müdürlüklerinin rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin** güçlendirilmesi.
- TBB, Vilayetler Birliği ve denetimden sorumlu makamlarla iş birliği içinde, genel olarak **mevzuatın yerel düzeyde uygulanmasına** ve özel olarak da AB'ye uyum çalışmaları ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin **ayrıntılı değerlendirme raporlarının** düzenli olarak hazırlanması.
- Yerel yönetimlerin **iç kontrol ve iç denetim süreçlerine özel bir konu olarak AB müktesebatıyla uyum** konusunun dâhil edilmesi.
- Belli düzenlemelere atıflar içermekte olan **Belediyeler Genel İş ve Yürütümü Teftiş Rehberi** (Türkiye Cumhuriyeti, 2019f) kapsamında **AB müktesebatına uyuma ilişkin mevzuatın vurgulanması**.
- Mülkiye Teftiş Kurulu tarafından yürütülen **belediye denetimlerinin sonuçlarına ilişkin olarak AB müktesebatı odaklı analizler** gerçekleştirilmesi.
- Belediyeler için Stratejik Planlama Rehberi (Türkiye Cumhuriyeti, 2018c) uyarınca, AB müktesebatı ile gerekli bağlantıların kurulması için **"mevzuat analizi" ve "üst düzey politika belgelerinin analizi" aşamalarından oluşan ayrıntılı durum analizi çalışmalarının** gerçekleştirilmesinin sağlanması.
- **Yerel yönetimlerin stratejik planlarına AB müktesebatıyla uyuma** ilişkin özel hedeflerin dâhil edilmesi ve yerel yönetimlerin faaliyet raporlarında ilgili uygulamalara yönelik değerlendirmelerin teşvik edilmesi.
- Yasama süreçlerine görüş ve katkı sağlanması alanı başta olmak üzere, bilgi ve deneyim paylaşımının artırılması için **TBB'nin ve Vilayetler Birliği'nin CoR ile iş birliğinin ve eş güdümünün** güçlendirilmesi.
- Yalnızca AB müktesebatıyla ilgili olanlar için değil her türlü yeni ulusal mevzuat için **mekânsal etki analizleri** (yasama önerilerinin yerel düzeydeki olası etkilerine ilişkin analizler) yapılmasına yönelik esas ve usullerin tasarlanması.
- Edilgen, arz yönü baskın mali yardımlardan, daha etkin, talep yönü baskın desteğe geçiş için **yeni düzenlemelere uyum maliyetlerine** odaklanılması (2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı kapsamındaki Tedbir 833.3 ile de uyumludur).
- Benzer biçimde, iş birliği ve eş güdümü genel sosyokültürel değişimle sınırlı tutmaktansa, AB müktesebatına uyum çalışmalarına etkin teknik katkı vermek amacıyla AB'deki yerel yönetimlerin deneyimlerini öğrenmek için özel olarak tasarlanmış **şehir eşleştirme çalışmalarından yararlanılması**.

- **Uyum düzeyinin saydam biçimde gösterilmesi** için TAİEX (Teknik Destek ve Bilgi Paylaşımı) yasa uyumlaştırma veri tabanının mevcut durumunun değerlendirilmesi ve 2019/22 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca, mevzuata ilişkin ayrıntılı izleme ve güncel değerlendirme çalışmalarının yerel yönetimlere erişilebilir kılınması.
- Yerel düzeyde müktesebat uyumuna yönelik çalışmaların il genelinde eş güdümünün sağlanması için **ABB ile büyükşehir belediyeleri ve valilikler arasında doğrudan iş birliği** yapılması. Bu süreçte AB daimî irtibat noktası vali yardımcılarının deneyimlerinden yararlanılması.
- Vatandaşları ve sivil toplumu yerel yönetimlerin ilgili faaliyetleri hakkında doğrudan bilgilendirmek ve bu faaliyetlere dâhil etmek, özellikle de ilgili şehir eşleştirme girişimlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla **kent konseylerinde AB'ye uyum çalışma gruplarının** kurulmasının desteklenmesi. Kent konseylerinin performansını da güçlendirecek bu tür çalışmaların desteklenmesi için teşvikler tasarlanması.
- 2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı kapsamındaki Tedbir 833.1 uyarınca, AB'ye katılıma yönelik yeni ulusal eylem planının hazırlanması için, yerel yönetimler de dâhil ilgili tüm paydaşların katılımcı ve saydam biçimde katkıda bulunmalarına olanak verecek **ayrıntılı bir danışma çerçevesi** oluşturulması.
- AB politika belgelerinin ayrıntılı biçimde incelenmesi yoluyla, **ulusal ve yerel politika amaçlarının ve hedeflerinin AB ile uyumlu** biçimde belirlenmesini sağlayacak tedbirler alınması.
- Mevcut yapıları ve mekanizmaları gözden geçirme ve gerekli politik ve yapısal reformlara ilişkin öneriler getirme görevlerini üstlenmek üzere, **yasama döngüsünün güçlendirilmesi alanında çalışmalar yapacak çok düzeyli bir çalışma grubu** oluşturulması.

Yukarıda vurgulanan noktalara ek olarak, Avrupa Komisyonu tarafından 2019'un 1. çeyreği ile 2020'nin 1. çeyreği içinde uygulanması planlanan ve 2010 ile 2018 arasında genişleme ve komşuluk politikası kapsamındaki bölgelerin yerel yönetimlerine verilen AB desteğinin değerlendirmesini konu alan bir çalışması bulunmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2018c). Bu değerlendirme sürecinin ve sonuçlarının yakından izlenmesi, katılım sürecinin ilerleyen aşamaları için hem merkezî yönetime hem de yerel yönetimlere önemli girdiler sağlayacaktır.

Türkiye'deki ilgili çalışmalara katkıda bulunacak diğer araştırma ve inceleme alanları göz önüne alındığında, yerindenlik ve orantılılık ilkelerinin iyileştirilmesi yoluyla AB içindeki politika yapım ve uygulama sürecinin güçlendirilmesine yönelik yakın zamandaki çalışmalara odaklanılabilir. Bu çalışmalara ilişkin birtakım örnekler şöyle sıralanabilir:

- **Yerindenlik İzleme Ağı:**¹⁶³ 2007 yılında kurulan bu ağ, AB'deki yerel ve bölgesel yönetimlerin yerindenlik ve orantılılık ilkelerinin uygulanmasını izlemelerine destek vermeyi amaçlamaktadır. Bu; AB'nin ulusal, bölgesel veya yerel düzeyler tarafından daha iyi ele alınabilecek bir alanda hareket edip etmediğinin ve yapılan düzenlemenin kapsamının konuyu yeterince düzenlemek için gerekli kapsamı aşır aştımadığının kontrol edilmesi anlamına gelmektedir.
- **Yerindenlik ve Orantılılık Analizleri:**¹⁶⁴ CoR, önerilen AB girişimlerinin, ortakları tarafından "AB harekete geçmeli mi?" ve "AB nasıl harekete geçmeli?" gibi sorular yanıtlanarak değerlendirilmesine olanak veren bir Yerindenlik ve Orantılılık Değerlendirme Çizelgesi geliştirmiştir. Bu değerlendirmeler, konuyu daha ileriye taşımak için Yerindenlik İzleme Ağı'na sunulabilir.
- **Erken Uyarı Sistemi:**¹⁶⁵ Lizbon Anlaşması ile oluşturulmuş bir süreçtir ve yerindenlik denetimi sonucunda, yasama yetkisine sahip bölgelerin kendi ulusal parlamentoları aracılığıyla AB'nin yasal düzenleme taslaklarına gerekçeli bir görüş sunmalarına olanak verir. Yasal düzenlemenin türüne göre bir "sarı kart" (ilgili konuya göre tüm oyların ya üçte biri ya da dörtte biri anlamına gelmektedir) veya bir "turuncu kart" (ulusal parlamentoların yarısından fazlası anlamına gelir) süreci işletilebilir ve böylece önerilen taslak yerindenlik bakımından gözden geçirilebilir.
- **Etkin Yerindenlik:** Yeni bir çalışma biçimi – Yerindenlik, Orantılılık ve "Daha Az Konuda Daha Verimli İşler Yapma" Çalışma Grubu Raporu (Avrupa Birliği, 2018): Bu rapor, "ulusal, bölgesel ve yerel yönetimlerin yetersiz

¹⁶³ Ayrıntılı bilgi: <https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/thesmn/Pages/default.aspx>

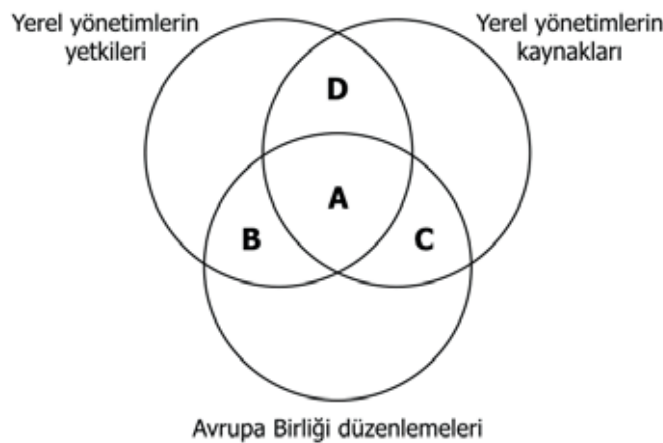
¹⁶⁴ Ayrıntılı bilgi: <https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/Pages/Subsidiarityandproportionalityanalysiskit.aspx>

¹⁶⁵ Ayrıntılı bilgi: <https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/regpex/Pages/Early-Warning-System.aspx>

katılımı” nedeniyle “AB politikalarının sahiplenilmediğini” vurgulayan ve çok düzeyli yönetişimi güçlendirecek yeni bir kavram olarak “etkin yerindenlik” kavramını tanımlayan kilit bir belgedir. 2018 yılında yayımlanan Çalışma Grubu raporunun ardından CoR, ‘Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi Dairesi Yerindenlik ve Orantılılık İlkelerinin Uygulanması Bildirisi’ni (COR-2018-03130-00-02-DECL-TRA (EN) 1/6) çıkarmıştır. Bu Bildiri, raporun etkin yerindenliği geliştirmeye yönelik önerilerini kabul etmektedir. Ardından, Avrupa Komisyonu tarafından ‘Yerindenlik ve orantılılık ilkelerine ilişkin bilgilendirme: AB’nin politika yapma süreçlerinde bu ilkelerin rolünün güçlendirilmesi’ (Avrupa Komisyonu, 2018e) başlıklı düzenleme çıkarılmıştır.

- **Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Komisyonu Arasında Yasama Süreçlerinin İyileştirilmesi Hakkında Kurumlar Arası Anlaşma:**¹⁶⁶ Yasama sürecine doğrudan katılan üç AB kurumu, 2016 yılında kabul edilen bu kurumlar arası anlaşma ile çok yıllık programlama ve etki değerlendirmesi, kamusal danışma ve paydaş katılımı ve mevcut mevzuatın geriye dönük değerlendirmesi gibi araçların kullanımına yönelik gereksinimleri vurgulayarak, Birlik mevzuatının hazırlanmasında sadeliğin, açıklığın ve tutarlılığın teşvik edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca, yasama süreçlerinin saydamlığına ve eş güdümüne vurgu yapılmış, Birlik hukukunun uygulanmasının ve etkililiğinin izlenmesi ve değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.
- **AB’nin Daha İyi Düzenleme Gündemi:**¹⁶⁷ AB’de açık ve saydam bir karar alma sürecinin işletilmesinin güvence altına alınması amacıyla vatandaşların ve paydaşların katkıları, politika yapma ve yasama süreçlerine dâhil edilir, AB’nin girişimleri kanıta ve etkilerin kavranmasına dayalıdır ve AB’nin işletmeler, vatandaşlar ve kamu kurumları üzerindeki düzenleyici yükü asgari düzeyde tutulur, AB sürekli olarak yasama yapılarını ve mekanizmalarını iyileştirmek için çalışır ve uygulanmakta olan girişimlerin sonuçlarını raporlar. Ayrıca, daha iyi düzenlemeler için rehberler ve araçlar geliştirilmiştir.¹⁶⁸
- **Avrupa Kentsel Girişimi:**¹⁶⁹ AB’nin 2021-2027 dönemine ilişkin olarak önerilen yeni Uyum Politikası girişimidir ve “daha iyi düzenleme”, “daha iyi finansman” ve “daha iyi bilgi” için AB Kentsel Gündemi’nin kentler arası iş birliği, yenilik ve kapasite geliştirme alanlarındaki öncelikli konularına odaklanmaktadır.
- **Mekânsal Etki Analizlerinin mevcut durumu ve ileriye dönük zorluklar** (Avrupa Birliği, 2020): Mekânsal Etki Analizlerinin yapılmasında karşılaşılan mevcut engellerin tanımlanması ve ilgili araçların kullanımının daha da geliştirilmesine yönelik yeni olanakların araştırılması amacıyla CoR’nin talebi üzerine yapılan bir çalışmadır.

Yerel yönetimler ile Avrupa Birliği bağlantılı mevzuat arasındaki ilişkiye odaklanırken, aşağıdaki kesişim noktalarını (Şekil 9) ve bunların kamusal politika ve karar alma süreçleri üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurmak yararlı olacaktır:

Şekil 9: AB bağlantılı mevzuat ile yerel yönetimler arasındaki politika kesişimleri

¹⁶⁶ Ayrıntılı bilgi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016Q0512%2801%29>

¹⁶⁷ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_en

¹⁶⁸ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

¹⁶⁹ Ayrıntılı bilgi: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2019/03/20-03-2019-european-urban-initiative-post-2020-the-commission-proposal

A, B, C ve D harfleri ile gösterilen belli kesişimler kapsamına giren kamusal politika konuları, aşağıdaki yaklaşımlarla ele alınabilir:

- A. Deneyim paylaşımı alanı** – *Yerel yönetimlerin hem yetkilerinin hem kaynaklarının bulunduğu ve AB'nin belli düzenlemelerinin yürürlükte olduğu alanlar*: Kamusal politikanın bu alandaki konuları, şehir eşleştirme gibi kapasite geliştirme çalışmalarında en yararlı biçimde ele alınabilecek konulardır. Yerel yönetimler, ilgili alanlarda zaten görevli olduğundan ve ilgili ödeneye sahip olduğundan, belediyeler arası veya kurumlar arası bilgi alışverişleri yoluyla paylaşılan iyi uygulamaların benimsenmesi ve uygulanması daha kolay olacaktır. Kamusal karar alma ve hizmet sunumu konusundaki iyileştirmeler daha çabuk gözlemlenebilir ve uyum, görece daha kısa bir yoldan gerçekleşebilir.
- B. Dış finansman alanı** – *Yerel yönetimlerin yetkilerinin bulunduğu ve AB'nin belli düzenlemelerinin yürürlükte olduğu, ancak yerel yönetimlerin ilgili konuda yeterli kaynaklarının bulunmadığı alanlar*: Kamusal politikanın bu alandaki konuları, dış mali ve teknik yardımla en yararlı biçimde desteklenebilecek konulardır. Yerel yönetimler, uyum için gerekli reform çalışmalarını dış kaynaklardan finanse edebilirler ve ilgili alanlarda zaten görevli olduklarından ancak uygulama için kaynak (hem mali hem teknik kaynak) sıkıntısı çektiklerinden, sağlanacak dış finansman, kısa ve orta dönemlerde uygulamaya koyulabilecek iyileştirmelere katkı yapabilir. Uzun dönemde, dış yardımın sağlanmasının ardından sürdürülebilirliği güvence altına almak için yerel yönetimlere yönelik ek kaynaklar yaratılmalıdır.
- C. Çok düzeyli yönetim reformu alanı** – *Yerel yönetimlerin kaynaklarının bulunduğu ve AB'nin belli düzenlemelerinin yürürlükte olduğu, ancak yerel yönetimlerin ilgili konuda yeterli yetkilerinin bulunmadığı alanlar*: Kamusal politikanın bu alandaki konuları, kamu yönetimi reformuna ilişkin devlet girişimleri kapsamında en yararlı biçimde ele alınabilecek konulardır. Yerindenlik ve orantılılık ilkeleriyle yakından ilgilidir ve yerelleşmeye dönük politika yönelimlerinden doğrudan etkilenecektir. Kurumlar arası yatay ve dikey iş birliğinin iyileştirilmesi ve yönetim düzeyleri arasındaki yetki dağılımının gözden geçirilmesi, bu konunun odaklanma alanları olacaktır.
- D. Ulusal kıyaslama alanı** – *Yerel yönetimlerin hem yetkilerinin hem kaynaklarının bulunduğu ancak yürürlükte olan bir AB düzenlemesinin bulunmadığı alanlar*: Kamusal politikanın bu alandaki konuları, ulusal kıyaslama girişimleri kapsamında en yararlı biçimde ele alınabilecek konulardır çünkü bunlar, yerel yönetimlerin zaten etkin biçimde görev aldığı alanlardır. Ulusal ve bölgesel programlar aracılığıyla yurt içindeki iyi uygulamalar tanımlanabilir ve yaygınlaştırılabilir ve ulusal uygulama hedefleri ve standartları geliştirilebilir. Bu alan, kamusal hizmetlere ilişkin ülke çapında yaşam kalitesinin yükselmesine katkı verecek en hızlı ve en sürdürülebilir iyileştirmelere olanak veren alandır.

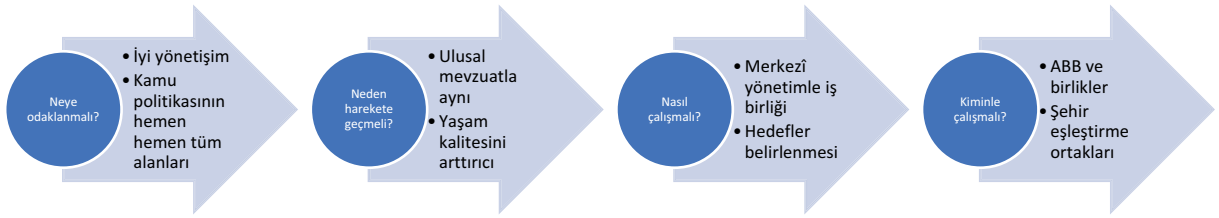
Bu farklı kesişim alanlarının her birine ilişkin olarak yapılacak daha ileri araştırma ve incelemeler uyum çalışmalarının, verimli ve etkili sonuçlar yaratmaya en uygun kamusal politika konularına yönlendirilmesine yardımcı olacaktır.

12 SONUÇ

Bu raporun öncelikli hedefi, AB müktesebatının etkisi ve AB'ye katılım sürecinde kabul edilen veya değiştirilen mevzuatın uygulanmasında yerel yönetimlerin görevleri ve sorumlulukları hakkında yerel düzeyde kapasite geliştirilmesine katkı vermek olmuştur. Çalışma kapsamında yapılan araştırma ve analiz, bu hedefe ulaşmak için aşağıda belirtilen sekiz soruya yönelik yanıtları derlemeye çalışmıştır:

- Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki mevcut durum nedir?
- AB müktesebatı nedir ve hangi sektörleri ve konuları kapsamaktadır?
- AB müktesebatı yerel yönetimleri neden ve ne ölçüde ilgilendirmektedir?
- Yerel politikaların ve yerel hizmet sunumunun Avrupa standartlarına uyumlu hâle gelmesi neden önemlidir?
- Yerel yönetimler AB müktesebatının uygulanmasına nasıl dâhil olabilir ve katkı verebilir?
- Yerel hizmet sunumu AB müktesebatının desteğiyle nasıl iyileştirilebilir?
- Yerel yönetimler AB müktesebatının uygulanmasına ilişkin olarak kime danışabilir ve kimden destek alabilir?
- Yerel yönetimler AB müktesebatının uygulanmasında kiminle iş birliği yapabilir?

Analizden elde edilen sonuçlar Şekil 10'de özetlenmiş ve her bir soruya ilişkin olarak aşağıda açıklanmıştır:

Şekil 10: Analizin sonuçları

Neye odaklanmalı?

- o Demokrasinin, temel özgürlüklerin ve hukukun üstünlüğünün Avrupa'nın ana değerleri olarak kavranması, AB'ye yönelik yerel bakış açılarının tazelenmesi için kilit unsurdur.
- o Yerel düzeydeki iyi yönetime ilişkin gelişmelerin, özellikle de hukukun üstünlüğünün iyileştirilmesinin, AB'ye katılım sürecinde kaydedilecek ilerlemeler üzerinde önemli bir olumlu etkisi olacaktır çünkü tabandan gelen kararlılığı gösterecektir. 2008 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen 12 İyi Yönetişim İlkesi¹⁷⁰ hem merkezî yönetim hem de yerel yönetimler için yol gösterici bir araç olarak dikkate alınabilir.
- o AB müktesebatının kapsamı, kamu politikasının yerel düzeydeki karar alma süreçlerini ve hizmet sunumunu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen hemen hemen tüm konularını içermektedir. Kamu yönetiminin tüm politika alanları birbirini tamamlayıcı bir biçimde işlediği için yerel yönetimler AB'ye uyum sürecine, yasal çerçevenin ve yasaların tam olarak uygulanmasının toplam bir gözden geçirmesi olarak yaklaşmalıdır.

Neden harekete geçmeli?

- o Ulusal mevzuatın AB müktesebatıyla uyumlaştırılması, müktesebatı ulusal mevzuat hâline getirmektedir ve yerel yönetimler, anayasal olarak hukuka uygun faaliyet göstermekle yükümlüdür.
- o Mevzuatın doğru ve yaygın biçimde uygulanması, amacının ve kapsamının tam olarak anlaşılmasını gerektirmektedir.

¹⁷⁰ Ayrıntılı bilgi: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/centre-of-expertise>

- o AB müktesebatı, Avrupa'da ortak sağlık ve refahın sağlanması için gerekli ortak ilkeleri ve ölçütleri belirlemekte olduğundan, bu ilkelere ve ölçütlere uyum, genel yaşam kalitesinin AB'ye üye ülkelerdeki standartlarla aynı düzeyde olmasını sağlar.

Nasıl çalışmalı?

- o AB'ye uyum sürecine katkı vermek için yerel yönetimlerin üstlenebileceği kilit görevlerden biri, AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarılmasından sorumlu merkezî yönetim birimleriyle iş birliği yapılması ve bu birimlerin desteklenmesidir.
- o Ulusal ve bölgesel yerel yönetim birlikleriyle iş birliği içinde, ulusal mevzuatın yerel koşullara göre yorumlanması için mekanizmalar ve araçlar geliştirilmesi de gerekmektedir.
- o Ayrıca, düzenli değerlendirmeler yapılarak, mevcut mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan zorluklar ve iyileştirme olanakları hakkında merkezî düzeyin bilgilendirilmesinde de yerel yönetimlerin önemli bir rolü vardır.
- o Mevzuatın tam olarak uygulanmasının sağlanması ve istenilen hedeflere ulaşılması, yerel yönetimler tarafından yerelleştirilmiş hedefler belirlenmesini ve çitanın adım adım asgari standartlardan yukarıya doğru yükseltilmesini gerektirecektir.

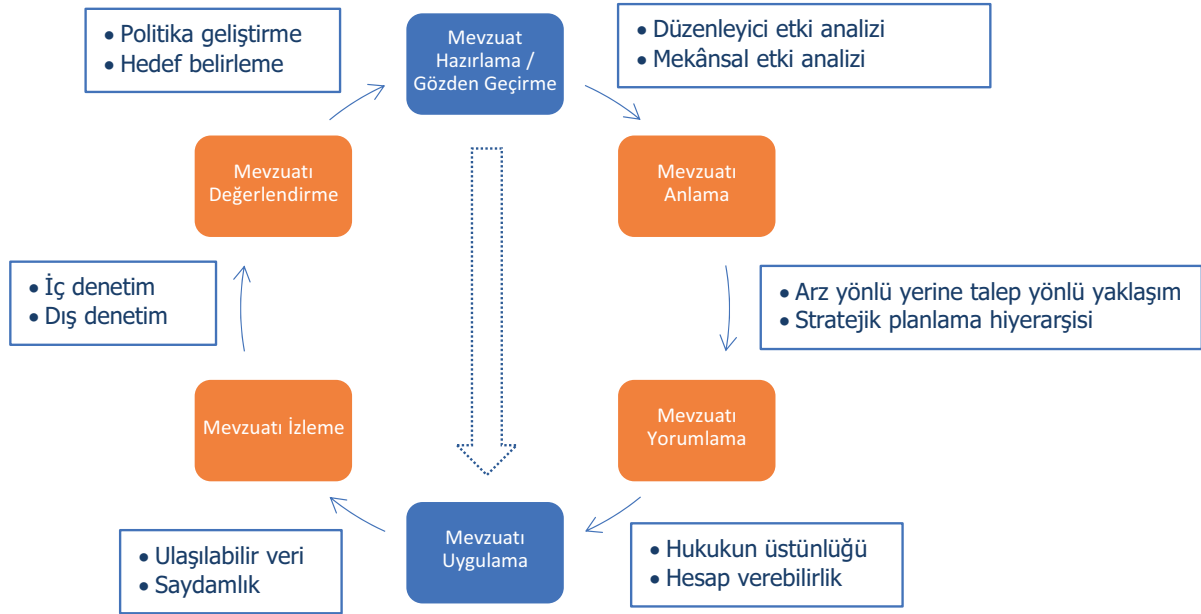
Kiminle çalışmalı?

- o AB'ye katılım sürecinde genel olarak merkezî yönetim ve özel olarak da ABB, yerel yönetimlerin kilit muhataplarıdır. Ayrıca, merkezî düzeyde yerel yönetimleri temsil eden ulusal birlikler olarak TBB ve Vilayetler Birliği ile bölgesel yerel yönetim birlikleri (Marmara Belediyeler Birliği gibi), mevzuatın doğru bir şekilde anlaşılması, yorumlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için yerel düzeye gereken desteği sağlayacaktır.
- o Hem yurt içi hem yurt dışı şehir eşleştirme çalışmaları, özel olarak AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin deneyim ve uzmanlık paylaşımı için belli konular temelinde tasarlandığında, yerel yönetimlere somut teknik destek sağlayacaktır.

Sonuç olarak, AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanmasına ilişkin analizin özü, aşağıdaki yedi maddeye indirgenebilir:

- 1) **Gerekçe:** Temel soru şudur: "AB müktesebatı, ulusal mevzuata aktarıldıktan sonra esasen ulusal mevzuatın kendisi hâline geliyorsa, yerel yönetimlerin neden AB müktesebatıyla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekir?" En kısa açıklama, yerel düzeyde AB müktesebatına uyum süreciyle ilgili bilgi düzeyinin artmasının, ilgili düzenlemelerin daha iyi uygulanması için büyük önem taşıdığıdır ancak bundan daha da önemlisi, merkezî yönetim kurumları tarafından yapılan yasama çalışmaları ile ilgili tüm hazırlık ve izleme süreçlerine yerel yönetim temsilcilerinin dâhil edilmesidir. Bu nedenle yerel yönetimlerin, ulusal mevzuata aktarıldıktan sonra değil aktarılırken AB müktesebatıyla ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir.
- 2) **Hukukun üstünlüğü:** AB müktesebatı, en sade tanımıyla AB'nin hukukun üstünlüğü aracıdır. Bu nedenle, AB müktesebatının uygulanması üzerinde çalışılması, hukukun üstünlüğünün iyileştirilmesi için mevzuata daha yakından odaklanılmasını sağlamaktadır.
- 3) **Hedef belirleme:** 2023'ü hedefleyen politikalar açısından zaman dolmaktadır ve tüm yönetim düzeyleri için iyi ölçülmüş, somut, tutarlı ve ulaşılabilir hedefler belirlenmesi amacıyla uzun dönemli bakış açılarına gereksinim vardır.
- 4) **Performans:** Diğer aday ülkelere ayrılan kişi başı rakamlara kıyasla, Türkiye'nin AB müktesebatına uyum sağlamak için daha fazla AB mali yardımına gereksinimi vardır. Bu gereklilik, AB'nin 2021 ile 2027 yılları arasını kapsayan bir sonraki programlama dönemi için daha da önemli hâle gelmektedir.
- 5) **Yerelleşme:** AB müktesebatının yerel düzeydeki etkisi, yerel yönetimlerin genel kamu yönetimi sistemi içindeki görevlerine ve yetkilerine bağlı olduğundan, daha çok görev ve yetki yerelleştiğinde, yerel yönetimlerin AB müktesebatının uygulanmasındaki etkisi artacaktır. AB'nin yerindenlik ve orantılılık ilkeleri, yerel yönetimlerin politika yapma ve hizmet sunum alanlarındaki görevlerinin tekrar gözden geçirilmesinde kilit başlangıç noktalarıdır.
- 6) **Yasama döngüsü:** AB müktesebatına uyum için yapılan çalışma, tüm yasama süreci için iyi bir örnek çalışmadır çünkü yasa belgesinden doğrudan uygulamaya atlanması, özellikle yerel düzeyde mümkün değildir. Doğru uygulama ve istenen hedeflere ulaşılması ancak yerel yönetimlerin olası tüm aşamalara dâhil edildiği tam mevzuat döngüsünün (Şekil) sürekli olarak yinelenmesi yoluyla mümkün olacaktır.
- 7) **Kararlılık:** Kamu politikasındaki tüm konular için olduğu gibi, üst düzey kararlılık başlıca belirleyici etkindir ve AB'ye katılım sürecine yönelik güçlü bir siyasi kararlılık, yerel düzeyde gereken politika iyileştirmelerine

öncelik vermeleri için yerel yönetimleri harekete geçirecektir. Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetim Politikaları Kurulu, gerekli politik taahhütlerinin yerel yönetimlere iletilmesinde kilit bir rol oynayabilir.

Şekil 11: AB müktesebatına uyuma ilişkin mevzuat döngüsü

Türkiye'nin en üst düzey politika belgesi olan On Birinci Kalkınma Planı, "yerel yönetim hizmetlerinin standardizasyonunu ve bu standartlara uyumun denetimini sağlayacak yöntem geliştirilecektir" ve "yerel yönetimlerin hizmetlerinin idari, mali ve teknik asgari standartları tespit edilecek; bu standartların uygulamasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır" (s. 197) tedbirlerini, yerel yönetimlere yönelik başlıca politika ve tedbirler arasında sıralamaktadır. AB müktesebatına uyumun iyileştirilmesi, bu hedefleri tamamlayıcı niteliktedir ve bunlara doğrudan katkıda bulunmaktadır ve böylece, yerel yönetimler, durma noktasına gelen AB'ye katılım müzakerelerinin yeniden canlanmasında sağlam bir itici güç hâline gelebilir. Müzakerelerde kaydedilen ilerlemeden bağımsız olarak, AB müktesebatının uygulanması konusunun yerel yönetimler tarafından ulaşılabilecek bir sonuç değil iyileşmelere sağlam bir temel sunan bir dayanak olarak algılanması gerekmektedir.

13 KAYNAKÇA

- 2560 sayılı Kanun (1981) *İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*. Resmî Gazete Tarihi: 23.11.1981 Sayısı: 17523.
- 2872 sayılı Kanun (1983) *Çevre Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 11.8.1983 Sayısı: 18132.
- 2918 sayılı Kanun (1983) *Karayolları Trafik Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 18.10.1983 Sayısı: 18195.
- 3194 sayılı Kanun (1985) *İmar Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 9.5.1985 Sayısı: 18749.
- 4925 sayılı Kanun (2003) *Karayolu Taşıma Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 19.7.2003 Sayısı: 25173.
- 5216 sayılı Kanun (2004) *Büyükşehir Belediyesi Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 23.7.2004 Sayısı: 25531.
- 5302 sayılı Kanun (2005) *İl Özel İdaresi Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 4.3.2005 Sayısı: 25745.
- 5346 sayılı Kanun (2005) *Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun*. Resmî Gazete Tarihi: 18.5.2005 Sayısı: 25819.
- 5355 sayılı Kanun (2005) *Mahallî İdare Birlikleri Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 11.6.2005 Sayısı: 25842.
- 5393 sayılı Kanun (2005) *Belediye Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 13.7.2005 Sayısı: 25874.
- 5627 sayılı Kanun (2007) *Enerji Verimliliği Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 2.5.2007 Sayısı: 26510.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği (2019) *Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 2.3.2019 Sayısı: 30702.
- Avrupa Birliği (2018) *Active Subsidiarity: A new way of working – Report of the Task Force on Subsidiarity, Proportionality and “Doing Less More Efficiently”* [Etkin Yerindenlik: Yeni bir çalışma biçimi – Yerindenlik, Orantılılık ve “Daha Az Konuda Daha Verimli İşler Yapma” Çalışma Grubu Raporu]. Brüksel: Erişim adresi: https://ec.europa.eu/commission/files/report-task-force-subsidiarity-proportionality-and-doing-less-more-efficiently_en.
- Avrupa Birliği (2019) *EUR-Lex: AB Mevzuatı Özetleri*. Erişim adresi: <https://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>.
- Avrupa Birliği (2020) *State of the art and challenges ahead for Territorial Impact Assessments* [Mekânsal Etki Analizlerinin mevcut durumu ve ileriye dönük zorluklar]. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi – Mekânsal Uyum Politikası ve AB Bütçesi Komisyonu (COTER).
- Avrupa Komisyonu (2014a) *The European Union Explained: Climate action* [Avrupa Birliği'nin Açıklaması: İklim eylemi]. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Dairesi.
- Avrupa Komisyonu (2014b) *The European Union Explained: Energy action* [Avrupa Birliği'nin Açıklaması: Enerji eylemi]. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Dairesi.
- Avrupa Komisyonu (2014c) *The European Union Explained: Environment action* [Avrupa Birliği'nin Açıklaması: Çevre eylemi]. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Dairesi.
- Avrupa Komisyonu (2014d) *The European Union Explained: Transport action* [Avrupa Birliği'nin Açıklaması: Taşımacılık eylemi]. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Dairesi.
- Avrupa Komisyonu (2015) *The European Union Explained: Enlargement action* [Avrupa Birliği'nin Açıklaması: Genişleme eylemi]. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Dairesi.
- Avrupa Komisyonu (2018a) *AB Genişleme Politikasına İlişkin 2018 Bilgilendirmesi ve 2018 Türkiye Raporu*. Strazburg: COM(2018) 450 final ve SWD(2018) 153 final. [Türkçe metin: https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf]
- Avrupa Komisyonu (2018b) *Revised Indicative Strategy Paper for Turkey* [Türkiye için Gösterge Niteliğindeki Gözden Geçirilmiş Strateji Belgesi] (2014-2020). Brüksel: C(2018) 5067 final.
- Avrupa Komisyonu (2018c) *Evaluation of EU support to local authorities in enlargement and neighbourhood regions (2010-2018) – Evaluation Roadmap* [Genişleme ve komşuluk politikası bölgelerindeki yerel yönetimlere yapılan AB desteğinin değerlendirilmesi (2010-2018) – Değerlendirme Yol Haritası]. Ref. Ares(2018)5095645 – 4/10/2018.
- Avrupa Komisyonu (2018d) *Evaluation of Sector Approach under IPA II* [IPA II kapsamındaki Sektörel Yaklaşımın Değerlendirilmesi]. Nihai Rapor – Ekim 2018. Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri: Avrupa Komisyonu adına yapılan değerlendirme.
- Avrupa Komisyonu (2018e) *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – The principles of subsidiarity and proportionality: Strengthening their role in the EU's policy making* [Komisyondan Avrupa Parlamentosuna, Avrupa

Birliği Konseyine, Avrupa Ekonomik ve Sosyal İşler Komitesine ve Avrupa Birliği Bölgeler Komitesine yapılan Bilgilendirme – Yerindenlik ve orantılılık ilkeleri: AB'nin politika yapma süreçlerinde bu ilkelerin rolünün güçlendirilmesi]. Strazburg: COM(2018) 703 final.

Avrupa Komisyonu (2019a) *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council – Further strengthening the Rule of Law within the Union: State of play and possible next steps* [Komisyondan Avrupa Parlamentosuna, Avrupa Birliği Konseyine, Avrupa Ekonomik ve Sosyal İşler Komitesine ve Avrupa Birliği Bölgeler Komitesine yapılan Bilgilendirme – Birlik içinde Hukukun Üstünlüğünün daha da güçlendirilmesi: mevcut durum ve geleceğe dönük olası adımlar]. Brüksel: COM(2019) 163 final.

Avrupa Komisyonu (2019b) *Economic Reform Programme of Turkey (2019-2021) Commission Assessment* [Türkiye'nin Ekonomik Reform Programı (2019-2021) Komisyon Değerlendirmesi]. Brüksel: SWD(2019) 164 final.

Avrupa Komisyonu (2019c) *Going climate-neutral by 2050: A strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate-neutral EU economy* [2050'de iklimle zararsız hâle gelmek: Müreffeh, çağdaş, rekabetçi ve iklimle zararsız bir AB ekonomisi için stratejik bir uzun dönemli vizyon]. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Dairesi.

Avrupa Komisyonu (2019d) *AB Genişleme Politikasına İlişkin 2019 Bilgilendirmesi ve 2019 Türkiye Raporu*. Brüksel: COM(2019) 260 final ve SWD (2019) 220 final. [Türkçe metin: https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-_tr.pdf]

Ballesteros, M. (2017) *Monitoring the implementation of EU law: tools and challenges* [AB hukukunun uygulanmasının izlenmesi: araçlar ve zorluklar]. Brüksel: Avrupa Parlamentosu, Vatandaş Hakları ve Anayasal İşler Politika Dairesi.

Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu (2015) *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023)*. Ankara: Resmî Gazete Tarihi: 24.3.2015 Sayısı: 29305 (Mükerrer).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2007) *Belediye Zabıta Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 11.4.2007 Sayısı: 26490.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2008) *Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 5.12.2008 Sayısı: 27075.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2013) *Yüksek Çevre Kurulu ve Mahallî Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 3.8.2013 Sayısı: 28727.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2014a) *Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 10.9.2014 Sayısı: 29115.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2014b) *Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 17.5.2014 Sayısı: 29003.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2015a) *Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 3.11.2015 Sayısı: 29521.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2015b) *Atık Yönetimi Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 2.4.2015 Sayısı: 29314.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2017a) *Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 8.4.2017 Sayısı: 30032.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2017b) *Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 27.12.2017 Sayısı: 30283.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2017c) *Binalar ile Yerleşmeler için Yeşil Sertifika Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 23.12.2017 Sayısı: 30279.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2017d) *Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 3.7.2017 Sayısı: 30113.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2017e) *İçme ve Kullanma Suyu Temini ve Dağıtım Sistemleri Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 12.10.2017 Sayısı: 30208.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2018) *Otopark Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 22.2.2018 Sayısı: 30340.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yönetmeliği (2019) *Sıfır Atık Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 12.7.2019 Sayısı: 30829.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Yönetmeliği (2019) *Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 12.5.2019 Sayısı: 30772.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yönetmeliği (2011) *Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 27.10.2011 Sayısı: 28097.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yönetmeliği (2016) *Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 9.10.2016 Sayısı: 29852.

ESPON (2013) *Territorial Impact Assessment of Policies and EU Directives: A practical guidance for policymakers and practitioners based on contributions from ESPON projects and the European Commission* [Politikaların ve AB Direktiflerinin

- Mekânsal Etki Analizi: politika yapıcılar ve uygulamacılar için ESPON projelerinden ve Avrupa Komisyonundan katkılara dayalı uygulama rehberi*. Lüksemburg: ESPON 2013 Programı.
- İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği (1997) *Karayolları Trafik Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 18.7.1997 Sayısı: 23053.
- İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği (2006) *Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 15.6.2006 Sayısı: 26199.
- İller Bankası Yönetmeliği (2001) *İller Bankası Jeotermal Enerji Tesisi Projelerinin Hazırlanmasına Ait Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 25.6.2001 Sayısı: 24443.
- Karayolları Genel Müdürlüğü Yönetmeliği (2018) *Karayolu Altyapısı Güvenlik Yönetimi Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 21.10.2018 Sayısı: 30572.
- [Önceki] Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yönetmeliği (2006) *Açık Alanda Kullanılan Teçhizat Tarafından Oluşturulan Çevredeki Gürültü Emisyonu ile İlgili Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 30.12.2006 Sayısı: 26392.
- [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2004) *Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 31.12.2004 Sayısı: 25687.
- [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2008) *Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 6.6.2008 Sayısı: 26898.
- [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2009) *Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 3.7.2009 Sayısı: 27277.
- [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2010a) *Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 26.3.2010 Sayısı: 27533.
- [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2010b) *Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 4.6.2010 Sayısı: 27601.
- REC Türkiye (2016) *Ambalaj Atıklarının Kontrolü yönetmeliği Belediye Uygulama Rehberi*. Ankara: Bölgesel Çevre Merkezi.
- Sağlık Bakanlığı Yönetmeliği (2005) *İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 17.2.2005 Sayısı: 25730.
- Tarım ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2017) *İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 28.10.2017 Sayısı: 30224.
- Tarım ve Orman Bakanlığı Yönetmeliği (2019) *İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Artırılması Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 6.7.2019 Sayısı: 30823.
- Türkiye Belediyeler Birliği (2014) *Ulaşım Planlama Çalışmaları ve Ulaşım Ana Planı Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: TBB Ulaşım Çalışma Komisyonu.
- Türkiye Cumhuriyeti (2006) *AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (2007-2023)*. Ankara: [Önceki] Çevre ve Orman Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2011) *Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi – Hedef 2023*. Ankara: [Önceki] Ulaştırma Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2012a) *Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı*. Ankara: [Önceki] Başbakanlık.
- Türkiye Cumhuriyeti (2012b) *Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023*. Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2012c) *Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023*. Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2014a) *Türkiye Kombine Taşımacılık Strateji Belgesi*. Ankara. [Önceki] Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2014b) *Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi (2014-2023) ve Eki Eylem Planı (2014-2016)*. Ankara: [Önceki] Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2014c) *Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı (2013-2023)*. Ankara: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2016a) *Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (2016-2023)*. Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2016b) *[Önceki] Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı 2017-2021 Stratejik Planı*. Ankara: [Önceki] Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2016c) *Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı 2023*. Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2017a) *Avrupa Birliği'ne Katılım için Ulusal Eylem Planı (Ocak 2016 – Aralık 2019)*. Ankara. [Önceki] Avrupa Birliği Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2017b) *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018-2022 Stratejik Planı*. Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2017c) *Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı 2017-2023*. Ankara: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.

- Türkiye Cumhuriyeti (2017d) *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı*. Ankara: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2018a) *AB ve Üyelik Sürecimiz: Temel Bilgiler Kitabı*. Brüksel: Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Daimî Temsilciliği.
- Türkiye Cumhuriyeti (2018b) *Orta Vadeli Program 2019-2021*. Ankara: Resmî Gazete Tarihi: 20.9.2018 Sayısı: 30541.
- Türkiye Cumhuriyeti (2018c) *Belediyeler için Stratejik Planlama Rehberi 2019*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2018d) *2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*. Ankara: Resmî Gazete Tarihi: 27.10.2018 Sayısı: 30578.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019a) *Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2019-2021)*. Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019b) *Mevzuat Bilgi Sistemi*. Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr>.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019c) *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019d) *Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi (KAYSİS)*. Erişim adresi: <https://www.kaysis.gov.tr>.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019e) *Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı Gelişimi Özet Raporu*. Ankara: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı – Enerji Verimliliği ve Çevre Dairesi Başkanlığı, Planlama ve Denetim Daire Başkanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019f) *Belediyeler Genel İş ve Yürütümü Teftiş Rehberi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti (2019g) *2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*. Ankara: Resmî Gazete Tarihi: 4.11.2019 Sayısı: 30938.
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği (2004) *Karayolu Taşımacılık Faaliyetleri Mesleki Yeterlilik Eğitimi Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 3.9.2004 Sayısı: 25572.
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği (2018) *Karayolu Taşıma Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 8.1.2018 Sayısı: 30295.
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yönetmeliği (2019) *Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 2.5.2019 Sayısı: 30762.
- Yüksek Planlama Kurulu (2009) *Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi*. Karar Sayısı: 2009/11 Tarihi: 18.5.2009.
- Yüksek Planlama Kurulu (2010) *KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023)*. Ankara: Resmî Gazete Tarihi: 4.11.2010 Sayısı: 27749.
- Yüksek Planlama Kurulu (2012) *Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023*. Ankara: Resmî Gazete Tarihi: 25.2.2012 Sayısı: 28215.

14 EKLER

1. Taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatının konuları
2. Enerji alanındaki AB müktesebatının konuları
3. Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatının konuları

Ek 1: Taşımacılık politikası alanındaki AB müktesebatının konuları

14. Fasil'in ana konuları	14. Fasil'in alt konuları	
	Başlık	Kapsam
• Kurumlar ve hedefler	Taşımacılık politikalarının genel hedefleri	Tek Avrupa taşımacılık sahası yol haritası: Rekabetçi ve kaynak verimliliği olan bir taşımacılık sistemine doğru
	Ajanslar ve kurumlar	○ Avrupa Küresel Navigasyon Uydu Sistemleri Ajansı ○ Deniz güvenliği: Avrupa Deniz Güvenliği Ajansı ○ Avrupa Enerji ve Taşımacılık Forumu ○ Havaalanlarının güvenliği yönetmeliği
• Karayolu taşımacılığı	Mal taşımacılığı	○ AB karayolu nakliye pazarına erişimin ortak kuralları ○ Ağır yük taşıtlarının ücretlendirilmesi: Eurovignette Direktifi ○ Mallar: topluluk güvence mekanizması ○ Karayolu ile taşınan mallara ilişkin istatistiklerin derlenmesi için kurallar ○ Malların taşınması için taşıt kiralama
	Yolcu taşımacılığı	○ Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının hakları ○ Şehir içi ve şehirler arası otobüs hizmetleri için uluslararası pazara erişim ○ Interbus Anlaşması: şehir içi ve şehirler arası otobüslerle tarifeli olmayan uluslararası yolcu taşımacılığı
	İstihdam ve çalışma koşulları	○ Karayolu taşımacılığı: Sürüş süreleri, molalar ve dinlenme sürelerine ilişkin AB kuralları ○ Karayolu taşımacılığında takograflar ○ Karayolu nakliye ve yolcu taşımacılığı firmaları: işletme kuralları ○ Karayolu taşımacılığı sektöründe sürüş süresi
	Karayolu güvenliği	○ Yol güvenliği: kamyonlar, şehir içi otobüsler ve şehirler arası otobüsler için izin verilen boyutlar ve azami ağırlıklar ○ Yol güvenliği: taşınabilir basınçlı ekipman ○ Taşıtların ve römorkların güvenliğini sağlamak için yapılan testler ○ Karayolu tünelleri: AB güvenlik kuralları ○ Yol güvenliği: sürücü belgeleri ○ Yol güvenliği: karayolu trafik kazalarına ilişkin AB veri tabanı ○ Tehlikeli malların iç yollarda taşınması ○ Nakit avrunun karayolu ile sınır ötesi taşınması ○ Karayolu güvenliği: Karayolu güvenliğine ilişkin 2011-2020 politika yönelimleri ○ Tehlikeli malların karayolu ile taşınmasına ilişkin denetimler ○ Ticari taşıtların güvenliğine ilişkin yol kenarı denetimleri ○ Karayolu trafik suçları – ülkeler arası bilgi paylaşımı
• Demiryolu taşımacılığı	Kurumlar ve hedefler	Avrupa Birliği Demiryolu Ajansı – güvenli ve birlikte işleyebilen demiryolu sahası oluşturulması
	Altyapı ve birlikte işlerlik	○ Birlikte işleyen bir AB ray sistemi ○ AB ray sistemlerinin uyumlu olmasının sağlanması ○ AB demiryolu taşımacılığı istatistikleri
	İç pazar, yük taşımacılığı ve yolcu hakları	○ Demiryolu şirketlerine devlet yardımları ○ Rekabetçi yük taşımacılığı için Avrupa demiryolu ağı ○ Yük taşımacılığı lojistik eylem planı ○ Demiryolu yolcularının hakları
	İstihdam ve çalışma koşulları	○ Lokomotif ve trenleri işleten makinistlerin belgelendirilmesi ○ Sınır ötesi tren mürettebatı – çalışma koşulları
Avrupa için tek bir demiryolu ağı		

14. Fasil'in ana konuları	14. Fasil'in alt konuları	
	Başlık	Kapsam
• Denizyolu taşımacılığı AB ülkelerinin Denizcilik Çalışma Sözleşmesi'ne uymaları ve sözleşmeyi uygulamaları	Demiryolu güvenliği	- o AB çapında demiryolu güvenliği - o Tehlikeli maddelerin iç yollarda taşınması - o Demiryolu güvenliği
	Hedefler ve kurumlar	- o Mavi kuşak: AB gemiciliği için tek bir taşımacılık sahası - o Denizyolu güvenliği: Avrupa Deniz Güvenliği Ajansı - o Denizlerde ve iç sularda seyahat eden yolcuların hakları
	İç pazar	- o Deniz taşımacılığı – hizmet sunumu, rekabet, haksız fiyatlandırma ve okyanus ticaretine erişim - o Yolcu gemilerindeki kişilerin kayıt edilmesi - o AB içinde hizmet sunum serbestisi (okyanus ticareti) - o Denizyoluyla taşınan mallar ve yolcular hakkında istatistiki sonuçlar - o Gemi sahiplerinin denizcilikten doğacak talepler için sigortalınması - o AB içindeki yük ve yolcu gemilerinin siciller arası aktarımı - o Gemicilik hizmetlerinin sunumu - o Gemilere ilişkin işlemlerin raporlanması - o İç sularda seyrüsefer için mesleki niteliklerin tanınması - o Düşürüme karşı koruma – gemi endüstrisi
	Liman altyapısı	- o Gemi kaynaklı atıklar ve yük kalıntıları için liman tesisleri - o Limanlar: AB'nin büyümesi için bir motor - o Limanlar: mali saydamlık ve hizmet sunumu
	İstihdam ve çalışma koşulları	- o İç sular: denizyoluyla mal taşımacılığı mesleğine erişim ve diplomaların karşılıklı tanınması - o AB limanlarını kullanan gemilerde çalışma saatleri - o Gemicilerin çalışma süreleri - o İç sularda taşımacılık – çalışma koşulları - o Deniz güvenliği: gemiciler için asgari eğitim düzeyi - o İç sularda seyrüsefer için gerekli mesleki niteliklerin tanınması
	Deniz güvenliği	- o Ülkelerin bayrak taşıyıcısı olma gereklerine uyum - o Kaza durumunda gemi sahiplerinin yükümlülükleri - o Deniz güvenliği: çift cidarlı petrol tankerlere aşamalı geçişin hızlandırılması - o AB denizcilik bilgi ve paylaşım sistemi - o Denizde güvenlik: gemi denetimi ve muayene kuruluşları - o AB'de deniz güvenliği: gemi denetimi ve muayene kuruluşları - o AB'deki gemilerde daha güvenli daha az kirlletici teçhizat kullanımı - o Deniz güvenliği: gemilere ilişkin Uluslararası Emniyet Yönetimi Kodu - o Dökme yük gemilerinin yüklenmesi ve boşaltılması - o Yolcu gemilerinin güvenlik kuralları ve standartları - o Deniz güvenliği: liman devleti kontrolü
	Denizyolu taşımacılığı ve çevre	- o Deniz güvenliği: gemilerden kaynaklı kirliliğin önlenmesi - o Petrol kirliliğinden kaynaklı zararlara ilişkin hukuki sorumluluk: Bunkers Sözleşmesi - o Gemi kaynaklı kirlilik ve para cezaları - o Denizin ve besin zincirinin organotin bileşiklerinin etkilerinden korunması
	İç sularda seyrüsefer	- o İç sularda taşımacılığın desteklenmesi NAIADES - o Güvenli ve verimli nehir taşımacılığı: nehir bilgi hizmetleri - o Malların ve yolcuların iç sularda taşınması - o AB'nin iç sularında taşımacılığın desteklenmesine ilişkin kurallar - o İç sularda seyrüsefer: yabancı taşımacılar - o Tehlikeli malların iç yollarda taşınması - o İç sularda seyrüsefer: iç sularda seyrüsefer için gerekli ulusal tekne kaptanlığı sertifikalarının karşılıklı tanınması - o İç sularda seyrüsefer için gerekli mesleki niteliklerin tanınması - o İç sularda seyrüsefer: gemi kiralamaya ilişkin koşullar ve fiyatlandırma - o Malların iç sularda taşınmasına ilişkin AB istatistikleri

14. Fasil'in ana konuları	14. Fasil'in alt konuları	
	Başlık	Kapsam
Havayolu taşımacılığı Daha temiz hava taşıtları geliştirilmesi için kamu-özel sektör ortaklığı AB'nin havacılık stratejisi AB havalimanı gürültüsü	Denizyollarının güvenilirliği	- Avrupa'da yoğunlaştırılmış denizcilik denetimi alanında iş birliği - Gemi ve liman tesislerinin güvenilirliği - Liman altyapısı: Liman güvenliğinin artırılması
	İç pazar	- Topluluk havalimanlarında yer hizmetleri - Havayolu ile yolcu, yük ve posta taşımacılığına ilişkin istatistikler - Hava hizmetlerinin işletimi: AB kuralları - Sivil havacılık kurallarının ve usullerinin uyumlaştırılması
	Hizmet sunumu ve lisanslar	- Havayolu taşımacılarının sorumluluk sigortası - Havalimanı ücretlendirmelerine ilişkin ortak bir çerçeve - Zaman dilimlerinin bölüştürülmesi
	Yolcuların hakları	- Uçağa alınmama, uçuşun gecikmesi veya iptal olması durumlarında AB havayolu yolcularının hakları - Bilgisayarlı havayolu bilet rezervasyon sistemi - Yolcuların bilgilendirilmesi: havayolu taşımacılarının kimliği - Hareketi kısıtlı kişilerin hakları – havayolu seyahati
	Hava güvenliği	- Sivil havacılık kazaları ve olayları - Sivil havacılıktaki olaylar – raporlama, inceleme ve izleme - Kaza durumunda havayolu taşımacılarının sorumluluğu - Avrupa için Havacılık Güvenliği Yönetim Sistemi kurulması - Havaalanlarına ilişkin güvenlik düzenlemeleri - Uçuş ekibine ilişkin düzenlemeler
	Tek hava sahası ve hava trafik yönetimi	- Tek Avrupa Hava Sahası yaratılmasına ilişkin çerçeve - Yeni nesil Avrupa hava trafik yönetimi sistemi - Hava trafiğinin yönetimi: Tek Avrupa Hava Sahası içinde hava sahasının düzenlenmesi ve kullanımı - Tek Avrupa Hava Sahası – hava navigasyon hizmetlerine ilişkin AB kuralları - Hava trafik akışının yönetimi - Avrupa hava trafiği yönetim ağının birlikte işlerliği - Sivil havacılık güvenliği alanında AB-ABD iş birliği
	Uluslararası boyut	- AB'ye üye ülkeler ile AB'ye üye olmayan ülkeler arasındaki hava hizmetleri anlaşmaları - AB-ABD havacılık anlaşmaları - Havayolu taşımacılarının sorumluluğu hakkında Montreal Sözleşmesi
Taşımacılık, enerji ve çevre	Havayollarının güvenilirliği	- Sivil havacılığın güvenilirliği: AB çapındaki kurallar - Havayolu taşımacılarının yolcu verisini bildirme zorunluluğu - Uçuş ekibine ilişkin düzenlemeler
	Çevrenin korunması	- Alpleri Koruma Anlaşmasının Taşımacılık Protokolü - Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları
	Biyoyakıtlar ve emisyonların azaltılması	- Hafif motorlu taşıtlardan kaynaklanan kirliliğin azaltılması - Yeni yolcu arabalarının CO₂ emisyonlarının azaltılması - Ağır iş araçlarından kaynaklanan emisyonlar (Euro VI): belgelendirme kuralları - Hafif ticari taşıtlardan kaynaklı karbondioksit emisyonlarının azaltılması
	Deniz kirliliğinin önlenmesi	- Deniz güvenliği: gemilerden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi - Petrol kirliliğinden kaynaklı zararlara ilişkin hukuki sorumluluk: Bunkers Sözleşmesi - Gemi kaynaklı kirlilik ve para cezaları - Denizin ve besin zincirinin organotin bileşiklerinin etkilerinden korunması

14. Fasil'in ana konuları	14. Fasil'in alt konuları	
	Başlık	Kapsam
- Farklı taşımacılık türleri arası geçişler ve trans-Avrupa ağları - Trans-Avrupa taşımacılık ağının gelişimine yönelik AB ilkeleri - Avrupa'yı Birleştirmeye Mekanizması - Hareketlilik ve yolcu hakları	Farklı taşımacılık türleri arası geçişler	- Marco Polo II programı - Farklı taşımacılık türleri ile ulaşım: malların üye ülkeler arasında kombine taşımacılığı
	Altyapı ve fiyatlandırma	Alpleri Koruma Anlaşmasının Taşımacılık Protokolü
	Sürdürülebilir hareketlilik	AB'de kentsel hareketlilik
	Yolcu hakları	- Şehir içi ve şehirler arası otobüs yolcularının hakları - Uçağa alınmama, uçuşun gecikmesi veya iptal olması durumlarında AB havayolu yolcularının hakları - Yolcuların bilgilendirilmesi: havayolu taşımacılarının kimliği - Bilgisayarlı havayolu bilet rezervasyon sistemi - Hareketi kısıtlı kişilerin hakları – havayolu seyahati - Denizyoluyla ve iç sularda seyahat eden yolcuların hakları - Demiryolu yolcularının hakları
- Akıllı ulaşım ve uyduyla navigasyon - AB acil hizmetleri: e-Arama altyapısının kullanıma alınması	Akıllı ulaşım sistemleri	- Cüvenli ve verimli nehir taşımacılığı: nehir bilgi hizmetleri - Avrupa'da akıllı ulaşım sistemlerinin kullanıma alınması - Yeni nesil Avrupa hava trafik yönetimi sistemi - AB denizcilik bilgi ve paylaşım sistemi
	Uyduyla navigasyon	- Avrupa'nın 2 uydu navigasyon sisteminin ilerletilmesi - Avrupa Küresel Navigasyon Uydu Sistemleri Ajansı - Uyduyla navigasyon: Küresel Navigasyon Uydu Sistemi
	Avrupa uzay politikası	Uydu gözetleme ve izleme desteğine ilişkin AB programı
Uluslararası boyut ve genişleme	AB'ye üye olmayan ülkelerle iş birliği	- AB'ye üye ülkeler ile AB'ye üye olmayan ülkeler arasındaki hava hizmetleri anlaşmaları - Uluslararası taşımacılık anlaşmaları - Alpleri Koruma Anlaşmasının Taşımacılık Protokolü - Sivil havacılık güvenliği alanında AB-ABD iş birliği
Avrupa istatistikleri	AB demiryolu taşımacılığı istatistikleri	

Ek 2: Enerji alanındaki AB müktesebatının konuları

15. Fasil'ın ana konuları	15. Fasil'ın alt konuları	
	Başlık	Kapsam
Avrupa enerji politikası Avrupa'da enerji fiyatları ve maliyetleri Yüksek performanslı, düşük maliyetli, düşük karbonlu ve sürdürülebilir enerji Hidrolik kırıma: hidrokarbonların yüksek hacimli hidrolik kırıma kullanılarak çıkarılması ve üretimi Enerji alanında bilgi paylaşımı mekanizması	Enerjiye yönelik politika	- Avrupa için dengeli ve bol enerji arzı - Geri kazanım için Avrupa enerji programı - Rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerji için bir politika - Avrupa için rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerjiye doğru ilerleme - AB'nin enerji pazarının yeniden tasarlanması - Enerji politikasının gelişimine katkı yapan etkenler - Enerji altyapısı yatırım projelerine ilişkin bilgi - AB'nin daha enerji verimli, düşük karbonlu bir ekonomiye dönüşmesine yardımcı olacak bilişim teknolojileri tabanlı öneriler - Avrupa Enerji ve Taşımacılık Forumu - Enerji tüketimi: Etiketleme kuralları için çerçeve
	Piyasa tabanlı araçlar	Enerji ürünlerinin ve elektriğin vergilendirilmesine ilişkin AB kuralları
	Araştırma ve yenilik	- Düşük karbonlu teknolojilerin geliştirilmesi için SET-Planı - Hidrojen ve yakıt pilleri için kamu-özel sektör ortaklığı
Enerji iç pazarı Elektrik nakil sisteminin işletimine ilişkin rehber Avrupa'yı Birleştirme Mekanizması	Rekabetçi bir iç pazar	- Hidrokarbonların aranması, sondalaması ve üretimi - Toptan elektrik ve gaz pazarları – AB gözetim kuralları - Sera gazı emisyon hakkı ticaret sistemi - Elektrik iç pazarı - Gaz iç pazarı - AB enerji düzenleyicileri arasında iş birliği ajansı - Elektrik nakil sistemi işletim kuralları
	Birbirine bağlı bir iç pazar	- Trans-Avrupa enerji altyapısı için kurallar - Doğal gaz nakil ağları - Sınır ötesi elektrik ticareti - Elektrik nakil sistemi işletim kuralları
	Kamu alımları	- Kamu sözleşmeleri – temel kuralların açık biçimde belirlenmesi - Kamu sözleşmelerinin ve imtiyazların kararlaştırılması: inceleme süreçleri
	Vergilendirme	Enerji ürünlerinin ve elektriğin vergilendirmesine ilişkin AB kuralları
Enerji verimliliği	Politika yönelimleri	- Enerji verimliliği: sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ve enerji güvenliğinin iyileştirilmesine yardımcı olunması 2020 hedefi için enerji verimliliği 2011 AB enerji verimliliği planı - Enerji verimliliği
	Enerji verimliliğinin sağlanması	- Binalarda enerji performansı - Elektrikli ve gazla çalışan araçların şarj/dolum istasyonları - Enerji verimliliği
	Ürünlerin enerji verimliliği	- Verimli ve güvenli sıcak su kazanları - Floresan ve yüksek yoğunluklu deşarj lambaları – eko-tasarım koşulları - Enerji tüketen aletler için eko-tasarım - Lastiklerin yakıt verimliliğinin, frenleme kapasitesinin ve gürültü düzeylerinin iyileştirilmesi - Enerji verimliliği

15. Fasıl'ın ana konuları	15. Fasıl'ın alt konuları	
	Başlık	Kapsam
Yenilenebilir enerji AB'nin 2020 yenilenebilir enerji hedeflerine doğru ilerleme Mavi Enerji – yenilenebilir okyanus enerjisi Yenilenebilir enerji	Politika yönelimleri Elektrik Isıtma ve soğutma	- Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi - Avrupa'nın elektrik sisteminin birbiriyle daha iyi bağlantılı hâle gelmesi - Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesi
Nükleer enerji Bulgaristan ve Slovakya'daki nükleer reaktörler – faaliyetlerin sonlandırılması için AB yardımı İyonlaştırıcı ışınlama maruz kalmaya ilişkin temel güvenlik standartlarının belirlenmesi Litvanya'daki nükleer reaktörler – faaliyetlerin sonlandırılması için AB yardımı	EURATOM Nükleer araştırma ve geliştirme Nükleer güvenlik Nükleer atık	- Euratom Tedarik Ajansı için gözden geçirilmiş düzenlemeler - Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran Antlaşma (Euratom) - Enerji için birleşmeye ilişkin ortak AB girişimi - ITER: Euratom/Japonya nükleer kaynaşım anlaşması - Nükleer materyalin ve nükleer tesislerin fiziki koruması - AB'ye üye olmayan ülkelerle nükleer güvenlik alanında mali iş birliği - İyonlaştırıcı ışınlama kaynaklı tehlikeler - Nükleer tesislerin güvenliği - Nükleer Güvenlik Sözleşmesi - Radyoaktif atıkların taşınması – gözetim ve denetim - Radyoaktif atık ve kullanılmış yakıt – güvenlik kuralları - Radyoaktif maddelerin taşınması
Arz güvenliği, dış boyut ve genişleme	Arz güvenliği Dış boyut	- Acil petrol stokları - Elektrikte arz güvenliği - AB'de gazın arz güvenliği - Avrupa Enerji Şartı - Nükleer Güvenlik Sözleşmesi
Enerji iç pazarı	Elektrik	Elektrik verisi – üretim, nakil ve tüketim
Avrupa istatistikleri	Doğal gaz ve elektrik fiyatları hakkında Avrupa istatistikleri Enerji istatistiklerinin üretimi için ortak sistem	

Ek 3: Çevre ve iklim değişikliği alanındaki AB müktesebatının konuları

27. Fasıll'ın ana konuları	27. Fasıll'ın alt konuları	
	Başlık	Kapsam
iklim değişikliğiyle mücadele 2020 sonrasında küresel iklim değişikliğiyle mücadele (Paris Protokolü)	AB iklim değişikliği politikası	- o İklim ve enerji hakkında AB politika çerçevesi (2020-2030) - o 2020 iklim ve enerji paketi - o Çevre ve iklim eylemi programı (LIFE) (2014-2020) - o 2050'de düşük karbonlu ekonomiye doğru ilerleme
		- o Uzun dönemli iklim politikası - o Sera gazları: 2020 itibarıyla emisyonların yüzde 20 ya da daha fazla azaltılması - o Sera gazı emisyonları – izleme ve raporlama mekanizması - o İnsan kaynaklı sera gazlarının azaltılması (florlu gazlar) - o Sera gazı emisyon hakkı ticaret sistemi - o 2020 itibarıyla sera gazlarının azaltılması: Çabada Ortaklık Kararı - o Enerji Birliğinin yönetimi
		- o Sera gazlarının azaltılması - o Ormanların yok olmasıyla mücadele - o Uyum yoluyla Avrupa'nın iklim değişikliğine dirençli hâle getirilmesi - o Sera gazı emisyon hakkı ticaret sistemi - o Enerji Birliğinin yönetimi - o Sera gazları: 2020 itibarıyla emisyonların yüzde 20 ya da daha fazla azaltılması - o 2020 itibarıyla sera gazlarının azaltılması: Çabada Ortaklık Kararı - o Avrupa uydu izleme programı (Copernicus): iklim boyutu - o Yasa dışı tomrukçulukla mücadele - o AB'de sel riskinin yönetimi
		- o İklim değişikliğini izleme ve iklim değişikliğine uyum - o BM iklim müzakereleri: Kyoto Protokolü – ilk taahhüt dönemi - o BM iklim müzakereleri: Kyoto Protokolü – ikinci taahhüt dönemi - o Ormanların yok olmasıyla mücadele - o Enerji Birliğinin yönetimi
Birleşmiş Milletler iklim değişikliği müzakereleri	Temiz, verimli enerji	- o Uluslararası anlaşmalar - o Paris sonrası: Paris Anlaşması'nın iklim değişikliğiyle mücadele üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi - o AB ve 2015 Uluslararası İklim Değişikliği Anlaşması
Sera gazı izleme mekanizması		- o Avrupa için rekabetçi, sürdürülebilir ve güvenli enerjiye doğru ilerleme - o Enerji ürünlerinin ve elektriğin vergilendirilmesine ilişkin AB kuralları - o Avrupa'da karbon yakalamanın ve depolamanın geleceği - o Orta ölçekli yanma tesisleri kaynaklı hava kirliliği
		- o Güvenli ve sürdürülebilir enerji - o Enerji ürünlerinin ve elektriğin vergilendirilmesine ilişkin AB kuralları - o Enerji verimliliği - o 2020 hedefi için enerji verimliliği
		- o Yenilenebilir enerji - o Yenilenebilir kaynaklardan enerji kullanımının özendirilmesi - o Farklı bir enerji kaynağı olarak biyokütle kullanımının özendirilmesi - o Avrupa için biyoekonomi
	Daha temiz taşımacılık	- o Taşımacılık hedefleri - o Gemilerin CO₂ emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması - o Gemilerden kaynaklı CO₂ emisyonlarının azaltılmasına ilişkin AB stratejisi - o Taşımacılık için temiz enerji: farklı tür yakıtlara ilişkin Avrupa stratejisi
		- o Karayolu ve havayolu taşımacılığı - o Karayolu taşımacılığı için daha temiz yakıtlar - o Çok ağır taşıtlardan kaynaklı CO₂ emisyonlarının azaltılması - o Tek Avrupa Hava Sahasının yaratılması için çerçeve - o Ağır yük taşıtlarının ücretlendirilmesi: Eurovignette Direktifi - o Sera gazı emisyon hakkı ticaret sistemi ve havacılık
		- o Demiryolu ve denizyolu taşımacılığı - o İç sularda taşımacılığın desteklenmesi NAIADES - o Marco Polo II programı
	İşletmeler: Çevresel sorumluluk	o Kirleten öder ilkesi ve çevresel sorumluluk

27. Fasıl'ın ana konuları	27. Fasıl'ın alt konuları	
	Başlık	Kapsam
	Tarım ve imar planlama	- Organik ürünlerin üretimi ve etiketlenmesi - Karbondiyoksit yakalama ve depolama - Ormanlar ve tarım kaynaklı veya bunlar tarafından emilen sera gazlarının ölçüm kuralları - Organik ürünlerin üretimi ve etiketlenmesine ilişkin AB kuralları - Atık depolama
	Yenilik çerçevesi	- Düşük karbonlu teknolojilerin geliştirilmesi için SET-Planı - NER 300 programı – AB'de düşük karbonlu teknolojilerin artırılması
Genel hükümler Gezegelimizin sınırları içinde iyi yaşamak: 7. Çevre Eylem Programı Çevre ve enerji alanlarındaki devlet yardımlarına ilişkin ilkeler	Çapraz politika hedefleri	Eko etiket
	Kuruluşlar ve ajanslar	- AB'nin çevre ajansı – çevresel bilgi ve izleme - Avrupa Kimyasallar Ajansı – AB'nin kimyasallara ilişkin düzenlemeleri - Tüketici güvenliği ve sağlık, çevre ve güncel riskler hakkında AB bilim komiteleri
	Çevresel izleme	- AB'nin mekânsal bilgi altyapısı (Inspire) - Avrupa Kirliliği Salım ve Taşıma Kaydı
	Çevre yönetimi	- Kuzey kutup bölgesi – yeni AB politikası gündemi - Genel yükümlülükler - Projelerin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi - Kirliliği önleme ilkesi ve çevresel sorumluluk - Önleyicilik ilkesi - Plan ve programların çevre üzerindeki belli etkilerinin değerlendirilmesi (SÇD) - Çevresel denetimler: asgari ölçütler - Yönetim araçları - Daha iyi çevresel performans: Avrupa eko-yönetim ve denetim programı (EMAS) - Avrupa standartlarına çevresel boyutların eklenmesi
	Topluluk çevre hukukunun uygulanması ve denetimi	- Çevresel bilgiye kamusal erişim - Çevresel konularda bilgiye erişim, kamusal katılım ve adalet erişim - Çevresel bilgi – kamusal erişim (Aarhus Sözleşmesi)
Atık yönetimi Titanyumdioksit endüstrisi atıklarından kaynaklı kirliliğin azaltılması Gemilerin geri dönüştürülmesi Elektrikli ve elektronik teçhizatın bazı tehlikeli maddelerin kullanımının kısıtlanması	Genel çerçeve	- Atık depolama - AB atık yönetimi kanunu - AB'de ve AB'ye üye olmayan ülkelerde atıkların güvenli taşınması
	Tehlikeli atık	Tehlikeli atıkların sınır ötesi hareketinin kontrolü ve bertaraf edilmesine ilişkin Basel Sözleşmesi
	Tüketim malları kaynaklı atıklar	- AB'de hafif plastik taşıma poşetlerinin tüketiminin azaltılması - Poliklorlu bifenillerin ve poliklorlu terfenillerin bertaraf edilmesi - Hurdaya ayrılan araçlar - Ambalaj ve ambalaj atığı - Araç parçalarının ve materyallerinin yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve geri kazanımı - Atık elektrikli ve elektronik teçhizatın en iyi şekilde yararlanılması - Kullanılmış pillerin ve akümülatörlerin bertaraf edilmesi
	Belli faaliyetlerden kaynaklı atıklar	- Sanayi emisyonları - Gemi kaynaklı atıklar ve yük kalıntıları için liman tesisleri - Madencilik endüstrilerinden kaynaklı atığın yönetimi - Kullanılmayan açık deniz petrol ve gaz tesislerinin kaldırılması ve bertaraf edilmesi - Aritma çamurunun çiftçilikte kullanımı
	Radyoaktif atıklar ve maddeler	- Radyoaktif atıkların taşınması – gözetim ve denetim - Radyoaktif atık ve kullanılmış yakıt – güvenlik kuralları - Radyoaktif maddelerin taşınması
	Hava kalitesi	Avrupa için daha temiz bir hava

27. Fasıll'ın ana konuları	27. Fasıll'ın alt konuları	
	Başlık	Kapsam
• Hava kirliliği	Atmosfer kirliliği	- Kimyasalların yarattığı tehditlerle mücadele (Stockholm Sözleşmesi) - Ozon tabakasını incelten maddeler - Kirleticilerin uzun menzilli taşınımı hakkında Cenevre Sözleşmesi - Bazı hava kirleticileri için ulusal emisyon sınırları - Depolama sırasında ortaya çıkan petrol buharının geri kazanımı - Daha temiz bir hava için dolum istasyonlarında ortaya çıkan petrol buharının geri kazanımı - Ağır Metaller hakkında Protokol - Bazı atmosfer kirleticilerinin ulusal emisyonlarına ilişkin AB kuralları
	Motorlu kara araçları	- Tüm motorlu taşıtlar - Benzin ve dizel yakıtların niteliği: kükürt ve kurşun - Hafif motorlu taşıtlardan kaynaklı kirliliğin azaltılması - Ağır iş araçlarından kaynaklı emisyonlar (Euro VI): belgelendirme kuralları - Karayolu taşıtları - Yeni yolcu arabaları kaynaklı CO₂ emisyonlarının azaltılması - Motorlu taşıtlardaki iklimleme sistemlerinden kaynaklı emisyonlar - Temiz ve enerji verimliliği olan kara ulaşım araçları - Hafif ticari araçlardan kaynaklı karbondioksit emisyonlarının azaltılması - Yeni araçların yakıt tüketimi ve CO₂ emisyonları hakkında bilgi - Arazi araları - Karayolu dışında kullanılan hareketli makineler için emisyon sınırları ve tip onay kuralları
	Diğer araçlar	- Ağır iş araçlarından kaynaklı CO₂ emisyonlarının izlenmesi ve raporlanması - Donanım iyileştirmek amacıyla sonradan takılan emisyon kontrol aygıtlarının onaylanmasına ilişkin standart kurallar
	Sanayi	- Büyük yanma tesisleri kaynaklı kirletici emisyonlar - Orta ölçekli yanma tesisleri kaynaklı hava kirliliği - Sanayi emisyonları
• Suların korunması ve yönetimi	Genel çerçeve	- AB'de sel riskinin yönetimi - AB'de su kıtlığı ve kuraklığın ele alınması - Avrupa'da iyi nitelikte su (AB Su Direktifi) - Kentsel atık su artımı
	Suyun belli kullanım alanları	- Yüzme suyu kalitesi - Kaynak sularından florürün giderilmesi için alümin kullanımı - İçme suyunun temel nitelik standartları
	Deniz kirliliği	- Gemilerden ve gaz ve petrol tesislerinden kaynaklı deniz kirliliği - Deniz çevresine yönelik strateji - Deniz güvenliği: gemilerden kaynaklı kirliliğin önlenmesi - Petrol kirliliğinden kaynaklı zararlara ilişkin hukuki sorumluluk: Bunkers Sözleşmesi - Gemi kaynaklı kirlilik ve para cezaları - Denizin ve besin zincirinin organotin bileşiklerinin etkilerinden korunması
	Bölgesel sular	- Baltık Denizi Bölgesi için AB Stratejisi - Bölgesel sözleşmeler - OSPAR Sözleşmesi - Baltık Denizi'nin korunması için Helsinki Sözleşmesi - Ren Nehri'nin Korunması Sözleşmesi - Helsinki Sözleşmesi: uluslararası su yollarında ve göllerde kirliliğin önlenmesi - Akdeniz'in korunmasına ilişkin Barselona Sözleşmesi - Akdeniz'in kirlilikten korunmasına yardımcı olan açık deniz protokolü
	Maddelerin boşaltımı	- Yüzey suları için geçerli olan çevresel nitelik standartları - Sanayi emisyonları - Avrupalı tüketiciler için daha güvenli deterjanlar - Kimyasalların yarattığı tehditlerle mücadele (Stockholm Sözleşmesi) - Tarımsal nitratlardan kaynaklı su kirliliği ile mücadele - Yer altı sularının kirlilikten korunması
• Doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması	Biyolojik çeşitlilik	2020 için biyolojik çeşitlilik stratejisi - Biyolojik çeşitliliğin istilacı yabancı türlerden korunması - Bern Sözleşmesi - Genetik kaynaklara ve ilgili geleneksel bilgiye erişimden ve bunların kullanımından kaynaklı yararların paylaşım kurallarına uyum - Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

27. Fasıl'ın ana konuları	27. Fasıl'ın alt konuları	
	Başlık	Kapsam
	Doğal kaynakların yönetimi	- Deniz kaynaklarının yönetimi - Bazı göçmen balık stoklarının korunması
	Hayvanlar ve bitkiler	- Fok balıklarından elde edilen ürünlerin ticareti - Alpleri Koruma Anlaşması - Yabani hayvan kaçakçılığının ele alınması – AB eylemi - Laboratuvar hayvanlarının korunması - Hassas deniz ekosistemleri: açık denizlerin dip balcılığından korunması - Yabani kuşların korunması - Uluslararası Yunus Koruma Programı - Balinaların, yunusların ve liman yunuslarının tesadüfi avlanmadan korunmaları - Göçmen türlerin korunması – Bonn Sözleşmesi - Biyolojik çeşitliliğin korunmasında hayvanat bahçelerinin rolü - Avrupa'nın biyolojik çeşitliliğinin korunması (Natura 2000) - Güney kutbunda denizde yaşayan kaynakların korunması - Bazı fok balığı türlerinin korunması - Yabancı ve kendi yerinde bulunmayan türler
	Ormanlar	- AB'ye kereste ihracatına ilişkin ruhsat sistemi - Yasa dışı tomrukçulukla mücadele - Ormanların yok olmasıyla mücadele
	Genetiği değiştirilmiş organizmalar	- Genetiği değiştirilmiş gıda ve yem - Genetiği değiştirilmiş organizmalar – izlenebilirlik ve etiketleme - Genetiği değiştirilmiş mikroorganizmaların sınırlı kullanımı - Genetiği değiştirilmiş organizmaların AB üyesi olmayan ülkelere ithalatı - Genetiği değiştirilmiş organizmalara AB'de onay verilmesi - Genetiği değiştirilmiş ekinlere ilişkin düzenlemeler: AB ülkelerinin hakları
• Toprağın korunması	Genel çerçeve	Projelerin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi
	Belli toprak türlerinin yönetimi	Alpleri Koruma Anlaşması
	Maddelerin boşaltımı	- Kimyasalların yarattığı tehditlerle mücadele (Stockholm Sözleşmesi) - Cıvanın kullanımı, depolanması ve ticareti - Sanayi emisyonları
	Belli risklere yol açan faaliyetler	- Atık depolama - Karbondioksit yakalama ve depolama
• Sivil savunma	Genel çerçeve	- AB'nin dayanışma şartının uygulamaya koyulması - Çevresel performansın güvenilir biçimde kıyaslanması
	Çevresel kazalar	- AB'de sel riskinin yönetimi - Tehlikeli kimyasallar içeren büyük kazalar - Endüstriyel kazaların sınır ötesi etkileri - Açık denizlerdeki petrol ve gaz faaliyetlerinin güvenliği
• Gürültü kirliliği	Genel çerçeve	Çevresel gürültünün değerlendirilmesi ve yönetimi
	Gürültü kirliliğinin kaynağı	- Römorku olan motorlu taşıtlar: izin verilen ses düzeyi - Açık alanda kullanılan teçhizatın gürültü emisyonu
• Çevre: üçüncü ülkelerle iş birliği	AB üyesi olmayan diğer ülkelerle iş birliği	- Genel çerçeve - Donanım iyileştirmek amacıyla sonradan takılan emisyon kontrol aygıtlarının onaylanmasına ilişkin standart kurallar - Bölgesel ilişkiler - Baltık Denizi Bölgesi için AB Stratejisi

27. Fasil'in ana konuları	27. Fasil'in alt konuları	
	Başlık	Kapsam
	Uluslararası sözleşmeler	- o Hava ve iklim - o Kirleticilerin uzun menzilli taşınımı hakkında Cenevre Sözleşmesi - o Kimyasalların yarattığı tehditlerle mücadele (Stockholm Sözleşmesi) - o Ağır Metaller hakkında Protokol - o Paris sonrası: Paris Anlaşması'nın iklim değişikliğiyle mücadele üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi - o İklim değişikliği – AB tarafından onaylanan Paris Anlaşması - o Su - o Petrol kirliliğinden kaynaklı zararlara ilişkin hukuki sorumluluk: Bunkers Sözleşmesi - o Baltık Denizi'nin korunmasına ilişkin Helsinki Sözleşmesi - o Ren Nehri'nin Korunması Sözleşmesi - o Helsinki Sözleşmesi: uluslararası su yollarında ve göllerde kirliliğin önlenmesi - o Akdeniz'in korunmasına ilişkin Barcelona Sözleşmesi - o Kuzey Atlantik Okyanusundaki Somon Balığının Korunması Sözleşmesi - o Doğa ve biyolojik çeşitlilik - o Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi - o Göçmen türlerin korunması – Bonn Sözleşmesi - o Genetik kaynaklara erişim ve bunların kullanımından kaynaklı yararların paylaşım (Nagoya Protokolü) - o Alpleri Koruma Anlaşması - o Bern Sözleşmesi - o Güney kutbunda denizde yaşayan kaynakların korunması - o Yabani hayvan ve bitki ticaretinin bunların varlığını sürdürmelerine tehdit oluşturmamasının sağlanması - o Topraklar - o Kuraklıktan ciddi biçimde etkilenen ülkelerde çölleşme ile mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi - o Diğerleri - o Endüstriyel kazaların sınır ötesi etkileri - o Tehlikeli kimyasallar – ithalat ve ihracat kuralları - o Tehlikeli atıkların sınır ötesi hareketinin kontrolü ve bertaraf edilmesine ilişkin Basel Sözleşmesi - o Donanım iyileştirmek amacıyla sonradan takılan emisyon kontrol aygıtlarının onaylanmasına ilişkin standart kurallar - o Tehlikeli kimyasalların uluslararası ticareti
• Avrupa istatistikleri	Avrupa'nın çevresel ekonomik hesapları Atık istatistikleri Tarım ilacı istatistiklerinin üretimi	

**Bu yayın Avrupa Birliği'nin mali desteği ile üretilmiştir.
Bu yayının içeriği tamamıyla WYG Türkiye sorumluluğu altındadır ve
Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.**